

**Π.Μ.Σ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«ΝΕΑΡΕΣ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΕΣ ΣΕ ΚΥΚΛΩΜΑΤΑ ΠΟΡΝΕΙΑΣ:
ΠΑΡΑΒΑΤΙΔΕΣ Ή ΘΥΜΑΤΑ; ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ
ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ»**

ΓΕΩΡΓΙΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

A.M.: 3213M001

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΛΑΖΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, Καθηγητής

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

ΣΟΡΒΑΤΖΙΩΤΗ ΔΗΜΗΤΡΑ, Καθηγήτρια

ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ, Ομ. Καθηγητής

ΑΘΗΝΑ 2015

«Όλα τα πράγματα αποτελούν αντικείμενο ερμηνείας. Το πώς η ερμηνεία αυτή προκύπτει σε μια δεδομένη χρονική στιγμή είναι περισσότερο ζήτημα εξουσίας, παρά της αλήθειας»

Friedrich Wilhelm Nietzsche

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	5
Περίληψη	6
Εισαγωγή	7

Μέρος Α

Κεφάλαιο 1^ο

1. Η εμπλοκή νεαρών γυναικών σε δίκτυα πορνείας.....	11
1.1 Η εθελούσια πορνεία.	18
1.1.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση της εθελούσιας πορνείας.....	18
1.1.2 Ιστορική αναδρομή της εθελούσιας πορνείας.	23
1.1.3 Ελληνικά και διεθνή δεδομένα σχετικά με την έκταση της εθελούσιας πορνείας στη σύγχρονη εποχή.....	27
1.2 Η εξαναγκαστική πορνεία.....	32
1.2.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση της εξαναγκαστικής πορνείας	32
1.2.2 Ιστορική αναδρομή του trafficking	40
1.2.3 Τα ελληνικά και διεθνή δεδομένα του sex trafficking	43
1.3 Εκούσια και εξαναγκαστική πορνεία: μια αμφίδρομη σχέση.....	47

Κεφάλαιο 2^ο

2. Ο χαρακτηρισμός των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από τον επίσημο κοινωνικό και ποινικό έλεγχο	56
2.1 Η ταυτοποίηση των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από τον επίσημο ποινικό έλεγχο.....	57
2.1.1 Οι νομοθετικές ρυθμίσεις της πορνείας σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο... ..	57
2.1.2 Το νομικό πλαίσιο για το φαινόμενο του trafficking σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο	63

2.2 Η ταυτοποίηση των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο	79
2.2.1 Ο χαρακτηρισμός των γυναικών που εμπλέκονται στην πορνεία από την αστυνομία.....	82
2.2.2 ο χαρακτηρισμός των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από την Ποινική Δικαιοσύνη.....	93

Μέρος Β΄

Κεφάλαιο 3^ο

3. Έρευνα σε θύματα sex trafficking και σε λειτουργούς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου σχετικά με τη διαδικασία αναγνώρισης	105
3.1 Μεθοδολογία της έρευνας	106
3.2 Δείγμα και μέθοδος δειγματοληψίας	107
3.3 Οι περιορισμοί και οι δυσχέρειες της έρευνας	108
3.4 Μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων.....	110
3.5 Το περιεχόμενο των συνεντεύξεων.....	112
3.6 Τα συμπεράσματα της έρευνας.....	135
Επίλογος.....	142

Βιβλιογραφία	147
--------------------	-----

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία.....	158
-------------------------------	-----

Παράρτημα.....	160
----------------	-----

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντά μου Καθηγητή κ. Γρηγόριο Λάζο για την υποστήριξη του σ' ολόκληρη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου και για τη διοχέτευση των δεουσών γνώσεων προς αυτόν τον στόχο. Η συνδρομή του αυτή ήταν καθοριστικής σημασίας.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Ομότιμο Καθηγητή κ. Ιάκωβο Φαρσεδάκη και την Καθηγήτρια κ. Δήμητρα Σορβατζιώτη για την τιμή που μου έκαναν να είναι στην τριμελή επιτροπή και για την εποικοδομητική συμμετοχή τους σ' αυτή.

Ιδιαίτερες επίσης ευχαριστίες θα ήθελα να αποδώσω στην Προϊσταμένη του Γραφείου Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων της Αστυνομίας Κύπρου κ. Ρίτα Σούπερμαν και την Υπεύθυνη Θυμάτων της ΜΚΟ Cyprus Stop Trafficking κ. Jade Sims για την πολύτιμη συμβολή τους κατά τη διεξαγωγή της έρευνας μου, αλλά και τη συνολική στήριξη στην απόπειρά μου αυτή. Τελευταίες αλλά εξίσου σημαντικές θα ήθελα να αναφέρω την Πρόεδρο της τελευταίας οργάνωσης κ. Αντρούλλα Χριστοφίδου και τη Γραμματέα της κ. Μαίρη Ασπρή, καθότι μου έδωσαν την ευκαιρία να αποκτήσω την απαραίτητη εμπειρία για το υπό έρευνα αντικείμενο μέσω πρακτικής άσκησης και με κατηύθυναν καταλλήλως.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εκπόρνευση γυναικών, είτε υπό την εκούσια εμπλοκή τους, είτε υπό την εξαναγκαστική, συνιστά διαχρονικό φαινόμενο, το οποίο ρυθμίζεται από την εκάστοτε κοινωνία, τόσο μέσω της επίσημης, όσο και μέσω της άτυπης κοινωνικής αντίδρασης της. Κατά την εποχή της κυριαρχίας της εξαναγκαστικής πορνείας, έναντι της εθελούσιας, για πρώτη φορά δημόσιες συζητήσεις αναπτύχθηκαν μεταξύ υπερμάχων της εξάλειψης της πορνείας από τη μια πλευρά και υποστηρικτών των δικαιωμάτων των εκδιδομένων από την άλλη, οδηγώντας σε πόλωση.

Σήμερα η πόλωση αυτή μεταξύ της μιας και της άλλης πορνείας αντικατοπτρίζεται στον ποινικό της έλεγχο, ο οποίος ρυθμίζει την πορνεία της εκούσιας εκδιδομένης μέσω του εκάστοτε εθνικού νομοθετικού καθεστώτος, ενώ αναγνωρίζει μέσω εθνικών και υπερεθνικών νομικών κειμένων την εμπλεκόμενη γυναίκα στην εξαναγκαστική πορνεία (sex trafficking) ως θύμα εγκλήματος. Προβλέπονται έτσι μέριμνες για τα θύματα σωματεμπορίας, αλλά ουδεμία για την ασφάλεια και τα δικαιώματα των εκουσίως εκδιδομένων. Ωστόσο, επί του πρακτέου οι μέριμνες αυτές δεν εφαρμόζονται ικανοποιητικά, αγνοούνται ή και παραλείπονται, με συνέπεια τη θυματοποίηση των γυναικών διαμέσου της ποινικής διαδικασίας

Επιπλέον, η “διχοτόμηση” της μιας από την άλλη πορνεία “διαπερνά” σε μεγάλο βαθμό και τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, των οποίων λανθάνει της προσοχής η περίπτωση της παραβάτιδας που έχει παράλληλα θυματοποιηθεί από τα δίκτυα σωματεμπορίας, με συνέπεια να μην ταυτοποιείται από τις Αρχές ως θύμα. Ακόμα όμως και όταν αναγνωρισθεί “επιτυχώς” η εκδιδομένη ως θύμα σωματεμπορίας, τυγχάνει συχνά αντιμετώπισης ωσάν είναι παραβάτιδα. Η βασική διαφοροποίηση εντέλει μεταξύ εκούσιας και εξαναγκαζόμενης εκδιδομένης έγκειται στην απόδοση του ενός ή του άλλου χαρακτηρισμού από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο, καταδεικνύοντας έτσι την κοινωνική κατασκευή της πορνείας υπό αυτό το δίπολο. Έτσι κρίνεται απολύτως αναγκαία η αντιμετώπιση της πορνείας ως σύνολο, τόσο κατά την άσκηση του επίσημου κοινωνικού, όσο και ποινικού ελέγχου.

Λέξεις κλειδιά: πορνεία, θύμα, παραβάτιδα, επίσημος κοινωνικός έλεγχος, ποινικός έλεγχος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή η γυναίκα έχει αναβαθμίσει την κοινωνική της θέση και έχει αναλάβει πολυσύνθετους και πολλαπλούς ρόλους. Είναι σύζυγος, μητέρα, εργαζόμενη και νοικοκυρά, αλλά επιπλέον διατηρεί τη σεξουαλικότητά της. Όμως, η καπιταλιστική κοινωνία, παρά τις εξελίξεις της, εξακολουθεί να είναι συντηρητική κοινωνία¹. Έτσι, ακόμη και για το πώς θα εννοιοποιηθεί η σεξουαλικότητά και το σώμα της επεμβαίνουν οι νόμοι και οι επιστήμες². Η σεξουαλικότητά της βρίσκεται υπό τον συνεχή έλεγχο της κοινωνίας, ως μέσο συγκράτησής της, για να μην παρεκτραπεί από τους κανόνες ηθικής που της επιβάλλονται.

Όταν η γυναίκα αποκλίνει από το πρότυπο αυτό η συμπεριφορά της είναι προβληματική για την κοινωνία. Το κοινωνικό σύνολο που απέτυχε να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο επί της σεξουαλικότητας της γυναίκας χρησιμοποιεί μέσα για τον αποκλεισμό της από αυτό. Τη στιγματίζει, στίγμα το οποίο δε θα μπορέσει να αποχωριστεί για όλη της τη ζωή. Εκτός εάν δεν ευθύνεται η ίδια για τη συμπεριφορά αυτή, αλλά η παρακτρεπόμενη ανδρική σεξουαλικότητα. Σ' αυτή την περίπτωση συνιστά θύμα, όχι όμως και άμοιρο ευθυνών, καθώς σ' αυτό επιρρίπτεται η πρόκληση της πράξης.

Παρόμοια έχει παγιωθεί και το δίπολο μεταξύ εκούσιας και εξαναγκαζόμενης πορνείας. Τόσο η εκδιδόμενη της μιας, όσο και της άλλης πορνείας, αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό έλεγχο, άτυπο ή τυπικό, με μόνη διαφορά πως η πρώτη κρίνεται ως

¹ Λάζος Γ., *Η Σεξουαλικότητα ως Αξία στη Σύγχρονη Ελλάδα*, Δελφίνοι, Αθήνα 1997, σελ. 17.

² Silva C, Machado H. & Silva S., Law, "Science and the Female Body: Prostitution as a «Boundary Object»", 5th Conference of the ESA, Helsinki 2001, σελ. 1-2.

ανήθικο στοιχείο, που μολύνει τη δημόσια υγεία, και η δεύτερη ως θύμα εγκλήματος, που όμως η ιδιότητά της ως μετανάστρια και η εμπλοκή της στην πορνεία την καθηλώνουν σε επιτήρηση και απομόνωση για την “ασφάλειά” της. Ως προς αυτό, ο ποινικός και ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο.

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να αναδείξει τους τρόπους και τα μέσα κατά τους οποίους μια γυναίκα που εμπλέκεται στην πορνεία χαρακτηρίζεται από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο ως εθελούσια ή ως εξαναγκαστικά εκδιδόμενη. Ο ποινικός έλεγχος προσδιορίζει το πλαίσιο δράσης, παρέχοντας προστασίες για τα θύματα trafficking και ποινικούς νόμους για τις ιερόδουλες, ενώ από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου εξαρτάται αν και πώς θα εφαρμοστεί αυτό το πλαίσιο που επιδιώκει να ορίσει τα εκδιδόμενα άτομα.

Σε μια δεύτερη επεξεργασία θα προσπαθήσουμε να διαπιστώσουμε σε ποιο βαθμό συγκλίνει ή αποκλίνει η επίσημη κοινωνική αντίδραση για τα θύματα trafficking και τις εκουσίως εκδιδόμενες, και επομένως τι σημαίνει για τις ίδιες η απόδοση του ενός ή του άλλου χαρακτηρισμού. Ερευνητικό μας ερώτημα είναι εάν η διαφοροποίηση της αντιμετώπισης αυτών των δύο στην πραγματικότητα είναι κατ’επίφαση, και έτσι τα θύματα σωματεμπορίας δε δέχονται σε σημαντικό βαθμό ευνοϊκότερης μεταχείρισης από την αστυνομία και την ποινική δικαιοσύνη, αλλά παραμένουν στιγματισμένες κοινωνικές ομάδες, έτσι ώστε, δηλαδή, να επιτυγχάνεται ο σκοπός της περιθωριοποίησής τους από την “υγιή” κοινωνία.

Το κείμενο διαρθρώνεται σε δύο μέρη. Το πρώτο αποτελεί το θεωρητικό κομμάτι και συντέθηκε μετά από τη βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος. Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται η εννοιολογική και θεωρητική αποσαφήνιση του αντικειμένου που μελετάται, δηλαδή της πορνείας, που είτε είναι αποτέλεσμα της

απόφασης του ατόμου για εκπόρνευση, είτε εξώθησης από δίκτυα σωματεμπορίας. Για κάθε μια πορνεία παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της, καθώς και τα κυριότερα ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα της, σε διεθνές και υπερεθνικό επίπεδο. Τέλος, πραγματοποιείται σύνδεση μεταξύ εθελούσιας και εξαναγκαστικής πορνείας, η οποία οδηγεί στο συμπέρασμα αλληλένδετης σχέσης αυτών των δύο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αρχικά ενημερωνόμαστε για τα καθεστάτα ελέγχου της πορνείας και για την ελληνική νομοθεσία. Έπειτα πληροφορούμαστε σε σχέση με το νομικό πλαίσιο καταπολέμησης του trafficking, όπως έχει επικυρωθεί από τους διεθνείς οργανισμούς, όσο και με το αντίστοιχο ελληνικό και τις υιοθετήσεις των ξένων νομικών κειμένων από το κράτος. Στη συνέχεια εξετάζουμε μέσα από έρευνες, μελέτες των πρακτικών που χρησιμοποιούνται και πρωτόκολλα αναγνώρισης πώς αντιμετωπίζει ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος τη γυναίκα εκδιδομένη και με ποια κριτήρια την κατηγοριοποιεί ως θύμα trafficking ή ως εθελουσίως ασκούμενη την πορνεία. Από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου μελετάμε την αστυνομία και την ποινική δικαιοσύνη και όχι τα σωφρονιστικά καταστήματα, εφόσον αυτά δεν κατέχουν κάποιο ρόλο στον χαρακτηρισμό της εκδιδομένης.

Το δεύτερο μέρος συνιστά το ερευνητικό κομμάτι της παρούσας μελέτης, το οποίο καθοδηγήθηκε θεωρητικά από το πρώτο. Για τη διερεύνηση του θέματος, στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης του προγράμματος Erasmus+, διεξήχθη ποιοτική έρευνα στη Λευκωσία Κύπρου που προσέγγισε τη διαδικασία ταυτοποίησης των γυναικών ως θύματα sex trafficking και τη σχετική τους αντιμετώπιση από την αστυνομία και την ποινική δικαιοσύνη. Το χρονικό διάστημα που απαιτήθηκε για πραγματοποίηση της έρευνα ήταν αυτό των τριών μηνών μεταξύ Μαρτίου- Ιουνίου 2015. Η μέθοδος συλλογής των δεδομένων ήταν αυτή της ημι-δομημένης συνέντευξης και τα υποκείμενα της έρευνας αποτέλεσαν έξι θύματα trafficking και δύο εκπρόσωποι

φορέων κοινωνικού ελέγχου, συγκεκριμένα της αστυνομίας (Γραφείο Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων) και των ΜΚΟ (Cyprus Stop Trafficking). Οι συνεντεύξεις στη συνέχεια απομαγνητοφωνήθηκαν και τα δεδομένα αναλύθηκαν. Αναδύθηκαν κατηγορίες που μας διαφώτισαν επί των ερευνητικών μας ερωτημάτων και συνεπάγαμε σχετικά συμπεράσματα.

Από την έρευνα συνεπάγεται η νεαρή ηλικία των γυναικών εμπλεκομένων στην πορνεία, σύμφωνα και με άλλες που εξετάστηκαν βιβλιογραφικά. Τα εκδιδόμενα άτομα βρίσκονται συνήθως κοντά στο όριο της ανηλικότητας, προέρχονται από χώρες με δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης και ασκούν την εξαναγκαστική πορνεία. Ωστόσο η τελευταία φάνηκε να συνδέεται στενά με την εκούσια πορνεία, εφόσον οι εμπλεκόμενες γυναίκες στα κυκλώματα πορνείας συχνά μεταβαίνουν από την κατάσταση του θύματος σ' αυτή της παραβάτιδας και αντίστροφα. Ειδικά για το ταυτοποιημένο θύμα sex trafficking έγινε αντιληπτό πως η εμπλοκή του με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο είναι ιδιαίτερα επώδυνη και ο οποίος τελικά, παρά την ύπαρξη μιας πληθώρας προστατευτικών προς αυτό διατάξεων, δεν εξασφαλίζει ικανοποιητικά τα θεσπισμένα δικαιώματά του. Επομένως θεωρείται καίριας σημασίας η περαιτέρω διερεύνηση του ζητήματος.

ΜΕΡΟΣ Α'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1⁰

1. Η εμπλοκή νεαρών γυναικών σε δίκτυα πορνείας

Μια απλή αναζήτηση στο ίντερνετ μπορεί να μας κατατοπίσει ικανοποιητικά ως προς το εύρος του ελληνικού λεξιλογίου που σχετίζεται με την πορνεία. Θα ανακαλύψει κανείς λέξεις της νεοελληνικής, που άλλες αντιστοιχούν σε ένα περισσότερο λόγιο ύφος και άλλες σ' αυτό που ονομάζουμε «αργκό», και οι οποίες καλύπτουν όλο το φάσμα των μορφών της πορνείας, π.χ.: «ερόδουλος», «αγοραία γυναίκα», «κοινή γυναίκα», «εταίρα», αλλά και περισσότερο ειδικού νοήματος, π.χ.: «δηλωμένη» (η γυναίκα εκείνη που εργάζεται σε οίκο ανοχής με άδεια από την αστυνομία) «βιζιτού ή βιζιτατζού» (η γυναίκα εκείνη που επισκέπτεται τον πελάτη κατ' οίκον), «καλντεριμιτζού» (εκείνη που εκδίδεται στον δρόμο), κ.ά.³ Αυτή η διαπίστωση δεν είναι ασύνδετη με το ότι η πορνεία αποτελεί πτυχή της κοινωνικής ζωής από αρχαιότατων χρόνων και διαπερνά κάθε ιστορική στιγμή και πολιτισμό.

Ο κοινωνικός και νομικός ορισμός της πορνείας δε συναντά ένα σταθερά και ανεπηρέαστα εννοιολογικό περιεχόμενο, εφόσον εξαρτάται από την κοινωνία και το νομικό πλαίσιο στα οποία αναφέρεται και τα οποία ορίζουν την πράξη, τα δρώντα υποκείμενα και την ποινή που μπορεί να επιβληθεί στην παράβαση που προκύπτει από την πράξη⁴. Δηλαδή, κατά τη νομική προοπτική ακολουθεί τους τρεις «χρόνους

³ Βλ. <http://www.lexigram.gr/lex/enni/%CF%80%CF%8C%CF%81%CE%BD%CE%B7#Hist1> (Retrieved on 28 September 2015)

Σημ.: Κάτι αντίστοιχο ισχύει και με τον όρο «μαστροπός», που τον συναντά κανείς ως «προαγωγός», «προστάτης», «νταβαντζής», «σωματέμπορος», «αγαπητικός», κ.λπ.

Βλ. <http://www.lexigram.gr/lex/enni/%CE%BC%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CF%8C%CF%82#Hist1> (Retrieved on 28 September 2015).

⁴ Davis J.N., *Prostitution. An International Handbook on Trends, Problems and Policies*, Greenwood Press, Westport 1993, σελ. ix.

του εγκλήματος», εφόσον σε πολλές χώρες ακόμη συνιστά έγκλημα, δηλαδή τη θέσπιση του κανόνα, την παράβαση του κανόνα και την κύρωση στην παράβαση αυτή, στοιχεία τα οποία βρίσκονται σε αλληλόδραση μεταξύ τους⁵. Επιπλέον, ανάλογα με την άτυπη κοινωνική αντίδραση στην πορνεία μεταβάλλεται εξίσου ο προσδιορισμός της καθιστώντας την προσπάθεια απόδοσης ενός ενιαίου ορισμού σύνθετο εγχείρημα.

Την προβληματική φύση της διαδικασίας ορισμού της πορνείας έχει επισημάνει πληθώρα κοινωνικών επιστημόνων, οι οποίοι θεωρούν πως σ' αυτό ευθύνεται η συμπλοκή μιας σειρά αντιφατικών κοινωνικών εννοιών και ηθικών αποκλίσεων και παράλληλα εξαιτίας της τάσης που επικρατεί να συνδέεται η πορνεία με τον αποκλεισμό, καταλήγοντας έτσι σε μια οικουμενική διατύπωση περί προσφοράς του ανθρωπίνου σώματος από τη γυναίκα για οικονομικά οφέλη⁶. Στην άποψη αυτή συνηγορεί και ο A. Jaggar⁷, θεωρώντας πως ο ορισμός της πορνείας πλήττεται από τις νομικές και ηθικές διαστάσεις που εγκοιλώνονται σ' αυτόν. Πρόκειται δηλαδή για διαφορές κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου (π.χ. κανονιστικά πρότυπα σεξουαλικής συμπεριφοράς, οικονομική οργάνωση της κοινωνίας, σχέσεις μεταξύ οικονομικών πρακτικών και ταυτότητας, κ.λπ.) που καθιστούν αναγκαίο τον συνυπολογισμό της ιστορικής συνιστάμενης.

Σε μονοδιάστατους, αλλά με τον σκοπό της οικουμενικής εφαρμογής ορισμούς έχουν καταλήξει αρκετοί μελετητές κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστήμων, στοχεύοντας στο να αποφύγουν πολυπλοκότητα προσδιορισμού του κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου που αναφέραμε. Άλλοι ορίζουν την πορνεία ως

⁵ Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 13-15.

⁶ Davis J.N., ό.π., σελ. 300.

⁷ Zatz N. D., *Chicago Journals: "Sex Work/ Sex Act: Law, Labor and Desire in Constructions of Prostitution"*, The University of Chicago Press, Winter 1997, σελ. 278.

διάθεση άνευ προσωπικών δεσμεύσεων σεξουαλικών υπηρεσιών για την απόκτηση οικονομικής ή υλικής φύσεως κέρδους⁸, ενώ άλλοι τη χαρακτηρίζουν ως «απασχόληση» που αντικείμενό της έχει τις σεξουαλικές προσδοκίες του άλλου, ή των άλλων, μέσω οποιουδήποτε τύπου σωματικής επαφής, και με ανταμοιβή κάποιο χρηματικό ποσό⁹. Η διαφορά εδώ έγκειται στην ανταμοιβή, όπου στη δεύτερη περίπτωση οριοθετείται σε χρήματα, απορρίπτοντας τα οποιαδήποτε άλλα υλικά μέσα και επιπλέον εισάγει το ενδεχόμενο προσφοράς υπηρεσιών σε περισσότερα από ένα άτομα.

Συνολικά θα λέγαμε πως η διαδικασία αποσαφήνισης του όρου «πορνεία» επαφίεται σε δύο κυρίως αντικείμενα: τη σεξουαλικότητα και τη θέση της πορνείας στην οργανωμένη πολιτεία. Πιο συγκεκριμένα, ως προς τη σεξουαλικότητα, εννοείται η παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών που αμείβονται από χρηματικά ή άλλα μέσα και η οποία προσδιορίζεται από τις σεξουαλικές προσταγές κάθε κοινωνίας. Ως προς τη θέση της πορνείας αυτή έχει ιδωθεί ως «κοινωνικός θεσμός που επιτρέπει συγκεκριμένες δυνάμεις» να καθυποτάξουν το ένα σώμα στο άλλο και τον οποίο ταυτόχρονα αντιμετωπίζει το κράτος ή καταστέλλει ή ρυθμίζει μέσω των μηχανισμών του¹⁰.

Τα τρωτά αυτά σημεία κατά τον προσδιορισμό της πορνείας δεν είναι ασύνδετα με το γεγονός πως αντιμετωπίζεται σήμερα ως ένα φαινόμενο με δύο υποκατηγορίες και όχι ως ένα “όλον”. Διακρίνεται έτσι στην εκούσια και στη μη εκούσια πορνεία. Ως μη εκούσια εξαναγκαστική πορνεία εννοείται εκείνη που είναι προϊόν “σκλαβιάς” του ατόμου και ως εκούσια, εκείνη που κατέχει στη ζωή του τη

⁸ Goldstein P. J., *Prostitution and Drugs*, Mass: D.C. Health, Lexington 1979, σελ. 33.

⁹ Zatz N. D., ό.π., σελ. 279.

¹⁰ Outshorn J., *The Politics of Prostitution. Women's Movement, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce*, Cambridge University Press, Cambridge 2004, σελ. 3.

θέση επαγγέλματος¹¹. Τη διάκριση αυτή έχουν αναγνωρίσει από το 1994 και τα επίσημα διεθνή όργανα, όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση διατύπωσε πως θα πρέπει να διαχωρίζεται η εθελούσια από την καταναγκαστική πορνεία, καθώς δε θα πρέπει να επισκιάζεται η “ελευθερία της επιλογής”¹².

Η ανάλυση της πορνείας στις δύο αυτές κατηγορίες έγκειται στις πολιτικά συγκρουόμενες δημόσιες συζητήσεις των τελευταίων δεκαετιών περί κατάλληλης αντίδρασης στο φαινόμενο της πορνείας, τασσόμενες στον ένα άξονα το φεμινιστικό κίνημα και στον αντίποδά του οι υποστηρικτές των δικαιωμάτων των εκδιδομένων. Οι φεμινίστριες είναι υπέρμαχες της εξάλειψης κάθε μορφής πορνείας γιατί κατά τις ίδιες συνιστά βία εις βάρος των γυναικών, θέτει σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχική τους υγεία και αντιτίθενται με τη δυνατότητα για ελεύθερη επιλογή. Κατά αυτό το σκεπτικό κρίνουν την ώθηση στην πορνεία ως αποτέλεσμα βίαιων δυνάμεων. Αντίθετα, οι οπαδοί των δικαιωμάτων των εκδιδομένων ζητούν την αποποινικοποίηση της πορνείας παγκοσμίως, την αναγνώριση της επιλογής από τις ασκούμενες την πορνεία και την παροχή δικαιωμάτων και προστασίας, όμοια με κάθε επαγγελματική δραστηριότητα¹³. Αντιλαμβανόμαστε πως το δίπολο της πολιτικής διαμάχης μεταξύ φεμινιστριών-οπαδών των δικαιωμάτων των εκδιδομένων βρίσκεται κατ’ αντιστοιχία στο σχήμα εξαναγκαστική-εθελούσια πορνεία, προωθημένο από αυτούς ακριβώς τους φορείς υποστήριξης.

Ωστόσο αυτός ο διαχωρισμός έχει αποτελέσει αφορμή για μεγάλες επιστημονικές συγκρούσεις, αλλά και συγκρούσεις μεταξύ υπερεθνικών οργανισμών.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των παρεμφερών διεθνών οργανισμών CATW

¹¹ Aradau C., *Rethinking Trafficking in Women. Politics out of Security*, Palgrave Macmillan, New York 2008, σελ. 30.

¹² Monzini P., *Sex Traffic. Prostitution, Crime and Exploitation*, Zed books, London & New York 2005, σελ. 142.

¹³ Doezema J., *Sex Slaves and Discourse Masters. The construction of trafficking*. Zed Books, New York 1988, σελ. 21-22.

(Coalition Against Trafficking in Women) και GAATW (Global Alliance Against Trafficking in Women), οι οποίοι υποστηρίζουν την καταπολέμηση του trafficking, αλλά ωστόσο διαφοροποιήθηκαν σημαντικά ως προς την εθελούσια πορνεία. Έτσι η τελευταία (GAATW) επισήμανε πως θα πρέπει η προστασία των γυναικών να μην περιορίζεται στα θύματα trafficking, αλλά να διερευνηθεί η δυνατότητα προστασίας και για τις εργάτριες του σεξ, μορφή πορνείας η οποία δε θα πρέπει να αμελείται¹⁴.

Οι θεωρίες που στοχεύουν στο να εξηγήσουν την πορνεία και αναζητούν τις ρίζες του φαινομένου είναι ποικίλες, με κυριότερες τις φεμινιστικές που εστιάζουν στην έμφυλη βία και στην ανισότητα φύλου ως παράγοντες της πορνείας, και οι θεωρίες κοινωνικοπολιτισμικών παραγόντων που βλέπουν την εκδιδόμενη ως θύμα κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, όπως της φτώχειας και αποστέρησης. Στην παρούσα εργασία θα τις ομαδοποιήσουμε σε: ψυχολογικές/ψυχιατρικές, κοινωνιολογικές/πολιτισμικές και φεμινιστικές αιτιολογικές θεωρήσεις, ανάλογα με τα ιδιαίτερα αντικείμενα στα οποία εστιάζουν.

A. Ψυχολογικές/ψυχιατρικές θεωρίες: Κατά τον 19^ο αιώνα, της ακμής του θετικισμού, οι εκδιδόμενες ερμηνεύονται με την ύπαρξη ψυχοπαθολογίας, η οποία τις οδηγεί στο να αρέσκονται από τέτοιου τύπου ερωτικές προκλήσεις. Μάλιστα πρόδηλες σ' αυτό ήταν οι προσπάθειες που αναπτύχθηκαν επιστημονικά για την κατανόηση της σεξουαλικότητας της εκδιδόμενης, αδιαφορώντας για τη σεξουαλικότητα του άλλου μέρους στην εμπορευματική σχέση, δηλαδή του πελάτη¹⁵. Η πόρνη ταυτοποιούταν ως παρεκκλίνουσους λόγω των υποτιθέμενων σεξουαλικών παθών της¹⁶.

¹⁴ Aradau C., ό.π., σελ. 30-31.

¹⁵ Davis J.N., σελ. 110.

¹⁶ Zatz N. D, σελ. 303.

Ωστόσο η επιρροή περί ψυχοπαθολογίας της εκδιδόμενης συνέχισε να είναι ισχυρή μέχρι και τις τελευταίες δεκαετίες, παρουσιάζοντας την ως συναισθηματικά εξαρτημένη, νυμφομανή, με ψυχολογικά και διανοητικά προβλήματα¹⁷. Ο προσανατολισμός αυτός καθιστά υπεύθυνη την ατομική παθολογία, αγνοώντας τους κοινωνικούς, πολιτισμικούς και οικονομικούς παράγοντες, ενώ συμβάλλει στον αποκλεισμό της κοινωνικής ομάδας των εκδιδομένων. Τέλος, ως προς τις πρόσφατες έρευνες και θεωρίες, αυτές κινούνται προς μια ισχυρή σύνδεση της πορνείας με την σεξουαλική κακοποίηση της γυναίκας κατά την παιδική της ηλικία, ιδιαίτερα εντός του οικογενειακού της περιβάλλοντος, και συμπεραίνουν έτσι πως η παιδική κακοποίηση αποτελεί είσοδο, άμεσα ή έμμεσα, στην εκπόρνευση¹⁸.

B. Μαρξιστικές θεωρίες: Οι θεωρίες αυτές επικεντρώνονται στους οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες που εξωθούν ένα άτομο στο να παραβιάσει τον νόμο. Αντιστοίχως, το φαινόμενο της πορνείας κατ' αυτές τις θεωρίες αποτελεί μια απλή παραβίαση του κανόνα, ένα νομικό ζήτημα δηλαδή, που δε συνιστά διαταραχή της προσωπικότητας και δε χρήζει ψυχιατρικής αντιμετώπισης. Ως προς τους λόγους που το άτομο περνά στην πράξη, δηλαδή στο να παρανομήσει σε χώρες που η πορνεία είναι ποινικοποιημένη, αυτοί σχετίζονται με την οικονομικά εξαθλιωμένη θέση της γυναίκας και την υπερίσχυση των σεξουαλικών ανδρικών

¹⁷ Morris A. *Women, Crime and Criminal Justice*, Basil Blackwell, New York 1987, σελ. 58.

¹⁸ Πενταράκη Μ., Σιακαβέλλα Ε., Σοφικίτη Ε., *Κακοποίηση Παιδιού και Εφήβου. Ανίχνευση, Αντιμετώπιση, Πρόληψη: "Μορφές κακοποίησης και πορνεία. Παιδική κακοποίηση και ενήλικη πορνεία: μια πρώτη συζήτηση"*, Εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα 2011, σελ. 362-364. Βλ. ό.π., σελ. 363 και 364 περισσότερο για το άμεσο και έμμεσο μοντέλο της κακοποίησης σε σχέση με το πέρασμα στην πράξη, δηλαδή το πέρασμα στην πορνεία. Στο άμεσο συγκαταλέγονται οι συνέπειες της κακοποίησης που οδηγούν σε κακή και ματαιωμένη «εικόνα του εαυτού» για το παιδί και στο έμμεσο οι τάσεις φυγής του που οφείλονται στην κακοποίηση την οποία υφίσταται και το κάνουν ευάλωτο στην σεξουαλική ή οικονομική εκμετάλλευση από τρίτους.

αναγκών στην κοινωνία, ενώ ως κοινός παράγοντας για κάθε μορφή πορνείας κρίνεται η φτώχεια¹⁹.

Για τους Μαρξιστές, κάθε παροχή υπηρεσιών, όπως και των σεξουαλικών υπηρεσιών, συντείνει στην καθυπόταξη του ατόμου, μεταμορφώνοντας την εργάτρια του σεξ σε προϊόν εμπορικής σχέσης, καταργώντας την ελευθερία της ύπαρξής της και καθιλώνοντάς τη σε καθεστώς σκλαβιάς²⁰. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Μάρξ: “Η πορνεία είναι απλώς μια συγκεκριμένη έκφραση της γενικότερης εκπόρνευσης του εργαζομένου”²¹. Επομένως, κατά τις μαρξιστικές θεωρήσεις η πορνεία είναι αποτέλεσμα του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος των σύγχρονων κοινωνιών, αγνοώντας βέβαια πως ως φαινόμενο η προϊστορία της ξεπερνά αυτή της βιομηχανικής και μετα-βιομηχανικής εποχής.

Γ. Φεμινιστικές θεωρίες: Οι Φεμινιστικές θεωρίες ερμηνεύουν την πορνεία μέσα από τον τρόπο δόμησης των κοινωνιών και τα ανδροκρατούμενα πρότυπα που επικρατούν σ’ αυτές. Ο άνδρας παρουσιάζεται ως ο ισχυρότερος των δύο φύλων, αυτός που έχει το δικαίωμα να εξουσιάζει τη γυναίκα, καθιστώντας την υποταγμένη απέναντι στις σεξουαλικές επιθυμίες του άνδρα.

Οι φεμινιστικές προσεγγίσεις παρουσιάζουν διάφορους προσανατολισμούς, εκ των οποίων πέντε είναι αυτοί που είναι περισσότερο διαφωτιστικοί ως προς το ζήτημα της πορνείας. Δηλαδή, ο μαρξιστικός φεμινισμός, ο φιλελεύθερος φεμινισμός, ο υπαρξιακός φεμινισμός, ο σοσιαλιστικός φεμινισμός και ο ριζοσπαστικός φεμινισμός. Κοινή εστίαση τους επί της πορνείας είναι πως οι εκδιδόμενες είναι θύματα της ανδρικής καταπίεσης και η οποία καταπατά τα δικαιώματά της. Ο βίαιος

¹⁹ Davis J.N., ό.π., σελ. 111.

²⁰ Zatz N. D., ό.π., σελ. 287-288.

²¹ Marx, K., *The Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*, New York: International, 1964, σελ. 133, όπως παρουσιάζεται στο: Zatz N. D., ό.π., σελ. 288.

ρόλος των ανδρών δε θεωρείται έμφυτος, αλλά επίκτητος πολιτισμικά, εφόσον σε αυτόν κοινωνικοποιείται κατά τη διάρκεια της ζωής του, εξαιτίας πατριαρχικών δομών και ανισότητας των δύο φύλων²². Ωστόσο, δεν παραγνωρίζεται ο παράγοντας του εισοδήματος, κρίνοντας ως μεγάλης σημασίας τη διαχρονικά άνιση κατανομή του εις βάρος των γυναικών, που σε συνδυασμό με την εξίσου διαχρονικά περιορισμένη ελευθερία τους οδηγούν στα μονοπάτια της εμπορευματοποίησης του σώματός τους²³. Στη φεμινιστική προσέγγιση αγνοείται κυρίως πως η πορνεία δεν ασκείται μόνο από γυναικείο πληθυσμό, αλλά σε διόλου αμελητέο βαθμό και από άνδρες, καθιστώντας έτσι αυτό το ερμηνευτικό πλαίσιο δύσκαμπτο και περιορισμένο.

Συμπερασματικά, για την άρτια κατανόηση του φαινομένου της πορνείας απαιτείται η ανάλυση του κοινωνικού πλαισίου στο οποίο εξελίσσεται²⁴, εφόσον, όπως ήδη αναφέραμε, πρόκειται για ζήτημα που χαρακτηρίζεται από συνθετότητα και το οποίο συναρτάται από την ηθική, τις αξίες, τις ιδεολογίες αλλά και τη νομοθεσία μιας δεδομένης κοινωνίας. Κρίνουμε χρήσιμο τον συνδυασμό αυτών των θεωρήσεων, αλλά και άλλων που έχουν διατυπωθεί για την πορνεία, υπό ένα πολυπαραγοντικό μοντέλο²⁵ με στόχο την εξήγηση της πορνείας μέσα από τις διάφορες επιστημονικές θέσεις και την αποφυγή μονοδιάστατων-μονοσήμαντων ερμηνειών που αποκαλύπτουν μονάχα τη μια πλευρά του φαινομένου.

1.1 Η εθελούσια πορνεία

1.1.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση της εθελούσιας πορνείας

²² Bromberg S., *Feminist Issues In Prostitution, Cal State University, Northridge 1997*, σελ. 1-3.

²³ Bell L., *Good Girls/Bad Girls: Feminists and Sex Trade Workers Face to Face*, Seal, Seattle 1987, σελ. 217.

²⁴ Zatz N. D., ό.π., σελ.280.

²⁵ Φαρσεδάκης Ι. *Η Εγκληματολογική Σκέψη από την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας*, τεύχος Α', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990, σελ. 385.

Παρά τη διάκριση στον δημόσιο χώρο συζήτησης μεταξύ εθελούσιας και εξαναγκαστικής πορνείας και την έκδοση προστατευτικών νομικών κειμένων για τις εμπλεκόμενες στη δεύτερη, διατυπώνεται συχνά ακόμη και σήμερα η άποψη που βλέπει την πορνεία ως κακό που μολύνει την κοινωνική τάξη²⁶. Ως προς αυτό, αντιπροτείνεται η κατάργηση της διχοτόμησης μεταξύ εξαναγκαστικής και μη εξαναγκαστικής πορνείας, όπως και εκείνης μεταξύ ημεδαπής εκουσίως εκδιδόμενης και αλλοδαπής εξαναγκαζόμενης, γιατί αυτό αντανακλάται σε μια άλλη διχοτόμηση, δηλαδή εκείνη του ένοχου και αθώου θύματος, με άμεση συνέπεια τη διαιώνιση της εν γνώσει εκπόρνευσης ως «δαιμονική και ανώμαλη πράξη»²⁷. Σε γενικές γραμμές, η εκούσια συμμετοχή στην πορνεία συνδέεται με την εμπορευματοποίηση του σώματος και επομένως είναι η πώληση του σώματος και της σεξουαλικής σαγήνης που αποσκοπεί στις οικονομικές απολαβές²⁸.

Μια άλλη ταξινόμηση των μορφών της πορνείας είναι αυτή της Paula Monzini²⁹ και η οποία σχετίζεται με το βαθμό του εξαναγκασμού και της βίας για την «πορνοποίηση»³⁰ της γυναίκας. Πιο συγκεκριμένα, διακρίνει σε τέσσερις τύπους.

Στην πρώτη κλίμακα βρίσκεται η πορνεία υψηλού βαθμού ανεξαρτησίας, κατά την οποία η γυναίκα λαμβάνει μια θέση στη βιομηχανία του σεξ με στόχο την απόκτηση υψηλών κερδών και με την αντίληψη πως ασκεί επάγγελμα όπως τα υπόλοιπα, ιδιαίτερα ικανοποιητικό για τον βιοπορισμό της. Αναφέρεται μάλιστα πως

²⁶ Doezema J., *Who Gets to Choose? Coercion, Consent and the UN Trafficking Protocol. Gender and Development*, 10, no. 1, 2002, σελ. 20.

²⁷ Doezema J., In *Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition: "Forced to Choose: Beyond the Voluntary v. Forced Prostitution Dichotomy"*, Routledge, London 1998, σελ. 42, όπως στο: Aradau C., ό.π., σελ. 31

²⁸ Μαγγανάς Δ. Α., *Τα Εκδιδόμενα Ατομα- Πορνεία : Παρέκκλιση ή Παράβαση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ.

²⁹ Monzini P., ό.π., σελ. 41-45.

³⁰ Σύμφωνα με τον καθηγητή Γ. Λάζο, η «πορνοποίηση» συνιστά: «τη διαδικασία εισόδου της πορνείας στη γυναίκα», ενώ ως «εκπόρνευση» ορίζεται η: «διαδικασία εισόδου της γυναίκας στην πορνεία». Βλ. Λάζος Γ., *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες- Θεωρία και πράξη*, Παπαζήσης, Αθήνα 1998, σελ. 410-412.

σ' αυτόν τον τύπο συχνά μετέχουν αλλοδαπές που στη χώρα τους δραστηριοποιούνται επίσης στον χώρο της βιομηχανίας του σεξ και οι οποίες έφτασαν ως μετανάστριες σε άλλη χώρα για να μεγιστοποιήσουν τις απολαβές τους (κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τα οποία όμως δε θα μας απασχολήσουν εδώ, καθώς δεν αποτελούν αντικείμενο μελέτης του παρόντος εγχειρήματος).

Ο δεύτερος τύπος προσομοιάζει με τον πρώτο, αλλά διαφέρει ως προς την περιοδικότητα της παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών επ' αμοιβή, καθώς εδώ η εκπόρνευση του εαυτού γίνεται περιστασιακά, διατηρώντας την ανεξαρτησία του από τα οργανωμένα δίκτυα πορνείας. Τα κίνητρα είναι ίδια με τον προηγούμενο τύπο, ενώ επί των πλείστων η γυναίκα ασκεί συμπληρωματικά την πορνεία, έχοντας άλλη δραστηριότητα ως κύριο επάγγελμα. Συνηθέστερα πρόκειται για στρίπερς ή γυναίκες που εργάζονται για την παραγωγή σεξουαλικού περιεχομένου ταινιών και όπου εναπόκειται στις ίδιες εάν θα συνευρεθούν ερωτικά ή όχι με πελάτες.

Σε αυξημένη κλίμακα καταναγκασμού, σε σχέση με τους δύο άλλους τύπους, βρίσκεται η τρίτη υποκατηγορία, η οποία στην ουσία αποτελεί την πορνεία που ελέγχεται από μαστροπούς. Οι γυναίκες αυτής της περίπτωσης εξωθούνται λόγω ιδιαίτερα μεγάλων οικονομικών αναγκών και πρόκειται κυρίως για νεαρές αλλοδαπές. Η απουσία ευκαιριών και το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό status στις χώρες προέλευσής τους επιδρούν άμεσα στις ζωές τους. Άλλοτε εργάζονται στους δρόμους και άλλοτε σε οίκους ανοχής ή ξενοδοχεία, τους οποίους χώρους ελέγχει ο μαστροπός, όπως και τις απολαβές, δίνοντας ένα μόνο μέρος των χρημάτων προς την εκδιδόμενη.

Εγκληματολογικά θα λέγαμε πως οι τρεις πρώτοι τύποι προσεγγίζουν περισσότερο το θεωρητικό πρότυπο των Cloward & Ohlin και του Merton, όπου

εξηγούν το πέρασμα στην πράξη μέσω της αδυναμίας πρόσβασης των ατόμων που ανήκουν στα χαμηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα στα νόμιμα μέσα και την απουσία ευκαιριών, τα οποία οδηγούν στην αναζήτηση άλλων διεξόδων ώστε να αποκτήσουν όσα στερούνται³¹. Σύμφωνα μάλιστα με τον «καινοτόμο» τύπο του Merton, το άτομο διαθέτει καθορισμένους στόχους για τη ζωή του, αλλά δε διαθέτει τα νόμιμα μέσα που θα τον οδηγήσουν σ' αυτούς, αναγκάζοντάς τον να κάνει χρήση παράνομων μέσων. Σ' αυτό τον τύπο συγκαταλέγονται αδικήματα, όπως η πορνεία, η ληστεία, το οργανωμένο έγκλημα, κ.λπ.³².

Ο τελευταίος τύπος αφορά την πλήρως εξαναγκαζόμενη και πλέον επιθετική μορφή πορνείας. Ταυτίζεται στην ουσία με το sex trafficking. Συνήθως η πορνεία αυτή συνδέεται με ένα άλλο τύπο από τους τρεις παραπάνω και το θύμα κινείται μεταξύ αυτών των δύο, χωρίς να επιτυγχάνεται η αποδέσμευση. Η μορφή όπου ασχολείται μ' αυτό θα αναλυθεί εκτενώς στο επόμενο τμήμα του κεφαλαίου μας.

Συγκεράζοντας τις παραπάνω κατηγορίες οδηγούμαστε εν τοις πράγμασι και πάλι μεταξύ εκούσιας και εξαναγκαζόμενης πορνείας, μεταξύ εν γνώσει ή μη εν γνώσει πορνείας, μεταξύ συγκατάθεσης ή μη συγκατάθεσης και επομένως στη μεγάλη επιστημονική διαμάχη, που αποδεικνύει μέχρι σήμερα πως είναι πολύ δύσκολο να αποφευχθεί. Εμείς θέλοντας να προσδιορίσουμε τις συγκλίσεις-αποκλίσεις μεταξύ αυτών των δύο ιστορικά επικρατουσών μορφών πορνείας θα ακολουθήσουμε το κατά την εργασία μας το δίπολο αυτό και θα συνεπάγουμε τα σχετικά συμπεράσματα.

Η πορνεία, όπως ορίσαμε, είναι σχέση ανταλλαγής, ένα «πάρε-δώσε» θα λέγαμε, μεταξύ εκδιδόμενης και πελάτη, για παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών κάθε

³¹ Χάϊδου Α., *Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 149-151 και 169-170.

³² Χάϊδου Α., *ό.π.*, σελ. 153.

είδους με αμοιβή χρηματική ή υλική ή προσφοράς άυλων πλεονεκτημάτων. Επίσης είναι σχέση μεταξύ εκδιδόμενης και πελάτη με χροιά «οικονομική» αλλά και «φυλική», εφόσον υπάρχουν δοσοληψίες μεταξύ των δύο μερών και εφόσον αυτή πρόκειται για σχέση μεταξύ των δύο φύλων, η οποία οργανώνεται σύμφωνα με την ισχύουσα σεξουαλικότητα μιας δεδομένης κοινωνίας³³.

Σήμερα οι μελέτες περί εκούσιας πορνείας εκλείπουν και επισκοτίζονται εξαιτίας της έμφασης που έχει δοθεί στο trafficking από τους διεθνείς οργανισμούς, αγνοώντας παντελώς την πρώτη³⁴. Μάλιστα, αρκετοί κοινωνικοί επιστήμονες υποστηρίζουν πως ο χαρακτηρισμός ως «εθελούσια» για την πορνεία είναι επισφαλής, εφόσον δεν είναι δυνατόν να διαχωρισθεί αυτή από τη βία και την καταπίεση και άρα δεν τίθεται ζήτημα περί ελεύθερης επιλογής. Ενώ στην απέναντι όχθη βρίσκονται εκείνοι που κατακρίνουν τις διεθνείς πρακτικές για την ενασχόληση τους μόνο με το ζήτημα του trafficking, καθώς με τον τρόπο αυτό ακυρώνεται ο «αυτό-καθορισμός» και η δυνατότητα επιλογής από τις εργάτριες του σεξ³⁵.

Η εθελούσια πορνεία ως έννοια συντίθεται από τους δύο πρώτους τύπους που εξετάσαμε, δηλαδή της εν γνώσει συμμετοχής στη βιομηχανία του σεξ, με εξαναγκασμό που συνίσταται από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες στη ζωή της γυναίκας και η οποία καταλαμβάνει το ρόλο του επαγγέλματος στη ζωή της, είτε σε περιστασιακή βάση είτε σε μόνιμη, όντας ανεξάρτητη ως επαγγελματίας από τα κυκλώματα πορνείας. Ωστόσο αυτό πρόκειται για ένα θεωρητικό πλαίσιο που είναι προϊόν κατασκευής για λειτουργικούς λόγους, ώστε να εξυπηρετήσει την πορεία της ακαδημαϊκής μας μελέτης. Όπως θα υποστηρίξουμε στη συνέχεια τα όρια μεταξύ

³³ Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Ο Πελάτης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010, σελ. 20-21.

³⁴ Shelley L., *Human Trafficking. A Global Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge 2010, σελ. 10.

³⁵ Aradau C., ό.π., σελ. 30.

εξαναγκαζόμενης και μη εκδιδόμενης, αλλά και εξαναγκαζόμενης και μη πορνείας, είναι πολύ ρευστά και ιδιαίτερα δυσδιάκριτα.

1.1.2 Ιστορική αναδρομή της εθελούσιας πορνείας

Ακολουθώντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή διαπιστώνουμε πως η μη εξαναγκαστική πορνεία στην ουσία αφορά την «παλιά πορνεία», δηλαδή εκείνη που κυριαρχούσε ως μορφή πριν να ηγεμονεύσει η εξαναγκαστική πορνεία και τα διεθνικά δίκτυα σωματεμπορίας. Αυτό έχει προσδιοριστεί περίπου στα τα τέλη του 20^{ου} αιώνα³⁶. Μέχρι τον 18^ο αιώνα η πορνεία γινόταν αντιληπτή ως μια κοινωνική παρέκκλιση, η οποία δεν τύγγανε κάποιας ηθικοπλαστικής αντιμετώπισης, ενώ για πολλούς αιώνες θεωρούταν ως επάγγελμα ελεύθερης επιλογής της γυναίκας, όπου ο νόμος προστάτευε την οικονομικά μειονεκτική της θέση. Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα με αρχές του 19^{ου}, στην άνοδο της εκβιομηχάνισης, η αντιμετώπιση της μεταβλήθηκε, δίνοντας χαρακτήρα “μάστιγας” που πρέπει να “εκριζωθεί” από τη δυτική κοινωνία, όπως θα δούμε παρακάτω.

Κατά τον Μεσαίωνα η πορνεία θεωρούταν ως διόλου ευκαταφρόνητο επάγγελμα, όπου έννοιες όπως η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός δεν άρμοζαν σε καμία περίπτωση. Επίσης οι ιερόδουλες δε χαρακτηρίζονταν ως παραβάτιδες ή παρεκκλίνουσες, παρά ως αναγνωρισμένες επαγγελματίες. Αποτελούσε λοιπόν κομμάτι της κουλτούρας.

Η περίοδος μεταξύ 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα αρχίζει να λαμβάνει περισσότερο τον χαρακτήρα του ζητήματος που πρέπει να ρυθμιστεί, ενέχοντας μια αυστηρότερη ηθικολογία³⁷. Αυτό συνδεόταν σε πολύ μεγάλο βαθμό με την εξάπλωση της σύφιλης

³⁶ Λάζος Γ., ό.π., σελ. 12-14.

³⁷ Augustin L. M., *Sex at the Margins. Migration, Labour Markets and the Rescue Industry*, Zed Books, London & New York 2007, σελ. 99-101.

στον ευρωπαϊκό χώρο. Ταυτόχρονα, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής κατά τα τέλη του 17^{ου} θεσμοθετείται ο νόμος για τη βραδινή περιπλάνηση³⁸ στους δρόμους, κάτι το οποίο μαρτυρούσε την αυξημένη παρουσία ιερόδουλων στους δρόμους εκείνη την εποχή³⁹.

Ωστόσο, ακόμη και κατά τις αρχές του 18^{ου} αιώνα η εκπόρνευση αποτελεί μεν παράπτωμα, αλλά δεν ενοχλεί το κοινό αίσθημα περί ηθικής και δεν επιδιώκεται καμία προσπάθεια περιορισμού του. Καθώς οδηγούμαστε στο δεύτερο τέταρτο του τετάρτου αιώνα διαπιστώνεται η αλλαγή ως προς τη προσέγγιση του ζητήματος, η οποία είναι ορατά περισσότερο επιθετική και κατασταλτική. Αυτή πηγάζει, τόσο από την αναζωπύρωση του Προτεσταντισμού, όσο και από τις παρατηρούμενες συνδέσεις βασιλικών και ευγενών με ιερόδουλες. Παρ' όλα αυτά οι κοινωνικές πιέσεις που ασκούνται δεν οδηγούν σε κοινή οδό για το πώς θα διευθετηθεί το ζήτημα⁴⁰.

Καθ' όλο τον 18ο αιώνα το Ηνωμένο Βασίλειο διατηρεί ψύχραιμες τις κοινωνικές αντιδράσεις προς τις ιερόδουλες, οι οποίες γίνονται ευρέως αποδεκτές, ακριβώς όπως οποιαδήποτε άλλη κοινωνική ομάδα. Στις αρχές όμως του επόμενου αιώνα, και πιο συγκεκριμένα το 1822, θεσμοθετεί τον πρώτο νόμο περί αλητείας κατονομάζοντας τις εκδιδόμενες σ' αυτόν. Αυτό είχε ως συνέπεια να δοθεί η διακριτική ευκαιρία στην αστυνομία να τις συλλαμβάνει σε περίπτωση που βρεθούν

³⁸ Σημ.: Η περιπλάνηση αναφερόταν ευρύτερα στην περιφορά του ατόμου στους δρόμους δίχως την εξασφάλιση από αυτό των απαραίτητων μέσων διαβίωσης από εργασία, στην «απραξία» και την «αεργία», η οποία όμως συνιστούσε και ένα από τα στοιχεία για τον εντοπισμό- αναγνώριση της εκδιδομένης του δρόμου. Η διάπραξη αυτού του αδικήματος συνδεόταν με την περιπλάνηση σε ώρες που δε δικαιολογούσαν αυτή τη συμπεριφορά. Εκτός της πορνείας του δρόμου, αδικήματα που ανήκαν σ' αυτή την κατηγορία ήταν εκείνα των ληστών, ενώ υπάγονταν οι «μέθυσοι», αλλά και άλλα παρεκκλινόντα άτομα όπου βρίσκονταν στους δρόμους σε ασυνήθιστες ώρες.

Βλ. Lacey W. F., *"Vagrancy and Other Crimes of Personal Condition"*, Harvard Law Review, Vol. 66, No. 7, May 1953, σελ. 1206- 1209.

³⁹ Davis N. J., ό.π., σελ. 301.

⁴⁰ Augustin L. M., ό.π., σελ. 101.

περιπλανώμενες, χωρίς απαραίτητα να έχουν εντοπισθεί ασκούμενες την πορνεία, και κατ' επέκταση τον στιγματισμό τους⁴¹.

Λίγα χρόνια μετά, στην Ελλάδα λειτουργεί το διακανονιστικό σύστημα, μέσω του Βασιλικού Διατάγματος του Όθωνα το 1836, το οποίο υποχρεώνει τη δημοτική αστυνομία να επιτηρεί τις γυναίκες εκείνες που χαρακτηρίζονταν ως «κοινές» και να παρεμποδίζει οποιοδήποτε δημόσιο συγχρωτισμό μεταξύ αυτών και των ανδρών. Το διακανονιστικό σύστημα πρόκειται δηλαδή για ένα μοντέλο που καθιστά την πορνεία νόμιμη, αλλά την περιορίζει και ελέγχει, περικλείοντας την χωρικά και θέτοντας τις εκδιδόμενες σε αυστηρούς υγειονομικούς ελέγχους. Το μοντέλο αυτό στηρίζεται στο σκεπτικό εξυγίανσης της πορνείας, τόσο σε σχέση με την ηθική πλευρά, όσο και σε σχέση με τη δημόσια υγεία⁴².

Κοινή σκοπιά στις πολιτικές ρύθμισης του φαινομένου είναι αυτή της προσπάθειας για εξάλειψη των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων που έχουν ήδη κάνει την εμφάνισή τους και μάλιστα με τάσεις εξάπλωσης. Η γονόρροια και η σύφιλη προκαλούν άκρατη ανησυχία και εντείνουν τις παρεμβατικές πολιτικές για τη ρύθμιση της πορνείας⁴³. Ο 19ος αιώνας χαρακτηρίζεται θα λέγαμε από μια αξιοσημείωτη “ιατρικοποίηση” του φαινομένου της πορνείας, καθώς οι γυναίκες εκδιδόμενες υπόκεινται υποχρεωτικά σε ιατρικές εξετάσεις και γίνονται αντικείμενα «παρατήρησης», «κατηγοριοποίησης» και «επιτήρησης», μέσω των διαγνώσεων στις οποίες οδηγούνται οι ειδικοί⁴⁴. Δε θα πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε πως ο αιώνας αυτός ανέδειξε τον θετικισμό στις κοινωνικές επιστήμες, ο οποίος επικεντρώθηκε στους ατομικούς παράγοντες της συμπεριφοράς, βλέποντας τον παρεκκλίνοντα και τον

⁴¹ Davis N. J., ό.π., σελ. 109.

⁴² Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η Εκδιδόμενη*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010, σελ. 57-59.

⁴³ Davis N. J., ό.π., σελ. 109.

⁴⁴ Augustin L. M., ό.π., σελ. 109.

εγκληματία ως μη ομαλή προσωπικότητα, και στην ανάγκη διόρθωσής της συμπεριφοράς αυτής μέσω μέτρων ασφαλείας⁴⁵.

Από το τέλος του 19ου αιώνα η εικόνα για την εκδιδόμενη άρχισε να μεταβάλλεται μέσω της συμβολής των οργανώσεων και κοινωνικών φορέων, οι οποίοι στόχευαν στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της από την πολιτεία και στην αποσύνδεσή της από την πορνεία. Στην ουσία αυτό που συνέβη ήταν να μετατραπεί η φιγούρα της εκδιδόμενης σε φιγούρα θύματος, το οποίο ακολουθήθηκε με τις συνέπειες του στιγματισμού και της απομόνωσης της, ενώ στερήθηκε την απασχόλησή που είχε μέχρι τότε, γιατί αυτή δεν ήταν επιθυμητή από το κοινωνικό γίνεσθαι της εποχής⁴⁶.

Επιστρέφοντας και πάλι στην Ελλάδα, αυτή ακολούθησε σημαντικές μεταβολές τα επόμενα χρόνια και κυρίως κατά τον επόμενο αιώνα. Αρχικά για την περίοδο 1836 έως 1922 το θέμα της πορνείας ρυθμιζόταν συγκυριακά, κυρίως μέσω του διακανονιστικού συστήματος. Ακολούθησε μια σειρά νόμων μέχρι το 1981, οι οποίοι όμως δεν άλλαξαν σημαντικά το τοπίο. Όμως το 1981 αναβιώνει το διακανονιστικό σύστημα με νομοθεσία η οποία θέτει περιορισμούς ως προς τον αριθμό ατόμων που δύναται να εργάζονται υπό την ίδια στέγη, τη χορήγηση αδειών από το πλησιέστερο και ως προς την επιτρεπόμενη ηλικία της εκδιδομένης αστυνομικό τμήμα⁴⁷. Το 1999 εκδόθηκε νόμος σχετικά με τις συνθήκες εργασίας των εκδιδομένων, στον οποίο ασκήθηκε έντονη κριτική⁴⁸ (θα τον μελετήσουμε και θα

⁴⁵ Φαρσεδάκης Ι., Η Εγκληματολογική Σκέψη απ' την Αρχαιότητα έως σήμερα, ό.π., σελ. 195 και 209-214.

⁴⁶ Augustin L. M., ό.π., σελ. 127-128.

⁴⁷ Λάζος Γ., Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η Εκδιδόμενη, ό.π., σελ. 62-70.

⁴⁸ Εργαστήριο Σπουδών Φύλου και Ισότητας, Εθνικό Παρατηρητήριο για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, Πρώτη εθνική έκθεση της Ελλάδας, Νοέμβριος 2004, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 12.

αναπτυχθεί σε επόμενο κεφάλαιο). Τελευταίος νόμος ήταν εκείνος του 2010⁴⁹ όπου αντικατέστησε τον προηγούμενό του και κατέστησε πταισματική πράξη την παράνομη πορνεία (κατά την οποία δηλαδή δεν τηρούνται οι διατάξεις του υγειονομικού κανονισμού), συλλήβδην τιμωρείται με φυλάκιση έως 3 μηνών ή πρόστιμο 3.000 ευρώ.

Συμπερασματικά, ο 20^{ος} αιώνας σήμαινε για την Ελλάδα τη μετάβαση από την «παλιά» στη «νέα πορνεία». Η νέα πορνεία, η οποία άρχισε να κάνει την εμφάνισή της τη δεκαετία του 1980, αλλά εδραιώθηκε μια δεκαετία μετά, εισήγαγε όλο και περισσότερο στον χώρο της βιομηχανίας του σεξ την εξαναγκαστικά εκδιδόμενη, όπως θα δούμε στη συνέχεια⁵⁰.

1.1.3 Ελληνικά και διεθνή δεδομένα σχετικά με την έκταση της εθελούσιας πορνείας στη σύγχρονη εποχή

Έχει διατυπωθεί η άποψη πως η μη εξαναγκαστική πορνεία ακριβέστερα συνδέεται με τις εργάτριες του σεξ των δυτικών κοινωνιών, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα της πρωτοβουλίας, σε αντίθεση με τις γυναίκες των αναπτυσσόμενων χωρών όπου η φτώχεια δεν τους αφήνει το περιθώριο της επιλογής για την εμπλοκή τους στα “δίχτυα” της πορνείας⁵¹. Επομένως, μια συζήτηση που εστιάζει στα ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα της πορνείας διεθνώς έχει να μας προσφέρει πολλά, αρκεί αυτή να λαμβάνει υπόψη της το κοινωνικό πλαίσιο αναφοράς. Ωστόσο, η συζήτηση αυτή πλήττεται σοβαρά από την αδυναμία σύγκρισης των δεδομένων.

⁴⁹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νομος Υπ' Αριθμ. 3904 *Εξορθολογισμός Και Βελτίωση Στην Απονομή Της Ποινικής Δικαιοσύνης Και Άλλες Διατάξεις*, Τεύχος Πρώτο Αρ. Φύλλου 218, 23 Δεκεμβρίου 2010, σελ. 4549-4560.

⁵⁰ Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Ο Πελάτης*, ό.π., σελ. 12-13.

⁵¹ Aradau C., ό.π., σελ. 31.

Οι έρευνες για την πορνεία ολισθαίνουν, καθώς βαθμηδόν χάνεται η προσοχή που απαιτείται για το θέμα. Η προσοχή αυτή στρέφεται στο trafficking και σε ό,τι αφορά τα ζητήματα ορολογίας γύρω από τις δύο αυτές εκφάνσεις της πορνείας, εξαιτίας της διαμάχης που επικρατεί στον επιστημονικό χώρο μεταξύ απαγόρευσης ή ρύθμισης της πορνείας⁵².

i. Οι ποιοτικές διαστάσεις της πορνείας

Μια κατατοπιστική έρευνα σχετικά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της πορνείας είναι εκείνη που εκδόθηκε το 2009 από το TAMPEP⁵³, δηλαδή το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Πρόληψη του HIV/STI και την Προώθηση της Υγείας για τους Εργάτες του Σεξ. Η έρευνα συνέλεξε στοιχεία, μέσω αποστολής ερωτηματολογίων σε ΜΚΟ και κυβερνητικούς οργανισμούς, και πιο συγκεκριμένα από υπηρεσίες υγείας, από κοινωνικές υπηρεσίες, και από τη δικαιοσύνη, οι οποίοι τα προώθησαν στον ίδιο τον αναφερόμενο πληθυσμό. Μας ενημερώνουν μάλιστα πως το 56% των ερωτηματολογίων προήλθαν από ΜΚΟ. Κατέληξαν σε μια χαρτογράφηση της πορνείας του 2008 για τον ευρωπαϊκό χώρο.

Ως προς το φύλο η έρευνα μας παράσχει ένα καταλυτικό ποσοστό της κλίμακας του 87% για τις γυναίκες, ενώ ένα 6% αφορούσε διεμφυλικά άτομα, συνηγορώντας έτσι με όλες τις προηγούμενες έρευνες που έχουν υποστηρίξει πως η συντριπτική πλειοψηφία των εργατριών του σεξ αφορά γυναίκες (κατά το βιολογικό, αλλά και το κοινωνικό τους φύλο) και μάλιστα νεαρής ηλικίας, στοιχείο για το οποίο δεν πληροφορούμαστε στη συγκεκριμένη έρευνα.

⁵² Λαζάρη Ν. & Λαλιώτου Ι., «Σωματεμπορία γυναικών, πορνεία, σεξουαλική εκμετάλλευση», ΚΕΘΙ, Αθήνα 2001, σελ. 2&4.

⁵³ European Network for HIV/STI Prevention and Health Promotion among Migrant Sex Workers - TAMPEP, *Sex work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries*, Netherlands 2009, σελ. 5-33 και 75-76.

Ως προς τις χώρες προέλευσης, μια μεγάλη πλειοψηφία, της τάξης του 34% προερχόταν από χώρες της ανατολικής Ευρώπης (κράτη μη ενταγμένα στην Ε.Ε.), ενώ σε ποσοστό 26% από την Κεντρική Ευρώπη, 12% από την Αφρική, 11% από τη Λατινική Αμερική και Καραϊβική, 6% από χώρες της Βαλτικής, 4% από χώρες της Ασίας, επίσης 4% από άλλες χώρες της Ευρώπης και 3% από βαλκανικές χώρες. Σε σύγκριση με προηγούμενα δεδομένα του 2006, αν και η ανατολική Ευρώπη έμεινε σταθερά με διαφορά η πρώτη χώρα προέλευσης, παρατηρήθηκε μια ανακατάταξη των χωρών, καθώς στην προηγούμενη έρευνα ακολουθούσαν την ανατολική Ευρώπη, η Αφρική, οι Βαλκανικές χώρες, η Λατινική Αμερική, οι χώρες της Βαλτικής, η Κεντρική Ευρώπη, η Ασία και τέλος, η υπόλοιπη Ευρώπη. Η Ελλάδα είναι απύσχα όσον αφορά την κατάταξη των πιο δημοφιλών χωρών προέλευσης των εκδιδόμενων ατόμων.

Για πρακτικούς λόγους της έρευνας, θέλοντας να προσδιορίσουν τη διάσταση της προέλευσης των εργατών του σεξ, ομαδοποίησαν τον ευρωπαϊκό χώρο των κρατών άσκησης του πορνικού επαγγέλματος σε: Βόριο, Νότιο, Ανατολικό και Δυτικό Τμήμα.

Το Βόριο τμήμα (Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Λετονία, Γερμανία, Λιθουανία, Νορβηγία και Ηνωμένο Βασίλειο) διαπιστώθηκε πως συντίθεται από αλλοδαπά εκδιδόμενα άτομα, ενώ σε σχέση με το 2006 η αύξηση αυτών των ατόμων ήταν ορατή. Για το Νότιο τμήμα (Βουλγαρία, Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Ισπανία) παρατηρήθηκε πως υπήρξε αύξηση των αλλοδαπών για την Ιταλία και Ισπανία (με ποσοστά αλλοδαπών ατόμων που εκπορεύονται περίπου στο 90%), ενώ μειώθηκε ελάχιστα στην Πορτογαλία, αλλά και στην Ελλάδα (από 80% το 2006, σε 73% το 2008). Η πιο πολυσύνθετη απεικόνιση εντοπίζεται στο Ανατολικό τμήμα (Αυστρία, Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία). Εκεί μόνο η πορνεία της

Αυστρίας κυριαρχείται από αλλοδαπά άτομα, ποσοστό το οποίο ωστόσο φαίνεται να είναι μειωμένο, σε σχέση με το 2006. Όλες οι υπόλοιπες χώρες συντίθενται από ημεδαπή πορνεία σε μεγάλα ποσοστά, με μεγαλύτερο αυτό της Σλοβακίας (98% για το 2008 και 95% για το 2006). Το Δυτικό τμήμα (Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία και Ελβετία) παρουσιάζει μια αρκετά πιο ενιαία εικόνα, καθώς εκεί οι μετανάστες είναι η επικρατούσα πληθυσμιακή ομάδα που ασκεί την πορνεία, με μεγάλα ποσοστά μάλιστα, όπου κάποια ξεπερνούν το 90% (Λουξεμβούργο: 92% για το 2008). Εκτός του Λουξεμβούργου που αύξησε λίγο το ποσοστό αυτό και της Ελβετίας που έμεινε σταθερή, τα ποσοστά αλλοδαπών εργατών του σεξ είχαν πτωτική πορεία.

Τέλος, ως προς το περιβάλλον εργασίας αναφέρθηκαν με μεγάλη διαφορά οι εσωτερικοί χώροι (65%) και λιγότερο οι εξωτερικοί (35%). Πιο συγκεκριμένα, τόσο για τα ημεδαπά, όσο και για τα αλλοδαπά εκδιδόμενα άτομα, το περιβάλλον άσκησης του πορνείας που δηλώθηκαν ήταν κατά φθίνουσα σειρά: κλάμπ- μπαρ- οίκοι ανοχής, δρόμοι, διαμερίσματα με παράθυρα, χώρος του πελάτη, πάρκα-δάση.

Η έρευνα επίσης εξέτασε την “ευαλωτότητα” των ατόμων αυτών και κατέληξε πως είναι ιδιαίτερα υψηλή λόγω κοινωνικο-πολιτισμικών παραγόντων και της στέρησής οικονομικών ευκαιριών. Ακόμη, συμπέραναν πως υπάρχει αλλαγή του τοπίου της πορνείας, όπου οι ημεδαποί εργάτες του σεξ συγκεντρώνονται στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και η πλειοψηφία των αλλοδαπών στην Βόρεια και Νότια Ευρώπη.

Η παραπάνω μελέτη δε μας διαθέτει στοιχεία που σχετίζονται με την ηλικία των εκδιδομένων ατόμων, και τα οποία κρίνουμε ως ιδιαίτερος σημαντικά για την παρούσα εργασία. Ωστόσο οι μελέτες δείχνουν πως η πορνεία αφορά άτομα πολύ

νεαρής ηλικίας, ακόμη και 11-13 ετών, τα οποία συνήθως εκπορνεύουν οι γονείς τους, ενώ η μεγάλη πλειοψηφία τους εντοπίζεται σε ηλικίες κοντά στα 18-20 έτη⁵⁴.

ii. Οι Ποσοτικές διαστάσεις της πορνείας

Το Europar⁵⁵ αποτέλεσε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Πρόληψη του HIV/STD στην Πορνεία, εργάστηκε στενά με τους εργατές της βιομηχανίας του σεξ και εξέδωσε έρευνες και εκθέσεις ώστε να προωθήσει την ανάγκη λήψης πολιτικών για την εξασφάλιση της υγείας των εκδιδόμενων ατόμων. Μαζί με το Tampere δημιούργησαν οδηγό καλών πρακτικών πρόληψης της υγείας της ευάλωτης αυτής ομάδας για τα ευρωπαϊκά κράτη. Μεταξύ των ερευνών της ήταν και εκείνη⁵⁶ που επιδίωξε να υπολογίσει τον αριθμό των ατόμων αυτών ανά ευρωπαϊκό κράτος. Η κατάταξη αφορά 11 κράτη- μέλη της Ε.Ε. και πιο συγκεκριμένα: την Αυστρία, τη Δανία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, τη Φινλανδία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, τη Νορβηγία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι χώρες με μεγαλύτερους πληθυσμούς ασκούντες την πορνεία, σύμφωνα με την έρευνα, ήταν η Γερμανία (300.000 εκδιδόμενα άτομα), το Ηνωμένο Βασίλειο (80.000 εκδιδόμενα άτομα) και η Ιταλία (60.000 εκδιδόμενα άτομα). Χαμηλότερα στην κατάταξη βρίσκονται η Νορβηγία (3.000), η Σουηδία (2.500) και το Λουξεμβούργο (300). Η Ελλάδα βρίσκεται κάπου στο ενδιάμεσο, καθώς υπολογίστηκαν μεταξύ 10.500 και 15.000 τα άτομα αυτά. Σύμφωνα με τον καθηγητή Γρηγόρη Λάζο, τα εκδιδόμενα άτομα στη σύγχρονη Ελλάδα ανέρχονται στον διπλό αριθμό από αυτόν της ευρωπαϊκής έρευνας, δηλαδή πληθυσμός άνω των 23.000

⁵⁴ Fondation SCHELLES, *Sexual Exploitation Prostitution and Organized Crime*, ECONOMICA, Paris 2012, σελ. 351-354

⁵⁵ Βλ. <http://www.eurosurveillance.org/ViewArticle.aspx?ArticleId=1898> (Retrieved on 28 September 2015)

⁵⁶ <http://people.exeter.ac.uk/watupman/undergrad/aac/scale.htm> (Retrieved on 28 September 2015)

(υπολογισμός για τα έτη 1996, 1997, 1998, 1999 και 2000)⁵⁷. Ωστόσο από αυτά μόνο τα 3000-3500 θεωρήθηκαν ως μη εξαναγκαζόμενα στην πορνεία άτομα⁵⁸.

Επιστρέφοντας στην ευρωπαϊκή κατάταξη, θεωρούμε πως για την πραγματοποίηση συγκρίσεων είναι απαραίτητο να λάβουμε υπόψη μας τον πληθυσμό κάθε κράτους. Έτσι, μετά από έναν τέτοιο συνυπολογισμό, βλέπουμε πως αν και η Γερμανία κρατά τα “πρωτεία” της, ωστόσο στη δεύτερη θέση βρίσκεται η Ολλανδία και στην τρίτη έπονται η Ελλάδα με την Αγγλία, τις οποίες ακολουθούν το Βέλγιο και η Δανία. Παρ’ όλα αυτά η συγκεκριμένη μελέτη δε προσφέρει στοιχεία σχετικά με την εθελούσια μορφή πορνείας και πιθανολογούμε πως συναθροίζονται οι δύο μορφές πορνείας στους υπολογισμούς αυτούς.

1.2 Η εξαναγκαστική πορνεία

1.2.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση της εξαναγκαστικής πορνείας

Για την εξαναγκαστική πορνεία έχει διατυπωθεί πως η κυριαρχία της επί της εθελούσιας πορνείας είναι γέννημα της εκβιομηχανισμένης κοινωνίας, συνδέοντας την υπερμεγέθους διάχυσή της παγκοσμίως με τον καπιταλισμό και την παγκοσμιοποίηση. Η διεθνική εμπορία ανθρώπων, δηλαδή το *human trafficking*, αποτελεί τη σκληρότερη έκφανση του σύγχρονου καπιταλισμού και συσχετίστηκε άμεσα με την εξάπλωσή του, η οποία οδήγησε σε φτώχεια, κοινωνικές ανισότητες, μεγαλύτερη επιβάρυνση του αναπτυσσόμενου κόσμου, κ.λπ., καθιστώντας τα άτομα

⁵⁷ Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η εκδιδόμενη*, ό.π., σελ. 210-212.

⁵⁸ Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η εκδιδόμενη*, ό.π., σελ. 220-221.

ευάλωτα, ενώ η παγκοσμιοποίηση διευκόλυνε τις διαδικασίες εντοπισμού, μετακίνησης και εκμετάλλευσής τους⁵⁹.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναγνωρίσει την εμπορία ανθρώπων ως «σοβαρό πρόβλημα» υπογραμμίζοντας πως αφορά κατάφορη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέσω των πρακτικών που ασκούνται από αυτή, δηλαδή εκείνες της «βίας», «εκμετάλλευσης», «εξαναγκασμού», «δέσμευσης χρεών», «απειλών» κ.ά⁶⁰. Επομένως αναγνωρίζεται ως δουλεμπόριο σύγχρονης μορφής. Συχνά παραλληλίζεται με το εμπόριο Αφρικανών σκλάβων της Ευρώπης κατά τους προηγούμενους αιώνες, το οποίο όμως δεν επέσυρε την κοινωνική αποδοκιμασία και αντίδραση και ήταν νόμιμο⁶¹. Οι βασικότερες διαφορές τους έγκεινται στο γεγονός πως το εμπόριο ανθρώπων σήμερα είναι μια από τις πιο κερδοφόρες δραστηριότητες παγκοσμίως⁶² (σήμερα κατατάσσεται ως 2η, ακολουθώντας το εμπόριο ναρκωτικών), ενώ ανήκει στην οργανωμένη με διεθνικές διαστάσεις εγκληματικότητα, έχοντας έτσι τη χροιά ενός εκ των σοβαρότερων εγκλημάτων του σύγχρονου κόσμου⁶³.

Το *human trafficking*, όπως είναι ο διεθνής όρος, δηλαδή το εμπόριο ανθρώπων, περιλαμβάνει μια σειρά μορφών διακίνησης προσώπων, ευρύτερων της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Σύμφωνα και με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁶⁴, το trafficking δε στοχεύει μόνο στη σεξουαλική εκμετάλλευση προσώπων, αλλά εξίσου

⁵⁹ Kara S., *Sex Trafficking. Inside the Business of Modern Slavery*, Columbia University Press, New York 2009, σελ. 4 και 24-25.

⁶⁰ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Απόφαση Πλαίσιο του Συμβουλίου της 19^{ης} Ιουλίου 2002 Για Την Καταπολέμηση Της Εμπορίας Ανθρώπων (2002/629/Δευ), 1.8.2002, σελ. 203/1.

⁶¹ Lee M., *Human Trafficking*, Routledge, New York 2007, σελ. 1.

⁶² Κανταράκη Μ., Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα: "Θύματα εξαναγκασμού σε πορνεία", ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000, σελ. 586.

⁶³ Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., Ο κύκλος της κακοποίησης. Ενδοοικογενειακή βία- Σεξουαλική κακοποίηση, Trafficking, Bullying: "Η παράνομη διακίνηση γυναικών στην Ελλάδα με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, ως οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα, και η αστυνομική της αντιμετώπιση", Εκδόσεις Αρχιπέλαγος, Αθήνα 2008, σελ. 291-292.

⁶⁴ Magliveras K. D., *Combating Trafficking In Persons. The Role And Action Of International Organisations*, Centre Of International And European Economic Law. Working Papers, Ant. N. Sakkoulas Publishers, Athens-Komotini 2007, σελ. 9.

στην εργασιακή εκμετάλλευση, την εξαναγκασμένη οικιακή εργασία, το εμπόριο οργάνων και τις παράνομες υιοθεσίες. Ωστόσο στη βιβλιογραφία έχει επικρατήσει για τη εμπορία σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανθρώπων απλά ο όρος trafficking ή σωματεμπορία. Ο όρος της σωματεμπορίας σημαίνει εμπόριο ανθρώπου από άνθρωπο⁶⁵ και συχνά χρησιμοποιείται για την ευρύτερη μορφή του human trafficking, ενώ το *sex trafficking* αποδίδεται στην ελληνική γλώσσα ειδικότερα ως «εμπόριο λευκής σαρκός»⁶⁶ καθώς και ως εξαναγκαζόμενη πορνεία⁶⁷.

Ως γενική διαπίστωση θα λέγαμε πως είναι δύσκολο να διακρίνουμε την κατάλληλη απόδοση της ελληνικής για την ορολογία του trafficking. Ο όρος του εμπορίου λευκής σαρκός ωστόσο μειονεκτεί ως προς το ότι αποκρύπτει την εκμετάλλευση νέγων γυναικών, ενώ οι όροι της σωματεμπορίας και της εξαναγκαζόμενης πορνείας αποκρύπτουν τον διεθνικό χαρακτήρα του trafficking. Παρ' όλα αυτά από εδώ και στο εξής θα χρησιμοποιούμε τους όρους ως συνώνυμους μεταξύ τους και θα αναφερόμαστε στην εμπορία γυναικών για σεξουαλική, και όχι άλλων μορφών, εκμετάλλευση, εφόσον εκεί εστιάζεται το ενδιαφέρον της παρούσας εργασίας.

Μια εκτενής επισκόπηση στη διεθνή βιβλιογραφία για το trafficking οδηγείται σε μια ποικίλη και πολύπλοκη σύνθεση ορισμών, χωρίς απαραίτητως να συγκλίνουν μεταξύ τους. Η τάση που επικρατεί είναι αυτή της επίκλησης στους ορισμούς των διεθνών οργανισμών, καθώς το human trafficking ως φιλοσοφική ή κοινωνιολογική έννοια δεν καλύπτεται εύκολα από μερικές γραμμές και λέξεις.

⁶⁵ Τσάκαλου Χ., *Διαδικασίες κοινωνικού αποκλεισμού των μεταναστριών γυναικών στην ελληνική κοινωνία : Η περίπτωση των θυμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2008, σελ. 10.

⁶⁶ Dozema J. , *Sex Slaves and Discourse Masters*, ό.π., σελ. 4.

⁶⁷ Όπως ορίζεται από την Μ. Κανταράκη, βλ. ό.π., σελ. 581.

Τα τελευταία χρόνια προσείλκυσε σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον από ακαδημαϊκή και από πολιτική σκοπιά, χωρίς ωστόσο αυτό να ακολουθηθεί από μια κοινή οπτική, τόσο σε σχέση με την αντιμετώπιση του φαινομένου, όσο και σε σχέση με το ζήτημα του ορισμού του. Διαπιστώθηκε έτσι ένα έντονα συγκρουσιακό πεδίο γύρω από το θέμα του trafficking⁶⁸. Η διαδικασία προσδιορισμού του ως φαινόμενο δεν είναι καθόλου “αγνή”, εφόσον σ’ αυτή υπεισέρχονται πολιτικές σκοπιμότητες και ιδεολογίες που δυσχεραίνουν το όλο επιχείρημα, ενώ έχει διατυπωθεί πως απουσιάζει ένας ρεαλιστικός ορισμός που θα αποτυπώνει την κατάσταση υπό τις πραγματικές του συνισταμένες⁶⁹.

Οι διαφωνίες ως προς το πλαίσιο ορισμού τελικά κατέληγαν συχνά σε μια σειρά από διεθνή φόρουμ και συνέδρια με σκοπό να υπάρξει μεγαλύτερη συναίνεση, και με πρώτη αυτών τη σύγκλιση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών κατά το διάστημα 1998-2000⁷⁰. Μετά από δύο έτη συνεδριάσεων, η «διαδικασία της Βιέννης», όπως ονομάστηκε, κατέληξε στην έκδοση δεσμευτικού κειμένου, δηλαδή της Σύμβασης των Η.Ε. Κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Σύμβαση του Παλέρμο), με βασικότερη εκ των εργασιών της αυτή της εννοιολογικής αποσαφήνισης του trafficking⁷¹. Ως εμπορία ανθρώπων ορίστηκε στο άρθρο 3 η «στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος, ή η παραλαβή προσώπων, με την απειλή ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, εξαπάτηση, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης, ή με παροχή ή αποδοχή χρημάτων ή πλεονεκτημάτων για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου, με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση

⁶⁸ Lee M., ό.π., σελ. 1-2.

⁶⁹ Dozema J., *Sex Slaves and Discourse Masters*, ό.π., σελ. 5.

⁷⁰ Auguatin M., ό.π., σελ. 40.

⁷¹ Σιμποπούλου Π., *Η προστασία των Γυναικών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση: Σύγχρονη Προσέγγιση στη Διεθνή και Ευρωπαϊκή Δικαιοταξία*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2011, σελ. 15.

περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων, άλλες μορφές γενετήσιας εκμετάλλευσης, την εξαναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές που είναι παρόμοιες με τη δουλεία, την υποδούλωση και την αφαίρεση γεννητικών οργάνων»⁷².

Λίγα χρόνια αργότερα, συγκεκριμένα το 2005, το Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣτΕ), αναγνωρίζοντας το Πρωτόκολλο του Παλέρμo, καταλήγει στη Σύμβαση του για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, επικεντρωμένο στη προστασία των θυμάτων της σωματεμπορίας και την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους⁷³. Ο ορισμός που διατυπώθηκε στο άρθρο 4 βρίσκεται σε πλήρη ταύτιση με εκείνο της Σύμβασης του Παλέρμo, με κυριότερη διαφορά την προσθήκη: ««*Θύμα*» ορίζεται οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο υπόκειται σε διακίνηση και εμπορία ανθρώπων, όπως αυτή ορίζεται στο παρόν άρθρο»⁷⁴, χωρίς ωστόσο να είναι ιδιαίτερα κατατοπιστική σε σχέση με το θύμα.

Ο ορισμός αυτός φάνηκε να επικεντρώνεται κυρίως στη διάσταση του trafficking ως οργανωμένο έγκλημα, λαμβάνοντας λιγότερο υπόψη τον ανθρώπινο χαρακτήρα που ενέχει και το διακρίνει από τα υπόλοιπα οργανωμένα εγκλήματα⁷⁵. Επ' αυτού ο Siddharth Kara, ακαδημαϊκός με κύριο αντικείμενο ενασχόλησης του το διεθνική σωματεμπορία, κρίνει πως ο συγκεκριμένος ορισμός εστιάζει περισσότερο στη μετακίνηση, παρά στην εκμετάλλευση των ατόμων και έτσι προτείνει δύο ορισμούς που διασαφηνίζουν επ' ακριβέστερα το θέμα της εκμετάλλευσης. Ως «εμπόριο σκλάβων» ορίζει τη: «*διαδικασία εντοπισμού, στρατολόγησης, υπόθαλψης,*

⁷² United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution, 55/25 of 15 November 2000*, σελ. 2.

⁷³ Σιμοπούλου Π., ό.π., σελ. 28-29.

⁷⁴ Συμβούλιο Της Ευρώπης, *Σύμβαση Του Συμβουλίου Της Ευρώπης Για Τη Δράση κατά της Διακίνησης Και Εμπορίας Ανθρώπων*, Φ092.22/1394, Βαρσοβία, 16.5.2005, σελ. 5.

⁷⁵ Magliveras K. D., ό.π., σελ. 80-81.

υποδοχής ή μεταφοράς ατόμων, μέσω οποιονδήποτε μέσω, για οποιαδήποτε απόσταση, σε συνθήκες σκλαβιάς ή σε εκμετάλλευση που λαμβάνει τα χαρακτηριστικά σκλαβιάς». Και ως «σκλαβιά» ορίζει τη «διαδικασία καταναγκαστικής εργασίας ή άλλων υπηρεσιών από ένα αιχμαλωτισμένο άτομο, μέσω οποιονδήποτε μέσων, συμπεριλαμβανομένου της εκμετάλλευσης του σώματος ή μερών του σώματος»⁷⁶.

Στην πρόσφατη Οδηγία 2011/36/ΕΕ⁷⁷ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και Κοινοβουλίου για την «Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων και την Προστασία Θυμάτων της καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου» ο ορισμός⁷⁸ που υιοθετήθηκε για την εμπορία ανθρώπων δε φάνηκε να παρεκκλίνει σημαντικά από τους προηγούμενους καθιερωμένους, αλλά παρουσιάστηκε βελτιωμένος από αυτούς, καθώς εισήγαγε την έννοια της «ευάλωτης θέσης» και προσέθεσε στην εκμετάλλευση νέες μορφές, όπως η επαιτεία και η εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων που είναι αξιόποινες. Εισάγοντας τον όρο της «ευάλωτης θέσης» και ορίζοντάς την ως «κατάσταση κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος δεν έχει πραγματική ή αποδεκτή εναλλακτική παρά να υποταγεί στην κατάχρηση», επέτυχε να διασαφηνίσει την εμπορία ανθρώπων ως

⁷⁶ Kara S., ό.π., σελ. 4-5.

⁷⁷ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγία 2011/36/ΕΕ Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την Πρόληψη Και Την Καταπολέμηση Της Εμπορίας Ανθρώπων και για την Προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την Αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ Του Συμβουλίου, Στρασβούργο 5 Απριλίου 2011, σελ. L 101/1-11.

⁷⁸ Σημ.: Στα «αδικήματα σχετικά με την εμπορία ανθρώπων» του άρθρου 2 συγκαταλέγονται: «Η πρόσληψη, μεταφορά, διακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων, συμπεριλαμβανομένης και της ανταλλαγής ή της μεταβίβασης εξουσίας επί των προσώπων αυτών, με την απειλή της χρήσης ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με πληρωμή ή αποδοχή χρημάτων ή άλλων απολαβών για την εξασφάλιση της συναίνεσης προσώπου κατέχοντος εξουσία επί ενός άλλου, με σκοπό εκμετάλλευσης.». Η εκμετάλλευση ορίστηκε όπως στα παρελθόντα νομικά πλαίσια του ΟΗΕ και ΣτΕ, με τη μόνη διαφορά την προσθήκη της επαιτείας και την εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων. Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγία 2011/36/ΕΕ, ό.π., σελ. L 101/6.

αδίκημα που δεν περιορίζεται στη μετακίνηση ανθρώπων εκτός συνόρων, παρά η διακίνηση τους εφαρμόζεται και εντός μιας χώρας⁷⁹.

Άλλη προσέγγιση εστιάζει περισσότερο στην λειτουργία της διεθνικής σωματεμπορίας ως οικονομική επιχείρηση. Βλέπει δηλαδή τη διακίνηση γυναικών με σκοπό την εκπόρνευση από την πλευρά της εγκληματικής οργάνωσης που δραστηριοποιείται οικονομικά, παρόμοια με κάθε νόμιμη επιχείρηση, επιδιώκοντας να αυξήσει τα κέρδη και τη δύναμή της και να αποφύγει, όσο αυτό είναι εφικτό, τους κρατικούς ελέγχους επί της “επιχειρήσεως”. Διαφέρει όμως από τη νόμιμη επιχείρηση κυρίως σε σχέση με τα παράνομα μέσα που χρησιμοποιεί η οργάνωση⁸⁰.

Επίσης πρόκειται για εκμετάλλευση ανθρώπου από ανθρώπους, δηλαδή γυναικών από τους σωματεμπόρους, διακινητές, πελάτες κ.λπ., σεξουαλικής αλλά και οικονομικής φύσης. Πρόκειται για την ακρίβεια για «σεξουαλική- οικονομική εκμετάλλευση», εφόσον υπεισέρχονται οι όροι της ανταλλακτικής αξίας και αξίας χρήσης, ως οικονομική σχέση, που είναι επιπροσθέτως, μεταξύ σωματεμπόρου και πελάτη⁸¹.

Για τη σαφέστερη εννοιολογική κάλυψη του φαινομένου έχει προταθεί να μελετάται αυτό περιλαμβάνοντας υπό ένα ενιαίο πρίσμα όλους τους μέχρι τώρα προσανατολισμούς που ακολούθησαν οι παραπάνω ορισμοί. Κάθε προσέγγιση για το trafficking θα πρέπει να το συσχετίζεται με τις έννοιες της σκλαβιάς, της πορνείας,

⁷⁹ Gromek- Brok K., Εγκληματολογία: “Η Οδηγία της ΕΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων και την Προστασία των Θυμάτων: Θα είναι αποτελεσματική;”, μτφρ. Γουσέτη Ι., Νομική Βιβλιοθήκη, τευχ. 02, 2011, σελ. 31.

⁸⁰ Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., ό.π., σελ. 298.

⁸¹ Λάζος Γ. (σε συνεργασία με τη Μ. Ζάννη), , Διεθνική σωματεμπορία και εξαναγκαστική πορνεία στην Ελλάδα του 2002, STOP NOW- ΚΕΔΕ, Αθήνα 2003, σελ. 6-7.

του οργανωμένου εγκλήματος, της μετανάστευσης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁸².

Ειδικότερα, θα πρέπει να συνδέεται με την έννοια της σκλαβιάς, καθώς η σωματεμπορία αφορά την προσωρινή ιδιοκτησία των γυναικών από κάποιο άτομο που τις εξαναγκάζει προς την παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών, υφιστάμενες όλων των μορφών τις κακοποιήσεις. Σύνδεση με την έννοια της πορνείας θα πρέπει να επιτυγχάνεται, γιατί το φαινόμενο του trafficking συνδέεται με τη σεξουαλική εκμετάλλευση, χωρίς ωστόσο να αγνοούνται και οι άλλες παράλληλες μορφές εκμετάλλευσης του θύματος, π.χ. εργασιακή. Ως οργανωμένο έγκλημα θα πρέπει να εξετάζεται το trafficking, γιατί αποτελεί την ειδοποιός διαφορά της ανοργάνωτης εθελούσιας πορνείας, αλλά κυριότερα λόγω του διακρατικού χαρακτήρα του ως εγκλήματος και των τεραστίων κερδών που απομυζά από το εμπόριο ανθρώπων. Επίσης, θα πρέπει να τίθεται υπό την προοπτική της μετανάστευσης, γιατί το φαινόμενο βρίσκει έδαφος στις πολιτικές μετανάστευσης και τον τρόπο ελέγχου των μεταναστών των κρατών, καθώς και γιατί οι μετανάστες και οι ζητούντες άσυλο θυματοποιούνται και τίθενται ακόμη περισσότερο στο περιθώριο του κοινωνικού αποκλεισμού. Τέλος, θα πρέπει να γίνονται συσχετισμοί του φαινομένου με την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς αυτό καταπατά όλα τα θεσπισμένα ανθρώπινα δικαιώματα της Οικουμενικής Διακήρυξης του 1948, π.χ. το δικαίωμα για ελευθερία από οποιουδήποτε τύπου σκλαβιά ή υποδούλωση, η ελευθερία κινήσεων, το δικαίωμα της ασφάλειας, κ.λπ.

Αντιλαμβανόμαστε πως είναι απαραίτητη η σύνθεση όλων των παραπάνω, ώστε να καλύψουμε πλήρως εννοιολογικά ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, όπως είναι η εμπορία ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση.

⁸² Lee M., ό.π., σελ. 3-10.

1.2.2 Ιστορική αναδρομή του trafficking

Η διεθνική σωματεμπορία, όπως αναφέραμε, έχει παραλληλιστεί με τις προηγούμενες μορφές εμπορίας ανθρώπων, καθώς έχει λεχθεί πως αυτή δεν είναι ανεξάρτητη από το εμπόριο σκλάβων των περασμένων αιώνων, χαρακτηρίζοντας την έτσι ως σύγχρονη έκφανση της δουλείας, είτε ως επέκταση αυτής⁸³. Το trafficking ταυτοποιήθηκε ως νέο φαινόμενο τον 19^ο αιώνα. Ωστόσο δύο μεγάλα καθεστάτα δουλείας είχαν προηγηθεί της εμπορίας ανθρώπων και στα οποία είναι χρήσιμο να αναφερθούμε μέσω μιας σύντομης ιστορικής αναδρομής, για την καλύτερη κατανόηση του σύγχρονου trafficking.

Η υποδούλωση ανθρώπων προέρχεται από τα αρχαία χρόνια, σχεδόν από την εποχή που συναντάμε τις πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες. Ιστορικά εντοπίζεται κατά την ελληνορωμαϊκή εποχή (31 π.Χ.-330 μ.Χ.), εξαιτίας των τεκμηρίων της εποχής που μας το αποδεικνύουν. Τόσο οι αρχαίοι Έλληνες, όσο και οι Ρωμαίοι θεωρούσαν ως περιουσιακά τους στοιχεία τους δούλους που είχαν υποτελείς. Τους επόμενους αιώνες, και συγκεκριμένα κατά την περίοδο του Μεσαίωνα, οι μελετητές μας πληροφορούν πως η σκλαβιά περιορίστηκε στη Μεσόγειο και εξέλειψε ολοκληρωτικά από τις βόρειες περιοχές της Ευρώπης.

Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα όμως, όπου ήδη ήταν ευρεία η αποικιοκρατία των Ευρωπαίων προς την Αφρικανική ακτή και την Αμερική, επαναφέρεται η σκλαβιά, καθυποτάσσοντας τους Ιθαγενείς. Η δεύτερη μορφή σκλαβιάς που επικράτησε πριν την αναγνώριση του trafficking ως εγκληματικό φαινόμενο είναι αυτή των υπηρετών

⁸³ Agustin L. M., ό.π., σελ. 36.

με συμβόλαια. Κατά την περίοδο του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα στην Αμερική μεταφέρονται άνθρωποι με στόχο να αφιερώσουν τη ζωή τους ως υπηρέτες των αφεντικών τους, υπογράφοντας πρώτα συμβόλαια με συγκεκριμένους όρους και δεσμεύσεις, καθώς και με ποινές εγκλεισμού στην περίπτωση που δεν τηρούταν οι όροι που έθετε ο εργοδότης. Ωστόσο εξασθένησε ως μορφή σκλαβιάς, εξαιτίας του υψηλού κόστους που προϋπέθετε η μετακίνηση ανθρώπων από άλλες ηπείρους⁸⁴.

Η πρώτη ανθρωπιστική αντίδραση, ύστερα της κυριαρχίας των συμβολαίων υπηρεσίας, δεν άργησε να έρθει και έτσι το 1807 στη Μεγάλη Βρετανία τέθηκαν τα θεμέλια για την καταπολέμηση της σκλαβιάς. Το κίνημα αυτό ήταν καθοριστικό για τις εξελίξεις που θα ακολουθούσαν, με μια σειρά διαδοχικών συμβάσεων να επικυρώνονται επί ενάμιση σχεδόν αιώνα μετά από αυτό, καταλήγοντας έτσι στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου να θεωρείται το εμπόριο σκλάβων ως ένα από τα πιο αποτρόπαια εγκλήματα και απαγορεύεται μέσω διεθνούς νομοθεσίας. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (συγκεκριμένα το 1949) μεγάλης σημασίας ήταν η «Συνθήκη για την Εξάλειψη της Μετακίνησης Προσώπων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας από άλλους» από τα Ηνωμένα Έθνη. Παρ' όλα αυτά χρειάστηκαν αρκετά χρόνια ώστε να σταματήσουν αυτές οι πρακτικές υποδούλωσης, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει πως δεν αναδύθηκαν άλλες, και μάλιστα πιο οργανωμένες⁸⁵.

Στην Ευρώπη άρχισαν να παρατηρούνται από τη δεκαετία του 1970 τα πρώτα ψήγματα εξαναγκαζόμενης πορνείας, αν και από το 1990 και έπειτα λαμβάνει διεθνικές διαστάσεις όπως τις γνωρίζουμε σήμερα, μεταφέροντας γυναίκες από αναπτυσσόμενες χώρες προς κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸⁶. Για πρώτη φορά παρατηρείται μια τόσο μεγάλου μεγέθους συμμετοχή γυναικών στο μεταναστευτικό

⁸⁴ Lee M., ό.π., σελ. 27-31.

⁸⁵ Magliveras K. D., ό.π., σελ. 11-16.

⁸⁶ Κανταράκη Μ., ό.π., σελ. 581.

φαινόμενο, οι οποίες μάλιστα, έως και σήμερα, μετακινούνται ως ανεξάρτητα άτομα, χωρίς να ακολουθούν τη μετακίνηση π.χ. του συζύγου τους, με συνέπεια να χαρακτηριστεί από τη διεθνή βιβλιογραφία το φαινόμενο αυτό ως «θηλυκοποίηση των μεταναστευτικών ροών»⁸⁷. Η πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων και η δημιουργία πελατείας κατά τη δεκαετία του 1980 που αγοράζει την εξαναγκαστικά εκδιδόμενη οδήγησαν στην εδραίωση διακρατικών δικτύων σωματεμπορίας τη δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα, προοικονομώντας την τροπή που λάμβανε το φαινόμενο⁸⁸.

Τέλος, να σημειώσουμε πως για την αντιμετώπιση του ζητήματος, πριν το Πρωτόκολλο του Πατέρμο του 2000 είχε προηγηθεί το 1945 η «Σύμβαση για την Καταστολή της Εμπορίας Προσώπων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων», η οποία με τις νέες εξελίξεις της διεθνικής εμπορίας ανθρώπων του 20^{ου} αιώνα κρίθηκε ως ακατάλληλη. Η μη καταλληλότητά της είχε υποστηριχθεί ισχυρά και από την Ειδική Εισηγήτρια των Ηνωμένων Εθνών για την Βία κατά των γυναικών και οφειλόταν στο ότι δεν μπορούσε να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα⁸⁹. Ωστόσο, τόσο η συγκεκριμένη Σύμβαση, όσο και τα παραπάνω ιστορικά δεδομένα, αποδεικνύουν πως το φαινόμενο της σωματεμπορίας δεν είναι καινούργιο, παρά καινούργιες είναι οι διαστάσεις και οι μορφές (π.χ. διαφορετικοί τρόποι προσέλκυσης και εξαπάτησης των θυμάτων) που σήμερα λαμβάνει.

⁸⁷ Μαράτου- Αλιπράντη Λ., *Η Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα. Τα ευρήματα της Πανελληνίας Έρευνας του Κ.Ε.Θ.Ι.*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα 2007, σελ. 26-27.

⁸⁸ Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα*. Ο Πελάτης, ό.π., σελ. 13-14.

⁸⁹ Σιμπούλου Π., ό.π., σελ. 10-11.

1.2.3 Τα ελληνικά και διεθνή δεδομένα του sex trafficking

i. Ελληνικά δεδομένα

Οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για τη σωματεμπορία στην Ελλάδα είναι περιορισμένες αριθμητικά, ενώ έχει σχολιασθεί πως υπάρχει δυσκολία συγκρισιμότητας των στοιχείων με άλλα κράτη⁹⁰, γεγονός το οποίο πιθανώς να οφείλεται στις ελλειπείς καταγραφές των δημοσίων υπηρεσιών που ασχολούνται στην Ελλάδα με το trafficking. Η ΕΛ.ΑΣ. διατηρεί ηλεκτρονικά, ελεύθερες προς το κοινό, αστυνομικές στατιστικές θυμάτων και δραστών της εμπορίας ανθρώπων από το 2003, ενώ οι καταγραφές της φαίνεται να είναι περισσότερο εμπλουτισμένες από το 2010, εισάγοντας τις μεταβλητές της ηλικίας και χώρας προέλευσης, και επιπλέον μας ενημερώνει για το είδος της εκμετάλλευσης, διακρίνοντας σε σεξουαλική, εργασιακή, καθώς και στην επαιτεία⁹¹.

Ανατρέχοντας στα στατιστικά των τελευταίων τριών χρόνων παρατηρούμε τα πολύ χαμηλά ποσοστά ταυτοποίησης θυμάτων και κατ' επέκταση εξιχνίασης υποθέσεων εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση, καθώς για το έτος 2013 καταγράφηκαν μόνο 30 θύματα, το 2014 48 θύματα και 12 θύματα για το Α' τετράμηνο του 2015. Αντίστοιχα οι υποθέσεις της σωματεμπορίας ήταν οι 30 από τις 36 συνολικά (των υποθέσεων εμπορίας ανθρώπων) για το 2014 και 11 για το Α' τετράμηνο του 2015 από τις 13 συνολικά υποθέσεις. Για το 2013 δε μας δίνονται περαιτέρω στοιχεία.

⁹⁰ Λαζάρη Ν. & Λαλιώτου Ι., ό.π., σελ 52-53.

⁹¹ Βλ. http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=37821&Itemid=1246&lang= (Retrieved on 28 September 2015)

Τα στοιχεία αυτά έρχονται σε απόλυτη αντίθεση με εκείνα έρευνας⁹² η οποία υπολόγισε για το έτος 2002 τις εξαναγκαζόμενες γυναίκες στην πορνεία και ανέδειξε έναν πληθυσμό της τάξης των 17.200. Επίσης συνέκρινε με αντίστοιχους υπολογισμούς που είχαν γίνει για τη δεκαετία 1990-2000, καταλήγοντας πως μεγαλύτερη άνοδο παρουσίασαν τα έτη 1997 και 2000, πλησιάζοντας τις 20.000 εκδιδόμενες. Αντιλαμβανόμαστε πως ο δείκτης εξιχνίασης της αστυνομίας για τις υποθέσεις σωματεμπορίας απέχει πολύ από τις ρεαλιστικές διαστάσεις του φαινομένου στην Ελλάδα.

Ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σωματεμπορίας στην Ελλάδα, μαθαίνουμε πως το 60% των γυναικών, μεταξύ των θυμάτων εμπορίας, είναι αλλοδαπές. Ακόμη, πληροφορούμαστε από την Έκθεση του Εθνικού Παρατηρητήριου για την Αντιμετώπιση της Βίας κατά των Γυναικών πως η πλειοψηφία αυτών είναι ανήλικες, κυρίως 12-15 ετών⁹³. Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνονται μέσα από έρευνες⁹⁴ που έχουν γίνει κατά καιρούς επί του θέματος, ενημερώνοντας μας πως το μεγαλύτερο μέρος των διακινούμενων θυμάτων σωματεμπορίας στην Ελλάδα αποτελείται από ανήλικα κορίτσια των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, οι οποίες κακοποιούνται συστηματικά, υπό το βλέμμα της πολιτείας. Οι χώρες προέλευσης των θυμάτων, πιο αναλυτικά, για την τελευταία δεκαετία είναι η Ρωσία, η Βουλγαρία, η Μολδαβία, η Αλβανία, Ουκρανία και η Ρουμανία, σύμφωνα με το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας⁹⁵. Αυτό έχει ερμηνευθεί σε σχέση κυρίως με την κατάρρευση των σοβιετικών κρατών και το

⁹² Λάζος Γ., (με τη συνεργασία της Ζάννη Μ.), *Διεθνική σωματεμπορία και εξαναγκαστική πορνεία στην Ελλάδα του 2002*, ό.π., σελ. 8-10.

⁹³ Εθνικό Παρατηρητήριο για την Αντιμετώπιση της Βίας κατά των Γυναικών. Πρώτη εθνική έκθεση της Ελλάδας, ό.π., σελ. 23.

⁹⁴ Ρωμανίδου Ν. Ε., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη: "Οι αλλοδαποί πρόσφυγες και μετανάστες ως θύματα"*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000, σελ. 200.

⁹⁵ Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., ό.π., σελ. 293-294.

ταυτόχρονο μεταναστευτικό κύμα προς την Ελλάδα του 1990⁹⁶, που ακόμη διατηρούσε κάποια οικονομική σταθερότητα, σε σχέση με τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης, αλλά και λόγω της γεωπολιτικής της θέσης, μετατρέποντας τη σε χώρα προορισμού θυμάτων διεθνικής σωματεμπορίας.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το φαινόμενο στη σύγχρονη Ελλάδα εκδηλώνεται με ένα νέο σχήμα, το επονομαζόμενο ως «χαμογελαστή εμπορία ή *happy trafficking*», κατά το οποίο τα παραδοσιακά στοιχεία της σωματεμπορίας (π.χ. περιορισμός κινήσεων του θύματος, κατακράτηση χρημάτων, κ.λπ.) είναι πιο χαλαρά, με στόχο να μειώσουν τις πιθανότητες προσφυγής του θύματος στην δικαιοσύνη εναντίον των σωματεμπόρων και να αυξήσουν υποτυπωδώς την συγκατάβαση των πρώτων στους δεύτερους⁹⁷.

Ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των διεθνών δεδομένων, αυτά δεν αποκλίνουν σημαντικά από τα αντίστοιχα ελληνικά. Έχει διατυπωθεί πως η συντριπτική πλειοψηφία των εξαναγκαζόμενων ατόμων από τα δίκτυα εμπορίας ανθρώπων είναι γυναίκες, ανήλικες ή κάτω των 25 ετών, οι οποίες μετακινούνται από χώρες της Ανατολικής, αλλά και της Κεντρικής Ευρώπης, προς άλλες της Ε.Ε. που είναι οικονομικά ανεπτυγμένες⁹⁸. Ένα ερευνητικό πρόγραμμα που διενεργήθηκε από τις βρετανικές αρχές το 2007, το POPPY Project, οδηγήθηκε στο συμπέρασμα πως οι περισσότερες γυναίκες εξαναγκαζόμενες στην πορνεία προέρχονταν από την Ανατολική Ευρώπη ή από την Αφρική, ενώ ο μέσος όρος ηλικίας τους ήταν αυτός

⁹⁶ Ρωμανίδου Ν. Ε., ό.π., σελ. 199-200.

⁹⁷ Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Καταπολεμώντας την Εμπορία Ανθρώπων. Προβλήματα και Προοπτικές*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2007, σελ. 69.

⁹⁸ Αρτινοπούλου Β., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη: "Νέες μορφές θυματοποίησης στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα"*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000, σελ. 102.

των 19 χρόνων και 6 μηνών⁹⁹, στο μεταίχμιο δηλαδή μεταξύ ανηλικότητας και ενήλικης ζωής.

Όσον αφορά τις ποσοτικές διαστάσεις του φαινομένου, αν και αρκετές είναι οι προσπάθειες που έχουν γίνει ώστε να υπολογιστεί αριθμητικά σε παγκόσμια κλίμακα, έχει υπογραμμισθεί πως κάτι τέτοιο είναι ουτοπικό και πως μπορούμε να μιλάμε μόνο για εκτιμήσεις. Το ίδιο επισήμανε και το U.S. State Department, το οποίο εκδίδει μελέτες για την εκτίμηση των παγκόσμιων μεγέθων για τα θύματα trafficking, που κυμαίνονται κατά τους ίδιους μεταξύ 600.000 με 800.000 ετησίως και το 80% αυτών είναι γυναίκες και παιδιά θύματα σωματεμπορίας. Στα πορίσματά τους όμως εξήγησαν πως οι εκτιμήσεις παραμένουν δυσχερείς, γιατί το trafficking είναι φαινόμενο χαμηλής θεατότητας¹⁰⁰.

Το 2006 ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας ILO εξέδωσε επίσημη «Αναφορά για το θέμα της Εμπορίας Προσώπων», θέλοντας να επικρίνει τις εκτιμήσεις του U.S. Department. Σύμφωνα με τα δικά τους δεδομένα 12,3 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως θυματοποιούνται από καταναγκαστικές μορφές εργασιακής ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και παιδικής εργασίας (συμπεριέλαβαν τους εξαναγκαζόμενους τόσο εντός της χώρας, όσο και εκτός), ενώ τα 2,5 εκατομμύρια εξ αυτών συνιστούσαν αυθεντικά θύματα human trafficking, με τα 2/3 να πρόκειται για γυναίκες και παιδιά που εξαναγκάζονται στην πορνεία¹⁰¹.

Ωστόσο, σύμφωνα με τον S. Kara, ο αριθμός των θυμάτων της εμπορίας προσώπων αγγίζουν τα 5-6 εκατομμύρια παγκοσμίως, αριθμός ο οποίος ξεπερνά με μεγάλη διαφορά τις άλλες εκτιμήσεις. Έτσι, μόνο για το 2006 διαπίστωσε 1,2

⁹⁹ Jobe A., Human Trafficking in Europe. Character, Causes and Consequences: *“Accessing Help and Services: Trafficking Survivors’ Experiences in the United Kingdom”*, Palgrave Macmillan, New York 2010, σελ.164-165.

¹⁰⁰ Agustin L. M., ό.π., σελ. 38.

¹⁰¹ Shelley L., ό.π., σελ. 5.

εκατομμύρια εξαναγκαζόμενα στην πορνεία άτομα, οδηγώντας τον στο συμπέρασμα πως κάθε ένα λεπτό μια γυναίκα ή ένα παιδί θυματοποιούνται από τα κυκλώματα σωματεμπορίας¹⁰².

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενδεικτικά αναφέρουμε το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο έχει θεωρηθεί ως μια από τις ευρωπαϊκές χώρες με τους μεγαλύτερους πληθυσμούς εκδιδομένων ατόμων (συνολικά), όπως αναφέραμε παραπάνω, και έρευνα έδειξε το 2000 ότι πάνω από 1420 γυναίκες κάθε χρόνο γίνονται θύματα διεθνικής σωματεμπορίας εντός του Ηνωμένου Βασιλείου¹⁰³. Στην ευρωπαϊκή κατάταξη για το trafficking ωστόσο λαμβάνουν μια εκ των πρώτων θέσεων, σε σχέση με τη σωματεμπορία ανήλικων κοριτσιών, τόσο η Γερμανία, όσο και η Ελλάδα¹⁰⁴.

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να επισημάνουμε και πάλι πως το εγχείρημα εκτίμησης του παγκοσμίου trafficking βρίσκει πολλά τρωτά σημεία στον δρόμο του, καθώς τα μεγέθη είναι πολύ μεγάλων διαστάσεων, αφορούν υπερεθνική κλίμακα και είναι κρυφά, εφόσον εξαρτώνται πρωτευόντως από την προθυμία των θυμάτων να καταγγείλουν¹⁰⁵ το βίαιο έγκλημα της σωματεμπορίας που διαπράχθηκε εις βάρος τους και δευτερευόντως από την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας να εντοπίσει τέτοια οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα.

1.3 Εκούσια και εξαναγκαστική πορνεία: μια αμφίδρομη σχέση

Μελετώντας όσα λέχθησαν παραπάνω καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα πως τα όρια μεταξύ εξαναγκαζόμενης και μη εξαναγκαζόμενης πορνείας είναι λεπτά και

¹⁰² Kara S., ό.π., σελ. 17-18.

¹⁰³ Jobe A., ό.π., σελ. 165.

¹⁰⁴ Ρωμανίδου Ν. Ε., ό.π., σελ. 200.

¹⁰⁵ Farrell A., McDevitt J. & Fahy S., "Identifying Human Trafficking Victims: Where are all the victims? Understanding the determinants of official identification of human trafficking incidents", American Society of Criminology, Volume 9, Issue 2, σελ. 206.

αρκετά δυσδιάκριτα. Παρά τις δυσχέρειες του εννοιολογικού προσδιορισμού που διαθέτουν, συνολικά μπορούμε να συνοψίσουμε τα εξής. Εθελούσια πορνεία ορίζεται η παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών με κίνητρο την ανταλλαγή αυτών με χρήματα, υλικά αντικείμενα ή πλεονεκτήματα, πράξη η οποία στερείται πειθαναγκασμού από άλλο άτομο. Αυτό δε θα πρέπει να αποκλείει την παρέμβαση άλλων, μη βίαιων, μορφών εξώθησης, π.χ. οικονομική εξαθλίωση, περιθωριοποίηση, αποκλεισμός του ατόμου κ.ά., για το πέρασμα στην εκπόρνευση. Επιπροσθέτως το άτομο διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την ανεξαρτησία του από τα κυκλώματα πορνείας. Εξαναγκαστική πορνεία θεωρείται εκείνη που είναι προϊόν εξαπάτησης, εξώθησης, βίας, απειλών, εκβιασμού, εκμετάλλευσης, περιορισμού κινήσεων και γενικότερου ελέγχου επί του ατόμου από σωματεμπόρους, και πάνω από όλα είναι καταστρατήγηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την κερδοσκοπία του δεύτερου από τον πρώτο.

Στην παρούσα εργασία επίσης ταυτίσαμε την έννοια της εξαναγκαστικής πορνείας με αυτή του trafficking, διευκρινίζοντας πως η διαφορά τους έγκειται μόνο στις διαστάσεις που καταλαμβάνει το sex trafficking, εφόσον πρόκειται για οργανωμένο διεθνικό έγκλημα, ενώ η εξαναγκαστική πορνεία είναι δυνατόν να έχει μόνο τοπικό χαρακτήρα. Ιστορικά διαπιστώσαμε πως δεν εντοπίζεται μεγάλη απόκλιση του ενός από το άλλο. Και τα δύο έχουν τις ρίζες τους στις αρχαίες κοινωνίες όπου η πορνεία αποτελούσε αναγνωρισμένο επάγγελμα, χωρίς την ηθική απαξία που τη χαρακτηρίζει σήμερα. Αφ' ετέρου, αφορούν το καθεστώς σκλαβιάς των πιο αδύναμων στους ισχυρότερους, εκμηδενίζοντας τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους, υποδούλωση που, όχι μόνο σήμερα, αλλά και σε αρκετές ιστορικές περιπτώσεις, ενέπλεκε και την εξαναγκαστική σεξουαλική ικανοποίηση των αφεντικών από τις σκλάβες.

Τέλος, ως προς τα ποιοτικά διεθνή δεδομένα συμπεράναμε πως υπάρχει σχεδόν απόλυτη σύγκλιση αυτών με τα ελληνικά, ειδικότερα σε σχέση με την ηλικία και την καταγωγή των εκδιδομένων. Έτσι η πλειοψηφία αυτών βρίσκεται ηλικιακά στα όρια, ή και πριν, της ανηλικότητας (ελάχιστα μεγαλύτερος θα λέγαμε είναι ο μέσος όρος ηλικιών των εκούσια εκδιδόμενων από τις ακούσια εκδιδόμενες) και είναι αλλοδαπές, προερχόμενες από τα πενιχρότερα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης. Ποσοτικά φάνηκε πως είναι δύσκολο να υπολογιστούν με ακρίβεια οι δύο μορφές πορνείας, ενώ οδηγούμαστε στον συλλογισμό πως, σε κάθε περίπτωση, τα θύματα του trafficking υπερβαίνουν σε μεγάλο βαθμό τα άτομα που εκπορεύονται εθελουσίως και το οποίο δεν είναι άσχετο με την υπεροχή της σωματεμπορίας, λόγω της υπερκρατικής της διάχυσης.

Αναφερθήκαμε στο βαθιά συγκρουσιακό τοπίο μεταξύ αυτών που καταδικάζουν το trafficking και την εθελούσια πορνεία γενικότερα και αυτών που στηρίζουν τις εργάτριες του σεξ, τοπίο το οποίο πέτυχε την απαγκίστρωση των δύο μορφών, την κατακαρράκωση της εκούσιας πορνείας και την περιθωριοποίηση των εκδιδομένων. Παρ' όλα αυτά, δεν εκλείπουν εκείνοι που σκιαγραφούν τα σημεία σύνδεσης της εξαναγκαστικής με την εθελούσια πορνεία, οδηγώντας μας στο να κατανοήσουμε πως είναι δυσδιάκριτα τα κριτήρια με τα οποία μια εκδιδόμενη ονομάζεται θύμα ή παραβάτιδα και δίνοντας μας μια άλλη διάσταση, δηλαδή της ενδεχόμενης ταυτόχρονης θέσης της εκδιδόμενης ως θύμα και παραβάτιδα.

Αυτό, σύμφωνα με τον S. Kara¹⁰⁶, παρατηρείται να συμβαίνει όταν η γυναίκα-θύμα trafficking, έχοντας ακολουθήσει μια μεγάλη διαδοχική πορεία μέχρι να υποχρεωθεί να εκπορευείται στο δρόμο (δηλαδή αφού πρώτα την εκμεταλλεύτηκαν σε οίκους ανοχής ή σε strip show και στη συνέχεια σε ινστιτούτα μασάζ και έπειτα σε

¹⁰⁶ Kara S., ό.π., σελ. 13-15.

διαμερίσματα ή ξενοδοχεία), αυξάνεται η ανοχή της στη βία και νιώθει «δέσμια της μοίρας της». Σ' αυτή την περίπτωση προσπαθεί να κερδίσει περισσότερο ευνοϊκές συνθήκες κατά την εκπόρνευσή της. Έτσι, ο ίδιος παρατήρησε πως οι γυναίκες που εκδίδονταν σε ξενοδοχεία ήταν συνήθως πρώην σκλάβες, οι οποίες είχαν αποδεχτεί την κατάσταση αυτή και επιδίωκαν να αμειφθούν με περισσότερα χρήματα. Ενώ εκείνες που εκδίδονταν στον δρόμο ήταν κατά κύριο λόγο γυναίκες πλήρως υποταγμένες στους σωματεμπόρους, έχοντας συμπεράνει πως δε θα μπορέσουν να δραπετεύσουν ποτέ, και εργάζονταν με μεγαλύτερες ανοχές, σε συνεργασία με τον σωματέμπορα.

Κατανοούμε πως η μεταπήδηση από τον ένα ρόλο στον άλλο και ο παράλληλος ρόλος της γυναίκας ως θύμα και παραβάτιδα σε μια δεδομένη περίοδο της ζωής της δεν αποκλείονται ως ενδεχόμενα και άρα μέσω της έρευνας στο πεδίο είναι δυνατόν να φωτιστούν οι πτυχές αυτές του θέματος περισσότερο. Η προσέγγιση αυτή όπως και άλλες βρίσκονται στο πλαίσιο της προσπάθειας για αποδόμηση της επικρατούσας έως σήμερα ρητορικής για το trafficking και η οποία έχει καταφέρει να παραγκωνίσει ηθικά και κοινωνικά την εκουσίως εκδιδόμενη. Οι σύγχρονοι κοινωνικοί επιστήμονες πλέον, όπως θα δούμε παρακάτω, κάνουν λόγο για κοινωνική κατασκευή του trafficking και της πορνείας, αναφερόμενοι στον τρόπο που αποδόθηκαν τα νοήματα για τον προσδιορισμό τους και των συσχετίσεων με διάφορες πολιτικές διαδικασίες.

Στο σημείο αυτό κρίνεται χρήσιμο να αναφερθούμε στα κυριότερα σημεία της θεωρίας της *κοινωνικής κατασκευής* των Peter Berger & Thomas Luckmann¹⁰⁷. Κατά τους ίδιους ο κόσμος που ενέχει κοινά νοήματα, κοινές σχέσεις, κοινό λόγο

¹⁰⁷ Berger P. L. & Luckmann T., *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Penguin Books, Middlesex 1991, σελ. 49-61.

συνιστά την κοινωνική πραγματικότητα. Ο «λόγος» παίζει καθοριστικό ρόλο στην κατασκευή και ανακατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας. Είναι εκείνος δηλαδή που αποδίδει νοήματα στην πραγματικότητα. Η χρήση του λόγου γίνεται από τα υποκείμενα και άρα το πώς θα διαμορφωθεί η κοινωνική πραγματικότητα εξαρτάται από τη διαντίδραση τους. Αυτό σημαίνει πως δεν υπάρχει αντικειμενική πραγματικότητα. Τα υποκείμενα λοιπόν νοηματοδοτούν και μέσα από αυτές τις νοηματοδοτήσεις ερμηνεύουν, κατανοούν, κρίνουν την κοινωνική πραγματικότητα. Η κατασκευασμένη πραγματικότητα συνιστά και το όριο όσον αφορά τη δράση των υποκειμένων, καθώς η ολότητά της είναι ισχυρότερη από ό,τι τα επιμέρους υποκείμενα.

Έτσι, σύμφωνα με την Amy Russell¹⁰⁸ κάθε κατασκευή για το υπό εξέταση θέμα δημιουργεί ένα αντικείμενο γνώσης, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον κοινωνικό έλεγχο της πορνείας και της σωματεμπορίας. Θεωρεί μάλιστα πως ο διαχωρισμός μεταξύ του sex trafficking και των μεταναστριών εκδιδομένων είναι προσχηματική, ώστε να λειτουργεί νομιμοποιητικά ως μέθοδος ελέγχου των μεταναστριών.

Σ' αυτή την άποψη συντάσσεται και εκείνη της Claudia Aradau¹⁰⁹, σύμφωνα με την οποία η απόλυτη διάκριση μεταξύ πορνείας και trafficking κατασκευάζεται ώστε να λειτουργήσει ως άλλος τρόπος ελέγχου των μεταναστριών, μέσω του περιορισμού τους και της υποβολής τους σε προγράμματα αποκατάστασης. Πιο συγκεκριμένα, κατά την ίδια έχει λειτουργικό χαρακτήρα ο αποχαρακτηρισμός ενός ατόμου ως εκδιδόμενη ή ως μετανάστρια. Μέσω αυτού αυτομάτως εκείνη αποσυνδέεται από την παράνομη μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα και την

¹⁰⁸Russell A. M., *Boundaries of the Body. Embodiment and Abjection in Trafficking for Sexual Exploitation*, University of Leeds, White Rose, 2013, σελ. 1-14.

¹⁰⁹ Aradau C., ό.π., σελ. 12-17.

πορνεία και συνδέεται με την εκμετάλλευση και τη θυματοποίηση, χάνοντας την επικινδυνότητά που θα τους αποδιδόταν, εφόσον θα περιοριστούν, αδυνατώντας να μεταναστεύσουν σ' άλλη χώρα και υποχρεώνοντάς τες να επανορθωθούν από το τραύμα που υπέστησαν. Θεωρεί επομένως πως οι αντιφάσεις μεταξύ θυμάτων σωματεμπορίας και εκδιδομένων παράνομων μεταναστριών δεν είναι υπαρκτές, παρά πρόκειται για μια αφήγηση περί trafficking, μια κατασκευή, εφόσον το σκεπτικό της αφαίρεσης από την πολιτική κοινότητα εκείνων που επιδίωξαν την είσοδο δεν αλλάζει, παρά αλλάζει η μορφή του εγκλεισμού, είτε ο τρόπος που αυτός κανονικοποιείται. Δηλαδή αντί για απέλαση, γίνεται επαναπατρισμός μετά τη δίκη, αντί για κέντρα κράτησης, εγκλείονται σε καταφύγια αποκατάστασης, αντί για παράνομες μετανάστριες εν γένει, χαρακτηρίζονται θύματα σωματεμπορίας.

Ο κοινωνιολόγος- εγκληματολόγος Ronald Weitzer στο έργο του: «*The Social Construction of Sex Trafficking: Ideology and Institutionalization of a Moral Crusade*»¹¹⁰ εκτιμά ότι είναι μεγάλης σημασίας η συμβολή της ηθικής σταυροφορίας ως εκστρατεία κατά του trafficking στην δημιουργία κοινωνικών κατασκευών για την πορνεία. Σημειώνει έτσι πως ακολουθήθηκε μια σταδιακή μετατροπή του κοινωνικού κινήματος κατά του trafficking (και κατ' επέκταση κατά της πορνείας) σε κυβερνητική αντεγκληματική πολιτική, αφού πρώτα το κίνημα πρόβαλλε έντονα την πορνεία γενικά ως επιβλαβής και διεφθαρμένη και τη νόμιμη πορνεία ως καταπιεστική και χυδαία, ενώ παρείχε δεδομένα για αυτήν, τα οποία αμφισβητήθηκαν έπειτα από την ακαδημαϊκή έρευνα επί του θέματος. Ωστόσο διευκρινίζει πως το trafficking δεν είναι προϊόν μυθοπλασίας, παρά πραγματικό φαινόμενο, το σύγχρονο στερεότυπο του οποίου σκοπίμως εξαγνίζει την πορνεία, ώστε να μη δύναται να

¹¹⁰ Weitzer R., *Politics & Society: "The Social Construction of Sex Trafficking: Ideology and Institutionalization of a Moral Crusade"*, Vol. 35 No. 3, September 2007, Sage Publications, σελ. 447-468.

ταυτιστεί με την εκούσια πορνεία των μη νόμιμων μεταναστών. Με αυτόν τον τρόπο επισκιάζονται οι αιτίες της καθαρής μετανάστευσης των γυναικών και το παράνομο αποτέλεσμα είναι αυτό που τίθεται στο επίκεντρο εν τέλει. Μάλιστα, παρατηρεί πως το ίδιο συνέβη την εποχή που για πρώτη φορά γίνεται λόγος για το εμπόριο λευκής σαρκός, πολιτική που σήμερα αναπαράγεται με το trafficking.

Αντιπαράθεση με το εμπόριο λευκής σαρκός πραγματοποιεί και η Jo Doezema στο έργο της: «*Sex Slaves and Discourse Masters. The Construction of Trafficking*»¹¹¹. Εκεί αναφέρει πως η διαδικασία κατηγοριοποίησης των γυναικών εκδιδομένων βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στις “Πράξεις Μεταδοτικών Νοσημάτων” του 19^{ου} αιώνα που επιτυχώς κατασκεύασαν την πόρνη ως υπεύθυνη της κοινωνικής αταξίας και του θανάτου από τη μετάδοση σεξουαλικών νοσημάτων. Σ’ αυτό αντέδρασαν οι φεμινιστικές οργανώσεις, με σκοπό να αντικαταστήσουν την εικόνα αυτή των γυναικών με εκείνη των θυμάτων. Αυτό είχε ως συνέπεια να σχηματισθεί το πολιτικό πλαίσιο συζήτησης για το εμπόριο λευκής σαρκός, το οποίο υποβίβαζε ακόμη περισσότερο τη θέση της εκουσίως εκδιδόμενης, ταυτοποιώντας την στις κοινωνικές συνειδήσεις με μολυσματικό άτομο και νομιμοποιώντας τις πρακτικές ελέγχου επί του σώματος των εκδιδομένων από την αστυνομία. Η Doezema χαρακτηρίζει τον ανάλογο τρόπο που σήμερα έχει κατασκευαστεί η συζήτηση για το trafficking ως «πολιτικό μύθο», εννοώντας πως, τόσο η διαδικασία προσδιορισμού του φαινομένου, όσο και οι πρακτικές για την κατασκευή και νομιμοποίησή της γνώσης του, βρίσκονται στα χέρια της εξουσίας.

Για τις πιέσεις που ασκούν οι οργανώσεις και κατ’ επέκταση τη συμβολή τους στην κατασκευή της οπτικής, για τα θύματα του trafficking από τη μια πλευρά και για τις εθελοντικά εκδιδόμενες από την άλλη, αναφέρθηκε επίσης η Laura Maria

¹¹¹ Doezema J., ό.π., σελ. 35-36 και 58.

Augustin¹¹², όπως και η Maggy Lee¹¹³. Πιο συγκεκριμένα, έθιξαν το θέμα της απόδοσης σταθερών ταυτοτήτων προς τα θύματα και κατ' επέκταση την εννοιολόγηση των εξαναγκαζόμενων εκδιδομένων από τις οργανώσεις. Επιπροσθέτως, υπογράμμισαν την απώλεια της αντικειμενικότητας στην έρευνα που επηρεάζεται από τις αφηγήσεις των οργανώσεων.

Συμπυκνώνοντας τα παραπάνω, κατανοούμε πως η διαμάχη για τις δύο μορφές πορνείας και η επιμονή διαχώρισης αυτών των δύο, προβάλλοντας τη μια ηθικά εξαγνισμένη και την άλλη ως υπαίτια “μύριων κακών”, δεν είναι τυχαία. Η διεθνική σωματεμπορία πράγματι αποτελεί ένα από τα κρισιμότερα κοινωνικά φαινόμενα και αυτό δεν αμφισβητείται σε καμία περίπτωση. Αυτό που σήμερα αμφισβητείται είναι ο τρόπος παρουσίασης τους και η ενσωμάτωση αυτού στις αντεγκληματικές πολιτικές.

Η διάκριση του trafficking από την εκούσια πορνεία, εκτός από τις προφανείς αιτίες, συμβαίνει και για λόγους απομάκρυνσης από την κοινωνία της μετανάστριας εξαναγκαζόμενης στην πορνεία, αχρήστευσης της αποδιδόμενης επικινδυνότητάς της, καθιέρωσης και παγίωσης οργανώσεων που θα επιμελούνται των αναγκών της, αποσύνδεσης του “γενικευμένου κακού” με το γυναικείο φύλο (και άρα περιορισμός του σε μερικές μόνο «αποκλίνουσες περιπτώσεις»), ευκολίας ελέγχου της υγείας των εκδιδομένων από τις αρχές, και εν γένει καταστολή της ίδιας της πορνείας.

Αυτές οι παγιωμένες αντιλήψεις αποκρύπτουν την ενδεχόμενη σχέση της εκουσίως εκδιδόμενης με τη σωματεμπορία και της εξαναγκαζόμενης εκδιδόμενης με την εθελοντική μορφή πορνείας. Αυτό συμβαίνει καθώς η έννοια του θύματος είναι ταυτισμένη με το στερεότυπο που θέλει υποχρεωτικά το θύμα να είναι αθώο και αγνό

¹¹² Augustin L. M., ό.π., σελ. 39 και 127.

¹¹³ Lee M., ό.π., σελ. 255-256.

και αυτό συνεπάγεται την εξαίρεση των κοινωνικών ομάδων που είναι αποκλεισμένες και των θυμάτων που παρεκκλίνουν από τη προγεγραμμένη αντίληψη περί του θύματος από μια τέτοια θεώρηση ¹¹⁴. Αυτό υποδηλώνει το ότι δε θεωρείται ως «αληθινό θύμα» εκείνη που εξωθήθηκε στη σωματεμπορία αλλά είχε προηγούμενη εμπλοκή με την πορνεία, με την ερμηνεία πως αρχικά συναίνεσε να δουλέψει στην βιομηχανία του σεξ ή και να διασχίσει τα σύνορα ενός κράτους ¹¹⁵. Τέτοιες αποκρίσεις είναι προϊόντα ετικετοποίησης των γυναικών, είτε αποκλειστικά ως θύματα, είτε αποκλειστικά ως παραβάτιδες. Δυστυχώς ο ζυγός των στερεοτύπων γέρνει μόνο προς τη μια ή προς την άλλη πλευρά.

¹¹⁴ Αρτινοπούλου Β& Α. Μαγγανάς, *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 72-73.

¹¹⁵ Lee M., *ό.π.*, σελ. 11.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2. Ο χαρακτηρισμός των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από τον επίσημο κοινωνικό και ποινικό έλεγχο

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στον ποινικό και στον επίσημο κοινωνικό έλεγχο και πώς αυτοί ξεχωριστά χαρακτηρίζουν τη γυναίκα εμπλεκόμενη στην πορνεία ως εκουσίως πόρνη ή ως θύμα σωματεμπορίας.

Ο έλεγχος ως έννοια αναφέρεται στην εξωτερικής μορφής παρέμβαση επί μιας συμπεριφοράς ή κατάστασης. Η λέξη ποινή προέρχεται από το λατινικό *poena*, το οποίο σήμαινε «αντίτιμο αίματος» για την πράξη που τελέστηκε και σήμερα αναφέρεται σε μορφές κύρωσης. Επομένως ως ποινικό έλεγχο εννοούμε εκείνον που θέτει φραγμούς και όρια, με σκοπό να ελέγξει, να περιορίσει και να αποτρέψει την εγκληματική συμπεριφορά, όπου η παραβίαση τους επισύρει κυρώσεις, τις ποινές. Αναφέρεται δηλαδή στο σύνολο των ποινικών κανόνων με αντικείμενό τους το έγκλημα¹¹⁶. Το επίθετο «επίσημος» επιδιώκει να προσδιορίσει ότι πρόκειται για επίσημες απαντήσεις της κοινωνίας, θεσπισμένες από το κράτος, και όχι άμεσες αποκρίσεις από το κοινωνικό σύνολο, θέλοντας να τις διαχωρίσει από την αυτοδικία. Ωστόσο, σύμφωνα με το συναινετικό πρότυπο, η άτυπη κοινωνική αντίδραση ενσωματώνεται στον επίσημο ποινικό έλεγχο¹¹⁷.

Ο κοινωνικός έλεγχος αφορά τις πιέσεις ή κυρώσεις που επιβάλλονται μέσω κοινωνικών θεσμών, είτε αυτοί είναι επίσημοι, είτε άτυποι. Η διάκρισή του με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο συνδέεται ακριβώς με τους θεσμούς από τους οποίους ασκείται, και επομένους τους επίσημους θεσμούς της κοινωνίας. Σ' αυτόν ανήκουν

¹¹⁶ Λαμπροπούλου Π. Ε., *Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ. 123-124.

¹¹⁷ Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1985, σελ. 47-48.

επομένως οι φορείς του Συστήματος Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης, δηλαδή η Αστυνομία, η Ποινική Δικαιοσύνη και τα Σωφρονιστικά Καταστήματα¹¹⁸. Στην παρούσα εργασία θα περιορίσουμε την ανάλυσή μας στους δύο πρώτους φορείς, εφόσον βρίσκεται στη δική τους δικαιοδοσία ο χαρακτηρισμός μιας γυναίκας που έχει εκπορευθεί ως θύμα σωματεμπορίας ή ως εκούσια εκδιδόμενη.

2.1 Η ταυτοποίηση των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από τον επίσημο ποινικό έλεγχο

2.1.1 Οι νομοθετικές ρυθμίσεις της πορνείας σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο

Παρά την ασάφεια που διατυπώσαμε προηγουμένως σε σχέση με το trafficking, και πιο συγκεκριμένα γύρω από το θέμα του ορισμού, του ποιοτικού και ποσοτικού προσδιορισμού και του ιδεολογικού προσανατολισμού, έχει διαπιστωθεί πως η αντιμετώπισή της σε υπερεθνικό επίπεδο παρουσιάζει μια περισσότερο ομογενοποιημένη εικόνα από ό,τι αυτή της πορνείας¹¹⁹. Σ' αυτό ευθύνεται η πολλαπλότητα και πολυπλοκότητα της νομοθεσίας για την πορνεία, ανάλογα με το κράτος στο οποίο αυτή απευθύνεται.

Στη σημερινή εποχή τρία συστήματα ελέγχου της πορνείας επικρατούν διεθνώς: *το απαγορευτικό, το διακανονιστικό και το καταργητικό*¹²⁰. Τα συστήματα αυτά συμπυκνώνουν τους τρόπους απάντησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου μέσω νομοθεσιών και πρακτικών και διαφέρουν μεταξύ τους στο κατά πόσο λειτουργούν κατασταλτικά ή όχι προς την εκδιδόμενη, αλλά και των υπολοίπων εμπλεκόμενων μερών, δηλαδή τον προαγωγό και τον πελάτη. Άλλοι τα διακρίνουν

¹¹⁸ Λαμπροπούλου Π. Ε., σελ. 75-76 και 165.

¹¹⁹ Monzini P., ό.π., σελ. 141.

¹²⁰ Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 14-15.

περαιτέρω σε: καταργητικό, απαγορευτικό, ρυθμιστικό, αποποινικοποίησης, ανοχής και τέλος, νομιμοποίησης, διάκριση η οποία σχετίζεται με τον βαθμό της πολιτειακής παρέμβασης στο αγοραίο σεξ¹²¹. Αυτά τα καθεστώτα ελέγχου έχουν λάβει τη μορφή τους σύμφωνα με τις επικρατούσες στάσεις στην παρελθούσα πολιτική διαμάχη για την πορνεία¹²².

Επικεντρωμένοι στα τρία κυριότερα συστήματα, το *καταργητικό*, αποτελεί στην ουσία μια προσέγγιση κατάργησης της πολιτειακής παρέμβασης στην πορνεία. Προέρχεται από το ισχυρό διεθνές κίνημα του 19^{ου} αιώνα, το οποίο πέτυχε να θέσει σε σωστή βάση το ζήτημα της σωματεμπορίας γυναικών, σε αντίθεση με άλλα, π.χ. χριστιανικό¹²³. Σ' αυτό η πορνεία δεν είναι ποινικοποιημένη, ωστόσο είναι η σωματεμπορία¹²⁴. Επίσης παράνομες μορφές εξακολουθούν να θεωρούνται εκείνες της προσέλκυσης, της υποβοήθησης και της συνεργίας σε εκδιδόμενο άτομο. Το σκεπτικό του συγκεκριμένου συστήματος είναι η αναγνώριση της ευάλωτης θέσης των ατόμων που εκδίδονται και κατ' επέκταση της προστασίας της οποίας χρήζουν, προστασίες όμως οι οποίες στην ουσία είναι αδύναμες. Επίσης, άσχετα με το εάν αφήνουν ελεύθερη τη γυναίκα στο να εκπορνευθεί ή όχι, τέτοιες νομοθεσίες έχει αποδειχθεί ότι έχουν τον αντίκτυπο του κοινωνικού στίγματος, εφόσον εννοιολογούν την πορνεία ως πράξη ενδιάμεση, μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Τέλος, οι χώρες εφαρμογής τους είναι κυρίως η Γαλλία, η Ιταλία και η Βρετανία¹²⁵.

Στην επόμενη, μεσαία βαθμίδα παρεμβατικότητας της πολιτείας βρίσκεται το *ρυθμιστικό ή διακανονιστικό σύστημα* και είναι αυτό που προσπαθεί να ισορροπήσει μεταξύ ποινικοποιημένης και αποποινικοποιημένης πορνείας. Έτσι η κρατική

¹²¹ Agustin L. M., ό.π., σελ. 71-72.

¹²² Outshborn J., ό.π., σελ. 6.

¹²³ Outshborn J., ό.π., σελ. 7.

¹²⁴ Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 15.

¹²⁵ Monzini P., ό.π., σελ. 140 και 138.

παρέμβαση περιορίζεται στις ρυθμίσεις. Επομένως επιτρέπεται κανείς να εκδίδεται, αρκεί να τηρεί τους κανονισμούς- προϋποθέσεις του νομοθετικού πλαισίου για την πορνεία¹²⁶. Η ρύθμιση αυτή μπορεί να συμβεί με διαφορετικούς τρόπους, π.χ. επιτρεπόμενοι οίκοι ανοχής ή επιτρεπόμενη πορνεία που περιορίζεται στις «κόκκινες ζώνες» και εξαρτάται από το τι έχει ορίσει η εθνική νομοθεσία, άνευ συγκεκριμένης νόρμας για κοινή αντιμετώπιση από τα κράτη¹²⁷. Αν και το σύστημα αυτό προνοεί για την εμπορία ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση και έχει θεωρηθεί ότι παρέχει τα υψηλότερα εχέγγυα για τα εκδιδόμενα άτομα, ωστόσο έχει παρατηρηθεί πως ευνοεί τη δημιουργία δύο παράλληλων συστημάτων, αυτό της ελεγχόμενης, εξυγιασμένης και ακριβής πορνείας, και αυτό της φθηνότερης, παράνομης, αθέατης και μη ελεγχόμενης πορνείας, η οποία σε μεγάλο βαθμό αποτελείται από εξαναγκαζόμενα άτομα. Το διακανονιστικό ακολουθούν κυρίως η Γερμανία, Ολλανδία και η Ελλάδα¹²⁸.

Κατασταλτικότερο προς την πορνεία και αυστηρότερο προς την εκδιδομένη είναι το *απαγορευτικό σύστημα*, εφόσον απαγορεύει όλες τις μορφές πορνείας ανεξαρτήτως και καθιστά όλα τα μέρη που μετέχουν σ' αυτή ποινικά υπεύθυνα¹²⁹. Το σύστημα αυτό έχει επικριθεί για τη μη αποτελεσματική και διακριτική επιβολή του νόμου, κυρίως λόγω μετατόπισης της πορνείας από κλειστά σχήματα στον δρόμο, με μεγαλύτερη έτσι θεατότητα απέναντι στις αστυνομικές αρχές και άρα καταστολή με μονομερή χαρακτήρα¹³⁰. Αφορά ένα μεγάλο γεωγραφικό κομμάτι, στην περίπτωση που χαρτογραφήσαμε τα συστήματα, με περίπου 30 κράτη να το εφαρμόζουν¹³¹, μεταξύ αυτών και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (εκτός της Νεβάδα), κάποιες

¹²⁶ Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 14-15.

¹²⁷ Outshborn J., ό.π., σελ. 8.

¹²⁸ Monzini P., ό.π., σελ. 139-140.

¹²⁹ Outshborn J., ό.π., σελ. 8.

¹³⁰ Davis N. J., ό.π., σελ. xi.

¹³¹ Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 14.

πολιτείες της Νιγηρίας και της Ταϊλάνδης¹³². Ακόμη, στο συγκεκριμένο πρότυπο ελέγχου της πορνείας υπάγεται και εκείνο της Κύπρου¹³³, χώρα η οποία θα μας απασχολήσει στο ερευνητικό μέρος της παρούσας μελέτης.

Η Ελλάδα ανήκει στο διακανονιστικό ή ρυθμιστικό σύστημα το οποίο πρώτη φορά εισήχθη, όπως προείπαμε στο κεφάλαιο 1.2, το 1836 και με μερικές τροποποιήσεις διατηρείται έως σήμερα. Βασική ιδέα του ρυθμιστικού συστήματος κατά τις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα στην Ελλάδα ήταν ο χωρικός εγκλωβισμός των εκδιδομένων και η περιστολή των βιασμών μη εκδιδομένων γυναικών και των αναταραχών που είχαν συνδεθεί με την πορνεία, μέσω κατασκευής δημοσίων οίκων ανοχής, για ευταξία, προστασία των ηθών και της δημόσιας υγείας¹³⁴.

Η πορνεία υπήρξε ανέκαθεν νόμιμη στην Ελλάδα, υπό όρους ωστόσο, με σημαντικότερους: στον Νόμο 3032/1922 ο αστυνομικός και ο γιατρός εξουσιοδοτούνται να ασκούν έλεγχο στην εκδιδόμενη, στον Ν. 3310/1955 καταργούνται οι δημόσιοι οίκοι ανοχής και απαγορεύεται η επαγγελματική συστέγαση εκδιδομένων κάτω των 18 χρόνων, στον Ν. 4095/1960 υποχρεώνονται οι ενδιαφερόμενες προς εργασία σε οίκο ανοχής να έχουν λάβει σχετική άδεια από την Αστυνομία, στον Ν. 1193/1981 τίθεται το όριο των 12 εκδιδομένων ανά περιοχή αστυνομικού τμήματος, η ελάχιστη ηλικία της ιεροδούλου στα 21 έτη και η υποχρέωση διατήρησης βιβλιαρίου υγείας από την ίδια, και τέλος, στον Ν. 2374/1999 θεσπίζεται το «πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος», που από εδώ και πέρα θα είναι απαραίτητο για τη νόμιμη εκπόρνευση¹³⁵.

¹³² Monzini P., ό.π., σελ. 138.

¹³³ Βλ. "Ο περί Ποινικού Κώδικα Νόμος" της Κύπρου, Κεφ. 154, άρθρα 156, 164 & 165.

¹³⁴ Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία. Η Εκδιδόμενη*, ό.π., σελ. 57-59.

¹³⁵ Λάζος Γ., ό.π., σελ. 38-71.

Στην Ελλάδα του σήμερα, ο νόμος του 1999 με τίτλο «*Εκδιδόμενα με αμοιβή άτομα και άλλες διατάξεις*» παρατηρούμε πως πάει ένα βήμα παρακάτω προς την αντιμετώπιση της πορνείας ως επάγγελμα, καθιστώντας αναγκαίο το «πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος», όπως και σε άλλα επαγγέλματα, διατηρώντας ωστόσο την απόσταση από ένα τέτοιο χαρακτηρισμό, καθώς δεν αναγνωρίζει και ανάλογα εργασιακά δικαιώματα για τις ιερόδουλες. Ως προς το επιτρεπόμενο όριο ηλικίας, αυτό μειώνεται στα 18 έτη, ενώ διευκρινίζεται πως μπορεί να τιμωρηθεί με ποινή φυλάκισης έως 2 έτη εκείνη που δε θα τηρήσει τις διατάξεις του νόμου, π.χ. εργάζεται χωρίς πιστοποιητικό, δε διαθέτει άδεια για το οίκημα στο οποίο εκπορνεύεται, νοσεί από σεξουαλικά μεταδιδόμενη ασθένεια και παρ' όλα αυτά δεν έχει διακόψει την άσκηση της αμειβόμενης πορνείας, κ.ά.¹³⁶.

Με τον νόμο 3904/2010¹³⁷ η παράνομη πορνεία, δηλαδή εκείνη που δεν ακολουθεί τους υγειονομικούς κανονισμούς, θεωρείται πλέον ως πταίσμα, υποβιβάζοντάς την από πλημμέλημα που την όριζε ο προηγούμενος. Για τις διαδικασίες εκδίκασης ορίζεται η επιτάχυνσή τους και με το πέρας του ενός έτους οι υποθέσεις θα παραγράφονται. Βλέπουμε πως η ελληνική νομοθεσία με το πέρας των χρόνων γίνεται ελαστικότερη απέναντι στο ζήτημα της πορνείας, αλλά δε σκοπεύει να οδηγηθεί σε μια καθολική αποποινικοποίησή της

Συμπεραίνουμε πως ακόμη και υπό ένα καταργητικό καθεστώς η εκδιδόμενη ελέγχεται αυστηρά από το κράτος, κυρίως με το πρόσχημα του κινδύνου εξάπλωσης σεξουαλικών νοσημάτων, και η νομιμότητα της ασκούμενης πορνείας από την ίδια κρίνεται από γραφειοκρατικές κυρίως διαδικασίες (π.χ. πιστοποιητικό άσκησης

¹³⁶ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος πρώτο, Αρ. φύλλου 161, 5 Αυγούστου 1999, σελ. 3571-3574.

¹³⁷ Εφημερίς της Κυβερνήσεως Της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νομος Υπ' Αριθμ. 3904 *Εξορθολογισμός Και Βελτίωση Στην Απονομή Της Ποινικής Δικαιοσύνης Και Άλλες Διατάξεις*, Τεύχος Πρώτο Αρ. Φύλλου 218, 23 Δεκεμβρίου 2010, σελ. 4549-4560.

επαγγέλματος, άδεια οίκου ανοχής, ενημέρωση του βιβλιαρίου υγείας, κ.ά). Η παράλειψη αυτών παρουσιάζεται νομικά ως μετάβαση της εκδιδομένης από τη νόμιμη συμπεριφορά στην παράνομη και η οποία θεωρείται αξιόποινη, επισύροντας έως και φυλάκιση.

Ωστόσο κανένα σύστημα ελέγχου της πορνείας δεν υπάρχει δίχως τρωτά σημεία. Κριτική έχει ασκηθεί και στα τρία, που αφορά, είτε την επικόλληση στίγματος στις ιερόδουλες, είτε την περαιτέρω επέκταση της εξαναγκαζόμενης πορνείας, είτε τη διακριτική αντιμετώπισή εις βάρος αυτών που εκδίδονται στον δρόμο. Οι σύγχρονοι ερευνητές έχουν καταλήξει πως, αν και κατά καιρούς προβαλλόταν το ένα ή το άλλο σύστημα ως καταλληλότερο, κανένα από αυτά δεν έχει ουσιώδη αποτελέσματα. Έχει διατυπωθεί έτσι πως η διαπίστωση μείωσης στα ευρύτερα μεγέθη της πορνείας είναι δίχως σημασίας, καθώς το νόημα έγκειται στη μείωση της εξαναγκαζόμενης και όχι της εθελούσιας πορνείας¹³⁸. Στόχος της καταπολέμησης επομένως δε θα πρέπει να είναι η εκουσίως εκδιδόμενη, αλλά τα δίκτυα που εξωθούν και διακινούν γυναίκες προς σεξουαλική εκμετάλλευση, ενώ για την πρώτη οι ρυθμίσεις θα έπρεπε να περιορίζονται μόνο στην πλαισίωσή της από τις απαραίτητες κρατικές προστασίες για την αποφυγή μελλοντικής θυματοποίησης, τη μείωση του κοινωνικού στίγματος και την επαγγελματική ανεξαρτησία της, προς την αλλαγή της σκοπιάς για την εθελούσια πορνεία¹³⁹.

Γενικότερα θα λέγαμε πως η διαφορά των συστημάτων αυτών συνδέεται με τον χαρακτηρισμό τη πράξης της εκδιδόμενης ως παράνομη ή νόμιμη. Κατανοούμε όμως πως στην πραγματικότητα, ακόμη και αν η πορνεία σε μια χώρα είναι απολύτως νόμιμη και έτσι η εκδιδόμενη δε χαρακτηρίζεται ως «παραβάτιδα» από τον επίσημο

¹³⁸ Nicola A., Cuaduro A., Lombardi M. & Ruspini Paulo, *Prostitution and Human Trafficking. A focus on Clients*, Springer, New York 2009, σελ. 232-233.

¹³⁹ Monzini P., ό.π., σελ. 141.

ποινικό έλεγχο, η στιγματοποίησή της αποτελεί μια άλλη μορφή καταδίκης της και η οποία της επιβάλλεται σκοπίμως για την περιθωριοποίησή της ίδιας και την αποτροπή των μη εκδιδομένων γυναικών από την πρακτική της πορνείας.

Σύμφωνα άλλωστε με τη θεωρία της ετικέτας, αποκλίνων, παραβάτης ή εγκληματίας δεν είναι απαραίτητως αυτός που περνά στην πράξη, αλλά εκείνος στον οποίο αποδίδεται ο χαρακτηρισμός αυτός από την επίσημη και άτυπη κοινωνική αντίδραση και ο οποίος θα υποστεί όλες τις συνέπειες του στίγματος αυτού, ανεξαρτήτως της ενοχής ή αθωότητάς του¹⁴⁰. Όμοια, οι εκουσίως εκδιδόμενες ετικετοποιούνται ως αποκλίνουσες, ανήθικες, έκφυλες κ.ά., στίγμα το οποίο οδηγεί στη κοινωνική συναίνεση για τον αυστηρό έλεγχο της πορνείας και εν γένει στον κοινωνικό αποκλεισμό τους, με στέρηση των αναγκαίων προστασιών του κράτους και των δικαιωμάτων τους.

2.1.2 Το νομικό πλαίσιο για το φαινόμενο του trafficking σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο

Η συστηματική προσπάθεια διευθέτησης για το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών άρχισε να λαμβάνει ουσιώδη χαρακτήρα μόλις τα τελευταία 30-40 χρόνια, καθώς μέχρι τότε κάθε βίαιο έγκλημα εις βάρος των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και της εμπορίας γυναικών για σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση, δεν αποτελούσε προτεραιότητα, παρά βρισκόταν σε δεύτερη μοίρα¹⁴¹. Πριν το αναφερόμενο χρονικό διάστημα οι ενέργειες που είχαν γίνει αφορούσαν, όπως είδαμε και στο πρώτο κεφάλαιο, την εξάλειψη της σκλαβιάς και με τη Σύμβαση του 1949

¹⁴⁰ Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, ό.π., σελ. 133-134.

¹⁴¹ Αρτινοπούλου Β., *Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006, σελ. 16.

των Ηνωμένων Εθνών τη μετακίνηση προσώπων και την εκμετάλλευση της πορνείας από άλλους¹⁴², χωρίς ωστόσο να υπάρχει κάποια συγκεκριμένη εστίαση στο γυναικείο φύλο. Καθοριστικής σημασίας για τη μεταβολή της αντιμετώπισης ήταν η συμβολή των γυναικείων οργανώσεων και η επέκταση της αρχής της ισότητας των δύο φύλων στις ευρωπαϊκές πολιτικές¹⁴³.

Αξιόλογος ήταν ο ρόλος της «*Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών*» του 1979 και υπογραφείσα από την Ελλάδα στις 2 Μαρτίου 1982. Σ' αυτήν¹⁴⁴ διατυπώνεται πως η «αρχή της μη διακρίσεως» αναγνωρίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη ως ισότητα όλων των ανθρώπων, οι οποίοι έχουν δικαίωμα στην ελευθερία και την αξιοπρέπεια και επομένως πως τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν «*την ισότητα των δικαιωμάτων του άνδρα και της γυναίκας, στην άσκηση όλων των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών, αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων.*». Επομένως τα κράτη-μέλη είχαν την υποχρέωση να υιοθετήσουν τα παραπάνω στο Σύνταγμα, στην εθνική νομοθεσία τους, καθώς και μέσω λήψης των καταλλήλων μέτρων, ανάλογα με την κοινωνικό-πολιτισμική σύνθεση κάθε κράτους.

Κατά τη δεκαετία του 1990, ολοένα και περισσότερο απασχολεί, τόσο σε διεθνές, όσο και σε κρατικό επίπεδο, η βία κατά των γυναικών, εντάσσοντας μάλιστα στις θεματικές και την εμπορία των γυναικών¹⁴⁵. Συνοπτικά αναφέρουμε πως το 1992 ιδρύεται ειδική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η οποία το 1993 καταδίκασε τη βία η οποία στρέφεται ενάντια στις γυναίκες, υπό όλες τις μορφές της, και το 1994 όρισε Ειδική Εισηγήτρια για τη διερεύνηση του θέματος

¹⁴² Magliveras K. D., σελ 11-16.

¹⁴³ Αρτινοπούλου Β., *Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών*, ό.π., σελ. 16.

¹⁴⁴ UNHCR, *Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών*, Σειρά Συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών Νο. 20378, Τόμος 1249, σελ. 14.

¹⁴⁵ Σιμποπούλου Π., ό.π., σελ. 13.

σε παγκόσμια, αλλά και εθνική κλίμακα¹⁴⁶. Λίγα χρόνια έπειτα, και συγκεκριμένα το 2000, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών θα είναι ο ίδιος που θα ασχοληθεί με την καταπολέμηση του trafficking. Το Πρωτόκολλο του Παλέρμο αξιολογήθηκε πολύ θετικά, εφόσον πέτυχε μέσα σε μια δεκαετία μια ικανοποιητική υπερεθνική συνεργασία των φορέων μεταξύ τους, αλλά και εντός των κρατών, στοιχείο σημαντικό για την αντιμετώπιση ενός διεθνικών διαστάσεων οργανωμένου εγκλήματος. Σημειώθηκε όμως πως υπάρχουν πολλές ακόμη προκλήσεις τις οποίες δεν έχει εντοπίσει¹⁴⁷.

Το Πρωτόκολλο του ΟΗΕ για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα των Γυναικών και Παιδιών¹⁴⁸, ή συντομότερα, το Πρωτόκολλο του Παλέρμο, αποτέλεσε τη μετάβαση από τη Συνθήκη του 1949, κάνοντας λόγο σε «*trafficking*» προσώπων και αναγνωρίζοντας το φαινόμενο ως διακρατικό και οργανωμένο έγκλημα. Ο προσδιορισμός του θύματος μνημονεύεται στο Άρθρο 3, παράγραφος β', κατά την οποία θύμα είναι το άτομο εκείνο που υπέστη την εκμετάλλευση των μορφών της παραγράφου α', δηλαδή «*εκμετάλλευση πορνείας άλλων ή άλλων μορφών γενετήσιας εκμετάλλευσης, καταναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, δουλεία ή πρακτικές παρόμοιες με τη δουλεία, υποτέλεια ή αφαίρεση οργάνων*» με οποιοδήποτε από τα μέσα που αναφέρονται στην ίδια παράγραφο, μεταξύ «*στρατολόγησης, μεταφοράς, μετακίνησης, παροχής καταλύματος, ή υποδοχής προσώπων, με την απειλή ή χρήση βίας, ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, εξαπάτηση, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με παροχή ή*

¹⁴⁶ Αρτινοπούλου Β., *Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών*, ό.π., σελ. 17-18.

¹⁴⁷ Nanu C., *Human Trafficking in Europe. Character, Causes and Consequences: "Preventing Trafficking in Human Beings: Moldova"*, Palgrave Macmillan, New York 2010, σελ. 160.

¹⁴⁸ United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 55/25 of 15 November 2000, σελ. 2-3, Άρθρο 3.

αποδοχή χρημάτων ή ωφελημάτων», ανεξαρτήτως αν είχε παράσχει την συγκατάβασή του.

Επίσης, διευκρινίζεται η υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν στα θύματα προστασίας κατάλληλη με τα χαρακτηριστικά και την κατάσταση τους. Συγκεκριμένα, το άρθρο 6 ενημερώνει αναλυτικά για ανάγκη προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της ταυτότητας των θυμάτων, παροχής πληροφοριών προς αυτό για την εξέλιξη της υπόθεσης, ενδυνάμωσης τους, ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν των διαδικασιών, συμβουλευτικής και νομικής στήριξής τους, ιατρικής, ψυχολογικής και υλικής βοήθειας και τέλος, απασχόλησης, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης τους. Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη από τις εθνικές πολιτικές η ηλικία, το φύλο και οι ειδικές ανάγκες των θυμάτων, η ανάγκη για προστασία της ακεραιότητας, καθώς και η δυνατότητα εξασφάλισης του δικαιώματός τους για αποζημίωση από τη βλάβη που υπέστησαν¹⁴⁹. Τέλος, στα άρθρα 7 και 8 αναλύεται το ζήτημα προσωρινής παραμονής του θύματος στα εδάφη εισόδου για την ασφάλειά του και του επαναπατρισμού του, μετά την ολοκλήρωση των διαδικασιών, σε χρόνο που δε θα επιδέχεται καθυστερήσεων¹⁵⁰.

Ωστόσο, παρά τη μακροσκελή λίστα δικαιωμάτων και προστασιών που δικαιούται το θύμα, μια πιο προσεχτική ματιά παρατηρεί πως λιγότερο τονίζεται η δέσμευση των κρατών σ' αυτά και περισσότερο τονίζεται η ανάγκη για ποινικοποίηση και επιβολή του νόμου από τα επιμέρους κράτη-μέλη, με έμφαση στην

¹⁴⁹ United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children*, ό.π., σελ. 3-4, Άρθρο 6.

¹⁵⁰ United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children*, ό.π., σελ. 4-5, Άρθρα 7&8.

καταπολέμησή του ως οργανωμένο έγκλημα που απειλεί το διεθνές χώρο και όχι στην καταστρατήγηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁵¹.

Η εξέλιξη αυτή είχε τον αντίκτυπο της κινητοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί του ζητήματος, η οποία το 2002 συνέθεσε την Απόφαση Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ε.Ε.¹⁵² και το 2004 την Οδηγία προς τα κράτη-μέλη, που ήταν συμπληρωματική της πρώτης. Η Απόφαση Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου με τίτλο: «*Για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων*» αντικατέστησε την «*Κοινή Δράση 97/154/ΔΕΥ*» του Συμβουλίου του 1997 που αφορούσε την εμπορία προσώπων. Στην Απόφαση Πλαίσιο σημειώνεται πως αναγνωρίζεται το Πρωτόκολλο του Παλέρμο και πως θα πρέπει να συμπληρωθεί το έργο του με ανάλογο από την Ε.Ε. Μάλιστα συγκλίνει απόλυτα ως προς τον ορισμό του φαινομένου, καθώς τον υιοθετείται αυτολεξεί, όπως και εκείνον για το θύμα του trafficking. Ως προς τις προστασίες των θυμάτων, το άρθρο 7 προσθέτει απλώς κάποιες διευκρινήσεις, σε σχέση με το Πρωτόκολλο του Παλέρμο, δηλαδή πως τα παιδιά αποτελούν τον πιο ευάλωτο πληθυσμό προς εκμετάλλευση και επίσης, πως οι οικογένειες παιδιών-θυμάτων θα πρέπει να συνδράμονται καταλλήλως¹⁵³.

Παρόμοια κινήθηκε και η Οδηγία 2004/81 του Συμβουλίου της Ε.Ε.¹⁵⁴, η οποία συντάχθηκε πλήρως ως προς τους ορισμούς της Απόφασης, αλλά είχε στόχο να προσθέσει τη διάταξη της «περιόδου περίσκεψης» των θυμάτων που είναι υπήκοοι Τρίτων Χωρών. Η τελευταία αφορά το διάστημα που δικαιούται το θύμα, κατά το

¹⁵¹ Tavecchi N., “A Crime that Offends the Conscience of Humanity: A Proposal to Reclassify Trafficking in Women as an International Crime”, *International Criminal Law Review*, vol. 9, 2009, σελ. 83.

¹⁵² Απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου 2002/629/ΔΕΥ της 19ης Ιουλίου 2002, “*Για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων*”, Επίσημη Εφημερίδα L 203 της 1/8/2002 σελ. 7, Άρθρο 9.

¹⁵³ Απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου 2002/629/ΔΕΥ, ό.π., σελ. 6, Άρθρο 7.

¹⁵⁴ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/Εκ Του Συμβουλίου Της 29^{ης} Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές*, L 261/19, σελ.3, Άρθρο 6.

οποίο δε θα βρίσκεται υπό τον έλεγχο του δράστη, ώστε να αποφασίσει εάν θα συνεργαστεί με τις αρχές. Το διάστημα αυτό θα ορίζεται, σύμφωνα με την Οδηγία, από την εκάστοτε εθνική νομοθεσία. Το θύμα αυτό δικαιούται περίθαλψης, τόσο ιατρικής, όσο και ψυχολογικής, πριν ακόμη την περίοδο περίσκεψης, ενώ με το πέρας της προθεσμίας, εφόσον όμως έχει συνεργαστεί με τις αρχές, μπορεί να αιτηθεί για άδεια παραμονής. Ο τίτλος παραμονής συνεπάγεται την πρόσβασή του σε στέγαση, σε εργασία, επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση, νομικής στήριξης κ.ά.¹⁵⁵. Τέλος, η Οδηγία αναφέρεται στους «ασυνόδευτους ανήλικους», τους οποίους όρισε ως: «οι υπήκοοι τρίτων χωρών, ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών, οι οποίοι φθάνουν στην επικράτεια του κράτους μέλους χωρίς να συνοδεύονται από τον κατά το νόμο υπεύθυνο ενήλικα, για όσο διάστημα ένα τέτοιο πρόσωπο δεν έχει αναλάβει πραγματικά την επιμέλειά τους, ή οι ανήλικοι που βρέθηκαν χωρίς συνοδεία μετά την είσοδό τους στην επικράτεια του κράτους μέλους». Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δικαιούνται περαιτέρω μέριμνες, δηλαδή της επέκτασης, αν κρίνεται χρήσιμο, της προθεσμίας περισκέψεως και της πρόσβασης στην εκπαίδευση, ενώ υποχρεούται το κράτος να λάβει μέτρα που θα διαπιστώσουν την ταυτότητα και την οικογένεια με την οποία συνδέεται ο ανήλικος¹⁵⁶.

Το 2005 υπογράφεται από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης η «*Σύμβαση για τη Δράση κατά της Διακίνησης και της Εμπορίας Ανθρώπων*»¹⁵⁷. Κυρίαρχος στόχος αυτής ήταν η προστασία των θυμάτων εμπορίας και η διασφάλιση των δικαιωμάτων τους, τα οποία παρουσίαζαν κενά στις συνθήκες των άλλων διεθνών οργάνων, και μέσω αυτών θα επιδιωκόταν και η καλύτερη πρόληψη και καταστολή

¹⁵⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/Εκ Του Συμβουλίου*, ό.π., σελ. 3-4, Άρθρα 7,8,9& 11.

¹⁵⁶ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/Εκ Του Συμβουλίου*, ό.π., σελ. 1& 3, Άρθρα 1 (παράγραφος στ') & 10.

¹⁵⁷ Σιμπούλου Π., ό.π., σελ. 28-29.

του φαινομένου. Χαρακτηρίστηκε για την «ανθρωποκεντρική προσέγγισή του» εξαιτίας των ενισχυμένων προστασιών που διακήρυξε υπέρ των θυμάτων. Άξιο μνημόνευσης είναι το Άρθρο 10 με τίτλο «Αναγνώριση Θυμάτων», καθώς μ' αυτό καθορίζονται για πρώτη φορά τα μέσα που θα πρέπει να ακολουθούν οι αρχές για την αναγνώριση θυμάτων. Σύμφωνα μ' αυτό, τα συμβαλλόμενα μέρη θα πρέπει να προσλάβουν κατάλληλο και εκπαιδευμένο προσωπικό για τις υπηρεσίες που θα έχουν τη δικαιοδοσία της αναγνώρισης θυμάτων, ενηλίκων ή ανηλίκων, ενώ υπογραμμίζεται πως σ' αυτή τη διαδικασία θα πρέπει να συμβάλλουν οι οργανισμοί ώστε να παρέχουν ικανοποιητική στήριξη στο στάδιο αυτό. Το κάθε συμβαλλόμενο μέρος θα πρέπει να λάβει μέτρα που θα καταστήσουν εφικτή την αναγνώριση θυμάτων, επιτυγχάνοντας και τη συνεργασία με άλλα μέρη, όταν αυτό χρειάζεται. Επίσης, κατά αυτή τη διαδικασία θα θεωρείται παιδί εκείνο το άτομο που η ηλικία του δεν μπορεί να αποδειχθεί, αλλά υπάρχουν ενδείξεις ανηλικότητας. Η αναγνώριση ενός παιδιού- θύματος θα πρέπει αυτομάτως να συνεπάγεται την εκπροσώπηση του από κατάλληλο φορέα (οργάνωση, επίτροπο ή άλλο) και την εκκίνηση των διαδικασιών για την εξακρίβωση της ταυτότητας και της οικογένειά του¹⁵⁸.

Στο άρθρο 12 καταγράφονται όλα τα μέτρα για την υποστήριξη των αναγνωρισμένων θυμάτων που θα πρέπει να λάβουν τα συμβαλλόμενα μέρη και τα οποία αποσκοπούν στη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική αποκατάσταση των θυμάτων (π.χ. εξασφάλιση της διαβίωσης τους, παροχή διερμηνείας όποτε απαιτείται, μετάφραση των δικαιωμάτων τους και των διαδικασιών που θα ακολουθηθούν στη γλώσσα που ομιλούν, κ.ά.). Μεγάλο ενδιαφέρον έχει η παράγραφος 6 του ίδιου άρθρου η οποία ανατρέπει την Οδηγία της Ε.Ε., επισημαίνοντας πως η υποστήριξη

¹⁵⁸ Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση Του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Δράση Κατά της Διακίνησης και Εμπορίας Ανθρώπων, Φ092.22/1394 Σειρά Συμβάσεων Συμβουλίου της Ευρώπης – Νο. 197 Βαρσοβία, 16.5.2005, σελ. 9, Άρθρο 10.

των θυμάτων θα πρέπει να είναι ανεξάρτητη της προθυμίας τους να συνεργαστούν με τις αρχές. Τέλος, η Σύμβαση κάνει μνεία στην «περίοδο αποκατάστασης και στοχασμού» (τουλάχιστον 30 ημέρες, με δυνατότητα επέκτασης της), στην άδεια διαμονής, στην αποζημίωση και τον επαναπατρισμό των θυμάτων, για τον οποίο διευκρινίζεται πως οι αρχές θα πρέπει να «διευκολύνουν» τον επαναπατρισμό, λαμβάνοντας πρώτα τις απαραίτητες ενέργειες για την ασφάλεια και τα δικαιώματά στη χώρα επιστροφής τους¹⁵⁹.

Το 2011 συστάθηκε η Οδηγία 2011/36/ΕΕ με σκοπό την αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/623/ΔΕΥ και την εισαγωγή βελτιώσεων σε σχέση με την καταπολέμηση και την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων. Σ' αυτή χαρακτηρίζεται ρητώς η εμπορία ανθρώπων ως ένα από τα σημαντικότερα εγκλήματα παγκοσμίως, ενώ άγεται στο προσκήνιο η σε σχέση με τα παρελθόντα διεθνή κείμενα καινοτομία της αναγνώρισης της ευάλωτης θέσης των θυμάτων, καθιστώντας τα έτσι ανίκανα να αποτρέψουν τη θυματοποίησή τους. Οι κυρίως εστιάσεις της Οδηγίας, όπως παρατηρεί κανείς, αφορούν από τη μια πλευρά το κομμάτι της στήριξης-προστασίας των θυμάτων και από την άλλη εκείνο του εντοπισμού-αναγνώρισής τους από τους φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Ως προς το πρώτο καθιστά απαραίτητη τη συνδρομή στα θύματα, καθώς και στα δυνάμει θύματα, πριν, κατά, αλλά και μετά την ποινική διαδικασία και ως μέσα με τα οποία θα πρέπει να επιτυγχάνεται αυτή καταγράφονται η υποδοχή τους σε καταφύγια, η ψυχολογική και ιατρική βοήθεια, η υπηρεσία διερμηνείας, η αποφυγή της ψυχοφθόρας επανάληψης συνεντεύξεων, η αποτροπή ερωτήσεων για την ιδιωτική ζωή του θύματος, το πρόγραμμα προστασίας μαρτύρων κατά την ακροαματική διαδικασία, η ατομική αξιολόγηση κινδύνου για το θύμα, κ.ά. Σε σχέση με τον καταλληλότερο εντοπισμό θυμάτων κρίνει αναγκαία τη

¹⁵⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Σύμβαση Του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Δράση Κατά της Διακίνησης και Εμπορίας Ανθρώπων*, ό.π., σελ. 9-15, Άρθρα 10, 12, 13, 14, 15& 16.

θέσπιση μηχανισμών εντοπισμού θυμάτων και των κριτήριων αναγνώρισης τους, σε συνδυασμό με την επιμόρφωση των λειτουργών, την εξεύρεση αποτελεσματικότερων εργαλείων έρευνας για τις υποθέσεις και τον κατατοπισμό των αρχών, τόσο από τον Συντονιστή της ΕΕ, όσο και από τον Εθνικό Εισηγητή για την εμπορία ανθρώπων, καθεμίας χώρας. Τέλος, διευκρινίζεται κατηγορηματικά πως τα θύματα δε θα διώκονται για αδικήματα στα οποία συνέτεινε άμεσα η θυματοποίησή τους από τα δίκτυα εμπορίας¹⁶⁰.

Πρόκειται για μια ρηξικέλευθη Οδηγία σε σύγκριση με τα άλλα κείμενα που εξετάστηκαν, η οποία όμως δεν κατάφερε να αποδεσμευθεί απολύτως από αυτά. Η θέσπιση της μη ποινικοποίησης των θυμάτων για αδικήματα που ακουσίως ενεπλάκησαν, σύμφωνα με το άρθρο 7, δε μπορεί να εξασφαλίσει ταυτόχρονα και την εφαρμογή της, εφόσον εναπόκειται στο ίδιο το κράτος εάν θα πράξει ανάλογα. Η εκτενής ανάλυση της Οδηγίας των τρόπων και των μέσων με τα οποία θα πρέπει να προφυλάσσεται το ανήλικο θύμα κατά την ποινική διαδικασία δεν ακολουθήθηκε από αντίστοιχη για τα ενήλικα θύματα, παρόλο που αναγνωρίστηκε η ύπαρξη παραγόντων “ευαλωτότητας” του. Ούτε θα λέγαμε, αντίθετα με το τι έχει εξαγγείλει, δε λαμβάνει υπόψη της ουσιαστικά τη διάσταση του φύλου, όταν δεν υπάρχει μέριμνα για την ευάλωτη ομάδα των γυναικών και κοριτσιών που εμπλέκεται στην πορνεία¹⁶¹.

Επικεντρώνοντας στη διαδικασία αναγνώρισης παρατηρούμε πως αν και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, και ειδικότερα η βελτιωμένη αυτής Οδηγία του 2011 παρείχαν αξιόλογες συστάσεις προς τα συμβαλλόμενα κράτη σχετικά μ’ αυτή, ήδη από το 2002 ο ΟΗΕ είχε εκδώσει τις «*Συνιστώμενες Αρχές και*

¹⁶⁰ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2011/36/ΕΕ*, ό.π., σελ. L 101/1-11.

¹⁶¹ Gromek- Brok K., ό.π., σελ. 34-36.

*Κατευθυντήριες Γραμμές για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εμπορία Ανθρώπων*¹⁶², οδηγός στον οποίο αναδείχτηκε η σημασία αποτελεσματικής αναγνώρισης των θυμάτων εμπορίας και επισημάνθηκε πως η αποτυχία αυτής ταυτίζεται με άρνηση των δικαιωμάτων του συγκεκριμένου ατόμου. Καταδείχθηκε έτσι μέσω του οδηγού ότι οι προστασίες που δικαιούται το θύμα εξαρτώνται αποκλειστικά από αυτή καθαυτή την ταυτοποίηση.

Αναλυτικότερα, στην Οδηγία 2 προσδιορίζεται η διαδικασία «*ταυτοποίησης των θυμάτων trafficking και των σωματεμπόρων*», αποτελούμενη από 7 εδάφια. Ως απαραίτητα για τη σωστή διεξαγωγή μιας επιτυχούς διαδικασίας αναγνώρισης κρίνονται τα εξής στοιχεία:

A. Η ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών και διαδικασιών σε κάθε κράτος, ώστε να γίνει εφικτή η επακριβής ταυτοποίηση θυμάτων από τις αρμόδιες αρχές και υπηρεσίες, δηλαδή την αστυνομία, τους συνοριοφύλακες, τους λειτουργούς των Τμημάτων Μετανάστευσης και όλους όσους ασχολούνται με την αντίληψη, κράτηση, υποδοχή και προώθηση των μη νόμιμων μεταναστών.

B. Η παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης στους παραπάνω αρμόδιους επαγγελματίες σχετική με την ταυτοποίηση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και τη σωστή εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών και διαδικασιών.

Γ. Η εξασφάλιση συνεργασίας μεταξύ αρχών και Μη Κυβερνητικών Οργανισμών για τη διευκόλυνση της ταυτοποίησης.

Δ. Ο εντοπισμός των κατάλληλων παρεμβάσεων που θα διασφαλίσουν ότι οι μετανάστες και οι εν δυνάμει μετανάστες είναι ενήμεροι για τους πιθανούς κινδύνους

¹⁶² UNODC, *Combating Trafficking In Persons. A Handbook for Parliamentarians*, UNODC/IPU publication, 2009, σελ. 40-41.

και συνέπειες και να λαμβάνουν πληροφορίες που θα μπορέσουν να οδηγηθούν στην αναζήτηση βοήθειας.

Ε. Η διασφάλιση πως τα θύματα δε διώκονται για τη παραβίαση του μεταναστευτικού νόμου ή για σχετιζόμενα με τη θυματοποίησή τους δραστηριότητες.

ΣΤ. Η διασφάλιση πως τα θύματα δε βρίσκονται έγκλειστοι σε καταστήματα κράτησης ή αλλού.

Ζ. Η διασφάλιση πως οι διαδικασίες είναι αποτελεσματικές για την παραλαβή και εξέταση αιτημάτων ασύλου των θυμάτων trafficking και smuggling, και πως η αρχή της μη επαναπροώθησης γίνεται σεβαστή και επικυρώνεται ανά πάσα στιγμή¹⁶³.

Συμπεραίνουμε για τα παραπάνω πως αν και πρόκεινται για ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την αναγνώριση των θυμάτων, με προστασίες που μεριμνούν σφαιρικά για τις ανάγκες του θύματος, ωστόσο δεν παρέχονται οι επιμέρους τρόποι και τα μέσα για την εφαρμογή, αλλά ούτε καν οι βασικές αρχές αναγνώρισης θυμάτων, καθώς δίνεται η δυνατότητα να ορίζονται αυτά από το ίδιο το κράτος. Όμως αυτό, αν και προσδίδει μια ευελιξία στην αναγνώριση, πιθανώς σε ορισμένες περιπτώσεις να οδηγεί σε αυθαιρεσίες, σε διακρίσεις, ή και σε μη πετυχημένες αναγνωρίσεις, εις βάρος των θυμάτων. Το ίδιο παρατηρήσαμε και στη Σύμβαση του ΣτΕ.

Στην Ελλάδα, σε επίπεδο νομοθεσίας, έχουν υιοθετηθεί τα περισσότερα μέτρα των διεθνών και ευρωπαϊκών συμβάσεων, ενώ, αν και πρόσφατη η συστηματική αντιμετώπιση του ζητήματος, έχει φανεί να κατέχει σημαντική θέση στη νομοθετική

¹⁶³ Office of the High Commissioner for Human Rights, *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*, σελ. 4-5.
Βλ. <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf> (Retrieved on 28 September 2015)

ατζέντα της χώρας¹⁶⁴. Πιο συγκεκριμένα, από το 2002 υιοθετήθηκαν για πρώτη φορά διεθνή κείμενα που οδήγησαν στην αναθεώρηση της νομοθεσίας που υπήρχε μέχρι τότε που κυρίως οδήγησαν στην αναγνώριση όλων των μορφών της εμπορίας ανθρώπων, στον χαρακτηρισμό του εγκλήματος ως κακούργημα, στην απόδοση της αρμοδιότητας για την αναγνώριση θυμάτων σε ξεχωριστό όργανο, και συγκεκριμένα τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών, στη θέσπιση μέτρων προστασίας και συνδρομής του θύματος, και ειδικότερα του ανήλικου θύματος, και στην υποχρέωση να παραχωρείται περίοδος περίσκεψης, όπως και άδεια παραμονής, στα αναγνωρισμένα θύματα¹⁶⁵.

Μέχρι το 2002 τα άρθρα που ήταν σχετικά με αυτό που σήμερα ονομάζουμε ως εμπορία ανθρώπων ήταν εκείνα που στόχευαν στο να διαφυλάξουν το άτομο και δη την εκδιδόμενη γυναίκα από την οικονομική και σεξουαλική εκμετάλλευση από τρίτους. Έτσι, στο Άρθρο 348 γίνεται λόγος για «Διευκόλυνση ακολασίας άλλων», στο Άρθρο 337 για «Προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας», στο Άρθρο 349 για «Μαστροπεία», στο Άρθρο 350 για «Εκμετάλλευση πόρνης» και στο Άρθρο 351 για «Σωματεμπορία». Το τελευταίο επρόκειτο για το πρώιμο άρθρο της εμπορίας ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση και όριζε πως το έγκλημα της σωματεμπορίας επισύρει ποινή φυλάκισης έως 5 ετών, όταν αυτό αφορά εμπορία γυναικών¹⁶⁶.

Ο Ν. 3064/2002 με τίτλο *«Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα*

¹⁶⁴ Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., ό.π., σελ. 299.

¹⁶⁵ Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ό.π., σελ. 68-69.

¹⁶⁶ Μπότση Χ., Διακίνηση και Εμπορία Ανθρώπων, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 23.

των πράξεων αυτών»¹⁶⁷ αποτελεί τον πρώτο που υιοθετεί διεθνή κείμενα και κάνει λόγο για εμπορία ανθρώπων. Λειτουργεί προσθετικά στα άρθρα του Ποινικού Κώδικα με σκοπό τον προσδιορισμό των εγκλημάτων που αναφέρει. Η αρωγή θυμάτων εντοπίζεται στο Άρθρο 12 του νόμου όπου αναλύονται οι προστασίες (της ζωής, της προσωπική και γενετήσιας ελευθερίας και της σωματικής ακεραιότητας) και τα δικαιώματα (παροχή στέγασης, διατροφής, διαβίωσης, περίθαλψης, ψυχολογικής και νομικής στήριξης και διερμηνείας) των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, σωματεμπορίας και μαστροπείας, ενώ στο Άρθρο 13 υπογραμμίζεται πως ο επαναπατρισμός τους θα πρέπει να γίνεται με «ασφαλές τρόπο».

Το 2004 και το 2005 ακολούθησαν δύο νόμοι σύμφωνα με τους οποίους άλλαζαν οι όροι για τις απελάσεις μεταναστών, στις περιπτώσεις που αυτοί ήταν θύματα εμπορίας. Ειδικότερα, ο Ν. 3274/2004¹⁶⁸ προέβλεψε την αναστολή απέλασης των αλλοδαπών που κατήγγειλαν την προώθησή τους σε πορνεία και η οποία θα πρέπει να εγκρίνεται από τον εισαγγελέα εφετών και ο Ν. 3386/2005¹⁶⁹ τη χορήγηση άδειας διαμονής σε χαρακτηρισμένο ως θύμα υπήκοο Τρίτης Χώρας, εφόσον επιθυμεί να συνεργαστεί με τις αρχές.

Το 2013 υπήρξε έντονα πρόσφορο για τη μεταρρύθμιση του νομοθετικού πλαισίου της εμπορίας ανθρώπων, εφόσον μέσα σ' ένα έτος η Ελλάδα εναρμονίστηκε με δύο σημαντικά ευρωπαϊκά κείμενα, δηλαδή την κύρωση της Σύμβασης του

¹⁶⁷ Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 3064, Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών, [ΦΕΚ 248/Α/15-10-2002](#), σελ. 4681-4684.

¹⁶⁸ Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 3274, «Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού» ΦΕΚ Α'195/19-8-04, σελ. 5698, Άρθρο 34, παρ. 7.

¹⁶⁹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 3386, «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια» ΦΕΚ 212/Α/23-8-2005, σελ. 3343-3344, Άρθρα 46-52.

Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005 και την υιοθέτηση της Οδηγίας 2011/36¹⁷⁰. Ο Ν. 4198/2013¹⁷¹ με τίτλο: «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις» είχε ως αντικείμενό του την εναρμόνιση με την Οδηγία της Ε.Ε., η οποία αφορούσε την αντικατάσταση της Απόφασης- Πλαίσιο της Ε.Ε. του 2002, και εκτός των άλλων, αναλύει τον τρόπο εξέτασης του μάρτυρα- θύματος σε υπόθεση εμπορίας ανθρώπων και σωματεμπορίας. Κατά το άρθρο 12 σημειώνεται η απαραίτητη παρουσία ψυχολόγου ή ψυχιάτρου που θα αποφανθεί για την «αντιληπτική και ψυχική κατάσταση» του θύματος και πως η κατάθεσή του θα συμπεριληφθεί στη δικογραφία. Τέλος, ο Ν. 4216/2013¹⁷² αποτελεί αυτοτελή υιοθέτηση των άρθρων της Σύμβασης του ΣτΕ., η οποία είναι μείζονος σημασίας, εφόσον προσδιορίζει τη διαδικασία αναγνώρισης, όπως είδαμε και παραπάνω.

Συνοψίζοντας, παρατηρήσαμε πως καταγράφεται διεθνώς η προσπάθεια στήριξης των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, καθώς αναγνωρίζεται πως από αυτά εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η προώθηση της υπόθεσης σε δίκη, και άρα μπορούν να συνδράμουν στην καταπολέμηση του οργανωμένου αυτού εγκλήματος. Θα λέγαμε πως μεταξύ των υπερεθνικών κειμένων που εξετάστηκαν η Σύμβαση του ΣτΕ και κατ' επέκταση η βελτιωμένη Οδηγία 2011/36/ΕΕ έθεσαν περισσότερο στο επίκεντρο τον άνθρωπο, και συγκεκριμένα το θύμα, επιδιώκοντας την εξασφάλιση και ενίσχυση των θεσπισμένων προστασιών και δικαιωμάτων του. Ενημερωθήκαμε πως η Ελλάδα κύρωσε τη συγκεκριμένη σύμβαση μετά το πέρας 8 χρόνων από την υπογραφή της

¹⁷⁰ Βλ. περισσότερα για την Οδηγία 2011/36 της Ε.Ε.:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EL:PDF> (Retrieved on 28 September 2015)

¹⁷¹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 4198, "Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις", Φ.Ε.Κ. 215 Τεύχος Α'/11-10-2013, σελ. 3679-3686.

¹⁷² Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 4216, "Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων", Φ.Ε.Κ. 266, 10/12/2013, σελ. 4591-4649.

από το ΣτΕ και επιπλέον, εκτός της Σύμβασης, εκσυγχρόνισε την εθνική της νομοθεσία, όχι μόνο όσον αφορά την καταστολή της εμπορίας, αλλά και σε σχέση με τη διαδικασία αναγνώρισής των θυμάτων και την επαφή των αρχών μ' αυτά.

Συνολικά τα δικαιώματα των θυμάτων trafficking που είδαμε αφορούσαν σε: δικαιώματα ασφάλειας, προστασίας των προσωπικών δεδομένων, πληροφόρησης, νομικής εκπροσώπησης, ποινικής δίωξης, χρηματικής αποζημίωσης, στήριξης (ψυχολογικής, οικονομικής, υλικής αλλά και περίθαλψης), στέγασης, παραμονής στα εδάφη μετακίνησης και επαναπατριsmού¹⁷³. Η μακροσκελής λίστα των δικαιωμάτων μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως η εικόνα για το θύμα εμπορίας, στο οποίο αναγνωρίζονται όλα τα παραπάνω, θα λέγαμε πως είναι ιδανική, ίσως και ουτοπική. Ωστόσο η θεμελίωση δικαιωμάτων δε συνιστά από μόνη της και εξασφάλισή τους. Ένας από τους σημαντικότερους λόγους σχετίζεται με την ανακάλυψη του θύματος σωματεμπορίας, το οποίο από μόνο του δεν προσεγγίζει τις αρχές, λόγω του φόβου για σύλληψη και απέλασής και της αρνητικής εικόνας που έχει για την αστυνομία¹⁷⁴. Αυτή ως πραγματικότητα είναι ενδεικτική της αναποτελεσματικότητας των διεθνών πολιτικών στο να πετύχουν τη γεφύρωση των σχέσεων μεταξύ θύματος- αστυνομίας, αλλά και πολίτη- αστυνομίας ευρύτερα, στοιχείο που είναι αναγκαίο για μια καρποφόρα αντεγκληματική πολιτική του εμπορίου ανθρώπων. Το πώς αντιμετωπίζεται το θύμα από τις αρχές και αν εφαρμόζονται όσα ορίζουν οι διεθνείς συμβάσεις θα εξεταστούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Επιπλέον έχει αποδειχθεί από τα στατιστικά δεδομένα συλλήψεων και καταδικών των σωματεμπόρων σε παγκόσμια κλίμακα πως ούτε και το κατασταλτικό αποτέλεσμα είναι ικανοποιητικό, αποδίδοντας στην αντιμετώπιση της εμπορίας

¹⁷³ Βλ. αναλυτικότερα για τις κατηγορίες δικαιωμάτων των θυμάτων trafficking και στο: UNODC, *Combating Trafficking In Persons. A Handbook For Parliamentarians*, 2009, σελ. 48-62.

¹⁷⁴ Κανταράκη Μ., ό.π., σελ. 589.

ανθρώπων τον χαρακτήρα της «μαζικής ατιμωρησίας». Δυσμενής κριτική έχει ασκηθεί επιπροσθέτως για απουσία πολιτικής βούλησης, ανεπιτυχή προστασία των θυμάτων, αδύναμη αποσύνδεσή της από τις προκαταλήψεις εις βάρος των γυναικών και άρα παγίωση της βίας που στρέφεται εναντίον τους και για απαρεμπόδιστη περαιτέρω επέκταση του trafficking στο μέλλον¹⁷⁵.

Ένα άλλο ισχυρό πλήγμα για την αποτελεσματική καταπολέμηση της εμπορίας και για την σε αξιοπρεπές επίπεδο προστασία και στήριξη των θυμάτων του είναι αυτό της δαπάνης μεγάλων κονδυλίων. Αυτό γίνεται ρεαλιστικότερο όταν αναφερόμαστε σε χώρες του Τρίτου Κόσμου, αλλά και σε χώρες της σύγχρονης οικονομικής κρίσης, που σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό τους περισσότερο. Αυτό συνακολουθείται από τις περαιτέρω συνέπειες της αδυναμίας εκπαίδευσης των αρμοδίων αρχών, αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις, της ελλιπούς στελέχωσης τους για την διεξαγωγή αποδοτικών επιχειρήσεων καταστολής και πρόληψης¹⁷⁶.

Συμπερασματικά θα λέγαμε για όσα προηγήθηκαν πως πρωταρχικά ο ρόλος του θύματος της εμπορίας στα διεθνή νομοθετικά πλαίσια είναι “εργαλειακός”, υπό την έννοια πως η θέσπιση όλων αυτών των πλεονεκτημάτων λειτουργεί περισσότερο ώστε να προσεγγίσει το θύμα και να το μεταπείσει να συμμετάσχει στην ποινική διαδικασία της υπόθεσης ως μάρτυρας. Τα περισσότερα από τα δικαιώματα που “υπόσχονται” οι νομοθεσίες στην πραγματικότητα δεν εφαρμόζονται ικανοποιητικά ή δεν εφαρμόζονται καθόλου¹⁷⁷ (όπως θα διαπιστωθεί και παρακάτω στην έρευνα). Παρ’ όλα αυτά λειτουργούν ως κίνητρο για τη συνεργασία του θύματος και τη

¹⁷⁵ Shelley L., ό.π., σελ. 12.

¹⁷⁶ Magliveras K. D., ό.π., σελ. 118-119.

¹⁷⁷ Haynes D. F., “Used, Abused, Arrested and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers”, Human Rights Quarterly 26, The Johns Hopkins University Press, 2004, σελ. 246-248.

συγκράτησή του στην χώρα που διαπράχθηκε το έγκλημα της εμπορίας. Η συνεργασία των θυμάτων στις απαιτούμενες διαδικασίες δεν αντανακλάται σε κάθε περίπτωση σε σύλληψη ή καταδίκη του δράστη, κάτι το οποίο οδηγεί στην απογοήτευση των συγκεκριμένων θυμάτων, αλλά και στην αποθάρρυνση άλλων να καταγγείλουν το αδίκημα¹⁷⁸. Αν επιδιώξουμε όμως μια σύνδεση με τη γυναίκα εκδιδομένη και τα συστήματα που ασκούν έλεγχο στην απασχόλησή της κατανοούμε πως η τελευταία βρίσκεται σε πολύ δυσμενέστερη θέση, δεν της αναγνωρίζεται καμία προστασία ή δικαίωμα και εν τέλει δεν αναγνωρίζεται καθόλου από την κοινωνία στην οποία ανήκει. Η ακριβέστερα προσπαθεί να “κλείσει τα μάτια” ενώπιον της, να την αγνοήσει ως ύπαρξη, για να την αποκλείσει από το “υγιές” περιβάλλον της.

2.2 Η ταυτοποίηση των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο

Στο παρόν κεφάλαιο θα μας απασχολήσουν οι μηχανισμοί του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, και πιο συγκεκριμένα, η αστυνομία και η ποινική δικαιοσύνη και πώς αυτοί ταυτοποιούν μια γυναίκα που είναι εμπλεκόμενη στην πορνεία ως εκουσίως εκδιδομένη ή ως θύμα σωματεμπορίας. Τα σωφρονιστικά καταστήματα ως φορέας άσκησης ελέγχου θα εξαιρεθούν από τη συγκεκριμένη μελέτη, εφόσον δε συνάδουν με τη διαδικασία χαρακτηρισμού της εκδιδομένης.

Η αστυνομία, μεταξύ των φορέων επίσημου κοινωνικού ελέγχου, έχει πρωταρχικό ρόλο στη διαχείριση του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, εφόσον αποτελεί το πρώτο «φιλτράρισμα» στη διαδικασία, δηλαδή από

¹⁷⁸ Haynes D. F., ό.π., σελ. 238-239.

αυτή εξαρτάται το εάν θα προωθηθεί ή όχι η υπόθεση στα επόμενα στάδια της ποινικής δικαιοσύνης¹⁷⁹.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Ηλία Δασκαλάκη, ως Ποινική Δικαιοσύνη ορίζεται «το σύνολο της οργανωμένης κοινωνικής αντίδρασης κατά του εγκλήματος, η οποία έχει ανατεθεί σε όργανα πρόληψης, ανακάλυψης, δίωξης, ανάκρισης, απόφασης και εκτέλεσης της απόφασης»¹⁸⁰ και τη διέκρινε σε ανακριτικά-δικαιοδοτικά όργανα και σε όργανα δίωξης, στην περιφέρεια των οποίων βρίσκεται η αστυνομία και το σωφρονιστικό σύστημα¹⁸¹.

Για να μπορέσει η αστυνομία να προωθήσει την υπόθεση στη δικαιοσύνη και άρα να φτάσει αυτή στο δεύτερο στάδιο, χρειάζεται όχι μόνο η συμβολή των οργάνων ανακάλυψης, αλλά και του ίδιου του πολίτη. Το θύμα πολύ συχνά παρουσιάζεται απρόθυμο στο να καταγγείλει το έγκλημα που υπέστη. Ιδιαίτερα για τα θύματα βίας, στα οποία συγκαταλέγονται βεβαίως και τα θύματα της σωματεμπορίας, οι βασικότεροι λόγοι διστακτικότητας τους να καταγγείλουν την πράξη που στράφηκε εναντίον τους σχετίζονται με τη χαμηλή εμπιστοσύνη τους στο έργο της αστυνομίας, την αντίληψη κατά την οποία η αναφορά του εγκλήματος δε θα μεταβάλλει την κατάστασή τους, τον φόβο αντιποίνων προς το ίδιο το θύμα ή την οικογένειά του, την αποφυγή στιγματισμού, τη συναισθηματική εξάρτηση από τον δράστη κ.ά., και οι οποίοι ευνοούν την ύπαρξη μεγάλου σκοτεινού αριθμού για τα εγκλήματα αυτά¹⁸².

Πιο συγκεκριμένα για τις γυναίκες- θύματα σωματεμπορίας, η πολύ μεγάλη απροθυμία τους να συνεργαστούν με τους φορείς της ποινικής δικαιοσύνης έχει

¹⁷⁹ Swanson C. R.& Territo L., *Police Administration. Structures, Processes and Behavior*, Macmillan, New York 1983, σελ. 39.

¹⁸⁰ Δασκαλάκης Η. & συνεργάτες, Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, 1983, σελ. 17, σε: Βλάχου Β., *Η Αντιμετώπιση της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα 2005, σελ. 56.

¹⁸¹ Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, ό.π., σελ. 79-80.

¹⁸² Βλάχου Β., ό.π., σελ. 76-78.

αιτιολογηθεί κυρίως σε σχέση με τον εκφοβισμό που δέχονται από τους σωματεμπόρους, την παρατηρούμενη στενή σχέση κάποιων αστυνομικών υπαλλήλων και δικαστικών- εισαγγελικών λειτουργών με τα κυκλώματα εμπορίας, τον φόβο τους να συλληφθούν ως παράνομες μετανάστριες, τον χρόνο που απαιτείται για την ολοκλήρωση της εκδίκασης της ποινής δίκης και της διαδικασίας επαναπατριsmού τους, καθώς και την τραυματική διαδικασία της οποίας πρέπει να διέλθουν κατά την κατάθεση και τη συμμετοχή τους στη δίκη ως μάρτυρες¹⁸³.

Κατά συνέπεια, το θύμα έχει χαρακτηριστεί ως «θεματοφύλακας» της ποινικής δικαιοσύνης, καθώς χωρίς τη συνδρομή του ο σκοτεινός αριθμός παραμένει απροσπέλαστος¹⁸⁴. Η διακίνηση και εκμετάλλευση γυναικών, όπως και η εμπορία ανθρώπων ευρύτερα, ανήκει σ' αυτά τα αδικήματα υψηλού σκοτεινού αριθμού, στον οποίο ευθύνονται βεβαίως και άλλοι παράγοντες. Αυτοί έχουν αποδοθεί στην αναποτελεσματική νομοθεσία για το φαινόμενο, τη διαφθορά των εμπλεκόμενων αρχών, τη μη γεφυρωμένη συνεργασία σε διεθνές επίπεδο για τη διερεύνηση και δίωξη των σχετιζόμενων μ' αυτό αδικημάτων, την απουσία εξειδικευμένης αντεγκληματικής πολιτικής, κ.ά.¹⁸⁵.

Ωστόσο προκύπτει και ένα άλλο ζήτημα, δηλαδή αυτό της δυσκολίας επιτυχούς διάκρισης υποθέσεων εκούσιας πορνείας με εκείνες της εξαναγκαστικής, άλλοτε είτε εις βάρος της μιας, είτε εις βάρος της άλλης. Όπως ήδη σχολιάσαμε, η διαχώριση αυτών των δύο δεν είναι ευδιάκριτη, ούτε σε θεωρητικό, ούτε σε πρακτικό επίπεδο, καθώς αν μπορούσαμε να παρουσιάσουμε σχηματικά τις δύο αυτές μορφές

¹⁸³ Kara S., ό.π., σελ. 38-39 και 126.

¹⁸⁴ Greenberg M.S., Wilson C.E. & Mills M.K., *Victim Decision Making: An Experimental Approach*, W.H. Freeman, San Francisco 1982, σελ. 73-94, όπως αναφέρεται στο: Τσιγκρής Α., *Λήψη Αποφάσεων και Ενεργοποίηση των Μηχανισμών του Ποινικού Συστήματος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1999, σελ. 15.

¹⁸⁵ Kara S., ό.π., σελ. 38.

πορνείας θα λέγαμε πως προσομοιάζουν με δύο τεμνόμενους κύκλους όπου στο σημείο επαφής τους βρίσκεται ο κοινός προσδιορισμός τους, δηλαδή η πορνεία¹⁸⁶.

Παρακάτω θα επιδιώξουμε να αναλύσουμε τους τρόπους και τα μέσα με τα οποία η αστυνομία και η ποινική δικαιοσύνη αποδίδουν στη γυναίκα που ασκεί την πορνεία τον έναν ή τον άλλον χαρακτηρισμό, σημειώνοντας πως η διαδικασία αυτή δεν ανταποκρίνεται πάντοτε επιτυχώς στην πραγματική κατάσταση της εκδιδομένης.

2.2.1 Ο χαρακτηρισμός των γυναικών που εμπλέκονται στην πορνεία από την αστυνομία

Στο κεφάλαιο που προηγήθηκε αναφερθήκαμε στη δυσκολία ταυτοποίησης μιας εκδιδομένης ως θύμα ή παραβάτιδα, καθώς συμβαίνει η ίδια να βρίσκεται σε μια ενδιάμεση κατάσταση, όντας και στις δύο θέσεις ταυτοχρόνως, ή να έχει μεταβεί από τη μία κατάσταση στην άλλη. Επίσης, έγινε λόγος για κοινωνική κατασκευή ενός εξαγνισμένου ηθικά trafficking και μιας ανήθικης πορνείας¹⁸⁷. Αυτό συσχετίστηκε κυρίως με τον παρατηρούμενο, ανεξαρτήτως του ενός ή του άλλου χαρακτηρισμού που θα αποδοθεί, παρόμοιο τρόπο μεταχείρισης του ατόμου από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Έτσι, σε γενικές γραμμές, με την ταυτοποίηση ενός θύματος χάνεται εντέχνως ο αρχικά αποδοθείς σ' αυτό χαρακτήρας της παραβάτιδας και μη νόμιμης μετανάστριας και από εκείνη τη στιγμή συνιστά «ευάλωτο άτομο» που χρήζει προστασίας και άρα απομάκρυνσης από πιθανούς κινδύνους μέσω εγκλεισμού, μέχρι έως ότου να επαναπατριστεί υποχρεωτικά¹⁸⁸. Επομένως αυτό που κυρίως αλλάζει είναι η κατηγοριοποίηση της εκδιδομένης, έτσι ή αλλιώς, και όχι η

¹⁸⁶ Ryan C. & Hall M., *Sex tourism. Marginal people and liminalities*, Routledge Publications, London & New York 2001, σελ. 61-63.

¹⁸⁷ Russel A. M., ό.π., σελ. 3.

¹⁸⁸ Aradau C., ό.π., σελ. 1-2.

μεταχείριση. Όλα αυτά ως εκ τούτου αντανακλώνται στο πρακτικό επίπεδο της αντιμετώπισης.

Επίσης, ένα άλλο ζήτημα που τίθεται συνδέεται με το τι θεωρείται από τις αρχές ως «αληθινό θύμα». Αυτό σημαίνει πως δεν αντιμετωπίζονται όλες οι εξαναγκαστικά εκδιδόμενες ως κατ' ουσία θύματα, λόγω προηγούμενης εμπλοκής τους στην πορνεία ή, και επιπλέον, προηγούμενης του συμβάντος παράνομης εισόδου στη χώρα¹⁸⁹. Αντιλαμβανόμαστε επομένως πως είναι σχεδόν αδύνατο μια γυναίκα να θεωρηθεί θύμα trafficking αν στο παρελθόν εργαζόταν εκουσίως στη βιομηχανία του σεξ¹⁹⁰.

Ειδικότερα, τα ερευνητικά δεδομένα επί του θέματος έχουν δείξει πως η εκούσια εμπλοκή μιας γυναίκας στην πορνεία αποτελεί παράγοντα “ευαλωτότητας” για θυματοποίησή του από κυκλώματα σωματεμπορίας¹⁹¹. Επίσης, άλλες έρευνες έχουν δείξει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ εκουσίως εκδιδομένης- σωματεμπορίας και γενικότερης βίας¹⁹². Σε κάποιες περιπτώσεις το θεωρούμενο από την αστυνομία θύμα δεν αποδέχεται τον χαρακτηρισμό αυτό, ενώ παράλληλα ενημερώνεται από τις αρχές πως κάτι τέτοιο θα τους εξαναγκάσει να την απελάσουν¹⁹³, πίεση η οποία δε θα πρέπει να μας εντυπωσιάσει εάν τελικά οδηγήσει στην οικειοποίηση του χαρακτηρισμού αυτού. Όλα τα παραπάνω στοιχεία καθιστούν αναγκαία την περαιτέρω διερεύνηση στην εργασίας μας της διαδικασίας αναγνώρισης, η οποία αποτελεί και αντικείμενο του ερευνητικού μας εγχειρήματος στη συνέχεια,

¹⁸⁹ Lee M., σελ. 11-12.

¹⁹⁰ Doezema J., *Loose Women or Lost Women? The Re-emergence of the Myth of White Slavery in Contemporary Discourses of Trafficking in Women*, Gender Issues / Winter 2000, σελ. 37.

¹⁹¹ Laczko F & Gozdzia I., *Data and Research on Human Trafficking: A Global Survey*: Tyldum G. & Brunovski A., *Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking*, Offprint of the Special Issue of International Migration Vol. 43 (1/2) 2005, σελ. 37.

¹⁹² Farley M., “*Trafficking, and Cultural Amnesia: What We Must Not Know in Order To Keep the Business of Sexual Exploitation Running Smoothly*”, Yale Journal of Law and Feminism Prostitution, 5/3/2006, σελ. 104.

¹⁹³ Aradau C., ό.π., σελ. 3.

εξετάζοντας αρχικά τη διαδικασία της αστυνομίας, η οποία είναι εκείνη (ή τα Γραφεία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης) που έρχεται πρώτη σε επαφή με το θύμα¹⁹⁴.

Ως προς την κυρία διαδικασία, σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΣτΕ: «Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα προβλέπει την στελέχωση των αρμοδίων αρχών του με άτομα, τα οποία είναι εκπαιδευμένα και ικανά... να αναγνωρίζουν και να βοηθούν τα θύματα, περιλαμβανομένων παιδιών»¹⁹⁵. Ο αρμόδιος που αναλαμβάνει να βγάλει εις πέρας αυτή τη διαδικασία αφορά συνήθως κάποιον-α καταρτισμένο-η αστυνομικό που θα πρέπει να πραγματοποιήσει μια σειρά συνεντεύξεων (θα πρέπει να περιορίζονται στις ελάχιστες αναγκαίες) με την εκδιδόμενη, με την παρουσία διερμηνέα που θα ομιλεί τη γλώσσα εθνικότητας της, ώστε να διασαφηνιστεί εάν πρόκειται για θύμα σωματεμπορίας¹⁹⁶. Η διεξαγωγή της προσκρούει σε πολλές δυσκολίες. Ο έλεγχος της διαδικασίας βρίσκεται στα χέρια της αστυνομίας, η οποία είναι επιφορτισμένη με άλλες υποθέσεις, όπως εκείνων για παράνομη μετανάστευση, και η αναγνώριση και προστασία αλλοδαπών που έχουν θυματοποιηθεί έρχεται σε απόλυτη αντίφαση με τα καθήκοντά τους¹⁹⁷. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η κοινωνική διάσταση του αστυνομικού έργου υποβαθμίζεται από τη λειτουργία της αστυνομίας ως μηχανισμού καταστολής, λόγω των αυξημένων και σύνθετων αναγκών που προκύπτουν κατά την καταπολέμηση του σύγχρονου εγκλήματος¹⁹⁸.

Επίσης, η αστυνομία έχει την εξουσία να δεχτεί ή να απορρίψει την ιστορία που θα εκθέσει το πιθανό θύμα, καθώς και να ασκήσει έλεγχο επί της εκδιδομένης με

¹⁹⁴ Jobe A., ό.π., σελ. 166.

¹⁹⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, Σειρά Συμβάσεων Συμβουλίου της Ευρώπης – Νο. 197, Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Για τη Δράση Κατά της Διακίνησης Και Εμπορίας Ανθρώπων, Φ092.22/1394, Σελ. 9, Άρθρο 10, Παρ. 1,

¹⁹⁶ European Commission, *Reference document Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings. Especially for Consular Services and Border Guards*, Home Affairs, σελ. 9.

¹⁹⁷ Jobe A., ό.π., σελ. 166.

¹⁹⁸ Στεργιούλης Ε., *Κοινωνιολογία της Αστυνομίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008, σελ. 55-56.

διάφορους ψυχολογικούς μεθόδους, όπως εκείνες του εξαναγκασμού και της πίεσης, ώστε να αποσπάσουν πληροφορίες¹⁹⁹. Υπάρχει μια πολλαπλότητα διατυπωμένων απόψεων από τα θύματα που ομολογούν συνήθως την αρνητική εμπειρία τους, όπως προέκυψε από την επαφή με την αστυνομία, αναφερόμενες σε: ερωτήσεις που είχαν σκοπό να απαξιώσουν την προσωπικότητα ή που αφορούσαν λεπτομέρειες της προσωπικής ζωής, σε σχόλια που εμπειρείχαν ειρωνεία, καχυποψία ή δυσπιστία και σε άσκηση ψυχολογικής πίεσης ώστε να συνεργαστεί το θύμα²⁰⁰.

Αυτό έρχεται σε απόλυτη σύγκρουση με τις αρχές του *Ευρωπαϊκού Κώδικα Αστυνομικής Δεοντολογίας* για «σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών». Έχει σχολιαστεί άλλωστε πως ούτε οι αρχές περί διαφάνειας και περί αντικειμενικότητας του έργου γίνονται πάντοτε σεβαστές, εξαιτίας της μεγάλης διαφθοράς σε υποθέσεις σωματεμπορίας²⁰¹ και του επηρεασμού τους από υποκειμενικούς παράγοντες κατά τη λήψη της απόφασης για το θύμα, εφόσον όπως ήδη αναφέραμε, καθορίζουν την απόφασή τους αυτή ανάλογα με το αν η ιστορία γίνεται από αυτούς πιστευτή ή όχι. Οι παράγοντες αυτοί συχνά αφορούν, πέραν της ίδιας της ιστορίας, και άλλα στοιχεία όπως, τη φυλετική προέλευση, την ηλικία, τη φωνή του ατόμου (επιδιώκοντας να κατανοήσουν την ευφυΐα και την προσωπικότητα του ατόμου), την ενδυμασία, το χτένισμα ή μακιγιάζ κ.ά.²⁰². Αυτό άλλωστε υποστηρίζεται και από τους σύγχρονους εγκληματολόγους, αναφερόμενοι στις κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών κατά τη λήψη απόφασης για το

¹⁹⁹ Jobe A., ό.π., σελ. 167.

²⁰⁰ Weis K. & Borges S. S., *Victimology and Rape: The Case of the legitimate victim*, Issues of Criminology, τόμος 8, τεύχος 2^ο, σελ. 103 και 132, στο: Τσιγκρής Α., *Λήψη Αποφάσεων και Ενεργοποίηση των Μηχανισμών του Ποινικού Συστήματος*, ό.π., σελ. 158.

²⁰¹ Kara S., ό.π., σελ. 38.

²⁰² Ainsworth P. B. & Pease K., *Psychology in Action. Police Work*, The British Psychological Society and Methuen, London & New York 1987, σελ. 11-12.

θύμα²⁰³, που επομένως συμβάλλουν στο εάν θα το ταυτοποιήσουν ως τέτοιο και προωθήσουν την υπόθεσή του στα επόμενα στάδια.

Πώς προσδιορίζονται όμως τα κριτήρια που θα κατηγοριοποιήσουν την εκδιδόμενη ως θύμα trafficking και κυρίως πώς εφαρμόζονται από τις αρχές, σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία; Έχει διαπιστωθεί συγκεκριμένα για τα θύματα βίαιων εγκλημάτων πως η λήψη απόφασης της αστυνομίας συναρτάται από διάφορους εξω-νομικούς παράγοντες, δηλαδή σε σχέση με τις προσωπικές αντιλήψεις των αστυνομικών για το θύμα και το έγκλημα, όπως: η βία κατά των γυναικών δεν αποτελεί σοβαρό ζήτημα, η γυναίκα είναι πιθανόν να ανακαλέσει την έγκλησή της, είναι συνένοχη για ό,τι της συνέβη, καθώς και σωρεία άλλων στερεοτύπων που συνδέουν την κοινωνική και φυλετική προέλευση της γυναίκας με τη βία που υπέστη, σε κάποιες περιπτώσεις με ρατσιστική διάθεση εις βάρος της²⁰⁴.

Αν και πάνω από 100 χώρες έχουν υπογράψει το Πρωτόκολλο του Παλέρμο²⁰⁵ και 43 τη Σύμβαση του ΣτΕ (που παρείχε και τις κατευθυντήριες γραμμές για την ταυτοποίηση θυμάτων εμπορίας ανθρώπων)²⁰⁶ και υπάρχει ένας κοινός προσανατολισμός όσον αφορά τη διαδικασία αναγνώρισης, η καθαυτή διαδικασία, δηλαδή το πώς αυτή θα διευθετηθεί, με ποιες στρατηγικές και ποιες αρχές, εμπίπτει στο κάθε κράτος ξεχωριστά²⁰⁷. Αυτό σημαίνει πως υπάρχουν διαφοροποιήσεις και επομένως η εφαρμογή των αρχών αυτών συσχετίζεται με τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες μιας χώρας, τη νοοτροπία, τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία, το εάν είναι εκπαιδευμένοι ικανοποιητικά οι αρμόδιοι της αναγνώρισης, κ.λπ.

²⁰³ Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., *Θυματολογία και Όψεις Θυματοποίησης*, ό.π., σελ. 65.

²⁰⁴ Βλάχου Β., ό.π., σελ. 116-125 και

²⁰⁵ Βλ. αναλυτικά τις χώρες: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/countrylist-traffickingprotocol.html> (Retrieved on 28 September 2015)

²⁰⁶ Βλ. αναλυτικά τις χώρες: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Flags-sos_en.asp (Retrieved on 28 September 2015)

²⁰⁷ European Commission, Reference document Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings. Especially for Consular Services and Border Guards, Home Affairs, σελ. 2-3.

Σε διάφορα κράτη παγκοσμίως έχουν ιδρυθεί εξειδικευμένα τμήματα της αστυνομίας, τα επονομαζόμενα «anti-trafficking», με στόχο την καλύτερη διερεύνηση των υποθέσεων εμπορίας ανθρώπων και την καταπολέμηση της διαφθοράς των αστυνομικών και των δικαστικών-εισαγγελικών λειτουργών. Ωστόσο ο αριθμός των κρατών αυτών είναι μικρός και τα τμήματα αυτά συνήθως υποχρηματοδοτούνται²⁰⁸.

Στην Ελλάδα υπάρχει το Τμήμα Καταπολέμησης της Εμπορίας Ανθρώπων, το οποίο συστάθηκε πρόσφατα (με τον Ν. 48/13-2006) και υπάγεται στην Υπηρεσία Οργανωμένου Εγκλήματος της Αστυνομίας, καθώς και ειδικές ομάδες anti-trafficking, με κοινό στόχο την καταπολέμηση της εμπορίας, αλλά και την πληροφόρηση των θυμάτων²⁰⁹. Νωρίτερα, από το 2002, είχε συσταθεί ειδική επιτροπή του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, η ομάδα ΟΚΕΑ (Ομάδα Καταπολέμησης Εμπορίας Ανθρώπων), με σκοπό να ελέγχει την εφαρμογή της νομοθεσίας για την εμπορία ανθρώπων και να σχεδιάζει πολιτικές αντιμετώπισης, ενώ έλαβε για τη δράση της πολύ θετικών αξιολογήσεων. Η ΟΚΕΑ είναι εκείνη που εισηγήθηκε τη δημιουργία των anti-trafficking υπηρεσιών στην αστυνομία, όπως και άλλων μεταρρυθμίσεων²¹⁰.

Όσον αφορά την ελληνική διαδικασία αναγνώρισης θυμάτων από την αστυνομία δύο κυρίως στοιχεία δεν πρέπει να παραληφθούν. Το πρώτο αφορά την εγκύκλιο ενημέρωσης των υπηρεσιών της αστυνομίας για την εμπορία ανθρώπων, στην οποία περιλαμβάνεται η ενημερωμένη νομοθεσία, επισημαίνονται οι καλές πρακτικές της αστυνομίας και η συνεργασία της με άλλους φορείς επί του θέματος, και επιπλέον περιγράφεται η διαδικασία ταυτοποίησης των θυμάτων τέτοιων υποθέσεων. Το κεφάλαιο για την αρωγή και την προστασία των θυμάτων έχει

²⁰⁸ Kara S., ό.π., σελ. 39.

²⁰⁹ Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., ό.π., σελ.302.

²¹⁰ Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ό.π., σελ. 74-75.

μεταφραστεί σε δεκατρείς γλώσσες, ώστε να είναι δυνατή η αναλυτική πληροφόρηση των αλλοδαπών θυμάτων. Ο οδηγός βασίζεται στα διεθνή κείμενα και στρατηγικές που έχει υιοθετήσει η Ελλάδα (π.χ. παρουσία ψυχολόγου/ ψυχιάτρου κατά την εξέταση του μάρτυρα) και αναλύονται σ' αυτόν τα απαραίτητα βήματα που θα πρέπει να ακολουθήσουν οι αρχές για την ταυτοποίηση του θύματος²¹¹.

Το δεύτερο στοιχείο σχετίζεται με τη σύνταξη το 2004 ειδικού ερωτηματολογίου για τις αστυνομικές υπηρεσίες της Ελλάδας που στοχεύει στο να διευκολύνεται η εξέταση των πιθανών θυμάτων, καταλήγοντας, από τη μία πλευρά, στο εάν πράγματι πρόκειται για θύματα, και από την άλλη, στην εξαγωγή των απαραίτητων πληροφοριών για την υπόθεση²¹².

Μελετώντας την αντίστοιχη διαδικασία του Ηνωμένου Βασιλείου διαπιστώνει κανείς πως η ταυτοποίηση θυμάτων είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για τις διωκτικές αρχές, εφόσον προς αυτόν τον σκοπό έχει ιδρυθεί ειδικό όργανο. Το Home Office έχει δημοσιεύσει οδηγό²¹³ για την πληροφόρηση του κοινού σε σχέση με τη διαδικασία αναγνώρισης και ο οποίος έχει τίτλο: «*Ταυτοποίηση θυμάτων εμπορίας ανθρώπων προς τις διαδικασίες διεθνούς προστασίας και επαναπατριsmού*». Σ' αυτόν επισημαίνεται πως κάθε άτομο που αιτείται άσυλο ή είναι μη νόμιμος μετανάστης είναι για τις αρχές εν δυνάμει θύμα και σε κάθε περίπτωση προωθείται στη διαδικασία αναγνώρισης. Για κάθε πιθανό θύμα γίνεται αναφορά στον Εθνικό Μηχανισμό Αναφοράς (NMR).

²¹¹ Βλ. περαιτέρω και: Μίχα Ε. & Μπαλτσαβιά Μ., *Πρακτικός Νομικός Οδηγός για την Αντιμετώπιση της Εμπορίας Ανθρώπων, Stop Trafficking*.

²¹² Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., ό.π., σελ. 301.

²¹³ McKinlay P. & Thorpe K., *Identification of victims of trafficking in human beings in international protection and forced return procedures*, Home Office Science (Migration and Borders Analysis), European Migration Network. Third Focused Study of 2013, Home Office & EMX, σελ. 3-19.

Το NMR συστάθηκε το 2009 και έχει αποκλειστική αρμοδιότητα την ταυτοποίηση μέσω συλλογής πληροφοριών για τα θύματα και την εξασφάλιση των προστασιών τους. Την αναφορά στον μηχανισμό μπορεί να την κάνει οποιοσδήποτε μεταξύ των επαγγελματιών της αστυνομίας, του γραφείου αλλοδαπών και μετανάστευσης, των τοπικών αρχών, αλλά και των ΜΚΟ. Στη συνέχεια αυτό θα συνεργαστεί για τη διαδικασία με εκπαιδευμένο επαγγελματία, η οποία θα διαρκέσει τουλάχιστον 45 μέρες και κατά τη διάρκεια της οποίας θα του δοθεί διαμονή και στήριξη στο θύμα. Επίσης, σημειώνεται πως το προσωπικό κάθε υπηρεσίας που έρχεται σε επαφή με αλλοδαπούς είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο, ώστε να μπορεί να διακρίνει μεταξύ δεικτών θυματοποιημένου ατόμου από την εμπορία και δεικτών κατά τους οποίους η θυματοποίηση αφορά ισχυρισμό του ατόμου. Οι αναφερόμενοι δείκτες έχουν προκύψει σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΣτΕ. Τέλος, διευκρινίζεται πως μετά την παραπομπή του ατόμου στον Μηχανισμό και θετικού χαρακτηρισμού του, του αναγνωρίζονται δικαιώματα και προστασίες που θα λάβει, εκτός της Υπηρεσίας Στήριξης Ασύλου, και από τον Σταυρό της Σωτηρίας.

Τι ισχύει όμως με τις εκουσίως εκδιδόμενες, ή τις θεωρούμενες ως εκουσίως εκδιδόμενες; Στο Ηνωμένο Βασίλειο μόνο η προώθηση και το ζην από κέρδη πορνείας συνιστούν εγκλήματα. Ωστόσο η πορνεία του δρόμου πάντοτε ρυθμιζόταν από την αστυνομία. Για το συγκεκριμένο θέμα η βρετανική αστυνομία έχει κατηγορηθεί για μεγάλη διακριτική ευχέρεια στη διαχείριση αυτής της μορφής πορνείας, καθώς σε κάποιες περιπτώσεις οδηγείται σε συλλήψεις των γυναικών αυτών, χαρακτηρίζοντάς τες ως «ύποπτες»²¹⁴.

²¹⁴ Davis, J. N., ό.π., σελ. 109 και 115.

Έρευνα²¹⁵ στο Μπέρμιγγαμ της Αγγλίας κατέληξε πως η πορνεία του δρόμου κινδυνεύει, εκτός άλλων, από τους φορείς της επιβολής του νόμου, οι οποίοι ασκούν πολύ αυστηρή αστυνόμευση, ενθαρρύνοντας έντονες κοινοτικές αντιδράσεις, ενώ δεν αποκλείονται τα μέτρα καταστολής, η εφαρμογή των οποίων είναι παράνομη. Η ίδια έρευνα για το Λονδίνο διαπίστωσε πως σε διάστημα μόνο τριών χρόνων είχαν αναφερθεί από τις εκδιδόμενες 217 συλλήψεις, δηλώνοντας πως το καθεστώς συλλήψεων από την αστυνομία είναι σταθερό στις περιοχές εργασίας τους και πως εργάζονταν με τον φόβο αυτό.

Οι χώρες, όπως η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, που δεν έχουν ποινικοποιήσει την πορνεία έχουν την υποχρέωση να ταυτοποιήσουν αν η εκδιδόμενη είναι ή δεν είναι θύμα σωματεμπορίας²¹⁶. Ποια η διαφορά όμως με τις χώρες του απαγορευτικού συστήματος; Εκεί υπεισέρχεται στη διαδικασία επιπλέον η παράνομη συμπεριφορά και οι αρχές έχουν το χρέος να προσδιορίσουν εάν η εκδιδόμενη είναι θύμα trafficking ή είναι παραβάτιδα. Δηλαδή αυτό που αλλάζει είναι πως η εκδιδόμενη, σε περίπτωση που δε χαρακτηριστεί ως θύμα, δεν είναι απλά κοινωνικά παρεκκλίνουσα, αλλά διαπράττει παράβαση και άρα θα πρέπει να συλληφθεί. Παρά τη σταδιακή απεγκληματοποίησή της σ' αυτές τις χώρες η πορνεία συνιστά ακόμη αδίκημα, και πιο συγκεκριμένα αδίκημα που στερείται θύματος²¹⁷.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ακριβώς επειδή εκεί η πορνεία θεωρείται παράνομη δραστηριότητα και άρα ο διαχωρισμός θύματος trafficking και παραβάτιδας πορνείας είναι πολύ “λεπτός”, το 2005 αναθεωρημένος νόμος (TVPRA) για την προστασία των θυμάτων trafficking αποσκοπούσε στο να διασφαλίσει την αντιμετώπιση του

²¹⁵ Sanders T., *The Risks of Street Prostitution: Punters, Police and Protesters*, Urban Studies, Vol. 41, No. 9, August 2004, σελ. 1 και σελ. 10-11.

²¹⁶ Jobe A., ό.π., σελ. 166.

²¹⁷ Davis, J. N., ό.π., σελ. viii.

αναγνωρισμένου θύματος ως τέτοιο και όχι ως εγκληματία, ασχέτως της ύπαρξης παραγόντων που θα μπορούσαν να του αποδώσουν χαρακτήρα παρανομίας (όπως και η κατάσταση του μετανάστη)²¹⁸. Γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα υπήρχε τόσο μεγάλη ένταση, ώστε την ίδια χρονιά μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ να δηλώσει: «Αυτό που χρειαζόμαστε είναι να κατανοήσουμε πως αυτοί που υπόκεινται στο *Trafficking* είναι θύματα και όχι εγκληματίες!»²¹⁹.

Το ζήτημα αυτό ωστόσο φαίνεται να μην περιορίζεται στις ενήλικες εκδιδόμενες, αλλά αφορά ακόμη και τα εκπορνευόμενα παιδιά των ΗΠΑ. Το 2000, πριν ακόμη την αναθεώρηση του αμερικανικού νόμου για την προστασία των θυμάτων, είχε διατυπωθεί πως κάθε εκδιδόμενο παιδί θα κατηγοριοποιείται ως θύμα *trafficking* για σεξουαλική εκμετάλλευση, ανεξαρτήτως του τρόπου εκπόρνευσής του, και πως θα τους αναλογούν δικαιώματα όμοια με τα ενήλικα θύματα²²⁰.

Με στόχο τη διερεύνηση της διαδικασίας εννοιολόγησης των ανήλικων και νέων εκδιδόμενων ατόμων και του κατά πόσο εφαρμόζεται η παραπάνω νομοθετική πράξη πρόσφατη έρευνα σε 6 πόλεις των ΗΠΑ εξέτασε τους φακέλους της αστυνομίας για 126 νεαρά άτομα. Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών επρόκειτο για κορίτσια. Στις υποθέσεις αυτές τελικά το 40% των ατόμων είχαν εννοιολογηθεί ως παραβάτιδες και το 60% ως θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Η έρευνα εντόπισε επίσης τους παράγοντες που είχαν οδηγήσει στον χαρακτηρισμό του θύματος και οι οποίοι αφορούσαν: Α. τη συνεργασία της εκπορνευόμενης με την αστυνομία, Β. τη δυνατότητα ταυτοποίησης των προαγωγών, Γ. το καθαρό ποινικό μητρώο και Δ. την

²¹⁸ Sigmon J. N., *Victims and Offenders: "Combating Modern-Day Slavery: Issues in Identifying and Assisting Victims of Human Trafficking Worldwide"*, U.S. Department of State, Washington DC, 2008, σελ. 249-250.

²¹⁹ Adelson J. W., *Child Prostitute or Victim of Trafficking?*, Journal Volume 6 Issue 1 Article 8, University of St. Thomas Law 2008, σελ. 127.

²²⁰ U.S. Department of State, *Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000*, October 28 2000, παρ. 1513, βλ. <http://www.state.gov/j/tip/laws/61124.htm> (Retrieved on 28 September 2015)

παρατηρούμενη συμπεριφορά των κοριτσιών στον χώρο που εκδίδονταν και η οποία συνδεόταν περισσότερο μ' αυτή του θύματος. Ειδικά για το τελευταίο συνήγαγαν οι ερευνητές πως οι αστυνομικοί ήταν πιθανότερο να αξιολογήσουν ως θύματα τα κορίτσια της περιοχής του αστυνομικού σταθμού.

Οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα πως η σύνδεση του 40% των εκδιδομένων με την παραβατικότητα έδειχνε πως δεν έχει αλλάξει ακόμη η οπτική της αστυνομίας, παρά το νομοθετικό προστατευτικό πλαίσιο για τα ανήλικα που εκπορνεύονται, ή πως βρίσκονται σε πολύ πρώιμο στάδιο για τον μετασχηματισμό της αντιμετώπισής τους. Τέλος, έκριναν πως αποτυγχάνουν να παράσχουν την απαιτούμενη προστασία προς τα παιδιά αυτά και πως η αντιμετώπισή τους προς αυτά είναι ενδεικτική των γενικότερων πολιτικών εκτίμησης που ακολουθούν για τα υπόλοιπα αδικήματα²²¹.

Αντιλαμβανόμαστε πως ο νόμος εύκολα αγνοείται και πως παρά τη θέσπιση διεθνών κειμένων για την αντιμετώπιση του trafficking, καθιστώντας υποχρεωτική την εκπαίδευση των αρχών και την ειδική μεταχείριση των εμπλεκόμενων παιδιών στην πορνεία, εύκολα μπορούν να γίνουν αυθαιρεσίες εις βάρος εύλωτων ομάδων, όπως είναι και οι ανήλικες εκδιδόμενες. Σ' αυτό το συμπέρασμα οδηγείται κανείς και από τη μελέτη των διαδικασιών άλλων κρατών, π.χ. ακόμη και του Καναδά²²² που διαθέτει ένα από τα πιο αποτελεσματικά συστήματα καταπολέμησης του

²²¹ Halter S., *Factors That Influence Police Conceptualizations of Girls Involved in Prostitution in Six U.S. Cities: Child Sexual Exploitation Victims or Delinquents?*, Child Maltreatment 15(2), Sage Publications, 2010, σελ. 152-160.

²²² Σημ. Ο τρόπος που αντιμετωπίζει εντούτοις την πορνεία δε φαίνεται να ανταποκρίνεται στο θεωρούμενο προοδευτικό μοντέλο που έχει υιοθετήσει. Το καθεστώς ελέγχου της πορνείας στον Καναδά ανήκει στο καταργητικό μοντέλο. Στην ουσία όμως αντανακλά για τη γυναίκα που ασκεί την πορνεία την άποψη πως εφόσον επέλεξε να εκπορνευτεί καμία παρέμβαση από πλευράς των αρχών δε θα πρέπει να υπάρξει, ακόμα και όταν αυτή θυματοποιείται. Αυτό φανέρωσε και μελέτη, σύμφωνα με την οποία η καταγγελλόμενη θυματοποίηση των εκδιδομένων δεν ερευνάται από την αστυνομία, η οποία κάνει προφανείς διακρίσεις εις βάρος τους. Καθώς η αστυνομία εκεί δεν έχει τη δυνατότητα να προχωρήσει σε προσαγωγές, η πολιτική που ακολουθούν συχνά για τον περιορισμό της πορνείας παρατηρήθηκε να είναι αυτή της άρνησης έκδοσης αδειών για συνοδείες, κάτι το οποίο τις οδηγεί στους δρόμους, αφήνοντάς τες πολύ περισσότερο εκτεθειμένες και απροστάτευτες, όπως παρατηρήθηκε (βλ. Lowman J., *Violence Against Women: "Violence and the Outlaw Status of (Street) Prostitution in Canada"*, Vol. 6 No. 9, Sage Publications, September 2000, σελ. 987-1008).

οργανωμένου εγκλήματος, βασισμένο δηλαδή στη διεπιστημονική προσέγγιση του φαινομένου, στη συμμετοχή του κοινού, στην παροχή προστασίας στους μάρτυρες, κ.ά.²²³.

2.2.2 Ο χαρακτηρισμός των γυναικών που εμπλέκονται στα δίκτυα πορνείας από την Ποινική Δικαιοσύνη

Από την αστυνομία, όπως λέχθηκε, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό εάν η υπόθεση θα προωθηθεί ή όχι σε ποινική δίκη. Η δικαιοσύνη αποτελεί το δεύτερο «φιλτράρισμα» υποθέσεων, εφόσον στο στάδιο αυτό ο εισαγγελέας κρίνει αν θα ασκήσει ποινική δίωξη και θα διαδραματιστεί η υπόθεση στο δικαστήριο, είτε σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας που ισχύει και στο ελληνικό ποινικό σύστημα και όπου παραπέμπονται όλες οι υποθέσεις, εκτός από εκείνες που είναι φανερά αβάσιμες ή αστήρικτες στον νόμο, είτε σύμφωνα με την αρχή της σκοπιμότητας, όπου παραπέμπονται μόνο οι υποθέσεις που αξιολογείται απαραίτητη η προώθησή τους,²²⁴.

Στην παράγραφο αυτή θα αναφερθούμε στις υποθέσεις εκδιδόμενων γυναικών που έχουν φτάσει ήδη στην ποινική δικαιοσύνη και πώς αντιμετωπίστηκαν από τους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς στο πλαίσιο της ποινικής δίκης, τόσο στις υποθέσεις σωματεμπορίας που είχαν ρόλο μάρτυρα, όσο και στις υποθέσεις παράνομης πορνείας που είχαν ρόλο κατηγορουμένης. Το δικαστήριο, ως χώρος που θα εξελιχθεί η υπόθεση, κρίνουμε χρήσιμο να γίνει αντιληπτό υπό το πλαίσιο της προσέγγισης του Ervin Goffman για την καθημερινή ζωή, δηλαδή ως σκηνή με

²²³ Μαγγανάς Α., Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη: "Η Μάχη Κατά Του Οργανωμένου Εγκλήματος. Η εμπειρία του Κεμπέκ στον Καναδά", ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000, σελ. 533-534.

²²⁴ Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, ό.π., σελ. 108 και 112-113.

πρωταγωνιστές και δευτεραγωνιστές που ο καθένας επιτελεί τον κοινωνικά προκαθορισμένο ρόλο του, διαθέτοντας την «προσωπική πρόσοψη» του (χαρακτηριστικά που διακρίνουν το άτομο, όπως το φύλο, φυλετική ταυτότητα, ντύσιμο, ομιλία κ.ά.) και κάνοντας χρήση τεχνικών (σχηματισμός «εντυπώσεων» και συγκεκριμένου «φαίνεσθαι») για την έκβαση της παράστασης, δηλαδή εδώ της ποινικής δίκης²²⁵.

Θα μας απασχολήσει το αποτέλεσμα που απορρέει από αυτή την αλληλεπίδραση δρώντων υποκειμένων κατά την ποινική δίκη της εκδιδόμενης που χαρακτηρίστηκε ως «παραβάτιδα», όσο και της εκδιδόμενης που χαρακτηρίστηκε ως «θύμα» και το πώς έγιναν αυτοί οι συσχετισμοί. Η γυναίκα που εκπορνεύεται με δική της πρωτοβουλία, και στην οποία θα αναφερθούμε πρώτη, ανήκει σ' αυτό που ονόμασε ο Goffman ως «πρωταγωνιστές φέροντες στίγμα», δηλαδή όλοι εκείνοι στους οποίους αποδίδεται κάποια διαφορετικότητα, διάφορα στερεότυπα και σημεία που για την κοινωνία οι φέροντες αυτών είναι άξιοι αποκλεισμού. Το «στίγμα» αυτό επηρεάζει κατά τον ίδιο την «προσωπική πρόσοψη» και έτσι ο πρωταγωνιστής αυτός αγωνίζεται στην παράσταση για να αλλάξει τις όποιες προκαταλήψεις εις βάρος του²²⁶. Το ενδιαφέρον της παρούσας εργασίας εστιάζει, εκτός των θεωρούμενων από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο ως παραβάτιδες, επιπλέον στις εκδιδόμενες που χαρακτηρίστηκαν ως θύματα εμπορίας ανθρώπων και επομένως να διαπιστωθεί αν γίνονται δέκτες, παρομοίως, στιγματιστικής αντιμετώπισης.

Ανεξαρτήτως καθεστώτος αντιμετώπισης των εκδιδόμενων, κάθε κράτος ελέγχει την πορνεία με την τακτική της περιθωριοποίησης και την απομόνωσή της από το καθεστώς της εργασίας. Η βασικότερη συνισταμένη του ελέγχου αυτού είναι ο

²²⁵ Κωνσταντοπούλου Χ., Κοινωνιολογία της «Καθημερινότητας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2009, σελ. 71-75.

²²⁶ Κωνσταντοπούλου Χ., ό.π., σελ. 73-74.

φόβος μετάδοσης σεξουαλικών ασθενειών. Στο δικαστήριο όταν η εκδιδόμενη παρίσταται ως θύμα, ή βρίσκεται για σχετιζόμενο με την πορνεία αδίκημα, αλλά ο δικαστής δεν μπορεί να της επιβάλλει ποινή, αυτός ο φόβος και αυτή η ανάγκη περιθωριοποίησης της πορνικής πρακτικής συνηθέστερα αντανακλώνται μέσω δύο συνηθέστερων μορφών αντίδρασης. Αυτές αφορούν κυρίως την απομάκρυνση της γυναίκας από τα παιδιά της και αυτή της αμφισβήτησης των καταγγελιών της περί θυματοποίησης²²⁷.

Μολονότι τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πιο προοδευτική η στάση των δικαστικών λειτουργιών, σε περίπτωση που μια εκδιδομένη καταγγέλει σεξουαλική κακοποίηση εις βάρος της και η υπόθεση της φτάσει στο ακροατήριο (γιατί πιθανώς να είχε απορριφθεί εξ' αρχής, από την αναφορά του εγκλήματος στην αστυνομία) επικρατεί η στερεοτυπική αντίληψη πως μια εκδιδόμενη δεν είναι δυνατόν να έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά. Σε ιδεολογικό επίπεδο οι δικαστές παρουσιάζουν δυσκολία στο να δεχτούν την εκδιδομένη ως θύμα σεξουαλικού αδικήματος. Αυτό αποδείχθηκε μάλιστα και από πρόσφατη μελέτη επί σχετικών δικαστηριακών υποθέσεων και η οποία κατέληξε σ' αυτό, καθώς παρατηρήθηκε πως οι υποθέσεις που καταδικάστηκε ο δράστης ήταν συνήθως εκείνες που πιστοποιήθηκαν μέσω αποδείξεων²²⁸. Όταν δηλαδή η εκδιδόμενη δεν τιμωρείται μέσω του νόμου, οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου χρησιμοποιούν άλλους μηχανισμούς, όπως η αφαίρεση της γονικής μέριμνας, της αθώωσης του βασανιστή της, κ.ά.

Η απόρριψη των δικαιωμάτων της εκδιδομένης άλλωστε είναι πολύ διαδεδομένη, τόσο σε επίπεδο κοινωνίας, όσο και σε θεσμικό επίπεδο, εφόσον παρατηρήσαμε πως όχι μόνο στερείται δικαιωμάτων εργασιακών, κοινωνικών, κ.λπ.,

²²⁷ Zatz D. N., ό.π., σελ. 284.

²²⁸ Sullivan B., *The Australian and New Zealand Journal of Criminology: "Rape, Prostitution and Consent"*, Volume 40, No. 2, 2007, σελ. 136-138.

αλλά αφήνεται και τελείως απροστάτευτη από την αστυνομία (π.χ. άρνηση έκδοσης άδειας συνοδείας ή οίκου ανοχής, εκτεταμένη πορνεία ανηλίκων, κ.λπ.). Η άποψη αυτή ωστόσο υπεισέρχεται και στον φορέα της ποινικής δικαιοσύνης, όπου είναι πολύ συχνό φαινόμενο να μην ασκείται καθόλου ποινική δίωξη σε υποθέσεις θυματοποίησής της²²⁹ και πέραν ακόμη των σεξουαλικών αδικημάτων (π.χ. ληστεία εκδιδόμενης σε άγραν πελατών). Πρόκειται για συνέπεια του στιγματισμού, όπου ο θεωρούμενος ως ανήθικος δεν μπορεί να έχει καμία σχέση με τη δικαιοσύνη και η εκδιδόμενη επιλέγει τη ζωή της, όντας ευθυνόμενη για ό,τι συμβεί.

Τέτοιες αντιδράσεις εντοπίζονται σ' όλα τα «εγκλήματα χωρίς θύμα», τα οποία συνήθως καθορίζονται μέσα από τη δράση των σταυροφόρων της ηθικής που στιγματίζουν το άτομο και είναι υπέρμαχοι της ποινικής τιμωρίας για τη «σωτηρία» της κοινωνίας²³⁰. Γι' αυτό εύλογα κανείς διαπιστώνει πως σε χώρες του καταργητικού ή ρυθμιστικού συστήματος, επειδή δεν επιβάλλονται οι κλασσικές κυρώσεις του ποινικού νόμου, εφαρμόζονται κυρώσεις τύπου κοινωνικής τιμωρίας, ή καταδικάζονται για άλλα αδικήματα οι εκδιδόμενες. Ενώ στις χώρες του απαγορευτικού συστήματος εκδηλώνονται τιμωρητικές τάσεις, όπως θα δούμε παρακάτω.

Στις ΗΠΑ ποικίλει η αντίδραση σε σχέση με την επιβολή του νόμου στο στάδιο της δικαιοσύνης. Από τις υποθέσεις που έφτασαν σε δίκη, μεγάλο ποσοστό καταλήγει σε φυλακίσεις, ιδιαίτερα των έγχρωμων εκδιδόμενων που στη συγκεκριμένη περίπτωση άγγιζε το 85%. Συνήθως οι λόγοι που φυλακίζονται αφορούν την αδυναμία τους να πληρώσουν τα χρηματικά πρόστιμα που τους επιβλήθηκαν. Ακόμη, έχει χαρακτηριστεί ως επιλεκτική η επιβολή του νόμου από την

²²⁹ Almodovar, J. N., Hastings Women's Law Journal: "For their Own Good: The Results of the Prostitution Laws as Enforced by Cops, Politician and Judges", Volume 10, Article 7, σελ. 119-121.

²³⁰ Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, ό.π., σελ. 73-74.

ποινική δικαιοσύνη, ενώ συχνές είναι και οι επιβολές ποινών σε εκδιδόμενες για άλλα αδικήματα²³¹.

Το 1993, λόγω του τεράστιου αριθμού υποθέσεων που αφορούσαν αδικήματα σχετιζόμενα με την πορνεία, ιδρύθηκε το MidTown Community Court στη Νέα Υόρκη. Επρόκειτο για εξειδικευμένο δικαστήριο για αδικήματα χαμηλής σοβαρότητας (κυρίως όμως σχετικά με την πορνεία) και το οποίο διέφερε από την παραδοσιακή δικαστηριακή απάντηση σε αυτά. Η διαφορετική αντιμετώπιση αφορούσε τον τρόπο προσέγγισης των εκπορνευόμενων ατόμων που ήταν παράλληλη της δίκης και στόχευε στο να τους παρέχεται βοήθεια για να απαλλαγούν από τη δεδομένη καθημερινότητά τους. Η προσέγγιση αυτή είχε δομηθεί σύμφωνα με το μοντέλο θεραπείας εθισμένων στις ουσίες και περιλάμβανε τους κατοίκους της περιοχής στην επίλυση της κάθε μιας υπόθεσης. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του διαπιστώθηκε μεγάλη μείωση συλλήψεων των εκδιδόμενων, ωστόσο αναγνωρίστηκε πως η συμμετοχή τους σε προγράμματα αποκατάστασης ήταν εξαναγκαστική και πως δεν είχαν σεβαστεί την αυτονομία τους. Οι μελέτες που έγιναν επί του συγκεκριμένου προτύπου συμπέραναν πως δε χρειάζεται η δημιουργία εξειδικευμένων δικαστηρίων για τα συγκεκριμένα αδικήματα, παρά εστίαση των κοινοτήτων στα πραγματικά ζητήματα (π.χ. πρόληψη, ανάγκες εκδιδόμενων, παροχή προστασίας, κ.λπ.)²³².

Στην Αγγλία, ωστόσο, η κατάσταση δεν παρουσιάζει πολύ μεγάλες διαφορές. Λόγου του ότι παραμένει παράνομη η προσέλκυση πελατών σε δημοσίους χώρους οι συλλήψεις και καταδίκες εκδιδόμενων είναι αρκετές και μάλιστα μεγαλύτερες ακόμη και από εκείνες των μαστροπών, στους οποίους υποτίθεται πως αποσκοπεί νόμος.

²³¹ Davis J. N., ό.π., σελ. 313-314.

²³² Quinn C. M., *Revisiting Anna Moscovitz Kross's Critique Of New York City's Women's Court: The Continued Problem Of Solving The "Problem" Of Prostitution With Specialized Criminal Courts*, Fordham Urb. L.J. [Vol. Xxxiii, 12 May 2006, σελ. 665-726.

Ένα αξιομνημόνευτο παράδειγμα για το Ηνωμένο Βασίλειο σχετίζεται με νόμο κατάργησης της φυλάκισης ως ποινής που επιβάλλεται σε εκδιδόμενη το 1982. Λίγα χρόνια μετά, στα τέλη της ίδιας δεκαετίας, η κατάσταση όχι μόνο δεν είχε αλλάξει, παρά αποτέλεσε την εποχή με τις περισσότερες καταδίκες με ποινές προστίμων και κατ' επέκταση φυλάκισης επειδή δεν μπόρεσαν να πληρώσουν τα επιβληθέντα ποσά²³³. Αυτό απέδειξε και έρευνα στην οποία 8 από τις ερευνώμενες που ασκούσαν την πορνεία είχαν από 1 έως 5 καταδίκες για αδικήματα σχετιζόμενα με την πορνεία και αρκετές από τις υπόλοιπες είχαν συλληφθεί 20 έως 30 φορές σε ένα χρόνο, λαμβάνοντας πρόστιμα που δεν μπορούσαν να πληρώσουν, εκτός αν έπρατταν άλλα αδικήματα ή αύξαναν την πορνική πρακτική, πράξεις που κρίθηκαν ιδιαίτερα επικίνδυνες για τις ίδιες²³⁴.

Για την Ελλάδα μεγάλο ενδιαφέρον επί του θέματος έχει η διαπόμπευση το 2012 των ιεροδούλων οροθετικών που η σύλληψή τους ακολουθήθηκε με δημοσίευση των στοιχείων τους (ονοματεπώνυμο, πατρώνυμο, τόπος κατοικίας και χρονολογία γέννησης) και των φωτογραφιών τους και η οποία δικαιολογήθηκε ως μέσο πρόληψης της δημόσιας υγείας. Στην ουσία αποτέλεσε δημόσιο εξευτελισμό των ατόμων αυτών και ο οποίος αποτέλεσε τη χειρότερη τιμωρία, και όχι η φυλάκισή τους, που θα μπορούσαν να υποστούν. Άλλωστε δε θα πρέπει να θεωρείται τυχαίο πως δύο από τις συγκεκριμένες στιγματισμένες γυναίκες οδηγήθηκε δύο χρόνια μετά στην αυτοκτονία²³⁵, ενώ τρεις αθώθηκαν από το δικαστήριο, μετά από 8,5 μήνες φυλάκισης²³⁶.

²³³ Davis J. N., ό.π., σελ. 115-116.

²³⁴ Sanders T., ό.π., σελ. 1 και σελ. 10.

²³⁵ Βλ. <http://www.news.gr/ellada/koinonia/article-wide/195037/h-katerina-h-maria-kai-h-psyhh-rov-den-athoonei.html> (Retrieved on 28 September 2015)

²³⁶ <http://tvxs.gr/news/ellada/athoes-treis-orothetikes-ierodoYLES> (Retrieved on 28 September 2015)

Ανάλογη δημοσίευση δεν έγινε ούτε για έναν πελάτη, παρόλο που έπειτα εμφανίστηκε μεγάλος αριθμός ανδρών να παραδέχεται τη συνεύρεσή του με κάποια από τις ιερόδουλες. Κάποιοι θεώρησαν, από ό,τι φαίνεται, πως έπρεπε να επιβληθεί εκτός της αυστηρής επίσημης κοινωνικής αντίδρασης παράλληλα και άτυπη, με το σκεπτικό πως μια τέτοια προφανής καταπάτηση δικαιωμάτων και προσβολή της προσωπικότητας θα μπορούσε να λειτουργήσει εγκληματοπροληπτικά²³⁷.

Σε κάποιες υποθέσεις πάντως, ακόμη και εάν αυτές ταυτοποιήθηκαν από την αστυνομία ως εγκλήματα σωματεμπορίας, δεν είναι βέβαιο πως το αποτέλεσμα της ποινικής δίκης θα δικαιώσει την εκδιδόμενη και θα την αναγνωρίσει ως θύμα²³⁸. Αυτό που έχει διαπιστωθεί για το συγκεκριμένο στάδιο του ΣΑΠΔ είναι πως μολονότι αποτυπώνεται διεθνώς μια προσπάθεια να ικανοποιούνται τα αιτήματα των θυμάτων για αποκατάσταση και αποζημίωσή τους, με όλο και αυξανόμενη συμβολή του στη δίκη, ωστόσο αυτό ανταποκρίνεται σε ένα «ιδεατό θύμα» και όχι σε ένα ρεαλιστικό²³⁹.

Πράγματι στο θύμα έχουν αναγνωρισθεί μια σωρεία δικαιωμάτων, ειδικότερα για τη συμμετοχή του στην ποινική δίκη, όπως η νομική αρωγή, η παροχή πληροφοριών για την εξέλιξη της υπόθεσης, η προστασία του μάρτυρα- θύματος με κατάλληλα μέτρα, η μη επιβολή κυρώσεων για άλλα αδικήματα που πιθανώς εξαναγκάστηκαν να πράξουν ή για την ιδιότητά τους ως παράνομες μετανάστριες, η χρηματική αποζημίωση από τους αυτουργούς κ.λπ²⁴⁰. Έχει λεχθεί μολαταύτα για το ρεαλιστικό θύμα, το αντίστροφο του «ιδεατού θύματος», εκείνο δηλαδή που δεν του

²³⁷ Σημ.: Πολύ πρόσφατα, στις 2/4/2015, καταργήθηκε η απόφαση που επέτρεπε τη δημοσιοποίηση στοιχείων των οροθετικών ιερόδουλων με ΦΕΚ της 17^{ης} Απριλίου
Βλ. <http://www.protothema.gr/greece/article/469645/telos-sti-dimosiopoisi-ton-stoiheion-orothetikon-ierodoulon/> (Retrieved on 28 September 2015)

²³⁸ Monzini P., σελ. 148.

²³⁹ Αρτινοπούλου Β.& Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 68.

²⁴⁰ Συμβούλιο Της Ευρώπης, *Σύμβαση Του Συμβουλίου Της Ευρώπης Για Τη Δράση κατά της Διακίνησης Και Εμπορίας Ανθρώπων*, ό.π., σελ. 13-14 (άρθρα 16 & 17) και 19-21 (Άρθρα 26 & 28).

αναγνωρίζεται ολοκληρωτικά η αθωότητα του, θεωρείται ως ένοχο ή για την ακρίβεια “συνένοχο” και πως αυτό προκάλεσε με τη στάση ή τη ζωή του²⁴¹, πως είναι αμφίβολο αν πράγματι θα δικαιωθεί.

Ως τέτοιο θύμα έχει ιδωθεί και εκείνο που συνδέεται με το sex trafficking και η εμπέδωση του χαρακτηρισμού αυτού, είτε από τους προαγωγούς, είτε από την κοινωνία ευρύτερα, το οδηγεί στο να βλέπει τον εαυτό του ως παρεκκλίνον και υπεύθυνο της κατάστασής του²⁴². Δε θα πρέπει να θεωρείται συμπτωματικό άλλωστε το ότι τα θύματα διακίνησης για σεξουαλική εκμετάλλευση περιγράφουν τη διαδρομή από την αναγνώρισή τους μέχρι και το κλείσιμο της υπόθεσής τους ως «τρομαχτική». Η εμπειρία τους είναι επώδυνη λόγω της ιδιαίτερης θέσης τους ως επιζήσαντες της εμπορίας/παράνομες μετανάστριες, και κυριότερα της αντιμετώπισής τους από τις αρχές ως εγκληματίες που δεν είναι άξιες εμπιστοσύνης²⁴³. Αυτή ακριβώς η αντιμετώπιση κατά την ποινική διαδικασία συνιστά τη δευτερογενή θυματοποίηση του θύματος.

Ειδικότερα για τους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς έχει υποστηριχθεί πως η λήψη απόφασής τους καθορίζεται όχι μόνο από νομικούς, αλλά και από εξω-νομικούς παραγάνοντες σε σχέση με το θύμα. Δηλαδή, αν και θα συνυπολογιστούν η σοβαρότητα της βίας που το θύμα υπέστη, η ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων, η περιγραφή της βίας από το θύμα κ.λπ., η αντιμετώπισή του στον δικαστηριακό χώρο θα κριθεί σε μεγάλο βαθμό και από τις στερεοτυπικές αντιλήψεις των λειτουργών, κυρίως όσον αφορά την φυλετική προέλευση και την κοινωνική θέση του θύματος, αλλά και του δράστη. Μεγάλο ρόλο έχει θεωρηθεί πως

²⁴¹ Russell E. H. D., *Sexual Exploitation. Rape, Child Sexual Abuse and Workplace Harassment*, Sage Publications, California 1987, σελ. 164-165.

²⁴² Monzini P., σελ. 147-148.

²⁴³ Jobe A., ό.π., σελ. 167.

διαδραματίζει η προσωπικότητα του δικαστή, που μπορεί να τείνει σε συναισθήματα συμπάθειας, ή σε συναισθήματα θυμού και σκληρότητας προς το θύμα. Συνήθως το θύμα βρίσκεται “πρόσωπο με πρόσωπο” με συμπεριφορές από τους λειτουργούς της ποινικής δικαιοσύνης που περιγράφονται ως τυπικές, αδιάφορες, ή και ακόμη χειρότερα, απρόθυμες απέναντι στο ίδιο²⁴⁴.

Η αντιμετώπιση του θύματος σωματεμπορίας στην ουσία αντιστοιχεί σ’ αυτή που δέχεται κάθε θύμα σεξουαλικής βίας. Δηλαδή, όσον αφορά τους δικαστές και τους ενόρκους προβάλλονται αρνητικές αντιδράσεις όπως η απουσία εμπιστοσύνης απέναντι στο θύμα, οι αντιλήψεις περί γυναικείας αγνότητας, οι προκαταλήψεις εις βάρος του γυναικείου φύλου και εις εύνοια του ανδρικού (η γυναίκα να έχει επιτρέψει τη θυματοποίησή της), κ.ά. Όσον αφορά τον συνήγορο υπεράσπισης έχει διατυπωθεί πως η αλληλεπίδραση του θύματος μαζί του είναι τόσο πολύ κακοποιητική, όσο με κανένα άλλο από τα δρόντα υποκείμενα της δίκης, εξαιτίας της υποβολής ερωτήσεων που αφορούν την προσωπική ζωή και το σεξουαλικό παρελθόν της και είναι προσβλητικές για τη γυναίκα. Επιπλέον χρησιμοποιείται από τον ίδιο οποιοδήποτε τέχνασμα που θα επιτύχει την θετικότερη έκβαση για τον πελάτη του²⁴⁵.

Συγκεκριμένα για την Ελλάδα, ευρωπαϊκή έρευνα που αφορούσε τα βίαια εγκλήματα εις βάρος των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση, διέκρινε τη συμβολή στερεοτύπων εις βάρος του θύματος, συντηρητικών πατριαρχικών αντιλήψεων, ταμπού και απόψεων περί καθορισμένης γυναικείας θέσης, ρόλων και συμπεριφορών κατά τη διαδικασία απόφασης. Κατέληξε

²⁴⁴ Βλάχου Β., ό.π., σελ.

²⁴⁵ Weis K. & Borges S. S., ό.π., σελ. 132, στο: Τσιγκρής Α., ό.π., σελ. 160.

πως υπάρχει η ευρύτερη αντίληψη για αυτά τα αδικήματα της μη παρέμβασης από την πολιτεία²⁴⁶.

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία για την εμπορία προσώπων, ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο, εφόσον αποτελεί το επίσημο όργανο της αναγνώρισης θυμάτων και κάτι το οποίο πρακτικά σημαίνει πως σε περίπτωση που το θύμα δε συνεργάζεται με την αστυνομία, δίνεται η δυνατότητα να εκδώσει εκείνος «πράξη χαρακτηρισμού» που συνοδεύεται με τη σχετική άδεια διαμονής²⁴⁷. Έχει σημειωθεί ωστόσο η σημασία που έχουν τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί κατά την προανακριτική διαδικασία της αστυνομίας για τον τρόπο χειρισμού της υπόθεσης από τον Εισαγγελέα. Γι' αυτό το λόγο στο παρελθόν πραγματοποιήθηκαν προγράμματα επιμόρφωσης για τους εισαγγελείς και τους δικαστικούς με αντικείμενο την αναγνώριση και προστασία των θυμάτων trafficking, η αξιολόγηση των οποίων εν τέλει παρουσίασε την εκπαίδευση τους ως ανεπαρκής και άκαρπη²⁴⁸.

Πέραν των προηγουμένων, υπάρχει ο κίνδυνος ένα θύμα σωματεμπορίας να συλληφθεί ως παράνομη εκδιδόμενη και να οδηγηθεί ακόμη και στο δικαστήριο, είτε γιατί δε συνεργάστηκε με τις αρχές, είτε γιατί αυτές δεν διερεύνησαν καλά την υπόθεση. Αυτό γίνεται περισσότερο αισθητό, όταν αναφερόμαστε σε ανήλικες εκδιδόμενες, όπου η θέση του θύματος δε δύναται να αμφισβητείται.

Στις ΗΠΑ, για τις οποίες κάναμε λόγο στο στάδιο της αστυνομικής αντιμετώπισης, έχει ερευνητικά αποδειχθεί πως οι περισσότερες διαδικασίες της ποινικής δικαιοσύνης αποτυγχάνουν να διαφοροποιήσουν την ανήλικη με την

²⁴⁶ Mediterranean Institute for Gender Studies, *Rape Dates Cases Among Young Women. Strategies for Support and Prevention. Final Results of a Project by Five European Countries*, University of Nicosia Press, Nicosia 2008, σελ. 16-17.

²⁴⁷ Μίχα Ε. & Μπαλταβιά Μ., ό.π., σελ. 32-33.

²⁴⁸ Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ό.π., σελ. 69, 72-73.

ενήλικη εκδιδόμενη, προωθώντας μια ίση αντιμετώπιση, που είναι τελείως άδικη όταν αναφερόμαστε σε παιδιά ή νέους που έχουν χαμηλό καταλογισμό, ακόμη και για το χειρότερο των εγκλημάτων, την ανθρωποκτονία. Έγινε φανερό έτσι πως όταν συλληφθεί, σε καμία περίπτωση δεν της αναγνωρίζεται μετέπειτα η θέση της ως θύμα και παρακάμπτεται ο αμερικανικός νόμος TVPA σχετικά με τα θύματα εμπορίας προσώπων. Παρ' όλης της νομοθεσίας η πολιτεία αντικρίζει τα εκπορνευόμενα ανήλικα άτομα ως άξια τιμωρίας. Μάλιστα, οι υποθέσεις συχνά καταλήγουν στο δικαστήριο, κρίνοντας την ανήλικη εκδιδόμενη ως ένοχη για πορνεία²⁴⁹.

Τα παραπάνω μας οδηγούν στο συμπέρασμα της ύπαρξης ενός ανίσχυρου συστήματος αναγνώρισης των θυμάτων της σωματεμπορίας, το οποίο αδυνατεί να εφαρμόσει ακόμη και τον νόμο περί προστασίας των ανηλικών εκδιδομένων, υπό το πλαίσιο του trafficking. Επομένως λογικό είναι να σκεφτούμε πως αν αυτό το σύστημα αδυνατεί να κατανοήσει πως η εκπόρνευση μιας ανήλικης δε συνιστά ελεύθερη επιλογή της, παρά είναι εκμεταλλεζόμενη οικονομικά και σεξουαλικά από τρίτους και χρήζει βοήθειας και προστασίας, αποτυγχάνει και στη διάκριση μεταξύ εκούσιας και εξαναγκαζόμενης ενήλικης εκδιδόμενης.

Η γυναίκα που εκπορνεύτηκε εκουσίως μπορεί να μη συλληφθεί και να μην της ασκηθεί δίωξη. Ωστόσο άλλα άτομα μέσα θα επιδιώξουν να την τιμωρήσουν, για να της δείξουν πως η κοινωνία δεν την αποδέχεται και την αποκλείει, τόσο χωρικά, όσο και κοινωνικά. Ενώ, ακόμη και όταν αναγνωρισθεί η εκδιδόμενη ως θύμα σωματεμπορίας, η διαδικασία που θα διέλθει μέχρι να ολοκληρωθεί η υπόθεση θα είναι τόσο τραυματική, θέτοντας τη στη θέση του δράστη και όχι του θύματος, που θα τη συνθλίψει, απογοητεύσει και ματαιώσει ως προσωπικότητα²⁵⁰.

²⁴⁹ Adelson J. W., ό.π., σελ. 96-127.

²⁵⁰ Farrell A., McDevitt J. & Fahy S., ό.π., σελ. 205-208.

Τελικά, είτε ως «θύμα», είτε ως «παραβάτιδα» η αντιμετώπιση από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις, παρά μόνο ως προς την απόδοση του χαρακτηρισμού τους. Αυτό δείχνει πως ακόμη και αν ένα κράτος κραυγάζει την επιθυμία του να καταπολεμήσει το sex trafficking, στην ουσία δεν ανέχεται αυτές τις γυναίκες, γιατί είναι μη νόμιμες μετανάστριες, γιατί μπορεί να ενεπλάκησαν μετά εξαναγκασμού σε άλλες παράνομες δραστηριότητες και γιατί τη βλέπει ως πόρνη εν γένει, όμοια με την εθελοντικά εκπορνευόμενη γυναίκα.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. Έρευνα σε θύματα sex trafficking και σε λειτουργούς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου σχετικά με τη διαδικασία αναγνώρισης

Κατά το τρίμηνο διάστημα Μαρτίου-Ιουνίου 2015, στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης μέσω προγράμματος Erasmus Plus και με φορέα τη ΜΚΟ Cyprus Stop Trafficking της Λευκωσίας, πραγματοποιήθηκε έρευνα για το υπό μελέτη θέμα. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα αφορούσε τους τρόπους και τα μέσα όπου οι φορείς τους επίσημου κοινωνικού ελέγχου χαρακτηρίζουν μια γυναίκα που έχει εμπλακεί στα δίκτυα πορνείας ως θύμα trafficking και όχι ως εκουσίως εκδιδόμενη.

Η έρευνα εστίασε στη διαδικασία αναγνώρισης της αστυνομίας, στην ποινική διαδικασία της υπόθεσης, στην εμπλοκή των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, στα παρεχόμενα δικαιώματα και προστασίες προς το θύμα, και ευρύτερα στην κατανόηση της αντιμετώπισης του θύματος σωματεμπορίας από το ΣΑΠΔ, τόσο μέσα από τα ίδια τα θύματα, όσο και μέσω από τα ίδια τα όργανα άσκησης κοινωνικού ελέγχου (βλ. παρακάτω παρ. 3.4). Αν και το μοντέλο ελέγχου της πορνείας στην Κύπρο διαφέρει από εκείνο της Ελλάδας (δηλαδή όπως είδαμε και παραπάνω υπάγεται στο απαγορευτικό καθεστώς), το ενδιαφέρον ανάδειξης της διαδικασίας ταυτοποίησης των θυμάτων σωματεμπορίας υπήρξε μεγάλο, εφόσον τόσο η Ελλάδα (για την οποία έχουμε ήδη ενημερωθεί), όσο και η Κύπρος²⁵¹ έχουν υιοθετήσει τα ευρωπαϊκά νομικά κείμενα για το trafficking των οποίων άπτεται άμεσα και η αναγνώριση από τις Αρχές²⁵².

Επιπλέον, κατά την εξέταση των λειτουργιών, ιδιαίτερη εστίαση επιδιώχθηκε στη σχέση της εθελούσιας με την εξαναγκαστική πορνεία. Η έρευνα στόχευε στη δόμηση και αποδόμηση της πορείας που ακολουθείται από το θύμα μέχρι την

²⁵¹ Βλ.: Ο «περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων» Νόμος του 2014 (Ν. 60(I)/2014), με σκοπό την εναρμόνιση στην 2002/629/ΔΕΥ.

[http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/All/66FEA10FB43FE8E0C22574190038CFD7/\\$file/nomos%20emporias%20prosopon.pdf?OpenElement](http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/All/66FEA10FB43FE8E0C22574190038CFD7/$file/nomos%20emporias%20prosopon.pdf?OpenElement) (Retrieved on 28 September 2015)

²⁵² Σημ.: Υπάρχει έτσι ένας κοινός προσανατολισμός αυτών των χωρών προς τη διαδικασία αυτή, όπως άλλωστε και όλων εκείνων που έχουν εναρμονιστεί στις διεθνείς συμβάσεις.

επίσημη αναγνώριση και ανάλογη μεταχείρισή του, ώστε να αναδειχθεί ρεαλιστικότερα το κατά πόσο είναι ευνοημένο, δικαιωμένο και διαφοροποιημένο από την περίπτωση της εκδιδόμενης που βρίσκεται στην πορνεία εθελουσίως, καθώς και από την περίπτωση της αλλοδαπής γυναίκα που βρίσκεται παράνομα στη χώρα. Τέλος, επιδιώξαμε να ενημερωθούμε για το κατά πόσο συνδέονται η εξαναγκαστική και η εκούσια πορνεία και με ποιους τρόπους.

3.1 Μεθοδολογία της έρευνας

Κατά την διερεύνηση της εμπειρικής πραγματικότητας μέσω της έρευνάς, ιδιαίτερη προσήλωση υπήρξε στην αναγνώριση των υποκειμενικών νοημάτων και των εμπειριών των θυμάτων, σε σχέση με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο μέσω της ποιοτικής έρευνας. Άλλωστε, τα υποκείμενα της έρευνά μας έχουν βιώματα δύσκολα και ευαίσθητα, τα οποία δε θα μπορούσαμε να διερευνήσουμε διαφορετικά, παρά μόνο μέσω της συνέντευξης, όπου μας δίνει την αίσθηση της συζήτησης και της παρακίνησης του θύματος να εκφραστεί²⁵³. Το ίδιο θεωρήσαμε πως άρμοζε και κατά την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στους αρμόδιους του επίσημου και ημι-επίσημου κοινωνικού ελέγχου, καθώς επιθυμούσαμε να εκμαιεύσουμε πληροφορίες, σχέσεις και διασυνδέσεις που μόνο μέσω της ποιοτικής μεθόδου²⁵⁴, και πιο συγκεκριμένα της τεχνικής των συνεντεύξεων, θα ήταν αυτό δυνατό.

Οι συνεντεύξεις ήταν ημι-δομημένης μορφής, επιτρέποντάς μας να κινηθούμε πιο ευέλικτα και οι ερωτήσεις που τέθηκαν δεν ακολούθησαν κάποιο συγκεκριμένο

²⁵³ Mason J., *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 98-99.

²⁵⁴ Friedman D. B., *The Research Tool Kit. Putting it All Together*, Brooks/ Cole Publishing Company, USA 1998, σελ. 40.

ερωτηματολόγιο, παρά στόχος μας ήταν να καλυφθούν συγκεκριμένες θεματικές²⁵⁵. Κάθε συνέντευξη διήρκησε περίπου μία ώρα (εκτός των συνεντεύξεων της προϊσταμένης του Γραφείου Εμπορίας της Αστυνομίας και της υπευθύνου για τα θύματα από τη ΜΚΟ που διήρκησαν 1,5-2 ώρες). Ο χώρος που πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις ήταν ουδέτερος, συνήθως στα προσωπικά διαμερίσματα των γυναικών, ώστε να ενθαρρυνθούν να μιλήσουν άνετα. Οι ερωτήσεις ήταν ανοιχτής μορφής και διατυπώθηκαν κατά τη διάρκεια της τετ-α-τετ συνέντευξης, οι οποίες ηχογραφήθηκαν (αφού πήραμε τη σχετική άδεια) και μετά το τέλος κάθε συνέντευξης απομαγνητοφωνήθηκαν, ώστε να ακολουθήσει η σχετική ανάλυση των δεδομένων.

3.2 Δείγμα και μέθοδος δειγματοληψίας

Το δείγμα της έρευνας χωρίζεται σε δύο, θα λέγαμε, κατηγορίες. Έξι κοπέλες θύματα του sex trafficking αποτελούν την πρώτη και οι συνεντεύξεις τους στην ουσία σκιαγραφούν την άμεση πραγματικότητα της αντιμετώπισής τους από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Στη δεύτερη κατηγορία, δύο ακόμη συνεντεύξεις, μια από την επικεφαλής του Γραφείου Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων της Αστυνομίας Κύπρου και μία από την υπεύθυνη υποστήριξης των θυμάτων της ΜΚΟ Cyprus Stop Trafficking, ο λόγος της οποίας ανταποκρίνεται σε αυτό που ονομάζουμε «κοινωνία των πολιτών», αποτελούν τον επίσημο και ημι-επίσημο κοινωνικό έλεγχο αντίστοιχα.

Η μέθοδος δειγματοληψίας που προσεγγίζει περισσότερο εκείνη που χρησιμοποιήσαμε είναι εκείνη του διαθέσιμου δείγματος, σε συνδυασμό με τη σκόπιμη δειγματοληψία. Η πρώτη μας βοήθησε στο να συγκαταλέξουμε στην έρευνά μας άτομα που πληρούν τα κριτήριά μας, αλλά συνάμα δέχονται να συμμετάσχουν σ’

²⁵⁵ Mason J., ό.π., σελ. 90.

αυτή²⁵⁶. Παρακάτω θα αναφερθούμε στις δυσχέρειες της έρευνας και οι οποίες συνδέονται σε μεγάλο βαθμό μ' αυτό το ζήτημα. Η σκόπιμη δειγματοληψία μας διευκόλυνε στο να περιλάβουμε πρόσωπα που είχαμε εντοπίσει λόγω του ότι διαθέτουν την καλύτερη δυνατή γνώση και εμπειρία επί του θέματος και άρα ήταν απαραίτητες για να αναδείξουν τις πτυχές του²⁵⁷. Εν τοις πραγμάσι η μέθοδος διαθέσιμου δείγματος συνδέθηκε με την πρώτη κατηγορία δείγματος που αναφέραμε και η σκόπιμη δειγματοληψία με τη δεύτερη.

3.3 Οι περιορισμοί και οι δυσχέρειες της έρευνας

Η έρευνα στο πεδίο του trafficking, και ειδικότερα η προσέγγιση των θυμάτων trafficking, δε θα μπορούσε να μη συναντά μια σειρά από μεθοδολογικές δυσκολίες. Αυτό σχετίζεται με ότι είναι ευαίσθητο ζήτημα και έντονα στιγματισμένο, στο οποίο τα θύματά του νιώθουν δυσκολία να εκφραστούν, να εμπιστευτούν τρίτους και να αναβιώσουν κατά τη συνέντευξη καταστάσεις που τους προκαλούν θλίψη και εκνευρισμό. Γι' αυτό τον λόγο η συνέντευξη εκκινούσε με ερωτήσεις εισαγωγικές, που αφορούσαν το προφίλ των θυμάτων, αλλά και άλλες που θα εξασφάλιζαν την άνεση μεταξύ συνεντεύκτριας και συνεντευξιζόμενων, π.χ. «Πόσο καιρό βρίσκεσαι στην Κύπρο;», «Σ' αρέσει αυτή η χώρα;».

Πολύ συχνά τα θύματα εξέφρασαν την οργή τους, θυμούμενες τη διαδικασία της οποίας διήλθαν και των ματαιωμένων ελπίδων τους από την επαφή τους με τις αρχές. Οι δυσκολίες λοιπόν που εντοπίστηκαν στην έρευνα συνδέονται περισσότερο με το δείγμα της.

²⁵⁶ Κυριαζή Ν., *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και Τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 117-118.

²⁵⁷ Κυριαζή Ν., *ό.π.*, σελ. 118.+

Ωστόσο, δεν αφορούν τόσο την άρνηση συμμετοχής των γυναικών που είχαν θυματοποιηθεί, όσο την άρνηση κάποιων οργανώσεων να μας επιτρέψουν την προσέγγισή τους. Υπήρχε η αντίληψη πως δεν πρέπει να ταράζουμε το θύμα, δεν πρέπει να το υποβάλλουμε σε συνεντεύξεις και ενδεχομένως για λόγους προστασίας δε διευκόλυναν τον εντοπισμό από εμάς γυναικών που είχαν θυματοποιηθεί από τη σωματεμπορία. Η προσέγγιση επετεύχθη τελικά, με τον δέοντα βεβαίως σεβασμό προς τα θύματα, μέσω των αναγκαίων πληροφοριοδοτών (εργαζόμενα άτομα σε ΜΚΟ), διαμορφώνοντας πρώτα επαγγελματική σχέση (λόγω της συνεργασίας μας στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης) με τα αρμόδια αυτά άτομα, τα οποία μπόρεσαν να μας καθοδηγήσουν στα εξίσου «αρμόδια» υποκείμενα της έρευνας. Συνεπάγουμε έτσι πως τα συμπεράσματά μας είναι περιορισμένα και δεν ενδείκνυται για γενίκευση. Παρ' όλα αυτά είναι ενδεικτικά των γνωρισμάτων που λαμβάνει το ζήτημα της αναγνώρισης των θυμάτων trafficking.

Μια άλλη δυσχέρεια που εντοπίσαμε είναι εκείνη της γλώσσας ομιλίας. Ένα μεγάλο μέρος των θυμάτων δεν ομιλούσε ούτε την ελληνική, ούτε την αγγλική γλώσσα, και κατ' επέκταση δεν μπορούσαν να συμμετάσχουν στην έρευνα. Οι 6 γυναίκες από τις οποίες λάβαμε τις συνεντεύξεις είχαν καλή χρήση της αγγλικής γλώσσας, εκτός 2 περιπτώσεων όπου είχαν επιπλέον μερική γνώση της ελληνικής γλώσσας (λόγω της παραμονής τους στην Κύπρο μετά την ολοκλήρωση των υποθέσεων τους). Η προσέγγιση της υπεύθυνης της ΜΚΟ και της αρχηγού της anti-trafficking αστυνομίας δε συνάντησε αυτές τις δυσκολίες. Να σημειωθεί σ' αυτό το σημείο πως για την έγκριση του αιτήματός μας από την αστυνομία εστάλη αναλυτική επιστολή στην αστυνομία και σε δεύτερη επιστολή το πλάνο ερωτήσεων, όπως μας ζητήθηκε.

Πριν την διεξαγωγή κάθε μίας από τις συνεντεύξεις των θυμάτων, θα πρέπει να συμπληρώσουμε πως πραγματοποιήσαμε πλήρη ενημέρωση προς τους ακαδημαϊκούς σκοπούς και αντικείμενα της έρευνας μας, μη αποκρύπτοντας την ταυτότητά μας, και εξηγώντας πως πρόκειται για διαδικασία ανώνυμη που θα προφυλάξει το όνομά τους (τα αρχικά των ονομάτων που χρησιμοποιούνται παρακάτω είναι τυχαία και δε σχετίζονται με τα αληθινά τους ονόματα) κατά τη δημοσιοποίηση των δεδομένων.

3.4 Μέθοδος ανάλυση των δεδομένων

Οι συνεντεύξεις αρχικά απομαγνητοφωνήθηκαν και μεταφράστηκαν, με μεγάλη προσοχή ώστε να μην υπάρξει παρέμβαση επί του λόγου και έτσι η δομημένη κοινωνική πραγματικότητα από τα υποκείμενα της έρευνας να μείνει αυτούσια και αυθεντική. Στη συνέχεια κωδικοποιήσαμε και αναλύσαμε τα δεδομένα, όπως προέκυψαν. Κατασκευάσαμε κατηγορίες για τα δεδομένα, η περαιτέρω ανάλυση των οποίων μας οδήγησε σε νέες κατηγοριοποιήσεις που μελετήθηκαν και συγκρίθηκαν με τη βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε της έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα, πολύ πριν προσεγγίσουμε το πεδίο της έρευνας πραγματοποιήσαμε ανασκόπηση του θεωρητικού και ερευνητικού πλαισίου για το υπό εξέταση αντικείμενο και με βάση αυτήν διατυπώσαμε δύο βασικά ερωτήματα σε σχέση με το υπό μελέτη αντικείμενο.

Ειδικότερα:

A. Πώς προκύπτει ο χαρακτηρισμός των εμπλεκόμενων στα δίκτυα πορνείας γυναικών ως θύματα trafficking από τους φορείς του επίσημου κοινωνικούς ελέγχου;

B. Ποια η σχέση της εθελούσιας πορνείας με το sex trafficking;

Από τα ερωτήματα αυτά αναδύθηκαν και άλλα υπο-ερωτήματα, όπως. π.χ. η διαδικασία αναγνώρισης από την αστυνομία είναι επώδυνη για το θύμα; Μετά την ακροαματική διαδικασία το θύμα νιώθει δικαιωμένο; Ποιος ο ρόλος των ΜΚΟ στην προ-δικαστική και μετα-δικαστική διαδικασία; Τα δικαιώματα των θυμάτων πληρούνται σύμφωνα με την εθνική και υπερεθνική νομοθεσία; Είναι δυνατόν μια εκουσίως εκδιδόμενη να συνδέεται με το sex trafficking και αντιστρόφως;

Τα επιμέρους ερωτήματα αυτά τα εντάξαμε στις θεματικές των συνεντεύξεών μας, και οι οποίες θεματικές μας οδήγησαν (ύστερα από προσθαφαιρέσεις) στη δημιουργία οχτώ μεγάλων κατηγοριών που αφορούν: Α. Γενικές πληροφορίες (περιλαμβάνει το ατομικό προφίλ των θυμάτων και κάποια βασικά στοιχεία της διακίνησής τους), Β. Αναγνώριση από την Αστυνομία (η διαδικασία, οι ερωτήσεις που υποβάλλονται στα θύματα, κ.λπ.), Γ. Καταφύγιο (ο χρόνος διαμονής στο καταφύγιο και η αξιολόγηση του ως φορέα «αποκατάστασης»), Δ. Δικαιώματα θυμάτων (όπως ορίζονται μέσω των διεθνών κειμένων), Ε. Ποινικό Δικαστήριο (η διαδικασία κατά τη δίκη, ο χρόνος αναμονής για την εκδίκαση, κ.λπ.), 6. ΜΚΟ (ποια η συμβολή τους στις υπόλοιπες διαδικασίες), ΣΤ. Συνεργασία των θυμάτων με τις αρχές (οι λόγοι απόφασης για συνεργασία και εάν είναι ικανοποιημένα τα θύματα από αυτή) και Ζ. Σχέση εκουσίως εκδιδομένης με το trafficking.

Τελευταίο στάδιο ήταν αυτό της εξαγωγής συμπερασμάτων και απάντησης των ερωτημάτων της έρευνας.

3.5 Το περιεχόμενο των συνεντεύξεων

Οι συνεντευξιαζόμενες, είτε δηλαδή τα θύματα, είτε οι εκπρόσωποι από την αστυνομία και την ΜΚΟ, εισήχθησαν στην κυρίως θεματολογία, αφού πρώτα έγινε περιφερειακή του θέματος συζήτηση.

Πιο συγκεκριμένα, τα θύματα ερωτήθηκαν για το εάν τους αρέσει η χώρα στην οποία μετακινήθηκαν, πόσα χρόνια βρίσκονται σ' αυτή, πώς έφτασαν σ' αυτή και ποιοι παράγοντες τις οδήγησαν να φτάσουν εκεί. Οι κοπέλες ανέφεραν πως τους αρέσουν πολύ τα τοπία της χώρας, πως οι περισσότερες ζουν ακόμη στην Κύπρο εδώ και τουλάχιστον ένα χρόνο (έως και πέντε χρόνια), διακινήθηκαν μέσω πρακτόρων και αποφάσισαν να πάνε εκεί καθαρά λόγω οικονομικών αναγκών. Στο τέλος κάθε συνέντευξης διατυπώθηκε ελεύθερη ερώτηση στην οποία μπορούσαν να εκφράσουν ό,τι ενδεχομένως δεν τους είχε δοθεί η δυνατότητα. Μόνο μια κοπέλα (Τ.) ήθελε να συμπληρώσει πως: *«Μόνο (να πω) ότι τώρα είμαι πολύ εντάξει. Είμαι πολύ χαρούμενη, γιατί έχω ηρεμία στο μυαλό μου, έχω ελευθερία, έχω σπίτι να μείνω, έχω τα παιδιά μου.. είμαι πολύ χαρούμενη! Γιατί να ξέρεις ότι εάν πάντα σκέφτεσαι μόνο το παρελθόν σου, δεν μπορείς να είσαι ευτυχισμένος».*

Η προϊσταμένη του Γραφείου Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων²⁵⁸ ρωτήθηκε για το Γραφείο, για τις διαστάσεις του φαινομένου στην Κύπρο και σχετικά με το πώς αξιολογεί την κυπριακή νομοθεσία για το trafficking. Μας ενημέρωσε πως το Γραφείο λειτουργεί από το 2004 και διερευνά υποθέσεις trafficking παγκύπρια. Καθήκοντά τους είναι η αναγνώριση, η διερεύνηση, ο συντονισμός επιχειρήσεων, η συνεργασία με άλλα τμήματα της αστυνομίας, με κυβερνητικές και μη κυβερνητικές υπηρεσίες, τόσο της ενδοχώρας, όσο και του εξωτερικού και η εκπαίδευση των αστυνομικών. Χαρακτήρισε την Κύπρο ως χώρα προορισμού, αλλά και μετάβασης.

²⁵⁸ Προϊσταμένη Γραφείου Καταπολέμησης της Εμπορίας Ανθρώπων της Αστυνομίας Κύπρου Κυρία Ρίτα Σούπερμαν.

Για την κυπριακή νομοθεσία έκρινε πως δεν είναι ρυθμισμένη ικανοποιητικά και ύστερα από ερώτησή μας συμφώνησε πως παρά την ισχυρή νομοθεσία αυτό που συνήθως κατορθώνεται είναι η μετατόπιση της εμπορίας ανθρώπων, ενώ οι νομοθετικές αδυναμίες γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους σωματεμπόρους. Σημείωσε ακόμη πως η διαδικασία αναγνώρισης έχει βελτιωθεί σε μεγάλο βαθμό σε σχέση με το παρελθόν, λόγω μεγαλύτερης εκπαίδευσης στην αστυνομία.

Η υπεύθυνη για τη στήριξη θυμάτων της ΜΚΟ Cyprus Stop Trafficking²⁵⁹ μας πληροφόρησε για τον φορέα που εκπροσωπεί. Πρόκειται για οργάνωση με μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα που δραστηριοποιείται σε τοπικό επίπεδο, με στόχο τη βελτίωση της ζωής των θυμάτων. Για τον νόμο σχολίασε πως πρόκειται για «φανταστική νομοθεσία» στη θεωρία, όπου όμως δεν εφαρμόζεται καμία από τις πολιτικές που αυτός προνοεί, όπως και πολύ άλλοι κυπριακοί. Τέλος, θεώρησε σημαντική τη βελτίωση της διαδικασίας αναγνώρισης, πιστεύοντας πως θα μπορούσε να συμβάλλει και στην καλύτερη καταπολέμηση του φαινομένου.

Για κάθε μια κατηγορία θα συνοψίσουμε τους σχολιασμούς από τα θύματα, την αστυνομία και τη ΜΚΟ, ώστε να παραβάλλουμε την οπτική και των τριών για τη θεματική που θα εξετάζεται.

A. Γενικές πληροφορίες

Θύματα:

i. Ατομικό προφίλ: Η πλειοψηφία των 6 ερευνώμενων προέρχεται από χώρες του τρίτου κόσμου ή κάποιες ευρωπαϊκές. Συγκεκριμένα δύο κοπέλες από το Βιετνάμ, μια

²⁵⁹ Jade Sims. Αρμοδιότητές της είναι η διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών για τα έγγραφα των θυμάτων, η λήψη άτυπων καταθέσεων τις οποίες προωθεί στην αστυνομία, η άτυπη αναγνώριση θυμάτων, η μέριμνα για τις καθημερινές τους ανάγκες (διαμερίσματα), οι περιπάτοι κοριτσιών που βρίσκονται εγκλεισμένες στο καταφύγιο κ.ά.

από τις Φιλιππίνες, μια από το Μαρόκο, μια από τη Λετονία και μια από τη Ρουμανία. Οι ηλικίες τους σήμερα κυμαίνονται μεταξύ των 21 με 35 ετών (δύο στα 21-22 έτη, δύο στα 28 και δύο στα 35). Οι μισές από αυτές είναι μητέρες (δύο παιδιά η καθεμία) και οι υπόλοιπες είναι άτεκνες. Εργαζόμενες είναι οι 4 και εξ αυτών, η μια εργάζεται σε μη δηλωμένη εργασία και οι άλλες δύο στην Αγγλία, όπου και διαμένουν πλέον (τις συναντήσαμε στην επιστροφή τους στην Κύπρο για το δικαστήριο). Οι τρεις εργάζονται σε οικιακού τύπου εργασίες (καθάρισμα σπιτιών ή οικιακές βοηθοί) και μια σε εστιατόριο. Από τις κοπέλες οι 2 αναφέρουν πως κατέχουν τίτλο σπουδών και οι περισσότερες έχουν ενασχολήσεις σε δραστηριότητες που αφορούν τον χορό, το ποδόσφαιρο, τη μουσική, την εκπαίδευση και τα επιμορφωτικά προγράμματα των ΜΚΟ.

Η Α. αποτελεί ένα εκ των παραδειγμάτων που αποδεικνύουν πως κάποια θύματα ανήκουν στη βαθμίδα της ανώτατης εκπαίδευσης και στη χώρα τους διέθεταν διάφορες ενασχολήσεις. Η ίδια ομολογεί: *«Είμαι 22 χρόνων, από το Βιετνάμ. Έχω σπουδάσει Διοίκηση Επιχειρήσεων, πριν. Ενδιαφέροντα: το ποδόσφαιρο, ο χορός. Μου αρέσει να χορεύω αλλά δεν ξέρω χορό»*

ii. Πληροφορίες για τη μετακίνησή τους στη χώρα: Οι ηλικίες κατά τις οποίες διακινήθηκαν ήταν μεταξύ 20-29. Οι περισσότερες έφτασαν στην Κύπρο στις πρώτες δεκαετίες των εικοστών χρόνων τους, ενώ όλες ήρθαν μέσω πρακτόρων ή άλλων προσώπων που τους είχαν υποσχεθεί δουλειά. Όλες έκαναν μνεία στις οικονομικές ανάγκες που τις ώθησαν σ' αυτά τα πρακτορεία ή τα πρόσωπα που διαμεσολάβησαν για την υποτιθέμενη εργασία. Τέσσερις κοπέλες αναφέρουν επίσης πως πλήρωσαν μεγάλα ποσά για τη μετακίνησή και εύρεση εργασίας από τους πράκτορες (συνήθως 5.000 ευρώ) και οι άλλες δύο πως έπρεπε να αποπληρώσουν το χρέος που όφειλαν στους διακινητές μέσω της παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών που τους επέβαλλαν. Σε

όλες τις περιπτώσεις υπήρξε εξαπάτηση ως προς την εργασία που τους είχαν υποσχεθεί.

Πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου εξαπάτησης των θυμάτων είναι εκείνο της L., που όπως περιγράφει: *«Είχα μία φίλη, όπου είχε μία άλλη φίλη, μια γυναίκα, που δούλευε εδώ στην Κύπρο... Ζούσα τότε με την οικογένειά μου και δεν είχα καθόλου χρήματα και η φίλη που είχα μου είπε πως μπορείς να βγεις έξω από το Μαρόκο, να έχεις καλή ζωή, να έχεις καλή δουλειά, να έχεις χρήματα περισσότερα για την οικογένεια, καταλαβαίνεις.. να έχεις ό,τι ονειρεύεσαι... Μου ζήτησαν χρήματα και χαρτιά... Ήταν αρκετά τα χρήματα, περισσότερα από 5.000 ευρώ. Δεν είχα ιδέα τότε».*

Αστυνομία: Για το προφίλ των θυμάτων αναφέρονται ως κυριότερες χώρες προέλευσης η Βουλγαρία και η Ρουμανία, με ολοένα αύξηση των γυναικών από ασιατικές χώρες. Οι ηλικίες τους κυμαίνονται στα 20-40 έτη, αλλά περισσότερο στρατολογούνται οι νεαρές κοπέλες. Επισημάνθηκε επίσης η “ευαλωτότητα” των γυναικών αυτών, λόγω οικονομικής αποστέρησης και χαμηλής αυτοεκτίμησης, αλλά και λόγω προηγούμενης εργασίας τους στην πορνεία, ομολογώντας: *«Κάποιες κοπέλες, μεγάλη μερίδα, είναι πόρνες, δηλαδή έχουν ξανακάνει πορνεία στις χώρες τους ή σε άλλες χώρες. Και για μένα είναι η πιο ευάλωτη ομάδα σήμερα και αυτή είναι εξέλιξη του trafficking».* Η εξαπάτηση λόγω της ευάλωτης θέσης τους, οι ψευδείς υποσχέσεις και η εξώθηση στην πορνεία, υπό τον έλεγχο και τις απειλές του σωματεμπόρου είναι κοινά στοιχεία στις υποθέσεις sex trafficking.

ΜΚΟ: Παρόμοια με την αστυνομία, εστιάζουν στην “ευαλωτότητα” των θυμάτων, που τις κάνει περισσότερο χειραγωγήσιμες και ανεκτικές στη βία. Οι κοπέλες, όπως διατυπώθηκε: *«Το κοινό τους είναι πως είναι ευάλωτες. Δεν έχουν καλή σκέψη. Όλες τους. Και είναι εύκολο να τις κακοποιήσουν, επειδή ποτέ δε θα αντιδράσουν... Είναι*

όλες κοντά στα 20. Όλες. Και προέρχονται από χώρες αναπτυσσόμενες». Ως προς την εξαναγκαζόμενη εκπόρνευση γυναικών προσέθεσε τις διαστάσεις της άκρατης βίας, με κακοποιήσεις των θυμάτων όλων των μορφών.

B. Αναγνώριση από την Αστυνομία

Θύματα: Οι πέντε από τις έξι συνεντευξιζόμενες αναγνωρίστηκαν ως θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση, ενώ η έκτη ως θύμα εμπορίας για εργασιακή εκμετάλλευση, καθώς η αστυνομία απέτυχε να διαπιστώσει τις σεξουαλικές επιθέσεις που δέχτηκε η κοπέλα από το αφεντικό της²⁶⁰. Στις περισσότερες περιπτώσεις το θύμα, είτε κατήγγειλε από μόνη της στην αστυνομία το έγκλημα εις βάρος της, είτε, ακόμη συχνότερα, με τη βοήθεια τρίτων. Σε μια περίπτωση μόνο η αστυνομία ανακάλυψε το θύμα, μέσω του Τμήματος Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, ενώ σε ακόμη μια η βρετανική αστυνομία- και όχι η κυπριακή- την εντόπισε στο αεροδρόμιο κατά τη μετακίνησή της από τα εγκληματικά δίκτυα. Η διαδικασία αναγνώρισης περιγράφηκε να διαρκεί συνολικά περίπου στις 12 ώρες (από 2 έως 5 συναντήσεις), με γυναίκα αστυνομικό ή ζευγάρι άνδρα-γυναίκα αστυνομικών, με διερμηνέα άλλοτε άνδρα, άλλοτε γυναίκα, στο Γραφείο Καταπολέμησης Εμπορίας Προσώπων²⁶¹ και με υποβολή ερωτήσεων σε σχέση με τους διακινητές, τα συνδεόμενα με τα δίκτυα άτομα, το χώρο υποχρεωτικής παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών, το σεξουαλικό παρελθόν της κοπέλας, το σπίτι στο οποίο ζούσε, κ.λπ. Πιο συγκεκριμένα για το

²⁶⁰ Σημ.: Κρίναμε ωστόσο πως θα πρέπει να ενταχθεί η συγκεκριμένη περίπτωση στην έρευνά μας, εφόσον αναγνωρίστηκε ως θύμα σεξουαλικής εκμετάλλευσης από τη Μη Κυβερνητική Οργάνωση που τη συνέντευξε, όπου διαπίστωσε πως η συγκεκριμένη κοπέλα, δεν είχε μόνο εξαπατηθεί πληρώνοντας 6.000 ευρώ για να μετακινηθεί προς εργασία στην Κύπρο, αλλά επιπλέον είχε προσληφθεί μέσω των δικτύων διακίνησης για να παράσχει όχι μόνο οικιακή εργασία, αλλά και σεξουαλικές υπηρεσίες προς το ηλικιωμένο αφεντικό της. Το ενδιαφέρον της συγκεκριμένης περίπτωσης έγκειται ακριβώς στην αδυναμία της αστυνομίας να τη χαρακτηρίσει ως υπόθεση σεξουαλικής εκμετάλλευσης, υποβάλλοντας την έτσι σε ερωτήσεις προσβλητικές για την προσωπικότητα του θύματος και υπονοώντας πως εκπορνεύταν όταν βρισκόταν στη χώρα καταγωγής της, όπως η ίδια ομολόγησε κατά τη συνέντευξη.

²⁶¹ Σημ.: Σε μία μόνο περίπτωση οι συνεντεύξεις έγιναν στο καταφύγιο, με συνοδεία κοινωνικού λειτουργού, λόγω προηγούμενης αναγνώρισης της από τη βρετανική αστυνομία.

περιεχόμενο των ερωτήσεων ενημερωνόμαστε, σύμφωνα με την L., πως: *«Με ρώτησαν αν ήμουν στη χώρα μου πόρνη... Αν ήμουν σε καμπαρέ. Κάποιες φορές ένιωθες ντροπή να απαντήσεις».*

Πολύ χαρακτηριστικά είναι τα λόγια της A. που δείχνουν τον τρόπο όπου μερικές φορές επιτυγχάνεται η συναίνεση του θύματος ώστε να μιλήσει : *«Με πίεσαν... Μου είπαν πως αν δε μιλήσω ευθέως, αν δεν πω την αλήθεια θα με βάλουν φυλακή... Γιατί είπαν ότι ήμουν παράνομη μετανάστρια».* Οι περισσότερες γυναίκες θεώρησαν πως ήταν προσβλητικές κάποιες ερωτήσεις που τους τέθηκαν, καθώς αναφερόντουσαν στο σεξουαλικό παρελθόν τους ή ήταν πολύ προσωπικές. Δύο από τις κοπέλες αναφέρουν πως αν και ήταν «δύσκολες» οι ερωτήσεις, δικαιολογούν τη σκοπιμότητά τους.

Η K. μας μεταφέρει όσα της υπέβαλλε γυναίκα αστυνομικός: *«Είμαι γυναίκα. Ξέρω γιατί ήρθες εδώ. Σε ενδιέφεραν τα λεφτά μόνο. Ήρθες για να πληρώνεσαι για σεξ από τον παππού».* Όπως παραδέχονται οι συνεντευξιαζόμενες υπήρξε δυσπιστία, κυρίως στην αρχή των συναντήσεων, απέναντι στην ιστορία της θυματοποίησής τους από τους αστυνομικούς, προσομοιάζοντάς τες με πόρνες κατ' επάγγελμα.

Σε σχέση με την διήγηση των συμβάντων στην αστυνομία οι περισσότερες εξέφρασαν αρνητικά έως πολύ αρνητικά συναισθήματα (*«Φοβόμουν πάρα πολύ.. Έκλαιγα»*, *«Ένιωθα πολύ άσχημα, πολύ δυστυχισμένη. Ένιωθα εκνευρισμένη και αγχωμένη επίσης»*) που συνάδουν με τις σύγχρονες μελέτες, ότι δηλαδή πρόκειται για διαδικασία οδυνηρή για το θύμα.

Ωστόσο ενδιαφέροντα ήταν και τα θετικά συναισθήματα που εκφράστηκαν, λέγοντας η P. πως: *«Ένιωθα καλά, ξέδινα. Μέσα σου νιώθεις απελευθέρωση, γαλήνη. Είναι η μεγαλύτερη ελευθερία μέσα σου το να μιλήσεις σε κάποιον. Το χρειάζεσαι»*, το

οποίο αναδεικνύει μια άλλη προοπτική, αυτή της ανάγκης των θυμάτων να μιλήσουν για τη βία που υπέστησαν, ακόμη και αν αντιμετωπίζουν τη δυσπιστία ή πειστική στάση των αστυνομικών.

Όλες οι ερωτώμενες έκριναν πως θα μπορούσε η αστυνομία να βελτιώσει τη διαδικασία της υπέρ των θυμάτων μέσω αποτελεσματικότερου έργου επί των υποθέσεων, παροχής μεγαλύτερης προστασίας στα θύματα, συνδρομής πριν τη δίκη (ψυχολογική προετοιμασία), έμπρακτης εφαρμογής των υποσχέσεών τους (κυβερνητικό επίδομα, σπουδές, εύρεση εργασίας κ.λπ.), έγκαιρης χορήγηση βίζας, κ.ά. Κατά την S.: *«Θα έπρεπε να δουλέψουν περισσότερο, ίσως να κάνουν τη δουλειά τους καλύτερα... Προσπαθούν απλά να γίνουν φίλοι με τα θύματά τους, έτσι; Θα ευχόμουν να μπορούσαν να τα βρουν όλα, να εξετάσουν λεπτομερώς την υπόθεσή μου, ή οποιασδήποτε άλλης κοπέλας την υπόθεση»*. Η απάντηση της T. συγκεντρώνει τις περισσότερες από τις δυσχέρειες της αστυνομικής αντιμετώπισης που εκφράστηκαν από τις ερευνώμενες, διαπιστώνοντας πως: *«Θα ήθελα να μπορούσαν να ξέρον κάθε ώρα τι έχει ανάγκη μια κοπέλα, να φροντίζουν και να ξέρον συνεχώς αν η κοπέλα είναι ασφαλής. Ή θα ήθελα να μη λένε τελευταία στιγμή για το δικαστήριο, αλλά λίγους μήνες πριν, για την κοπέλα, για να προετοιμαστεί. Ο δικηγόρος μπορεί να μην είναι βολικός... Ξέρεις μερικές φορές κάνουν πολύ άβολες ερωτήσεις. Θα έπρεπε γιατί εμείς τους βοηθάμε, το Γραφείο Εμπορίας της Αστυνομίας, και θα έπρεπε να μας βοηθούν πίσω και εκείνοι... Θα έπρεπε δηλαδή να κάνουν αυτό που υπόσχονται»*.

Αστυνομία: Η διαδικασία αναγνώρισης εκ των ιδίων αρμοδίων οργάνων περιγράφεται ως μια σειρά συνεντεύξεων με γυναίκα αστυνομικό (ή άνδρα αν το ίδιο το θύμα το ζητήσει λόγω κακής εμπειρίας της π.χ. με γυναίκα εργοδότη), κατά τις οποίες το ενδεχόμενο θύμα θα ενημερωθεί για το Γραφείο, για τα δικαιώματά του, ενώ σύμφωνα με την προϊσταμένη: *«αν δεν έχουν καταλάβει ότι είναι θύματα...*

προσπαθούμε να τους εμπεδώσουμε ότι είναι θύματα, γιατί είναι θύματα, κ.λπ.». Έπειτα τους δίνεται η δυνατότητα να αποφασίσουν εάν επιθυμούν τη συνεργασία με το Γραφείο. Για την ταυτοποίηση ακολουθούνται οι διατάξεις του Εγχειριδίου Αναγνώρισης και συγκεκριμένα: «Υπάρχει Εγχειρίδιο Αναγνώρισης... Υπάρχουν οι ενδείξεις μέσα, πλην όμως για μας είναι πιο απλά τα πράγματα. Η διαδικασία είναι ότι το πιθανό θύμα, από τη στιγμή που η κοπέλα κάνει πορνεία για μας είναι πιθανό θύμα... Υπάρχουν πάρα πολλές ενδείξεις που βλέπουμε. Δε θέλουμε να συνυπάρχουν όλες, φτάνει να αντιληφθούμε ότι σ' αυτό το άτομο καταπατήθηκαν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτό για εμάς είναι υπέρ αρκετό... Υπάρχουν δυνατοί δείκτες, μέτριοι δείκτες και αδύνατοι δείκτες».

Τα θύματα δεν αναφέρουν ποτέ μόνες τους το έγκλημα, παρά καταφθάνουν στο Γραφείο είτε μέσω κάποιας αστυνομικής επιχείρησης, είτε με τη βοήθεια των ΜΚΟ.

Παραδέχονται ως αληθής την ύπαρξη τρωτών σημείων στην ταυτοποίηση θυμάτων, όπως είναι η έλλειψη εξειδίκευσης, η όχι ικανοποιητική επιμόρφωση των αστυνομικών επί των ζητημάτων της αναγνώρισης θυμάτων και της εμπορίας ανθρώπων γενικότερα, η «άγνοια», ως στοιχείο της κυπριακής κουλτούρας, για το οποίο αναφέρουν πως: «Στην Κύπρο υπάρχει και μια τάση που λέμε: «Κρύψε να περάσουμε»... Υπάρχει αυτή η νοοτροπία»

Επίσης, στο ερώτημα του κατά πόσο είναι ενδεχόμενη η αποτυχία αναγνώρισης ενός θύματος σωματεμπορίας διατυπώθηκε πως: «Μπορεί να αποτύχουμε να αναγνωρίσουμε θύματα. Ναι μας έτυχε... Είναι περιπτώσεις στις οποίες δε συνεργάζονται καθόλου... Κάποιες από αυτές μπορεί να είναι πολύ δύσκολες περιπτώσεις που δεν πετυχαίνουμε να τις αναγνωρίσουμε. Ή δεν έχουν καθόλου

εμπιστοσύνη στην Αστυνομία. Δεν αποκλείω σίγουρα το ενδεχόμενο κάποια θύματα να φεύγουν χωρίς αναγνώριση. Αν έλεγα το αντίθετο θα ήταν πολύ ουτοπικό».

Οι προτάσεις που προκρίνουν για τη βελτίωση της διαδικασίας και αντιμετώπισης των θυμάτων αφορούν την εξέλιξη των δομών ώστε να ικανοποιούν την πρόληψη και την προστασία, τον συντονισμό μεταξύ υπηρεσιών, τη μεγαλύτερη στήριξη των θυμάτων, την άρση των καθυστερήσεων για τις δίκες και τις μεταβολές στο κομμάτι της νοοτροπίας- κουλτούρας, αναγνωρίζοντας δηλαδή πως: *«ακόμα θέλουμε πολλή δουλειά. Πρέπει να υπάρχει συνολική αντιμετώπιση».* Τέλος για την καταπολέμηση του φαινομένου συμπεραίνουν πως θα ήταν χρήσιμη η ένταξη της εμπορίας ανθρώπων ως ζήτημα στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

ΜΚΟ: Εδώ μας παρουσιάζεται μια διαφορετική εικόνα για τη διαδικασία ταυτοποίησης της αστυνομίας, η οποία χαρακτηρίστηκε ως χρονοβόρα και απογοητευτική για το θύμα, ασταθής και ασαφής, χωρίς εν τέλει να εγγυάται η επιτυχής αναγνώριση τους. Ως προς την ασάφεια της διαδικασίας ταυτοποίησης υπογραμμίστηκε ότι: *«Δεν έχω καμία ιδέα πώς ένα θύμα αναγνωρίζεται σύμφωνα με τα κριτήρια, γιατί κάθε φορά που τους ζητάμε να μας δώσουν το φυλλάδιο- οδηγός για το πώς αναγνωρίζετε τα θύματα, εμείς ποτέ δεν το βλέπουμε».*

Αναδύθηκε το στοιχείο της απουσίας μέριμνας για τα ψυχροσωματικά προβλήματα των γυναικών αυτών, που προέκυψαν από την κακοποίησή τους, πριν οδηγηθούν στο Γραφείο για συνέντευξη, καθώς: *«αυτό που συμβαίνει είναι ότι έχεις ένα άτομο που έχει δραπετεύσει από ένα καμπαρέ και ίσως έχει σωματικά προβλήματα, έχει χτυπηθεί, έχει βιασθεί και χρειάζεται εξέταση από γυναικολόγο και η αστυνομία λαμβάνει από εσένα συνέντευξη μια ημέρα και μετά από τρεις μέρες σου παίρνει ξανά συνέντευξη και εντωμεταξύ αυτό είναι εναντίον σου. Ξέρεις, δεν έχουν το κατάλληλο*

μέρος, δε νιώθουν ασφαλείς και σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα προσδοκούν ότι θα πεθάνουν».

Η λήψη απόφασης για αναγνώριση παρομοιάστηκε με ερώτηση της οποίας η απάντηση έχει δύο επιλογές για το «ναι» ή το «όχι» και επιπλέον άλλα δύο για τα θύματα σεξουαλικής και για τα θύματα εργασιακής εκμετάλλευσης, μη λαμβάνοντας υπόψη τις γκρίζες ζώνες των περιπτώσεων. Κατά την υπεύθυνη της ΜΚΟ: *«Δε θα έπρεπε να τοποθετούν τα κορίτσια στο «είσαι θύμα» ή «είσαι παραβάτιδα». Μπορείς να είσαι παραβάτιδα και θύμα έτσι και αλλιώς. Εάν είσαι παραβάτιδα, είσαι παραβάτιδα, αλλά μπορεί και θύμα. Είναι η Αστυνομία που αποφασίζει εάν είσαι θύμα trafficking ή πόρνη».* Επίσης συχνά συμβαίνει μια γυναίκα να είναι ταυτόχρονα θύμα εργασιακής, αλλά και σεξουαλικής εκμετάλλευσης, με το τελευταίο να λανθάνει των εκτιμήσεων.

Οι γυναίκες δέχονται απειλές για να συνεργαστούν με την αστυνομία και εάν δεν το κάνουν κινδυνεύουν με φυλάκιση ως μη νόμιμες μετανάστριες ή ως μη εγγεγραμμένες εκδιδόμενες και έτσι: *«Η Αστυνομία τους φέρεται λες και είναι στο «δρόμο», ξέρεις: «Εάν δε μιλήσεις, θα σε βάλουμε στη φυλακή για πορνεία». Και κρατούν και τα έγγραφά τους».* Ως προς την κρίση της αστυνομίας περί του θύματος, αυτή επηρεάζεται από την εμφάνιση ή την εθνικότητα του ατόμου (*«Κάποιες φορές η αναγνώριση πηγαίνει στραβά.. εξαιτίας της εμφάνισής τους, ίσως εξαιτίας της εθνικότητας τους»*).

Η οργάνωση θεωρεί πως συχνά η αστυνομία αποτυγχάνει να αναγνωρίσει θύματα, λέγοντας πως: *«κάποια θύματα, τα οποία έχουν καθαρά τα στοιχεία του trafficking, δεν τα αναγνωρίζουν. Και με άλλα θύματα, που εγώ δε βλέπω κανένα στοιχείο του trafficking, τα αναγνωρίζουν. Δεν μπορώ να αντιληφθώ το πώς το ένα είναι θύμα και το άλλο όχι... Είναι πραγματικά πολύ πιθανό ή Αστυνομία να μην*

αναγνωρίσει ένα θύμα». Για να επιβεβαιωθούν μάλιστα τα λεγόμενα αυτά έγινε αναφορά σε περίπτωση διακίνησης με ακραία βία η οποία αρχικά ξέφυγε της ταυτοποίησης, λόγω έλλειψης αποδείξεων. Καθιστά επιπλέον υπεύθυνο το Τμήμα Διερεύνησης Εγκλημάτων, το οποίο αναλαμβάνει κάποιες από τις υποθέσεις, αλλά εξαιτίας του ότι δεν έχουν επιμορφωθεί εκεί οι αστυνομικοί κατάλληλα, δεν επιδεικνύουν την κατάλληλη προσοχή προς τα θύματα.

Η άποψη εδώ συγκλίνει με εκείνη της αστυνομίας πως τα θύματα δεν πηγαίνουν ποτέ μόνα τους στην αστυνομία λόγω υπερβολικού φόβου και έτσι απευθύνονται σε κάποιον άλλο φορέα που τις προωθεί στην αστυνομία.

Προτείνεται η πρόσληψη περισσότερων εκ του ενός, που εργάζεται τώρα, κοινωνικών λειτουργών και να καθιερωθεί: *«μια δεδομένη διαδικασία, όπως, για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο χρησιμοποιούμε το Εθνικό Μηχανισμό Παραπομπής... και είναι κάτι σαν οδηγός αναγνώρισης των θυμάτων και... δεν υπάρχει γκρίζα ή ενδιάμεση ζώνη»*.

Γ. Καταφύγιο

Θύματα: Όλες οι ερωτώμενες φιλοξενήθηκαν στο κυβερνητικό καταφύγιο, για διάστημα που το λιγότερο ήταν μια εβδομάδα (λόγω νοσηλείας σε νοσοκομείο εκείνη την περίοδο) και το μεγαλύτερο οι 6 μήνες. Οι περισσότερες φιλοξενήθηκαν περισσότερο των 4 μηνών.

Η πλειοψηφία τους αξιολόγησε αρνητικά τη ζωή μέσα στο καταφύγιο, λέγοντας πως: *«Είναι τίποτα.. τίποτα που μπορείς να κάνεις. Το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να μένεις στο δωμάτιο και δεν μπορείς να βγεις έξω»*. Ομοίως: *«Είχα μόνο τέσσερις ώρες για να βγαίνω έξω... Νιώθεις σα να είσαι φυλακισμένη.. είναι δύσκολα. Εντάξει, είναι καλοί.. οι άνθρωποι που φροντίζουν. Μοιάζει όμως σα να είσαι*

κλειδωμένη». Υπήρχε μόνο μια κοπέλα που εξέφρασε θετικές εντυπώσεις για τις δραστηριότητες και την ψυχολογική υποστήριξη που παρέχονταν στο καταφύγιο, καταλήγοντας: «Είμαι χαρούμενη πραγματικά για τις κοπέλες εκεί που με βοήθησαν με τις δραστηριότητες».

Αστυνομία: Και η αστυνομία ωστόσο κρίνει πως το κυβερνητικό καταφύγιο με τη σημερινή του μορφή δεν είναι το ιδανικότερο προστατευτικό πλαίσιο για το θύμα. Αυτό κατά τους ίδιους συμβαίνει γιατί μένουν μόνες εκεί, χωρίς να ενημερώνονται οι αρχές για τις ανάγκες τους μέσω μόνιμου κοινωνικού λειτουργού, ενώ τα μέτρα της Υπηρεσίας Κοινωνικής Ευημερίας δεν επαρκούν για την προστασία των θυμάτων. Μολονότι επενδύονται χρήματα στο καταφύγιο: *«στο τέλος της ημέρας τα θύματα το αντιλαμβάνονται σα φυλακή».* Μια αντιπρόταση στο καταφύγιο με τη σημερινή του μορφή ήταν η εξής: *«Θα μπορούσαν να τις βάλουν σε κάποιο διαμέρισμα, να υπήρχε ένας άλλος χώρος, ο κοινωνικός λειτουργός να επισκέπτεται το θύμα, να βλέπει τις ανάγκες του, και αυτό είναι και προστασία για μένα».*

ΜΚΟ: Επικρίθηκε όχι μόνο ο δίχως ασχολίες για τα θύματα περιορισμός στον χώρο του καταφυγίου, αλλά και η παράτυπη υπέρβαση της κράτησής τους σ' αυτό. Ως «περίοδος επανόρθωσης» ορίζονται, σύμφωνα με την υπεύθυνη της ΜΚΟ, οι πρώτες 20 ημέρες φιλοξενίας των θυμάτων στο καταφύγιο. Όμως ποτέ δε μένουν μόνο για τόσο, και το διάστημα κράτησής τους εκεί κυμαίνεται από 3 εβδομάδες έως 1 χρόνο. Κριτική ασκήθηκε και για τον ψυχολόγο του καταφυγίου που αποφαινεται για την αξιοπιστία μιας κοπέλας σε σχέση με την επερχόμενη δίκη της (*«Υπάρχει ένας ψυχολόγος που το μόνο που κάνει είναι να γράφει σε ένα χαρτί εάν αυτό το κορίτσι είναι αξιόπιστο για το δικαστήριο ή όχι. Τα κορίτσια μένουν συνεχώς μέσα και δεν μπορούν να διασχίσουν μόνες ούτε και τον δρόμο»*).

Σημειώνει η ίδια πως προστασία ουσιαστική δεν παρέχεται, ούτε κατά τη διαμονή στο καταφύγιο, εφόσον έχουν υπάρξει επεισόδια απαγωγών, ούτε και μετά, καθώς δεν υπάρχει καμία μέριμνα για τις ανάγκες στέγασης και στήριξης των θυμάτων (τα οποία συνήθως στεγάζονται από τις ΜΚΟ). Ούτε όμως κρίθηκε και ως εποικοδομητική η περίοδος παραμονής τους στο καταφύγιο, καθώς: *«όσο είναι μέσα στο καταφύγιο δε μαθαίνουν ελληνικά, δε μαθαίνουν αγγλικά και πραγματικά μοιάζει με χάσιμο χρόνου».*

Δ. Δικαιώματα θυμάτων

Θύματα: Έγινε αισθητή η άγνοια δικαιωμάτων από τα θύματα. Αναφέρουν πως η πληροφόρησή τους από την αστυνομία σχετικά με τα δικαιώματα τους ως θύματα ήταν μερική ή ελλιπής και συχνά είχαν λάβει πληροφοριών από τις ΜΚΟ. Σύμφωνα με την S.: *«Δε μου είπαν από την Αστυνομία. Οι κοπέλες από τις οργανώσεις μου εξήγησαν. Όχι δε μου είπαν, για κανένα από αυτά... Συγκεκριμένα, ενημερώθηκα από τις δύο οργανώσεις».* Όταν λαμβάνουν ενημέρωσης, αυτή αφορά κυρίως τη βίζα, την εύρεση εργασίας και το κυβερνητικό επίδομα και όχι π.χ. για το δικαίωμα της δωρεάν εκπαίδευσης και επαγγελματικής επιμόρφωσης.

Κάποιες όμως μέχρι και σήμερα δεν έλαβαν τη βίζα τους και διαθέτουν προσωρινή (βίζα επισκέπτη), μια εκ των οποίων η L. που διατύπωσε ότι: *«Μου είπαν δηλαδή ποια δικαιώματα έχω, αλλά μου έδωσαν μόνο χρήματα».* Καμία δε βοηθήθηκε να βρει εργασία από το αρμόδιο γραφείο -Τμήμα Ευημερίας- (όπως η K., κατά την οποία η αστυνομία της είπε: *«ότι θα έχω δουλειά για ένα χρόνο και πως θα έχω βίζα αργότερα... Αλλά δεν είχα δουλειά. Καμία δουλειά»*) και μόνο οι μισές έχουν λάβει το κυβερνητικό επίδομα. Η A. Ανέφερε για το τελευταίο πως: *«το κυβερνητικό επίδομα δεν το παίρνω.. ποτέ δεν το πήρα. Ξέρω ότι πρέπει να το λάβω, αλλά δεν ξέρω πότε».*

Το δικαίωμα που φάνηκε πως είχε παρασχεθεί καθολικά ήταν εκείνο της διερμηνείας, άλλοτε με γυναίκες και άλλοτε με άνδρες διερμηνείς.

Χαρακτηριστικά είναι τα όσα λέει η L. για τη στέρηση κάποιων από τα δικαιώματά της: *«Στην αρχή στεναχωρήθηκα (αναφέρεται στο ότι δεν της δόθηκε εργασία, όπως της υποσχέθηκαν), αλλά μετά επειδή έπαιρνα λεφτά από την κυβέρνηση κάθε μήνα, δε με πείραζε. Το πρόβλημά μου ήταν η γλώσσα, η αγγλική γλώσσα, το σχολείο. Ήθελα να πάω σχολείο, είτε αγγλικό, είτε ελληνικό, αλλά..»*.

Αστυνομία: Τα θύματα ενημερώνονται από τους ίδιους για τα δικαιώματά τους εξ αρχής (*«Θα της πούμε ποιοι είμαστε, θα της βάλουμε στο μυαλό της ότι έχει κάποια δικαιώματα, θα τα πούμε, θα τα καταλάβει και θα πάει στο καταφύγιο»*). Η προϊσταμένη του Γραφείου Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων εντοπίζει ως ανεπαρκείς τις δομές για τα δικαιώματα της προστασίας μαρτύρων, στήριξης θυμάτων, εύρεσης εργασίας και παροχής «κύκλου δραστηριοτήτων», ενώ για τον επαναπατρισμό αναφέρει πως έχει ενισχυθεί, πως έχει αναληφθεί η διεκπεραίωσή του από τις ΜΚΟ και πως προϋπόθεση για την έγκρισή του είναι να έχει εξετασθεί το θύμα από τις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες και το Υπουργείο Εσωτερικών.

ΜΚΟ: Η απογοήτευση από την μη ικανοποίηση των δικαιωμάτων των θυμάτων είναι τόσο βέβαιη κατά τη συνεντευξιαζόμενη, όπου πλέον η οργάνωσή τους θεωρεί άσκοπο να τα ενημερώσει (*«Παλιότερα εγώ πάντα εκπαίδευα τα κορίτσια για τα δικαιώματά τους. Αλλά τώρα, κανένα νόημα, επειδή θα απογοητευτούν»*). Δεν παρέχεται ασφάλεια, δεν παρέχεται εκπαίδευση, π.χ. εκμάθηση της αγγλικής ή ελληνικής γλώσσας, που είναι απαραίτητες για την καθημερινότητα του θύματος. Όσον αφορά το επίδομα, από τα 58 άτομα για τα οποία μεριμνά η οργάνωσή τους μόνο τα 12 λαμβάνουν και τα άλλα 46 βρίσκονται σε αναμονή.

Ε. Ποινικό Δικαστήριο

Θύματα: Η συντριπτική πλειοψηφία δήλωσε πως δε νιώθει δικαιωμένη από την εξέλιξη της υπόθεσης (οι πέντε στις έξι). Όπως λέει η S.: *«Η Αστυνομία δε βρήκε εκείνους τους ανθρώπους και έτσι.. δε δικαιώθηκα. Δεν ικανοποιήθηκα από το πώς πήγε η υπόθεσή μου»*. Από τις κοπέλες που η υπόθεσή τους έχει ήδη εκδικαστεί χρειάστηκε να περιμένουν 4 με 5 χρόνια. Η μεγάλη αναμονή για τη δίκη επισύρει συναισθήματα εκνευρισμού, ταραχής, στεναχώριας, τεταμένου φόβου για την αντιμετώπιση από τον συνήγορο υπεράσπισης και για τη συνάντηση με τον διακινητή ή πρώην εργοδότη, καθώς και επιθυμίας να φανερωθεί η αλήθεια. Σύμφωνα άλλωστε και με την A.: *«Δε νιώθω καλά. Δε θέλω να πάω στο δικαστήριο. Αλλά ξέρω ότι πρέπει να πάω. Και όταν πάω στο δικαστήριο και δω τον δικηγόρο θα μου λέει ηλίθια πράγματα, θα πει κάποια πράγματα πολύ άσχημα για μένα. Και όταν πάω εκεί θα συναντήσω το αφεντικό μου, που μου δημιούργησε το πρόβλημα... Δε θα μου αρέσει όταν τη δω και ο τρόπος που θα με κοιτάει.. είναι πραγματικά πολύ πολύ πολύ πολύ άσχημο αυτό!»*.

Συχνά αναφέρθηκε η ανησυχία για το αποτέλεσμα της δίκης σχολιάζοντας τη σε σχέση με την ασφάλεια του θύματος και των παιδιών της, τον φόβο αντεκδίκησης, τη συνάντηση «πρόσωπο με πρόσωπο» με τους δράστες και το άγχος άσκησης δίωξης στο θύμα. Ενδεικτικά η K. επισημαίνει: *«Ανησυχούσα πολύ... αυτός ο άνδρας μπορούσε να με σκοτώσει»*. Επίσης, δύο από τις κοπέλες ομολογούν πως δεν είναι προβληματισμένες για το αποτέλεσμα της δίκης (δεν είχαν ακόμη εκδικαστεί οι υποθέσεις τους), γιατί αισθάνονται αυτοπεποίθηση και πιστεύουν πως θα τα καταφέρουν, ασχέτως με την αντιμετώπιση που θα δεχτούν από τους συνηγόρους υπεράσπισης (π.χ. η P. αναφέρει πως: *«Σήμερα δε νιώθω φοβισμένη. Δε με νοιάζει. Μπορούν να πουν ό,τι θέλουν, δε με νοιάζει... Δε θέλω να χάσω την πίστη μου»*).

Αστυνομία: Κατά το Γραφείο, οι παραπεμπόμενες υποθέσεις στην Ποινική Δικαιοσύνη είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας με την αστυνομία, ώστε να νιώσει το θύμα εμπιστοσύνη και να δεχτεί τελικά, καθώς στην αρχή είναι αρνητικό για ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Η ποινική δίκη παρουσιάστηκε ως δευτέρου βαθμού θυματοποίηση για το θύμα, επειδή η νεαρή γυναίκα αναβιώνει σ' αυτή καθετί που της συνέβη, ενώ πιθανώς έχει προχωρήσει στη ζωή της (*«Θυματοποίηση! Χωρίς κανέναν ενδοιασμό. Δικαίωση, για να φτάσει το θύμα να νιώσει δικαίωση, ότι κάποιος το εκμεταλλεύτηκε και ότι τώρα αυτή η δίκη είναι η δικαίωση της πρέπει να λάβει τόσο μεγάλη βοήθεια ψυχολογική που να οδεύει ως εκεί. Σ' αυτό ρόλο παίζουν και οι μεγάλες καθυστερήσεις για την εκδίκαση»*). Δε θεωρούν επομένως πως το θύμα δικαιώνεται από την ποινική δίκη, γιατί εκτός του επιτυχούς αποτελέσματός της χρειάζεται και ταυτόχρονη επιτυχής ψυχολογική συνδρομή, ώστε να ανταπεξέλθει αυτής.

Το δικαστήριο σχολιάστηκε ως: *«ένα περιβάλλον άγνωστο, ένα περιβάλλον αυστηρό, ένα περιβάλλον που παρόλο που είναι μάρτυρας νιώθει ότι είναι στο σκαμνί και όλοι είναι εναντίον της, δε γνωρίζει κανένα, βλέπει τον κατηγορούμενο απέναντι»*. Ο συνήγορος υπεράσπισης θα την προσβάλλει λέγοντας πως στο παρελθόν ήταν ιερόδουλος.

ΜΚΟ: Η ακροαματική διαδικασία σκιαγραφείται ως το μελανότερο σημείο της αντιμετώπισης των θυμάτων από την πολιτεία. Συνήθως αθώνονται οι κατηγορούμενοι, ενώ η κατάθεση του μάρτυρα- θύματος σε καμία περίπτωση δε συνεπάγεται με βέβαιη καταδίκη τους. Οι κοπέλες υφίστανται κατά τη διάρκεια της δίκης μεγάλο «συναισθηματικό βάρος», ώστε σε κάποιες περιπτώσεις να την εγκαταλείπουν οριστικά. Πιο συγκεκριμένα, εκφράζεται πως: *«Φυσικά χάνουν κατά*

κύριο λόγο οι γυναίκες αυτές και το αποτέλεσμα είναι πως βάζεις το θύμα να περνά μέσω πραγμάτων, που εγώ ποτέ δε θα μπορούσα να καταφέρω να περάσω... Γιατί το άτομο που έχει γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης, μπορεί να γίνει και αντικείμενο εξευτελισμού και το σύστημα δε δουλεύει τόσο καλά, υπάρχει η αναμονή για το δικαστήριο».

Για τους συνηγόρους υπεράσπισης επισημαίνεται ειδικότερα πως: *«έχουμε κορίτσια που γύρισαν πίσω για το δικαστήριο... και που περίμεναν 5 χρόνια μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης. Πέντε χρόνια. Και σ' αυτό το δικαστήριο τις κοροϊδεύαν, τελείως τις εξευτέλισαν».*

Για τους δικαστικούς λειτουργούς θεωρούν πως *«δεν έχουν ανοιχτό μυαλό»* για να κρίνουν το θύμα σ' αυτές τις περιπτώσεις. Τέλος, υπογραμμίζουν ως σημαντικό παράγοντα για την αδυναμία των θυμάτων να ανταπεξέλθουν της διαδικασίας τις μεγάλες αναμονές για το δικαστήριο, οι οποίες άλλωστε στερούν τα πιο δημιουργικά τους χρόνια.

ΣΤ. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις:

Θύματα: Η αρωγή από τις ΜΚΟ αξιολογήθηκε πολύ θετικά από όλα τα θύματα. Ο ρόλος τους περιγράφηκε καθοριστικός σε θέματα όπως είναι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες για τα έγγραφα των θυμάτων, η οικονομική στήριξή τους, η στέγαση, οι επισκέψεις στο καταφύγιο και η πρωτοβουλία περιπάτων, η ενθάρρυνση για έγκληση στην αστυνομία, η ανακάλυψη θυμάτων από τα καμπαρέ, η δημιουργική απασχόληση μέσω προγραμμάτων, η εκμάθηση τεχνών, η σύνδεση με αντίστοιχες οργανώσεις του εξωτερικού και η προώθηση των θυμάτων σ' αυτές και γενικότερα η στήριξη από την αρχή έως και μετά της απεμπλοκής των θυμάτων από το ΣΑΠΔ.

Η Σ. αναφερόμενη στη ΜΚΟ που τη βοήθησε κρίνει πως εάν δεν είχε λάβει βοήθεια από αυτή: *«δε θα είχα στέγαση, επειδή όταν με άφησαν από το καταφύγιο δεν είχα βίζα, ούτε χρήματα. Οπότε εκείνοι μου έδωσαν χώρο να μείνω. Ήταν πραγματική βοήθεια»*. Επίσης, η Λ. κάνοντας λόγο για το πρόσωπο που την εντόπισε και έπειτα τη στήριξε στο να καταγγείλει το έγκλημα λέει χαρακτηριστικά: *«Μέσα μου ένιωθα ότι ήταν σαν τη μητέρα μου... ήταν σα να έβγαζε τους ανθρώπους στο φως»*.

Όταν ερωτήθηκαν αν θα επιθυμούσαν να τους παράσχουν οι οργανώσεις κάτι περαιτέρω από όσα ανέφεραν, όλες, εκτός μιας κοπέλας, συμφώνησαν πως δε θα ζητούσαν κάτι άλλο, πως ήταν πολύ ικανοποιημένες από όσα έκαναν για εκείνες και εξέφρασαν ευγνωμοσύνη. Η μια από τις κοπέλες (Κ.) διατύπωσε την επιθυμία της να της είχε δοθεί βοήθεια στην αναζήτηση εργασίας. Όλες εστίασαν στον ανθρώπινο χαρακτήρα της προσέγγισης των ΜΚΟ, σε αντίθεση με των φορέων της κυβέρνησης. Έτσι, κατά την Τ.: *«Μου είπαν ότι ακόμη και όταν τελειώσω με την υπόθεσή μου θα είμαστε εδώ για να σε βοηθήσουμε... Είναι οι μόνοι που ήθελαν να βοηθούν από την αρχή μέχρι τώρα... Στην πραγματικότητα, εάν είχα σωστή δουλειά, δε θα χρειαζόμουν βοήθεια»*.

Αστυνομία: Οι ΜΚΟ συνεργάζονται με την αστυνομία, κυρίως μέσω της προώθησης θυμάτων σε εκείνους, ανάληψης της αρμοδιότητας των περιπάτων όταν τα θύματα βρίσκονται στο καταφύγιο, επαφής με τις ΜΚΟ των κρατών προέλευσης των θυμάτων για να στηρίζουν την επιστροφή τους και σύνδεσης των θυμάτων με επανορθωτικά προγράμματα του εξωτερικού. Η αστυνομία εκτιμά πως θα πρέπει να επεκταθεί η δράση των οργανώσεων αυτών, γιατί μπορούν να πετύχουν τη δημιουργία προσωπικών σχέσεων που οι δημόσιοι υπάλληλοι, λόγω φόρτους εργασίας, δεν καταφέρνουν. Γενικά για τις γυναικείες οργανώσεις ασκούν κριτική, λέγοντας: *«Γιατί δεν υπάρχουν μέτρα απεξάρτησης των γυναικών από την πορνεία;»*.

ΜΚΟ: Μας πληροφόρησαν πως δουλεύουν άμεσα τόσο με το θύμα, όσο και με την αστυνομία. Υπάρχει μια διάχυση καθηκόντων των ΜΚΟ που αφορούν από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες των εγγράφων των θυμάτων σε υπηρεσίες για την επαγγελματική απασχόληση, την εγγραφή τους στα μητρώα, την έκδοση βίζας, κ.λπ., έως την αναγνώριση ατόμων ως θύματα trafficking από τους ίδιους. Η διαδικασία είναι η εξής: καταγράφουν την ιστορία του ατόμου που φτάνει σε εκείνους, αποδίδουν τον χαρακτηρισμό του θύματος, όταν πληροί τις προϋποθέσεις σύμφωνα με την εμπειρία τους, αποστέλλουν εγγράφως το ιστορικό στην αστυνομία και έπειτα αναμένουν να λάβουν απάντηση αν μπορεί να ταυτοποιηθεί από εκείνους ή όχι το θύμα. Αυτό συμβαίνει άτυπα με στόχο να μη συλλαμβάνονται οι κοπέλες εκείνες που πηγαίνουν απευθείας στην αστυνομία αλλά δεν ταυτοποιήθηκαν ως θύματα. Επίσης, συλλέγουν πληροφορίες για πιθανά θύματα, π.χ. από διερεύνηση σε καμπαρέ, τις οποίες παρέχουν στην αστυνομία.

Ακόμη, ασκήθηκε κριτική προς το έργο των ίδιων των οργανώσεων, λέγοντας ότι: *«Δεν ξέρω καμία οργάνωση που να είναι ενθουσιώδης σχετικά με την αλλαγή του μέλλοντος. Μπορείς να είσαι ένα άτομο που νοιάζεσαι για το θύμα και να το καταφέρνεις, ή μπορείς να είσαι ένα άτομο που νοιάζεται για την αλλαγή».*

Z. Συνεργασία του θύματος με τις Αρχές

Θύματα: Οι συνεντευξιαζόμενες ρωτήθηκαν τους λόγους που αποφάσισαν να συνεργαστούν με τις αρχές, τον βαθμό της ικανοποίησης που προκύπτει από τη συνεργασία αυτή, όπως και το πώς επωφεληθήκαν- εάν- από την αναγνώρισή τους ως θύματα και τέλος εάν μετάνιωσαν για την κατάθεσή τους.

Η συνεργασία με την αστυνομία και τη δικαιοσύνη παρουσιάστηκε από τις ίδιες ως λύση ανάγκης εννοώντας πως στερούνταν χρημάτων, εργασίας και

εγγράφων, είχαν κάποιες δεχτεί απειλές πως θα φυλακιστούν εάν δε προχωρήσουν σε συνεργασία και ένιωθαν φόβο που σχετιζόταν τόσο με τους σωματέμπορες, αλλά και τόσο με ενδεχόμενη σύλληψή τους. Μεγάλο ρόλο διαδραμάτισαν οι ψευδείς υποσχέσεις: *«Σου υπόσχονται ότι μπορείς να βρεις δουλειά, ότι θα πας στο Γραφείο Απασχόλησης και θα βρεις κάποια δουλειά»*. Επίσης, σύμφωνα με την Τ.: *«Συνεχώς ζητούσαμε να μας δώσουν το διαβατήριό μας και να πάμε σπίτι...και έλεγαν πως όχι, πρέπει να περιμένετε, να πάτε στο δικαστήριο και να τελειώσετε με την υπόθεση»*. Αναφέρθηκαν ως λόγοι επιπλέον κάποιοι προσωπικοί που σε συνδυασμό με τα παραπάνω κατέστησαν αναγκαία τη συνεργασία με τις αρχές (π.χ. από την Α. όπου: *«έχω ένα δάνειο στην τράπεζα- που πήρα για να έρθω εδώ- και δεν έχω καμία καλή επιλογή για να πάω πίσω στη χώρα μου. Η μαμά μου είναι πάρα πολύ άρρωστη. Έχει καρκίνο και δε θέλω να την κάνω να ανησυχήσει για εμένα, για το πρόβλημά μου εδώ»*).

Η ικανοποίηση από τη σχέση αυτή σκιαγραφήθηκε ως ουδέτερη και η οποία σχετίστηκε με τη φιλική προσέγγιση των αστυνομικών προς τα θύματα, ενώ σε μια περίπτωση περιγράφηκε ως μη ικανοποιητική, λόγω απουσίας ενδιαφέροντος και γραφειοκρατικού χειρισμού της υπόθεσης, και σε μια ακόμη περίπτωση ως αρκετά ικανοποιητική, γιατί βοήθησε το θύμα: *«Είδαν αυτό.. ότι είμαι θύμα trafficking... μου το έδειξαν. Δεν μπορούσα για τον εαυτό μου να το αναγνωρίσω»*.

Από την ταυτοποίησή τους θεωρούν πως δε “βγήκαν” σημαντικά επωφελημένες, παρά μόνο ενδυναμώθηκαν ψυχολογικά ή απέκτησαν κάποια έγγραφα που αποδεικνυαν τη νομιμότητά τους στη χώρα. Ωστόσο αναγνώρισαν την καλή διάθεση της αστυνομίας, που δυστυχώς για εκείνες δε συνοδευόταν και με πράξεις. Σύμφωνα με την Σ: *«Για την Αστυνομία που με ρώτησες, δεν ένιωσα να κερδίζω κάτι*

σημαντικό ως θύμα trafficking. Η αστυνομία αυτό που έκανε ήταν να με αναγνωρίσει, να μου εξηγήσει και να μου φερθεί φιλικά».

Τέλος, δε μετάνιωσαν που κατήγγειλαν το έγκλημα, γιατί μέσω της καταγγελίας αυτής πίστεψαν πως θα μπορούσε να ανατραπεί η κατάσταση και να ανακοπεί η θυματοποίηση άλλων γυναικών από τα ίδια δίκτυα trafficking. Αντιπροσωπευτικά είναι τα λόγια της L. ως προς αυτό: *«Στην αρχή δεν ήθελα να πάω στην Αστυνομία. Αλλά μετά δε μετάνιωσα... Εγώ δούλεψα με την Αστυνομία για τις άλλες κοπέλες»*. Μια κοπέλα δήλωσε πως μετάνιωσε, γιατί οι συναντήσεις με την αστυνομία ήταν αρκετά επώδυνες για την ίδια (Α.).

Αστυνομία: Η συνεργασία αρχών και θύματος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο που θα χειριστούν οι πρώτες την υπόθεση και έτσι το θύμα θα ανταποκριθεί εάν νιώσει εμπιστοσύνη και στήριξη. Οι περισσότερες συνεργάζονται μαζί τους. Οι λαθεμένες ενέργειες της αστυνομίας, π.χ. σύλληψη ενός θύματος για πορνεία και η απευθείας υπεράσπισή της από τον συνήγορο του σωματέμπορα, οδηγούν στην απώλεια της συνεργασίας με το θύμα (*«Υπήρξαν περιπτώσεις όπου με την έφοδο της Αστυνομίας σε ένα υποστατικό όλα τα άτομα συλλαμβάνονται. Αν οι κοπέλες βρίσκονταν να έκαναν πορνεία τις έθεταν υπό σύλληψη»*). Αρνητικός θεωρήθηκε και ο χρόνος μέχρι την αντεξέταση της υπόθεσης, καθώς σ' αυτό το διάστημα θέλουν να φύγουν τα θύματα, αλλά: *«Τι κάνεις; Την κρατάς με το ζόρι; Δεν μπορείς. Εμείς ξέρουμε ότι όταν πάνε, δε θα ξανάρθουν»*.

ΜΚΟ: Κατά τη συνεργασία των θυμάτων με την αστυνομία αυτά διέρχονται πολύ δύσκολων διαδικασιών, δε λαμβάνουν χρήματα, δεν έχουν καλή ψυχολογία, δε βλέπουν τους δικούς τους και ζουν σε ένα μικρό δωμάτιο του καταφυγίου. Μάλιστα παρομοιάστηκε η αντιμετώπιση του θύματος από την αστυνομία ως trafficking

ασκούμενο από την κυβέρνηση, δηλαδή: *«Εμείς πάντα λέμε πως είναι σα να έχουν θυματοποιηθεί από trafficking από την ίδια την κυβέρνηση και από την Αστυνομία.. επειδή κρατούν τα διαβατήριά τους, μένουν κλεισμένες σε ένα διαμέρισμα, τους λένε πού να πάνε, πότε να πάνε, δεν έχουν τρόπο να επικοινωνήσουν με τις οικογένειές τους»*. Έχει παρατηρηθεί, σύμφωνα με την Υπεύθυνη, πως κάποιες μετά τη δίκη αποζημιώθηκαν με μόνο 20 ευρώ. Οι αρχές όταν προσεγγίζουν το θύμα δεν ενδιαφέρονται γι' αυτό, αλλά για την καταπολέμηση του εγκλήματος του trafficking. Τελικά τα θύματα απογοητεύονται από τις ανικανοποίητες ανάγκες τους και τις υποσχέσεις που τους δόθηκαν αλλά δεν τελεσφόρησαν.

Η. Σχέση εκουσίως εκδιδομένης με το sex trafficking

Οι δύο συνεντευξιαζόμενες από τον χώρο της αστυνομίας και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων ρωτήθηκαν με βάση την εμπειρία τους αν υπάρχει σχέση μεταξύ εκουσίως εκδιδόμενων και σωματεμπορίας, και αντιστρόφως, μεταξύ θύματος trafficking και εθελούσιας πορνείας.

Αστυνομία: Σύμφωνα με την προϊσταμένη της αστυνομίας: *«Η πορνεία και το trafficking είναι αλληλένδετα... Πιστεύω ότι η πορνεία οδηγεί στο trafficking, όπως το είπαμε, και το trafficking οδηγεί στην πορνεία. Δεν μπορείς να τα διαχωρίσεις»*. Κατά την ίδια όταν μια γυναίκα έχει αποφασίσει να εκπορνευτεί κάποια στιγμή θα υποπέσει στην αντίληψη των κυκλωμάτων σωματεμπορίας και θα θυματοποιηθεί (αναφέρθηκε μάλιστα σε πρόσφατη υπόθεση που το αποδεικνύει), ενώ εκείνη που ήταν θύμα trafficking δύσκολα θα μπορέσει να διαχωρίσει τον εαυτό της με την πορνεία, παρομοιάζοντας την περίπτωση αυτή με εκείνη των εξαρτημένων στα ναρκωτικά που τα δίκτυα δεν τους αφήνουν να απεμπλακούν. Η κοπέλα αυτή νιώθει *«ότι δεν μπορεί*

να κάνει κάτι άλλο, ότι είναι άχρηστη, ότι η κοινωνία την απορρίπτει, ότι τη βλέπουν με άλλο μάτι και βάζει στο περιθώριο τον εαυτό της».

Στην ερώτηση αν είναι εύκολη η ταυτοποίηση ενός θύματος που προηγουμένως εκδιδόταν εκουσίως για μεγάλο διάστημα και αυτό ήταν γνωστό από την αστυνομία αποκρίθηκε πως είναι δυνατόν να μην ταυτοποιηθεί, επειδή υπεισέρχονται στη διαδικασία προκαταλήψεις που θα δυσχεράνουν το αποτέλεσμα. Γι' αυτό τον λόγο, όπως μας ενημερώνει, αρχή του Γραφείου Καταπολέμησης της Εμπορίας Ανθρώπων είναι η αντιμετώπιση κάθε εκδιδόμενης ως εν δυνάμει θύμα. Ωστόσο στην άγρα πελατών πολλές κοπέλες μπορεί να διαφύγουν τις προσοχής της αστυνομίας, επειδή δεν υπάρχουν αποδείξεις που θα πιστοποιήσουν το αδίκημα.

ΜΚΟ: Παρομοίως και εδώ παρουσιάζεται ως άμεση η συσχέτιση εκούσιας πορνείας και trafficking. Όμως προστίθεται και μια επιπλέον οπτική του ζητήματος, αυτή της απουσίας ευκαιριών για τα θύμα trafficking. Συγκεκριμένα διατυπώνει πως: *«Έχουμε αυτό το πρόβλημα με τις γυναίκες που είναι αυθεντικά θύματα σωματεμπορίας και μετά μεταβαίνουν στην πορνεία, επειδή δεν έχουν καμία επιλογή».* Γι' αυτό τον λόγο κρίνει πως και οι δύο είναι θύματα εν τοις πραγματάσι.

Σύμφωνα με την εμπειρία της στη σημερινή εποχή τα θύματα trafficking είναι με μεγάλη διαφορά περισσότερα από τις ιερόδουλες, επειδή η παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών από εκείνα είναι πολύ πιο βολική και ανέξοδη. Αυτό που συμβαίνει, κατά την ίδια, είναι να θυματοποιούνται γυναίκες που βρίσκονταν ήδη στην πορνεία, καθώς εκείνες γνωρίζουν τη βία και μπορούν να την αντιμετωπίσουν καλύτερα. Στην ερώτηση αν είναι εύκολη η ταυτοποίηση μιας τέτοιας περίπτωσης ανέφερε ακριβώς αυτή τη δυσκολία (*«Ξέρω κορίτσια, τα οποία είναι θύματα σωματεμπορίας και ήταν στην πορνεία πριν, και όπου για 3-4 χρόνια ήταν μέσα στο καμπαρέ»*), γιατί οι γυναίκες

αυτές κάνουν μεγαλύτερη υπομονή, σκέφτονται πως τους αξίζει αυτό που έχουν πάθει και καταγγέλλουν πιο δύσκολα το έγκλημα στην αστυνομία.

3.6 Τα συμπεράσματα της έρευνας

Ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος της εμπορίας ανθρώπων αποτελείται από ένα σύμπλεγμα διαδικασιών, στρατηγικών, πρακτικών, θεωριών και προγραμμάτων που επιτελούνται από διαφορετικούς φορείς, και έτσι η κυβερνητική δράση εμπλέκεται με τη μη κυβερνητική, σε σημείο που να μη γίνεται εύκολα η διάκρισή τους²⁶². Γι' αυτό τον λόγο εξετάζουμε από κοινού τη δράση τους, γιατί, όπως φάνηκε και στην έρευνα, η συνεργασία τους με την αστυνομία και τη δικαιοσύνη είναι πολύ στενή. Έτσι, οι συνεντεύξεις αφορούσαν τόσο άτομα που είναι άμεσα δέκτες του κοινωνικού ελέγχου, όσο και εκείνους που τον ασκούν, δηλαδή ο επίσημη κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα από την αστυνομία και η ημι-επίσημη ή διαφορετικά ενδιάμεση κοινωνική αντίδραση, αυτή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ πως αν και η έρευνα διεξήχθη στην Κύπρο που ακολουθεί διαφορετικό σύστημα για τον έλεγχο της πορνείας από το ελληνικό διακανονιστικό, η έρευνα του Γρ. Λάζου²⁶³ που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα (εφαρμόζοντας σ' αυτή ωστόσο άλλο ερευνητικό μοντέλο προσέγγισης από το παρόν) οδηγήθηκε σε παρόμοια συμπεράσματα, ειδικότερα όσον αφορά το προφίλ των θυμάτων και τις διαδικασίες στρατολόγησης, εξαπάτησης και διακίνησής τους. Αυτό θα μπορούσε ενδεχομένως να σημαίνει πως παρά τα διαφορετικά νομοθετικά καθεστώτα των χωρών για την πορνεία, κάποια χαρακτηριστικά όσον αφορά το

²⁶² Augustin L. M., σελ. 153.

²⁶³ Βλ.: Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η Εκδιόδομη και Λάζος Γ., Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα*, ό.π.

φαινόμενο της σωματεμπορίας μπορεί να είναι είτε κοινά, είτε να μην αποκλίνουν σε μεγάλο βαθμό. Το θέμα αυτό χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, καθώς ένα τέτοιο συγκριτικό εγχείρημα δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσης μελέτης.

Πιο συγκεκριμένα για το προφίλ και τα χαρακτηριστικά των θυμάτων σωματεμπορίας φαίνεται να συνάδουν με τα έως τώρα εθνικά, αλλά και διεθνή ερευνητικά δεδομένα. Οι γυναίκες αυτές διακινήθηκαν από σωματεμπόρους κατά τη δεύτερη δεκαετία της ζωής τους²⁶⁴, μικρότερες των 25 χρόνων και προέρχονται, όπως και προηγούμενες έρευνες έχουν διαπιστώσει, από λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, κυρίως αυτές του τρίτου κόσμου²⁶⁵. Εξαπατήθηκαν γιατί ήρθαν με το κίνητρο της απόκτησης θέσης εργασίας, συνήθως πληρώνοντας μεγάλα ποσά για τη μετακίνηση τους, χωρίς μετέπειτα οι υποσχέσεις που τους είχαν δοθεί να επαληθευτούν. Οι λόγοι που τις οδήγησαν στο να μεταναστεύσουν ήταν βασικότερα οι οικονομικές ανάγκες και η ζωή σε μια χώρα με καλύτερες προοπτικές, και σπανιότερα κάποιοι προσωπικοί λόγοι. Όπως δείχνουν και οι σύγχρονες έρευνες υπάρχει σημαντική συσχέτιση μεταξύ κοινωνικο-οικονομικής αποστέρησης και ευαλωτότητας των ατόμων στη σωματεμπορία²⁶⁶. Σύμφωνα με τις αρμόδιες, όπως είδαμε στις συνεντεύξεις τους, στους παράγοντες της “ευαλωτότητας” θα πρέπει να προστίθεται και η προηγούμενη άσκηση της πορνείας από τη γυναίκα. Αυτό επιβεβαιώνεται και βιβλιογραφικά, καθώς υπάρχει η άποψη πως οι γυναίκες που έχουν υποστεί ήδη στη ζωή τους τη βία είναι πιο «πειθήνιες» και άρα “βολικά” για τον σωματέμπορα θύματα²⁶⁷.

²⁶⁴ Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η Εκδιδόμενη*, ό.π., σελ. 248.

²⁶⁵ Αρτινοπούλου Β., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη: «Νέες μορφές θυματοποίησης στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα»*, ό.π. σελ. 102.

²⁶⁶ Kara S., ό.π., σελ. 31.

²⁶⁷ Kara S., ό.π., σελ. 12.

Σχεδόν σ' όλες τις περιπτώσεις που εξετάστηκαν η αστυνομική διερεύνηση της υπόθεσης τέθηκε σε κίνηση μετά από την καταγγελία του θύματος, η οποία ωθήθηκε από τρίτο άτομο ή φορέα, όπως έχουν δηλαδή παρατηρήσει και άλλες μελέτες²⁶⁸, συχνά από κάποια ΜΚΟ. Η αντιμετώπιση των θυμάτων έχει αποδειχθεί ως πορεία γεμάτη δυσκολίες και προβλήματα, ακόμα και σε κράτη που παρέχουν τις βέλτιστες πολιτικές προστασίας, γιατί το ζήτημα που τίθεται είναι αυτό της στήριξης τους, χωρίς την πρόκληση άλλων βλαβερών συνεπειών για τα ίδια²⁶⁹. Πράγματι, θα μπορούσαμε να πούμε πως και στην παρούσα έρευνα τα θύματα φάνηκε να βλέπτονται περισσότερο παρά να ευνοούνται από το πέρασμα μέσα από το ΣΑΠΔ. Η διαδικασία αναγνώρισης αποδεικνύεται όντως ως χρονοβόρα (κατά μέσο όρο 12 ώρες στο σύνολο, αλλά δεδομένου της δύσκολης κατάστασης της γυναίκας η σημασία αυτών των ωρών υπερμεγενθύνεται), εξαντλητική ψυχικά, προσβλητική για την προσωπικότητα και ασκούμενη υπό το καθεστώς της πίεσης στο θύμα, καθώς υποβάλλονται ερωτήσεις που φέρνουν σε δύσκολη θέση το θύμα, είναι έντονα προσωπικές και υποδεικνύουν τη δυσπιστία των οργάνων της αστυνομίας²⁷⁰. Δεν εκλείπουν οι απειλές προς το θύμα, με σκοπό να συνεργαστεί, το οποίο ήδη αισθάνεται άσχημα φέροντας την ετικέτα της «παρανομίας»²⁷¹ και φοβάται πολύ για τη σύλληψή της. Θα πρέπει εντούτοις να σημειωθεί πως για κάποιες κοπέλες, που αν και επισήμαναν το πόσο δύσκολες ήταν οι ερωτήσεις που τους τέθηκαν και την αμφισβήτηση των λεγόμενων τους, οι ίδιες ένιωσαν ως λύτρωση τη συζήτηση με την αστυνομία και αυτό εξηγείται με την ανάγκη αυτών των γυναικών να μιλήσουν και να δεχτούν ουσιαστικής ψυχο-κοινωνικής στήριξης.

²⁶⁸ Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., ό.π., σελ. 305.

²⁶⁹ Monzini P., ό.π., σελ. 147.

²⁷⁰ Jobe A., ό.π., σελ. 167.

²⁷¹ Jobe A., ό.π., σελ. 170.

Αν και παρουσιάστηκε αρκετά προοδευτικό και βελτιωμένο το σύστημα που χρησιμοποιείται για την ταυτοποίηση των θυμάτων, η αποτυχία αναγνώρισης κάποιων από την αστυνομία, όπως παραδέχτηκαν και οι ίδιοι, η απώλεια επίτευξης συνεργασίας με κάποια άλλα και οι ισχύουσες προκαταλήψεις μεταξύ των αστυνομικών μας οδηγεί να σκεφτούμε πως υπερισχύει ένας γραφειοκρατικού τύπου χειρισμός των υποθέσεων. Σ' αυτό ευθύνεται η προσπάθεια της αστυνομίας να διαπιστώσει κατά πόσο τα βιώματα του θύματος ταιριάζουν με τον δοθέντα από τη νομοθεσία ορισμό του εγκλήματος²⁷². Όπως μας πληροφορεί και η υπεύθυνη της ΜΚΟ, συμβαίνει η τυποποίηση των εμπειριών που έχουν οι εκδιδόμενες γυναίκες αφενός σε πορνεία ή trafficking και αφετέρου σε θύματα trafficking σεξουαλικής εκμετάλλευσης και θύματα trafficking εργασιακής εκμετάλλευσης. Αυτοί οι απόλυτοι διαχωρισμοί που δε λαμβάνουν υπόψη τους πως μια γυναίκα μπορεί να είναι παραβάτιδα, αλλά να είναι και θύμα, ή να είναι θύμα και των δύο μορφών εκμετάλλευσης οδηγούν την αστυνομία και τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο ευρύτερα να λανθάνουν στις διαδικασίες αναγνώρισης και άρα να χειρίζονται επιφανειακά το φαινόμενο, εφόσον ενδιαφέρονται περισσότερο για την πράξη και ελάχιστα για το θύμα²⁷³. Θα πρέπει ωστόσο να διευκρινιστεί πως γι' αυτό δεν έχει μόνο ευθύνη η αστυνομία, αλλά γενικότερα η αντεγκληματική πολιτική που έχει σχεδιαστεί για το trafficking, επειδή η αστυνομία είναι επιφορτισμένη με άλλα τόσα επιμέρους καθήκοντα, αδυνατώντας να παρέχει τα πρέποντα²⁷⁴, όπως μας ενημερώνει και η προϊσταμένη του Γραφείου Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων.

Η ζωή στο καταφύγιο σκιαγραφήθηκε αρκετά δυσμενής, επειδή οι κοπέλες εγκλείονται εκεί για μεγάλα διαστήματα, πάνω των 4 μηνών, δίχως ασχολίες,

²⁷² Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 63.

²⁷³ Doezeema J., *Sex Slaves and Discourse Masters. The construction of trafficking*, ό.π., σελ. 121.

²⁷⁴ Jobe A., ό.π., σελ. 166.

ελευθερία κινήσεων, επαφή με τους συγγενείς και τα φιλικά πρόσωπα και έχουν μερικές ώρες μόνο ελεύθερες ώρες. Για την ακρίβεια τρεις ώρες την ημέρα ώστε να πάνε περίπατο, μόνο έπειτα συνοδείας. Ακόμη και σύμφωνα με την προϊσταμένη της αστυνομίας, το καταφύγιο προσομοιάζει με φυλακή και χρειάζονται βελτιωτικές αλλαγές. Αυτό έχουν διαπιστώσει και άλλες έρευνες, π.χ. της Αγγλίας, όπου τα θύματα περιέγραψαν τα κέντρα υποδοχής μεταναστών-θυμάτων trafficking ως περιβάλλοντα πολύ αρνητικά, όμοια με φυλακή, που η ασφάλεια δεν εγγυάται προς το θύμα²⁷⁵. Ως προς το τελευταίο συνηγορεί και η υπεύθυνη της ΜΚΟ που θεωρεί πως ο κίνδυνος απαγωγών παραμένει (αναφέροντας συγκεκριμένα συμβάντα) εντός του καταφυγίου.

Σε σχέση με τα δικαιώματα των θυμάτων, παρατηρήθηκε μια άγνοια για το τι περιλαμβάνουν επ' ακριβώς, παρά γνώριζαν μόνο τα βασικά εξ αυτών, όπως το κυβερνητικό επίδομα, τη χορήγηση άδειας διαμονής και την προσφορά εργασίας. Δεν είχαν πληροφορηθεί πλήρως ούτε από την αστυνομία, ούτε από τις ΜΚΟ, με την πρώτη να ομολογεί πως δεν υφίστανται ικανοποιητικά οι απαραίτητες δομές που θα προστατεύσουν τα θύματα και τη δεύτερη να θεωρεί άσκοπη τη λεπτομερή ενημέρωση των θυμάτων για τα δικαιώματά τους, εφόσον η εμπειρία τους έχει δείξει πως ποτέ δεν καλύπτονται όλα. Πολλές από τις κοπέλες αναφέρθηκαν στο πρόβλημα που είχαν με την έκδοση της άδειας παραμονής τους, μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας. Πράγματι, στις ΗΠΑ η έκδοση βίζας απαιτεί μεγάλο χρονικό διάστημα αναμονής και το 50% αυτών στο τέλος απορρίπτονται γιατί αποχαρακτηρίζονται για διάφορους λόγους ως θύματα trafficking²⁷⁶.

²⁷⁵ Jobe A., ό.π., σελ. 170.

²⁷⁶ Kara S., ό.π., σελ. 196.

Τα συναισθήματα που περιβάλλουν το θύμα σωματεμπορίας κατά τη συμμετοχή του ως μάρτυρας, πριν, αλλά και κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης, αποδόθηκαν στον τεταμένο φόβο, το άγχος, την ανησυχία για αντεκδίκηση από τους δράστες, τον εκνευρισμό από τη μεγάλη αναμονή μέχρι την εκδίκηση και τη φθορά του ψυχισμού από τις προσβλητικές υποβολές των συνηγόρων υπεράσπισης, επιβεβαιώνοντας τη βιβλιογραφία²⁷⁷ που εξετάσαμε για τον τραυματισμό από τις ποινικές διαδικασίες. Οι κοπέλες που ανέμεναν ακόμη τη δίκη τους κατά τη συνέντευξη φάνηκαν πιο αισιόδοξες ως προς τη διαδικασία. Σύμφωνα με τις εκπροσώπους της αστυνομίας και των ΜΚΟ καταδεικνύεται η δευτερογενής θυματοποίηση²⁷⁸ του θύματος κατά την ποινική δίκη, ενώ εν τέλει τα θύματα δεν νιώθουν δικαιωμένες και απογοητεύονται από την αθώωση του κατηγορουμένου.

Όσον αφορά τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, έγινε πιο ξεκάθαρος ο ρόλος τους, ο οποίος διαγράφηκε ως συμπληρωματικός του έργου της αστυνομίας και της δικαιοσύνης, αλλά καθοριστικός για πολλά ζητήματα, ακόμη και για άτυπη αναγνώριση θυμάτων και προώθησή τους προς την επίσημη διαδικασία ταυτοποίησης. Αξιολογήθηκε η συνεισφορά τους πολύ θετικά από τα θύματα και αναδείχτηκε πως αντιπροσωπεύουν την πιο ανθρώπινη προσέγγιση προς αυτά. Σύμφωνα με την αστυνομία θα πρέπει να αναλάβουν περισσότερα καθήκοντα, γιατί έχουν το περιθώριο να συνδέονται διαπροσωπικά με τα θύματα. Όμως, δε θα πρέπει να αγνοείται πως όμοια με τους αστυνομικούς και τους δικαστές, το έργο των οργανώσεων αυτών εναπόκειται στην απόδοση χαρακτηρισμών για τους άλλους ως, θύματα, παρεκκλίνοντες, παραβάτες, εγκληματίες, κ.λπ.²⁷⁹.

²⁷⁷ Όπως στη: Monzini P., ό.π., σελ. 148.

²⁷⁸ Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 55.

²⁷⁹ Augustin L. M., ό.π., σελ. 127.

Η συνεργασία με τις αρχές χαρακτηρίστηκε από τα θύματα ως μέτρια, αναγνωρίζοντας την καλή πρόθεση των επαγγελματιών, αλλά και τη μη εκπλήρωση των υποσχέσεων για την ικανοποίηση των θεσμοθετημένων δικαιωμάτων τους. Δε θεωρούν πως επωφελήθηκαν από την ταυτοποίησή τους ως θύματα, αλλά ούτε και μετάνιωσαν που συνεργάστηκαν με τις αρχές γιατί ήθελαν να «σταματήσουν το κακό» που συνέβη και σε εκείνες. Οι λόγοι που αποφάσισαν να “συμμαχήσουν” μαζί τους σχετίζονταν κυρίως με την απουσία άλλων επιλογών, ενώ από τα σημαντικότερα προβλήματα που αναφέρθηκαν προς αυτή ήταν η αναφερόμενη παρεμπόδιση των διαβατηρίων τους από την αστυνομία που δεν τους επέτρεπε να μετακινηθούν. Γι’ αυτόν, αλλά και για άλλους λόγους, π.χ. περιορισμός των θυμάτων σε καταφύγια, άσκηση ελέγχου επί της ψυχοσωματικής ενότητας του ατόμου, κ.λπ., η αντιμετώπιση από την αστυνομία έχει αναχθεί βιβλιογραφικά σε trafficking που ασκείται από την πολιτεία²⁸⁰. Η αστυνομία έχει αντίθετη άποψη, σημειώνοντας πως δεν είναι δυνατόν τα θύματα να εξαναγκαστούν για να μείνουν στη χώρα. Πιθανώς αυτό να μπορεί να εξηγηθεί μέσω της ομολογούμενης πρόσφατης ενίσχυσης του αστυνομικού έργου μέσω εκπαίδευσης που αφορά την αναγνώριση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο σύγχρονος λόγος για trafficking, το οποίο όπως ενημερωθήκαμε δεν αποκλίνει σημαντικά από το εμπόριο σκλάβων των περασμένων αιώνων, έχει αντιπαρατεθεί δριμύτατα με τον αντίστοιχο λόγο για την εκούσια πορνεία, η οποία αντιπαράθεση στηρίχθηκε από οργανώσεις που τάχθηκαν προς το ένα ή τον άλλο «πόλο» της πορνείας. Συμπεράναμε πως η διαφοροποίηση αυτή του trafficking από

²⁸⁰ Jobe A., ό.π., σελ. 168.

την πορνεία επρόκειτο για μια πετυχημένη κοινωνική κατασκευή που επιδιώκει να καταλήξει στην “καλή” και στην “κακή” πορνεία²⁸¹.

Αυτό αποτυπώνεται στον επίσημο ποινικό έλεγχο ο οποίος μεριμνά πλήρως για το θύμα της σωματεμπορίας, αλλά όχι και για την εκουσίως εκδιδόμενη. Παρ’ όλα αυτά οι πρόνοιες του νομικού πλαισίου για τα θύματα trafficking αγνοούνται συνήθως, όπως είδαμε, κατά την άσκηση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Σε αυτό ευθύνονται οι ελλείψεις χρηματοδοτήσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου, και ειδικότερα για την προστασία των θυμάτων, η δομή και λειτουργία της αστυνομίας, οι νοοτροπίες και οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των επαγγελματιών του ΣΑΠΔ, η ανεπαρκής συνεργασία μεταξύ κυβερνητικών και μη κυβερνητικών υπηρεσιών, κ.λπ. Οι πρόνοιες των εθνικών και υπερεθνικών κειμένων χρησιμοποιούνται από την αστυνομία ωστόσο ως κίνητρα που θα εξασφαλίσουν τη συνεργασία με το θύμα, άσχετα αν τελικά δεν εφαρμοστούν.

Η επί της πράξης κατηγοριοποίηση της εκδιδομένης ως εκούσια ή εξαναγκαζόμενη διαπιστώσαμε πως δεν είναι ένα εύκολο, αλλά ούτε και ορθολογικό εγχείρημα²⁸². Ένα τέτοιο σχήμα όταν ακολουθείται πιστά από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο πολλά είναι τα ζητήματα που προκύπτουν. Είδαμε έτσι πως γυναίκες εκδιδόμενες απορρίπτονται ως θύματα γιατί δεν ταιριάζουν με το πρότυπο του «ιδεατού θύματος»²⁸³, δηλαδή αποκλίνουν σύμφωνα με την τυπική και άτυπη κοινωνική αντίδραση από αυτό, για διάφορους λόγους.

Ένας από αυτούς τους λόγους είναι η προηγούμενη εμπλοκή της γυναίκας με την πορνεία. Είναι δύσκολο να εμπεδωθεί στις συνειδήσεις των φορέων κοινωνικού ελέγχου πως κανείς δύναται να είναι ταυτόχρονα και θύμα και παραβάτης. Και κατ’

²⁸¹ Weitzer R., ό.π., σελ. 467.

²⁸² Farrell A., McDevitt J. & Fahy S., ό.π., σελ. 206-207.

²⁸³ Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., ό.π., σελ. 68.

επέκταση, καθώς σε πολλές χώρες η πορνεία δεν είναι ποινικοποιημένη, αλλά εγκληματοποιημένη, είναι δύσκολο να κατανοηθεί πως μια γυναίκα, όσο παρεκκλίνουσα και αν φαίνεται κατά την κοινή ηθική, είναι θύμα ενός εγκλήματος που εμπεριέχει σεξουαλικές σχέσεις. Άλλωστε συμβαίνει, όπως επισημάνθηκε και ερευνητικά, οι γυναίκες εκδιδόμενες να μεταβαίνουν από τη μια πορνεία στην άλλη. Αυτό συνδέθηκε με τη μεγαλύτερη “ευαλωτότητα” της γυναίκας που είχε προηγούμενη εμπλοκή στη πορνεία από τα κυκλώματα του trafficking, λόγω υψηλής θεατότητάς της, και με την επιστροφή στην επί πληρωμή πορνεία του θύμα που διασώθηκε από το trafficking, λόγω απουσίας άλλων επιλογών στη ζωή του ή των επιπτώσεων αυτής καθαυτής της θυματοποίησής.

Για να διερευνηθεί κατά πόσο η κοινωνική κατασκευή της πόλωσης για το ζήτημα της πορνείας διαπερνά τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο, εξετάστηκαν οι δύο φορείς που αφορούν τις εκδιδόμενες, δηλαδή η Αστυνομία και η Ποινική Δικαιοσύνη. Η αστυνομία, το πρώτο στάδιο, είναι καθοριστική για τη μετέπειτα αντιμετώπιση της γυναίκας. Διαπιστώθηκε πως αποτυγχάνει να αναγνωρίσει ακόμη και “κραυγαλέες” περιπτώσεις trafficking, π.χ. έρευνα με τις ανήλικες εκδιδόμενες στις ΗΠΑ. Ακόμη και όταν αναγνωριστούν ως θύματα, δε γίνονται δέκτες ευνοϊκότερης αντιμετώπισης, εφόσον περιθωριοποιούνται με παρόμοιο τρόπο που περιθωριοποιούνται οι «παρεκκλίνουσες εκδιδόμενες» και οι «παράνομες μετανάστριες»²⁸⁴.

Όσον αφορά το δικαστήριο, η θέση τους υποβαθμίζεται ακόμη περισσότερο, γιατί δέχονται τέτοιας αντιμετώπισης σαν να πρόκειται για εκείνες που δικάζονται. Τελικά δε δικαιώνονται, γιατί σπάνια καταδικάζονται οι δράστες και έχουν ήδη θυματοποιηθεί διπλά από τη διαδικασία. Εν κατακλείδι, τα θύματα ομολογούν τον

²⁸⁴ Aradau C., ό.π., σελ. 2-3.

“εργαλειακό” ρόλο τους από το ΣΑΠΔ, επειδή η βαρύτητα δίνεται στη συλλογή πληροφοριών από αυτά για το έγκλημα και στην κατάθεσή τους κατά τη δίκη, αγνοώντας τις ανάγκες τους και ματαιώνοντας τις υποσχέσεις που τους δόθηκαν ως κίνητρα συνεργασίας.

Η πορνεία, είτε ως trafficking, είτε ως απόφαση του ατόμου για εκπόρνευση, θα πρέπει, τόσο ακαδημαϊκά, όσο και μέσα από τις πολιτικές του κράτους, να λαμβάνεται υπόψη ως μια ολότητα²⁸⁵. Είναι δύο εκφάνσεις του ίδιου ζητήματος, γιατί αυτό που αλλάζει είναι το αποτέλεσμα. Αλλά εύκολα η εθελούσια πορνεία γίνεται εξαναγκαστική και αντίστροφα, κάτι το οποίο εξαρτάται από τον τρόπο που θα αντιμετωπισθεί. Έτσι, τα θύματα του trafficking παραμένουν στις κοινωνικές συνειδήσεις ως «πόρνες» και άρα περιθωριοποιημένες²⁸⁶. Η αλλαγή της στάσης θα πρέπει να αφορά και τις δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος.

Ειδικότερα σε σχέση με την αναγνώριση θυμάτων trafficking, η αλλαγή των αντιλήψεων των αρμόδιων επαγγελματιών είναι και εκεί απαραίτητη. Τα θύματα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως άτομα που χρήζουν προστασίας και όχι ως υποθέσεις που θα ανεβάσουν τον πήχη της αποδοτικότητας της Αστυνομίας και της Ποινικής Δικαιοσύνης. Παράλληλα όμως και η εκδιδόμενη θα πρέπει να αναγνωρίζεται ως επαγγελματίας, ώστε να μην κινδυνεύει να θυματοποιηθεί από τα δίκτυα σωματεμπορίας. Δεν αρκεί να αποποινικοποιηθεί σε χώρες που δεν έχει εφαρμοστεί ακόμη κάτι τέτοιο, γιατί είναι υψηλά ενοχοποιημένη ως πράξη, και άρα η αλλαγή θα πρέπει να αρχίσει εκ των έσω.

Επιπροσθέτως, χρειάζεται να σημειώσουμε πως για την καλύτερη καταπολέμηση του φαινομένου του trafficking, απαιτείται αποτελεσματικότερη

²⁸⁵ Weitzer R., ό.π., σελ. 468.

²⁸⁶ Doezeema J., *Sex Slaves and Discourse Masters. The construction of trafficking*, ό.π., σελ. 120-122

αντιμετώπιση από την αστυνομία και την ποινική δικαιοσύνη και άρα βελτίωση της διαδικασίας αναγνώρισης των θυμάτων. Αυτό σημαίνει πως οι γυναίκες εκείνες που αναγνωρίζονται ως θύματα συμβάλλουν ουσιωδώς στη συνολική προσπάθεια της πολιτείας να εξαλείψει το φαινόμενο και άρα θα πρέπει να τίθενται στο επίκεντρο. Η βελτίωση της διαδικασίας ταυτοποίησης θα μπορούσε να επιτευχθεί με μια σειρά μέτρων, όπως την περαιτέρω επιμόρφωση των επαγγελματιών, τη διακρατική συνεργασία των φορέων, τη στήριξη όχι μόνο του θύματος, αλλά και της οικογένειάς του, την απομάκρυνσή του από τον χώρο που κατοικούσε, κ.λπ.²⁸⁷.

Πρωτεύουσας σημασίας όμως θα πρέπει να είναι η θέσπιση κατάλληλων διατάξεων και η δημιουργία δομών που θα επιτρέπουν στο θύμα να καταγγείλει ελεύθερα την εμπορία, αλλά και που θα την προθυμοποιήσει να καταθέσει στο δικαστήριο, δίχως το καθεστώς φόβου²⁸⁸. Θα προσθέταμε πως θα πρέπει οι αρχές να μην έχουν στεγανά κατά την εξιχνίαση του εγκλήματος και έτσι μια υπόθεση πορνείας αλλοδαπών να διερευνάται ως ενδεχόμενη υπόθεση σωματεμπορίας²⁸⁹. Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να σημειωθεί η ανάγκη διεπιστημονικής προσέγγισης της ποινικής δικαιοσύνης, όπως μαρτυρούν και όλες οι παραπάνω έρευνες που μελετήσαμε, καθώς οι νομικοί προσδιορισμοί της πορνείας καταδείχτηκαν ανεπαρκείς προς μια σφαιρική αντιμετώπιση του ζητήματος και προς μια κατ' ουσία και όχι κατ' επίφαση ταυτοποίηση, αλλά και μεταχείριση των εκδιδομένων γυναικών.

²⁸⁷ Kara S., ό.π., σελ. 209-213.

²⁸⁸ Μαγγανάς Α. & Λάζος Γ., Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην Πράξη: "Η Συμβολή του Ποινικού Δικονομικού Δικαίου στην Πάταξη του Φαινομένου Εκμετάλλευσης Εκδιδομένων Ατόμων", Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 130.

²⁸⁹ Μάσπερο Α. & Χαϊνός Ε., ό.π., σελ. 306.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adelson J. W., *Child Prostitute or Victim of Trafficking?*, Journal Volume 6 Issue 1 Article 8, University of St. Thomas Law 2008.

Ainsworth P. B. & Pease K. *,Psychology in Action. Police Work*, The British Psychological Society and Methuen, London & New York 1987.

Almodovar, J. N., *Hastings Women's Law Journal*: "For their Own Good: The Results of the Prostitution Laws as Enforced by Cops, Politician and Judges", Volume 10, Article 7.

Aradau C., *Rethinking Trafficking in Women. Politics out of Security*, Palgrave Macmillan, New York 2008.

Augustin L. M., *Sex at the Margins. Migration, Labour Markets and the Rescue Industry*, Zed Books, London & New York 2007.

Bell L., *Good Girls/Bad Girls: Feminists and Sex Trade Workers Face to Face*, Seal, Seattle 1987.

Berger P. L. & Luckmann T., *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Penguin Books, Middlesex 1991.

Bromberg S., *Feminist Issues in Prostitution*, Cal State University, Northridge 1997.

Davis J.N., *Prostitution. An International Handbook on Trends. Problems and Policies*, Greenwood Press, Westport 1993.

Doezema J., *Forced to Choose: Beyond the Voluntary v. Forced Prostitution Dichotomy. In Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition*, Routledge, London 1998.

Doezema J., *Loose Women or Lost Women? The Re-emergence of the Myth of White Slavery in Contemporary Discourses of Trafficking in Women*, *Gender Issues* / Winter 2000.

Doezema J., *Sex Slaves and Discourse Masters. The construction of trafficking*. Zed Books, New York 1988.

Doezema J., *Who Gets to Choose? Coercion, Consent and the UN Trafficking Protocol*. *Gender and Development* 10, no. 1, 2002.

European Network for HIV/STI Prevention and Health Promotion among Migrant Sex Workers -TAMPEP, *Sex work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries*, Netherlands 2009.

Farley M., *Trafficking, and Cultural Amnesia: What We Must Not Know in Order To Keep the Business of Sexual Exploitation Running Smoothly*, *Yale Journal of Law and Feminism Prostitution*, 5/3/2006.

Farrell A., McDevitt J. & Fahy S., “*Identifying Human Trafficking Victims: Where are all the victims? Understanding the determinants of official identification of human trafficking incidents*”, *American Society of Criminology*, Volume 9, Issue 2.

Fondation SCELLES, *Sexual Exploitation Prostitution and Organized Crime*, ECONOMICA, Paris 2012.

Friedman D. B., *The Research Tool Kit. Putting it All Together*, Brooks/ Cole Publishing Company, USA 1998.

Goldstein P. J., *Prostitution and Drugs*, Mass: D.C. Heath, Lexington 1979.

Greenberg M.S., Wilson C.E. & Mils M.K., *Victim Decision Making: An Experimental Approach*, W.H. Freeman, San Francisco 1982.

Gromek- Brok K., *Εγκληματολογία: “Η Οδηγία της ΕΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων και την Προστασία των Θυμάτων: Θα είναι αποτελεσματική;”*, μτφρ. Γουσέτη Ι., *Νομική Βιβλιοθήκη*, τευχ. 02, 2011.

Halter S., *Factors That Influence Police Conceptualizations of Girls Involved in Prostitution in Six U.S. Cities: Child Sexual Exploitation Victims or Delinquents?* *Child Maltreatment*, 15(2), Sage Publications, 2010.

Haynes D. F., “*Used, Abused, Arrested and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers*”, *Human Rights Quarterly* 26, The Johns Hopkins University Press, 2004.

Jobe A., *Human Trafficking in Europe. Character, Causes and Consequences: “Accessing Help and Services: Trafficking Survivors’ Experiences in the United Kingdom”*, Palgrave Macmillan, New York 2010.

Kara S., *Sex Trafficking. Inside the Business of Modern Slavery*, Columbia University Press, New York 2009.

Lacey W. F., “*Vagrancy and Other Crimes of Personal Condition*”, *Harvard Law Review*, Vol. 66, No. 7, May 1953.

Lee M., *Human Trafficking*, Routledge, New York 2007.

Lowman J., *Violence Against Women: “Violence and the Outlaw Status of (Street) Prostitution in Canada”*, Vol. 6 No. 9, Sage Publications, September 2000.

Magliveras K. D., *Combating Trafficking In Persons. The Role And Action Of International Organisations, Centre Of International And European Economic Law. Working Papers*, Ant. N. Sakkoulas Publishers, Athens-Komotini 2007.

Marx, K., *The Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*, New York: International, 1964.

McKinlay P.& Thorpe K., *Identification of victims of trafficking in human beings in international protection and forced return procedures*, Home Office Science

(Migration and Borders Analysis), European Migration Network. Third Focused Study of 2013, Home Office & EMX.

McRedmond P., Human Trafficking in Europe. Character, Causes and Consequences: “*Accessing Help and Services: Trafficking Survivors’ Experiences in the United Kingdom*”, Palgrave Macmillan, New York 2010.

Mediterranean Institute for Gender Studies, *Rape Dates Cases Among Young Women. Strategies for Support and Prevention. Final Results of a Project by Five European Countries*, University of Nicosia Press, Nicosia 2008.

Monzini P., *Sex Traffic. Prostitution, Crime and Exploitation*, Zed books, London & New York 2005.

Morris A. Women, *Crime and Criminal Justice*, Basil Blackwell, New York 1987.

Nanu C., Human Trafficking in Europe. Character, Causes and Consequences: “*Preventing Trafficking in Human Beings: Moldova*”, Palgrave Macmillan, New York 2010.

Nicola A., Cuaduro A., Lombardi M. & Ruspini Paulo, *Prostitution and Human Trafficking. A focus on Clients*, Springer, New York 2009.

Office of the High Commissioner for Human Rights, *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*.

Outshorn J., *The Politics of Prostitution. Women’s Movement, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce*, Cambridge University Press, Cambridge 2004.

Quinn C. M., *Revisiting Anna Moscowitz Kross's Critique Of New York City's Women's Court: The Continued Problem Of Solving The "Problem" Of Prostitution With Specialized Criminal Courts*, Fordham Urb. L.J. [Vol. Xxxiii, 12 May 2006.

Russell A. M., *Boundaries of the Body; Embodiment and Abjection in Trafficking for Sexual Exploitation*, University of Leeds, White Rose, 2013.

Russell E. H. D., *Sexual Exploitation. Rape, Child Sexual Abuse and Workplace Harassment*, Sage Publications, California 1987.

Ryan C. & Hall M., *Sex tourism. Marginal people and liminalities*, Routledge Publications, London & New York 2001.

Sanders T., *The Risks of Street Prostitution: Punters, Police and Protesters*, Urban Studies, Vol. 41, No. 9, August 2004.

Shelley L., *Human Trafficking. A Global Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge 2010.

Sigmon J. N., *Victims and Offenders: "Combating Modern-Day Slavery: Issues in Identifying and Assisting Victims of Human Trafficking Worldwide"*, U.S. Department of State, Washington DC, 2008.

Silva C, Machado H. & Silva S., *Law, Science and the Female Body: Prostitution as a «Boundary Object»*, 5th Conference of the ESA, Helsinki 2001.

Sullivan B., *The Australian and New Zealand Journal of Criminology: "Rape, Prostitution and Consent"*, Volume 40, No. 2, 2007..

Swanson C. R. & Territo L., *Police Administration. Structures, Processes and Behavior*. Macmillan, New York 1983.

Tavacoli N., “*A Crime that Offends the Conscience of Humanity: A Proposal to Reclassify Trafficking in Women as an International Crime*”, *International Criminal Law Review*, vol. 9, 2009.

Tyldum G. & Brunovski A., *Data and Research on Human Trafficking: “A Global Survey: Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking”*, Offprint of the Special Issue of *International Migration* Vol. 43 (1/2) 2005.

Weis K. & Borges S. S., “*Victimology and Rape: The Case of the legitimate victim*”, *Issues of Criminology*, τόμος 8, τεύχος 2^ο.

Weitzer R., *Politics & Society: “The Social Construction of Sex Trafficking: Ideology and Institutionalization of a Moral Crusade”*, Vol. 35 No. 3, Sage Publications, September 2007.

Zatz N. D., *Chicago Journals: “Sex Work/ Sex Act: Law, Labor and Desire in Constructions of Prostitution”*, The University of Chicago Press, Winter 1997.

Αρτινοπούλου Β & Α. Μαγγανάς, *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996.

Αρτινοπούλου Β., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη: “Νέες μορφές θυματοποίησης στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα”*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000.

Αρτινοπούλου Β., *Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2006.

Δασκαλάκης Η. & συνεργάτες, *Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα*, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, 1983.

Δασκαλάκης Η., *Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1985.

Εργαστήριο Σπουδών Φύλου και Ισότητας, Εθνικό Παρατηρητήριο για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, *“Πρώτη εθνική έκθεση της Ελλάδας”*, Νοέμβριος 2004, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Κανταράκη Μ., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα: “Θύματα εξαναγκασμού σε πορνεία”*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000.

Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Καταπολεμώντας την Εμπορία Ανθρώπων. Προβλήματα και Προοπτικές*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.

Κυριαζή Ν., *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και Τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009.

Κωνσταντοπούλου Χ., *Κοινωνιολογία της «Καθημερινότητας»*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2009.

Λαζάρη Ν. & Λαλιώτου Ι., *Σωματεμπορία γυναικών, πορνεία, σεξουαλική εκμετάλλευση*, ΚΕΘΙ, Αθήνα 2001.

Λάζος Γ. (σε συνεργασία με τη Μ. Ζάννη), *Διεθνική σωματεμπορία και εξαναγκαστική πορνεία στην Ελλάδα του 2002*, STOP NOW- ΚΕΔΕ, Αθήνα 2003.

Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Ο Πελάτης*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010, σελ.

Λάζος Γ., *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στη Σύγχρονη Ελλάδα. Η Εκδιδόμενη*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010.

Λάζος Γ., *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες- Θεωρία και πράξη*, Παπαζήσης, Αθήνα 1998.

Λαμπροπούλου Π. Ε., *Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1994.

Μαγγανάς Α.& Λάζος Γ., *Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην Πράξη: “Η Συμβολή του Ποινικού Δικονομικού Δικαίου στην Πάταξη του Φαινομένου Εκμετάλλευσης Εκδιδομένων Ατόμων”*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004.

Μαγγανάς Α., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη: “Η Μάχη Κατά Του Οργανωμένου Εγκλήματος. Η εμπειρία του Κεμπέκ στον Καναδά”*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000.

Μαγγανάς Δ. Α., *Τα Εκδιδόμενα Άτομα- Πορνεία : Παρέκκλιση ή Παράβαση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1994.

Μαράτου- Αλιπράντη Λ., *Η Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα. Τα ευρήματα της Πανελληνίας Έρευνας του Κ.Ε.Θ.Ι.*, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα 2007.

Mason J., *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009.

Μάσπερο Α. & Χαϊνάς Ε., *Ο κύκλος της κακοποίησης. Ενδοοικογενειακή βία- Σεξουαλική κακοποίηση, Trafficking, Bullying: “Η παράνομη διακίνηση γυναικών στην Ελλάδα με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, ως οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα, και η αστυνομική της αντιμετώπιση”*, Εκδόσεις Αρχιτέλαγος, Αθήνα 2008.

Μίχα Ε. & Μπαλτσαβιά Μ., *Πρακτικός Νομικός Οδηγός για την Αντιμετώπιση της Εμπορίας Ανθρώπων, Stop Trafficking.*

Μπότση Χ., *Διακίνηση και Εμπορία Ανθρώπων*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 23.

Πενταράκη Μ., Σιακαβέλλα Ε., Σοφικίτη Ε., *Κακοποίηση Παιδιού και Εφήβου. Ανίχνευση, Αντιμετώπιση, Πρόληψη: “Μορφές κακοποίησης και πορνεία. Παιδική κακοποίηση και ενήλικη πορνεία: μια πρώτη συζήτηση”*, Εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα 2011.

Ρωμανίδου Ν. Ε., *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη: “Οι αλλοδαποί πρόσφυγες και μετανάστες ως θύματα”*, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2000.

Σιμοπούλου Π., *Η προστασία των Γυναικών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση: Σύγχρονη Προσέγγιση στη Διεθνή και Ευρωπαϊκή Δικαιοταξία*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2011.

Στεργιούλης Ε., *Κοινωνιολογία της Αστυνομίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008.

Τσάκαλου Χ., *Διαδικασίες κοινωνικού αποκλεισμού των μεταναστριών γυναικών στην ελληνική κοινωνία : Η περίπτωση των θυμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2008.

Τσιγκρής Α., *Λήψη Αποφάσεων και Ενεργοποίηση των Μηχανισμών του Ποινικού Συστήματος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1999.

Φαρσεδάκης Ι. *Η Εγκληματολογική Σκέψη από την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας*, τεύχος Α', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990.

Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005.

Χαΐδου Α., *Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996

NOMIKA KEIMENA

European Commission, *Reference document Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings. Especially for Consular Services and Border Guards*, Home Affairs.

UNHCR, *Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών*, Σειρά Συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών Νο. 20378, Τόμος 1249.

United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 55/25 of 15 November 2000.

UNODC, *Combating Trafficking In Persons. A Handbook for Parliamentarians*, UNODC/IPU Publication.

Απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου 2002/629/ΔΕΥ της 19ης Ιουλίου 2002, “*Για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων*”, Επίσημη Εφημερίδα L 203 της 1/8/2002.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/Εκ Του Συμβουλίου Της 29^{ης} Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές*, L 261/19.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2011/36/ΕΕ Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την Πρόληψη Και Την*

Καταπολέμηση Της Εμπορίας Ανθρώπων και για την Προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την Αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ Του Συμβουλίου, Στρασβούργο 5 Απριλίου 2011.

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση Πλαίσιο του Συμβουλίου της 19^{ης} Ιουλίου 2002 Για Την Καταπολέμηση Της Εμπορίας Ανθρώπων, 2002/629/Δευ, 1.8.2002.*

Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος πρώτο, Αρ. φύλλου 161, 5 Αυγούστου 1999.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως Της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος Υπ' Αριθμ. 3904 *Εξορθολογισμός Και Βελτίωση Στην Απονομή Της Ποινικής Δικαιοσύνης Και Άλλες Διατάξεις, Τεύχος Πρώτο Αρ. Φύλλου 218, 23 Δεκεμβρίου 2010.*

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 3064, *Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών, Φ.Ε.Κ. 248/Α/15-10-2002.*

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 3274, *“Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού”, Φ.Ε.Κ. Α'195/19-8-04.*

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 3386 *“Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια”, Φ.Ε.Κ. 212/Α/23-8-2005.*

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 4198, *"Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις"*, Φ.Ε.Κ. 215 Τεύχος Α'/11-10-2013.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Νόμος Υπ' Αριθ. 4216, *"Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων"*, Φ.Ε.Κ. 266, 10/12/2013.

Ο περί *"Ποινικού Κώδικα Νόμος"* της Κύπρου, ΚΕΦ. 154.

Συμβούλιο Της Ευρώπης, *Σύμβαση Του Συμβουλίου Της Ευρώπης Για Τη Δράση κατά της Διακίνησης Και Εμπορίας Ανθρώπων*, Φ092.22/1394, Βαρσοβία, 16.5.2005.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/27.united_kingdom_trafficking_en_version_feb2014_final.pdf

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EL:PDF>

<http://nicosiamercycentre.com/about.html>

<http://people.exeter.ac.uk/watupman/undergrad/aac/scale.htm>

<http://tvxs.gr/news/ellada/athoes-treis-orothetikes-ierodoyles>

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=37821&Itemid=1246&lang=

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Flags-sos_en.asp

<http://www.eurosurveillance.org/ViewArticle.aspx?ArticleId=1898>

<http://www.lexigram.gr/lex/enni/%CE%BC%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CF%8C%CF%82#Hist1>

<http://www.lexigram.gr/lex/enni/%CF%80%CF%8C%CF%81%CE%BD%CE%B7#Hist1>

[http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/All/66FEA10FB43FE8E0C22574190038CFD7/\\$file/nomos%20emporias%20prosopon.pdf?OpenElement](http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/All/66FEA10FB43FE8E0C22574190038CFD7/$file/nomos%20emporias%20prosopon.pdf?OpenElement)

<http://www.news.gr/ellada/koinonia/article-wide/195037/h-katerina-h-maria-kai-h-psyhh-poy-den-athoonei.html>

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>

<http://www.protothema.gr/greece/article/469645/telos-sti-dimosiopoisi-ton-stoiheion-orotheitikon-ierodoulon>

<http://www.state.gov/j/tip/laws/61124.htm>

<https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/countrylist-traffickingprotocol.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οδηγός συνεντεύξεων για τα αναγνωρισμένα θύματα trafficking

(Ερωτήσεις ημι-δομημένου τύπου ανά θεματική ανάλυσής τους)

Προπαρασκευαστικές ερωτήσεις

-Πόσο καιρό βρίσκεσαι στην Κύπρο;

-Σου αρέσει αυτή η χώρα;

A. Προφίλ θυμάτων και πληροφορίες της διακίνησης

-Εθνικότητα, ηλικία, απασχόληση και ενδιαφέροντα της συνεντευξιζόμενης

-Πληροφορίες για τους λόγους που έφτασε στη χώρα και τη διακίνησή της από το κύκλωμα

B. «Αναγνώριση από την αστυνομία»

-Ανέφερες εσύ την πράξη που υπέστης ή ο εντοπισμός σου ήταν αποτέλεσμα της αστυνομικής έρευνας;

-Πότε ταυτοποιήθηκες ως θύμα trafficking;

-Ποια ήταν η διαδικασία για την ταυτοποίησή σου ως θύμα από την αστυνομία;

-Οι συζητήσεις έγιναν με άνδρα ή με γυναίκα αστυνομικό;

-Πόσο διήρκεσε η διαδικασία ταυτοποίησης;

-Θεωρείς πως κάποιες από τις ερωτήσεις της αστυνομίας ήταν προσβλητικές προς εσένα;

-Θεωρείς πως αμφισβητήθηκε ο λόγος σου κατά τις συζητήσεις αυτές;

-Ποιο ήταν το συναίσθημα της διήγησης των γεγονότων στην αστυνομία;

-Τι κρίνεις πως θα έπρεπε να ήταν καλύτερο ή διαφορετικό όσον αφορά τη διαδικασία ταυτοποίησης της αστυνομίας;

Γ. «Καταφύγιο»

Έμεινες στο κυβερνητικό καταφύγιο και για τι διάστημα;

Δ. «Δικαιώματα θυμάτων»

-Ήταν παρόν διερμηνέας κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεών σου με την αστυνομία και αν ναι ήταν γυναίκα ή άνδρας;

-Έχεις λάβει ποτέ το κυβερνητικό επίδομα;

-Έχεις ενημερωθεί για τα δικαιώματά σου ως θύμα trafficking και αν ναι από ποιον;

-Ποια από αυτά σου παρέχονται;

Ε. «Ποινικό Δικαστήριο»

-Έχει προωθηθεί η υπόθεση σε δίκη; Αν ναι, βρίσκεσαι εν αναμονή ή εκδικάστηκε;

-Ποιο είναι το συναίσθημα κατά τη διάρκεια της αναμονής για το δικαστήριο;

-Έως σήμερα έχεις νιώσει δικαιωμένη από την εξέλιξη της υπόθεσης;

-Ένιωσες ποτέ άγχος για τα πιθανά αποτελέσματα της δίκης;

ΣΤ. «ΜΚΟ»

-Ποια η άποψή σου για τις ΜΚΟ; Σε έχουν συνδράμει μέχρι σήμερα;

-Θα ήθελες να είχες περαιτέρω παροχές από αυτές και αν ναι ποιες;

Ζ. «Συνεργασία με την αστυνομία»

-Ποιοι είναι οι λόγοι που αποφάσισες να συνεργαστείς με την αστυνομία και να παραμείνεις στη χώρα;

-Πώς θα χαρακτήριζες τη σχέση σου με την αστυνομία κατά τη διάρκεια συνεργασίας;

-Ένιωσες να έχεις μετανιώσει για την κατάθεσή σου;

-Πού θεωρείς ότι σε βοήθησε κυριότερα ο χαρακτηρισμός σου ως «θύμα»;

Ελεύθερη ερώτηση

Υπάρχει κάτι άλλο που θα ήθελες να εκφράσεις και δε σου δόθηκε η ευκαιρία στην παρούσα συνέντευξη;

Οδηγός συνεντεύξεων για τους αρμόδιους επαγγελματίες αναγνώρισης θυμάτων
trafficking (Αστυνομία- ΜΚΟ)

(Ερωτήσεις ημι-δομημένου τύπου ανά θεματική ανάλυσής τους)

Προπαρασκευαστικές ερωτήσεις

-Πληροφορίες για τον φορέα που εκπροσωπείτε

-Αξιολόγηση της κυπριακής νομοθεσίας για το trafficking

A. Προφίλ των θυμάτων της σωματεμπορίας

Τα κυρίως κοινά χαρακτηριστικά των θυμάτων σωματεμπορίας

B. «Αναγνώριση από την Αστυνομία»

-Η διαδικασία της αναγνώρισης θυμάτων sex trafficking από την αστυνομία

-Η ανταπόκριση του θύματος στη διαδικασία αυτή

-Αν καταγγέλλεται το έγκλημα από το θύμα σωματεμπορίας ή αν εντοπίζεται αυτό από την αστυνομία

-Τα τρωτά σημεία της διαδικασίας ταυτοποίησης

-Εάν δύναται να αποτύχει η αστυνομία στην αναγνώριση κάποιου θύματος σωματεμπορίας

-Προτάσεις βελτίωσης της διαδικασίας ταυτοποίησης

Γ. «Καταφύγιο»

Η άποψη για τη διαβίωση του θύματος εντός του κυβερνητικού καταφυγίου

Δ. «Δικαιώματα θυμάτων»

-Ποια η ενημέρωση των θυμάτων περί των δικαιωμάτων τους

-Αξιολόγηση των παρεχόμενων δικαιωμάτων προς τα θύματα σωματεμπορίας

Ε. «Ποινικό Δικαστήριο»

-Κατά πόσο συγκατατίθενται τα θύματα του υπό μελέτη εγκλήματος στην παραπομπή της υπόθεσης σε δίκη

-Κατά πόσο η παραπομπή της υπόθεσης στην ακροαματική διαδικασία αποτελεί για τα θύματα αυτά δικαίωση και κατά πόσο δευτερογενής θυματοποίηση

ΣΤ. «ΜΚΟ»

-Ο ρόλος των ΜΚΟ όσον αφορά τον εντοπισμό, αναγνώριση και στήριξη (προ αλλά και μετά δίκης) των θυμάτων sex trafficking

- Η σχέση των ΜΚΟ με την αστυνομία

Ζ. «Συνεργασία των θυμάτων με τις Αρχές»

-Οι λόγοι απόφασης των θυμάτων σωματεμπορίας για συνεργασία με τις Αρχές και η σχέση μεταξύ τους αυτών των δύο

Η. «Σχέση εκούσιας με εξαναγκαστική πορνεία»

-Ποια η σχέση της εκδιδόμενης εκουσίως με το sex trafficking και αντίστροφα

-Κατά πόσο αναγνωρίζεται επιτυχώς το θύμα sex trafficking ως τέτοιο όταν στο παρελθόν εκπορνευόταν εκουσίως

Ελεύθερη ερώτηση

Να εκφραστούν ελεύθερα σε ό,τι δεν τους δόθηκε η ευκαιρία μέσω της συνέντευξης

Επιλεγμένα αποσπάσματα των συνεντεύξεων με συνεντευξιαζόμενους τα θύματα trafficking και τους αρμόδιους επαγγελματίες της ταυτοποίησης τους ανά ενότητα ερωτήσεων (βλ. παραπάνω)

Πίνακας 1: Απαντώμενες στις προπαρασκευαστικές ερωτήσεις

Απ.	Προπαρασκευαστικές ερωτήσεις
A.	-«Τώρα είμαι ήδη ένα χρόνο εδώ.. ένα χρόνο.. από τον προηγούμενο Μάιο» -«Μου αρέσει ο τόπος, μου αρέσουν τα μέρη, αλλά δε μου αρέσουν οι άνθρωποι»
P.	-«Ζούσα εδώ τρία χρόνια πριν φύγω για το Ηνωμένο Βασίλειο, δηλαδή το 2011 ήρθα» -«Μ' αρέσει αυτή η χώρα. Πραγματικά πολύ ωραία.. τα τοπία.. πραγματικά πολύ ωραία, διάσημα. Είναι όμορφα για διακοπές»
S.	-«Ηρθα.. ω Θεέ μου (σκέφτεται).. πριν ένα χρόνο και ένα μήνα» -«Είναι όμορφη χώρα. Μου αρέσει ο καιρός και μου αρέσουν οι παραλίες, ό,τι μπορείς να δεις εδώ.. δεν ξέρω.. αλλά μου αρέσει αυτή η χώρα»
T.	-«Μέχρι σήμερα είμαι 6 χρόνια.. 6 χρόνια και 2 μήνες. Από τα 22 μου» -«Ναι μου αρέσει.. αλλά μου αρέσει πλέον... για τα παιδιά μου»
K.	-«Είμαι 4 χρόνια και 4 μήνες εδώ» -«Όχι»
L.	-«Ηρθα το 2009 στην Κύπρο πρώτη φορά στη ζωή μου... Ήρθα εδώ στα 29 μου χρόνια» -«Μου αρέσει γιατί υπάρχουν ευχάριστοι άνθρωποι τριγύρω... Ξεχωρίζω αυτό που έγινε από τους ανθρώπους που εδώ είναι φιλικοί»
A Σ Τ Υ Ν	-«Το Γραφείο ιδρύθηκε το 2004. Άρχισε τη λειτουργία του με δύο άτομα τότε και σιγά-σιγά αυξάνεται το προσωπικό. Στις αρμοδιότητες είναι η αναγνώριση, η διερεύνηση αυτή τη στιγμή, ο συντονισμός για τις επιχειρήσεις, η συνεργασία με τα επαρχιακά- ονομάζονται Γραμμή Πρόληψης Εγκλημάτων και είναι υπεύθυνοι για να κάνουν τις επιχειρήσεις, διότι αντιλαμβάνεται ότι μια επιχείρηση θέλει παρακολουθήσεις, θέλει προετοιμασία, κ.λ.π.-, ο

<p>O M I A</p>	<p>συντονισμός αυτού του τομέα εργασίας, η συνεργασία με τους Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς, με τις Κυβερνητικές Υπηρεσίες, με Υπηρεσίες του εξωτερικού- Interpol, Europol, και ό,τι προνοεί αυτό το πράγμα, ό,τι σημαίνει-. Η εκπαίδευση.. έχουμε αποκλειστικότητα στο να αναλαμβάνουμε την εκπαίδευση των αστυνομικών»</p> <p>-«Έχουμε στον Ν. 60/2014 το άρθρο 17, αν δεν κάνω λάθος, που ποινικοποιεί την αγορά των υπηρεσιών πελάτη ο οποίος εύλογα δύναται να υποθέσει- έτσι το λέει το άρθρο... Εμένα δε με χαροποιεί ιδιαίτερα αυτή η πρόνοια, προσωπικά. Αυτό σημαίνει ότι είναι στην κρίση του κάθε ανακριτή, κατά πόσο το άτομο που είναι απέναντί του θα μπορούσε να το καταλάβει, με λίγα λόγια», «Ότι είναι χώρα προορισμού, είναι η Κύπρος. Μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να είμαστε και χώρα μετάβασης»</p>
<p>M K O</p>	<p>-«Δουλεύω για την Cyprus Stop Trafficking. Αυτή εμπλέκεται σε τοπικό μη κερδοσκοπικό επίπεδο, ώστε να δει πώς μπορεί να αλλάξει η ζωή των θυμάτων πριν φύγουν από εδώ. Γιατί ξέρεις δουλεύουμε άμεσα με τα θύματα... Όταν το θύμα φεύγει από το κυβερνητικό καταφύγιο έρχονται σε εμάς κατευθείαν και μετά προσπαθώ να συγκεντρώσω όλα αυτά τα έγγραφα... Το θύμα που έρχεται σε εμένα παίρνω την ιστορία του, τη στέλνω στην Αστυνομία και μετά η Αστυνομία με ενημερώνει αν είναι θύμα trafficking»</p> <p>-«Έχουμε ένα φανταστικό νόμο για το Trafficking με φανταστικές πολιτικές και διαδικασίες για το θύμα. Είναι τεχνητές. Γιατί καμία από αυτές δε συνέβη. Γιατί η Κύπρος δεν ενδιαφέρεται για τέτοια θέματα, για τίποτα. Οπότε ακόμη και αν έχουν τον νόμο, δεν τον εφαρμόζουν. Αυτό συμβαίνει με κάθε νόμο»</p>

Πίνακας 2: Απαντώμενες στη θεματική Α

<p>Απ.</p>	<p>Θεματική Α': Γενικές πληροφορίες</p>
<p>Α.</p>	<p>-«Είμαι 22 χρόνων, από το Βιετνάμ. Έχω σπουδάσει Διοίκηση Επιχειρήσεων, πριν. Ενδιαφέροντα: το ποδόσφαιρο, ο χορός. Μου αρέσει να χορεύω αλλά δεν ξέρω χορό»</p> <p>-«Είχα διαβάσει σε αναζήτηση μου στο Ίντερνετ ότι η Κύπρος είναι καλή χώρα... Ο λόγος</p>

που ήρθα εδώ ήταν η δουλειά»

-«Ηρθα μέσω του πρακτορείου. Ένα πρακτορείο στο Βιετνάμ και ένα πρακτορείο στην Κύπρο συνεργάζονται. Μου έφτιαξαν βίζα για να έρθω εδώ και να κάνω αίτηση για τα χαρτιά μου. Και πλήρωσα 5.000 ευρώ για να έρθω εδώ. Το πρώτο πρακτορείο όταν έφτασα στην Κύπρο μου κράτησε το διαβατήριό και με έστειλε να περπατήσω με μια άλλη γυναίκα για να πάμε στο μπαρ. Δεν ήταν αυτή η δουλειά για μένα»

P. -«Είμαι 28 χρονών. Είμαι από τη Ρουμανία. Έχω χόμπι. Μου αρέσει ο χορός και η ζωγραφική. Εργάζομαι στο Ηνωμένο Βασίλειο. Προς το παρόν εκπαιδεύομαι σε ένα εστιατόριο, αραβικό εστιατόριο»

-«Όταν ήρθα για να μείνω στην Κύπρο, ήρθα για να έχω δουλειά, για να αλλάξω τη ζωή μου»

-«Ήταν μια κοπέλα από τη Ρουμανία που ήξερα, ήταν καλή φίλη και της είπα ότι θα ήθελα να πάω σε μια άλλη χώρα να βρω δουλειά και να έχω διαφορετική δουλειά, ξέρεις.. Και το κορίτσι από τη Ρουμανία μου είπε: «Ναι έχω μια άλλη φίλη στην Κύπρο!». Και επικοινωνήσα με την κοπέλα στην Κύπρο... Μου είχαν υποσχεθεί διαφορετικά πράγματα, πώς θα είναι όλα εντάξει και πως θα έχω δουλειά... Μου είπαν ψέματα και το έκαναν με άλλο τρόπο.. κακό. Δε μου είχαν πει τι δουλειά θα ήταν»

S. -«Είμαι 21 χρόνων, από τη Λετονία. Οι δραστηριότητές μου.. τώρα ασχολούμαι με τη φροντίδα στο σπίτι τεσσάρων ανθρώπων. Και μου αρέσει η μουσική και να γράφω στο ημερολόγιο. Τέτοια αντικείμενα δηλαδή. Τα ενδιαφέροντά μου αφορούν τη μάθηση, για άλλους πολιτισμούς κ.λπ.»

-«Μια κοπέλα που εμπιστευόμουν μου είπε πως: «Φεύγω για την Κύπρο και θα δουλεύω εδώ και θα σπουδάζω και θα πρέπει να έρθεις και εσύ. Θα πληρώσω εγώ το εισιτήριό σου». Την ήξερα πριν έρθω εδώ, αλλά με κορόιδεψε. Ήξερε την κατάσταση και τη ζωή μου στη χώρα μου. Αλλά με εξαπάτησε. Είπε ψέματα»

	<p>-«Ήταν με ένα άνδρα μαζί, που ήταν βασικά σα μαφία. Εκείνη πήρε από εμένα περίπου 3000 ευρώ, τα οποία είχα δώσει και δεν έλαβα τίποτα. Με πλήρωνε μόνο 3-5 ευρώ την ημέρα και επίσης με εξανάγκασαν να τον παντρευτώ. Ήταν μια κόλαση»</p>
T.	<p>-«Είμαι από τις Φιλιππίνες. Είμαι 28 χρόνων και προς το παρόν βρίσκω δουλειά στον καθαρισμό σπιτιών. Αλλά τώρα προσπαθώ να βρω μια άλλη δουλειά, σε κάποια εταιρία καθαρισμού για παράδειγμα»</p> <p>-«Στη χώρα μου είναι δύσκολο να βρεις δουλειά και είμαστε πέντε αδέρφια. Και αποφάσισα να πάω έξω από τη χώρα μου για να βρω εκεί εργασία. Γιατί ξέρεις δεν τελείωσα το κολλέγιό μου, εξαιτίας των χρημάτων. Γιατί σκεφτόμουν μόνο πώς θα επιβιώσω. Να αλλάξω τη ζωή τη δική μου και των αδερφών μου»</p> <p>-«Ήταν μια γυναίκα από τις Φιλιππίνες και είχε μια αδερφή εδώ που ήταν παντρεμένη με Τουρκοκύπριο και έπαιρνε κορίτσια από τις Φιλιππίνες να δουλεύουν εδώ, σε καμπαρέ. Στην ουσία είχε πει πως θα ήταν απλά για διασκέδαση (η δουλειά), δηλαδή φυσιολογική»</p>
K.	<p>-«Είμαι 35 χρόνων. Είμαι από το Βιετνάμ και μόλις ξεκίνησα να δουλεύω. Δουλεύω στο καθάρισμα σπιτιών»</p> <p>-«Πριν από αυτά τα 4 χρόνια κάποιοι μου είπαν να έρθω εδώ, πως θα έχω δουλειά, θα έχω χρήματα, γιατί έχω δύο παιδιά. Ήθελα να έχω χρήματα για τα παιδιά»</p> <p>-«Για να έρθω εδώ έπρεπε να πληρώσω 6.000 ευρώ, για την πράκτορα που θα με έφερνε εδώ»</p>
L.	<p>-«Είμαι από το Μαρόκο. Δε δουλεύω και έχω δύο παιδιά. Είμαι 35»</p> <p>-«Εγώ έβγαζα τα χρήματα για την οικογένειά μου. Οπότε τα χρήματα δεν ήταν αρκετά και η φίλη που είχα μου είπε πως μπορείς να βγεις έξω από το Μαρόκο, να έχεις καλή ζωή, να έχεις καλή δουλειά, να έχεις χρήματα περισσότερα για την οικογένεια, καταλαβαίνεις.. να έχεις ό,τι ονειρεύεσαι»</p> <p>-«Είχα μία φίλη, όπου είχε μία άλλη φίλη, μια γυναίκα, που δούλευε εδώ στην Κύπρο...</p>

	Μου ζήτησαν χρήματα και χαρτιά... Ήταν αρκετά τα χρήματα, περισσότερα από 5.000 ευρώ. Δεν είχα ιδέα τότε... Στην αρχή, όταν έπιασα τη δουλειά- ξέρεις τι εννοώ- έκλαιγα και έλεγα πως δε θέλω αυτή τη δουλειά, ήθελα κάτι καθαρό»
A Σ Τ Υ N O M I A	-«Το πρώτο πράγμα, το κοινό χαρακτηριστικών όλων, είναι η μεγάλη οικονομική ανάγκη. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι είναι άτομα ευάλωτα για πολλούς και διάφορους λόγους, χωρίς αυτοπεποίθηση. Κάποιες κοπέλες, μεγάλη μερίδα, είναι πόρνες, δηλαδή έχουν ξανακάνει πορνεία στις χώρες τους ή σε άλλες χώρες. Και για μένα είναι η πιο ευάλωτη ομάδα σήμερα και αυτή είναι εξέλιξη του trafficking... Είναι Ευρωπαίες. Έχουμε Μολδαβές, Ουκρανές, Ρωσίδες- πολύ ελάχιστα όμως πλέον-. Έχουμε αύξηση γυναικών από Ρουμανία, Βουλγαρία και ακόμα και από χώρες ασιατικές: Βιετνάμ... Για τις ηλικίες θα έλεγα από 20 μέχρι 40. Αλλά κυρίως τις πιο μικρές στρατολογούν. Αλλά, αν κρίνω από τις γυναίκες που λέγαμε ότι εκπορνεύονταν και στο παρελθόν, ακόμα και 35 και 38 χρόνων βρίσκουμε»
M K O	-«Το πιο κοινό είναι πως είναι ευάλωτες. Δεν έχουν καλή σκέψη. Όλες τους. Και είναι εύκολο να τις κακοποιήσουν, επειδή ποτέ δε θα αντιδράσουν και θα θεωρήσουν ότι τους έδωσαν ένα «χέρι» και θα συμβιβαστούν ότι αυτή είναι η ζωή τους, αν και απαίσια... Επίσης, για την ηλικία.. είναι όλες κοντά στα 20. Όλες. Και προέρχονται από χώρες αναπτυσσόμενες»

Πίνακας 3: Απαντώμενες στη Θεματική Β'

Απ.	Θεματική Β': Αναγνώριση από την αστυνομία
A.	-«Η Αστυνομία έμαθε για μένα, πρώτα. Μετά από δύο βδομάδες εγώ το κατήγγειλα. Το Τμήμα Αλλοδαπών της Αστυνομίας ήρθε και με συνέλαβε και μετά η Αστυνομία για το Trafficking ήρθε σε εμένα. Μου είπαν ότι ο μόνος τρόπος για να με βοηθήσουν ήταν εγώ να καταγγείλω τι συνέβη στην Αστυνομία για το Trafficking. Και έτσι έγινε»

-«Τον Φεβρουάριο η Αστυνομία ήρθε και με πήρε από εκεί.. από το μέρος που δούλευα. Με έπιασαν και μετά η Αστυνομία για το Trafficking με αναγνώρισε»

-«Με πίεσαν... Και δε με πίστεψαν, με πίεζαν... Μου είπαν πως λέω ψέματα. Μου είπαν πως πρέπει να πω την αλήθεια και με πίεσαν να πω περισσότερα: «Εάν δεν πεις τι γινόταν στο μπαρ, θα μπεις φυλακή!». Γιατί είπαν ότι ήμουν παράνομη μετανάστρια... Μετά μου είπαν πως με αναγνωρίζουν ως θύμα sex trafficking»

-«Με γυναίκα αστυνομικό»

-«Στο Γραφείο της Αστυνομίας που ασχολείται με το trafficking πήγα 4 φορές. Κάποιες φορές διαρκούσε 2 ώρες. Την πρώτη φορά 2 ώρες. Τις επόμενες ήταν περισσότερο, επειδή διηγούμουν την ιστορία μου. Τρεις με τέσσερις ώρες. Ήταν μεγάλη η διάρκεια»

-«Γενικά δεν ήταν. Στην αρχή όμως οι ερωτήσεις ήταν άσχημες, γιατί με πίεζαν και μου μιλούσαν με δυνατή φωνή. Εκείνη μου φώναζε στην αρχή. Γιατί πίστευαν ότι εγώ έβγαينا με πελάτες για να βγάλω χρήματα. Δεν πίστευαν ότι εγώ είμαι ένα άλλο κορίτσι, διαφορετικό. Ένιωθα ηλίθια, ένιωθα νευριασμένη... Ένιωθα ότι ήθελαν να πάρουν μόνο κάτι από εμένα και μετά τέλος... Ακόμα και τώρα δεν εμπιστεύομαι αρκετά την Αστυνομία.»

-«Την πρώτη- δεύτερη φορά ναι. Μετά όταν τους εξήγησα όλη την ιστορία με πίστεψαν περισσότερο»

-«Το συναίσθημα μου; Ήταν πολύ άσχημο. Ήμουν εκνευρισμένη και ένιωθα πολύ καταθλιπτικά όταν μίλαγα με την Αστυνομία για την ιστορία μου. Γιατί δεν είχα καμία επιλογή. Δεν είχα τη δυνατότητα να πάω πίσω στη χώρα μου. Και έτσι ο μόνος τρόπος για να γυρίσω πίσω ήταν να μιλήσω με την Αστυνομία»

-«Θα μπορούσαν να με πλησιάσουν, να μου μιλήσουν με καλύτερο τρόπο. Και θα ήθελα όταν μου μίλησαν, ό,τι είπαν να είναι και αυτό που κάνουν. Όχι μόνο να μιλούν και να μην κάνουν τίποτα... Όχι μόνο λόγια. Και με το επίδομα το ίδιο... Ξέρεις, αν ψάξω για δουλειά,

δεν είναι εύκολο να βρεις δουλειά εδώ. Και επίσης δεν μπορώ να πάω να σπουδάσω. Θα έπρεπε να μου φτιάξουν φοιτητική βίζα για να μπορώ να σπουδάσω. Και δεν πιστεύω ότι πρέπει να πληρώσω χρήματα για να το κάνω αυτό. Δε μου το είχαν πει αυτό»

- P. -«Εκεί (το σπίτι του trafficker) ήταν στη Λάρνακα και από εκεί ήρθα στην Πρεσβεία της Ρουμανίας εδώ στη Λευκωσία. Δεν μπορούσαν να με βοηθήσουν και μου είπαν: «Πες μας τα πάντα». Είπα τα πάντα, το πρόβλημα μου, γι' αυτούς τους ανθρώπους, κ.λπ., κ.λπ. και μου είπαν πως: «Εντάξει, η Αστυνομία έρχεται να σε πάρει». Μετά νομίζω πήγα στο Γραφείο Κατά της Εμπορίας Προσώπων που με αναγνώρισαν ως θύμα trafficking.»
- «Μετά τη μεταφορά μου και τη ζωή σε εκείνους που με έφεραν.. πέντε μήνες μετά... Ήταν το 2011, τον ίδιο χρόνο που ήρθα»
- «Η Αστυνομία εκεί με ρώτησε το πώς ήρθα εδώ, γιατί ήρθα εδώ, πόσο καιρό γνώριζα εκείνη την κοπέλα, εάν ήξερα την άλλη κοπέλα όταν ήρθα εδώ... Με ρώτησαν εάν ένιωθα καλά με τον άνδρα εκείνο, εάν έκανα σεξ μαζί του, πόσες φορές. Επίσης, το πόσο καιρό έμεινα εκεί, ποιος αγόρασε το εισιτήριο για εμένα»
- «Όταν πήγα στον αστυνομικό σταθμό, ήταν άνδρας. Μετά στο Γραφείο Εμπορίας συζητούσα με γυναίκα αστυνομικό»
- «Κράτησαν 4 μέρες οι συνεντεύξεις εκεί»
- «Ένιωθα καλά. Δεν ένιωσα ότι ήθελαν να με προσβάλουν. Αν και κάποιες ερωτήσεις ήταν δύσκολες»
- «Μερικές φορές ναι. Ένιωθα αρκετά απαίσια αυτές τις φορές και σκεφτόμουν: «Α, δε με πιστεύουν» και δε με πίστευαν νομίζω.. μερικές φορές»
- «Ένιωθα καλά, ξέδινα. Μέσα σου νιώθεις απελευθέρωση, γαλήνη. Είναι η μεγαλύτερη ελευθερία μέσα σου το να μιλήσεις σε κάποιον. Το χρειάζεσαι. Εάν δε μιλούσα σε κάποιον θα τρελαινόμουν. Για τους ανθρώπους που δεν έχουν κανέναν να τους βοηθήσει συμβαίνει περισσότερο αυτό»

-«Να είναι πιο βοηθητικοί.. με πράξεις προς εμάς. Και.. να είναι υπομονετικοί. Και θα ήθελα να ξέρω για τα δικαιώματά μου, γι' αυτό είπα «με πράξεις»

S. -«Η Αστυνομία με έπιασε στο αεροδρόμιο... Ήταν η αγγλική Αστυνομία που το αναγνώρισε. Οπότε με έστειλαν στο Τμήμα Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της Αστυνομίας στην Αγγλία²⁹⁰. Όταν έφτασα στο Ηνωμένο Βασίλειο το Τμήμα Αλλοδαπών και Μετανάστευσης με ανέλαβε και έκριναν πως είμαι θύμα sex trafficking... Η Αστυνομία της Κύπρου φυσικά με σταμάτησε στο αεροδρόμιο»

-«Ήταν πριν ένα χρόνο νομίζω.. ναι ένα χρόνο. Έτσι, βασικά, η Αστυνομία αναγνώρισε ότι στην ουσία δεν ήταν καλό αυτό που συνέβαινε και χάρη σ' αυτούς, ευτυχώς, με αναγνώρισαν»

-«Όταν ήμουν στο καταφύγιο η αστυνομικός ήρθε να με δει και με πήγε στο Γραφείο. Με ρώτησαν για όλες τις πληροφορίες που ήξερα... Βασικά, μου έκαναν περίπου ίδιες ερωτήσεις με την αγγλική Αστυνομία, δηλαδή ποιοι ήταν αυτοί οι άνθρωποι, τι συνέβαινε στο σπίτι, από πού τους γνώρισα, ποιος με παρέλαβε, ποιος πλήρωσε το εισιτήριο»

-«Ήταν γυναίκα... Αλλά υπάρχουν και αρκετοί άνδρες αστυνομικοί εκεί. Εγώ είχα δύο γυναίκες»

-«Μετά το αεροδρόμιο, που ήμουν στο καταφύγιο, συναντήθηκα με τους αστυνομικούς εδώ από το Γραφείο Εμπορίας και μου πήραν συνέντευξη. Και αυτό πήρε περίπου 3 ή 4 μέρες.. δε θυμάμαι καλά, κάπου στις 12 ώρες συνεντεύξεων δηλαδή»

-«Όχι ήταν εντάξει. Ήταν λογικό να κάνουν τέτοιες ερωτήσεις»

-«Με εκείνη την αστυνομικό από το Γραφείο Εμπορίας που δούλευε για την υπόθεσή μου, δεν είχαμε καμία παρανόηση και έδειχνε να με πιστεύει»

-«Φυσικά κάποιες ερωτήσεις για εμένα ήταν κάπως δύσκολες και δεν ήθελα... Αλλά σιγά-σιγά κατάφερα να τους δίνω αυτά που ήθελα, να απαντώ και.. ήταν εντάξει. Εντάξει

²⁹⁰ Immigration Office of Police, Home Office.

απλά»

-«Θα έπρεπε να δουλέψουν περισσότερο, ίσως να κάνουν τη δουλειά τους καλύτερα... Προσπαθούν απλά να γίνουν φίλοι με τα θύματά τους, έτσι; Θα ευχόμουν να μπορούσαν να τα βρουν όλα, να εξετάσουν λεπτομερώς την υπόθεσή μου, ή οποιασδήποτε άλλης κοπέλας την υπόθεση»

T. -«Όχι πήγα μόνη μου... Κάθε νύχτα στις 3.00 έρχονταν από τη δουλειά οι λειτουργοί J.²⁹¹ και P²⁹²... Εκείνες απλά με ενθάρρυναν λέγοντας μου: «Δεν είναι καλή δουλειά. Μπορείς να φύγεις από εδώ». Είχα επίσης έναν πελάτη, ο οποίος επίσης με βοήθησε να πάω να το αναφέρω... Γιατί όταν βρίσκεσαι σ' αυτή την κατάσταση δεν ξέρεις πραγματικά τι να κάνεις, έτσι; Νιώθεις τρέλα, νιώθεις μόνη.. κ.λπ. Άρα εάν κάποιος σε ενθαρρύνει είναι πιο πιθανόν να βοηθηθείς»

-«Ναι ήρθα τον Μάρτιο του 2009 και έκανα την κατάθεση μου τον Ιούνιο του 2009. Οπότε και άρχισε η διαδικασία στην Αστυνομία»

-«Πήγα στο Αστυνομικό Τμήμα της Πύλης Πάφου και κατέθεσα και ήρθαν από το Γραφείο Ευημερίας να μου πουν τι μπορώ να κάνω, πού θα μείνω, κ.λπ... Με ρώτησαν πού δουλεύω, ποιο είναι το αφεντικό μου, ποιος με έφερε, ποιος είναι ο πράκτοράς μου στις Φιλιππίνες, ποιος ήταν ο Κύπριος πράκτορας.. τέτοιες ερωτήσεις. Και με ρώτησαν επίσης τι συνέβαινε στο εσωτερικό της επιχείρησης, πώς βγάζουμε τα χρήματα... Μας αναγνώρισαν λοιπόν ως θύματα και μου είπαν ότι θα παίρνω κάποια χρήματα από το Γραφείο Ευημερίας, αλλά πρώτα πως θα πρέπει να μείνω στο καταφύγιο και ότι μετά θα βρω κάποιο μέρος να μείνω»

-«Άνδρας.. ξέρεις εκείνος που πήρε την κατάθεσή μου. Στο Γραφείο Εμπορίας κάποιες φορές ο N., κάποιες φορές η M. Κάποιες φορές έβλεπα την M. εκεί και κάποιες φορές

²⁹¹ Υπεύθυνη της ΜΚΟ Cyprus Stop Trafficking για τη φροντίδα και στήριξη θυμάτων.

²⁹² Επικεφαλής της φιλανδικής ΜΚΟ που ασχολείται με την κακοποίηση γυναικών.

διαφορετικά άτομα»

-«Με την Αστυνομία, κυρίως στο τηλέφωνο. Στο Γραφείο Εμπορίας, δε θυμάμαι, ίσως συνολικά να πήγα 5 φορές και μετά στο τηλέφωνο»

-«Σε νευριάζουν με αυτά που σου λένε. Επειδή έχω παιδί και η υπόθεση καθυστερούσε μου έλεγαν: «Α, έχεις παιδί!» και ρωτούσαν προσωπικές λεπτομέρειες περιλαμβάνοντας και το παιδί μου. Με νευριάζανε επειδή είναι παιδιά. Γιατί τα βάζεις μέσα;»

-«Κάποιοι από αυτούς νομίζω... Δε με πίστευαν πολύ, κάποιες φορές. Γιατί ένιωθα μερικές φορές ότι δεν εστίαζαν σ' αυτά που τους έλεγα. Γιατί σε καλούν όταν το δικαστήριό σου είναι την επόμενη εβδομάδα ή (σου λένε) ότι θα πρέπει να βρεις κάποιον για το παιδί σου, επειδή θα παρακολουθήσεις τη δίκη... Γι' αυτό νοιάζονται μόνο»

-«Ένιωθα πολύ άσχημα. Γιατί ειδικά όταν είσαι στο δικαστήριο δεν μπορείς να θυμηθείς τι συνέβη τότε. Ακόμη και αν θυμόμουν, ένιωθα πολύ άσχημα»

-«Θα ήθελα να μπορούσαν να ξέρουν κάθε ώρα τι έχει ανάγκη μια κοπέλα, να φροντίζουν και να ξέρουν συνεχώς αν η κοπέλα είναι ασφαλής. Ή θα ήθελα να μη λένε τελευταία στιγμή για το δικαστήριο, αλλά λίγους μήνες πριν, για την κοπέλα, για να προετοιμαστεί. Ο δικηγόρος μπορεί να μην είναι βολικός... Ξέρεις μερικές φορές κάνουν πολύ άβολες ερωτήσεις. Θα έπρεπε γιατί εμείς τους βοηθάμε, το Γραφείο Εμπορίας της Αστυνομίας, και θα έπρεπε να μας βοηθούν πίσω και εκείνοι... Θα έπρεπε δηλαδή να κάνουν αυτό που υπόσχονται»

Κ. -«Μια φίλη στη Λευκωσία μου είπε να πω στην Αστυνομία και να μιλήσω, ώστε να με βοηθήσουν από αυτόν («παππού»). Είπα την ιστορία μου εκεί, τι συνέβη»

-«Πριν από 4 χρόνια περίπου, από την Αστυνομία»

-«Μου έκαναν ερωτήσεις. Με ρώτησαν: «Γιατί ήθελες να έρθεις στην Κύπρο;», «Ποιος σου είπε να έρθεις στην Κύπρο;», «Πότε ήρθες;», «Ποιος σε έφερε στην Κύπρο;»... Η Αστυνομία μετά με βοήθησε για ένα χρόνο, με το φαγητό μου, και μετά τίποτα. Εάν δεν

είχα εκείνη τη γυναίκα, δε θα ήμουν ικανή για δίκη, δε θα είχα τη βίζα μου, δε θα είχα τίποτα»

-«Τις μισές φορές με γυναίκα, τις άλλες μισές με άνδρα»

-«Τρεις φορές πήγα εκεί. Και μιλούσαμε για 4 ώρες περίπου κάθε φορά. Κράτησαν οι συναντήσεις μάλλον.. τρεις μήνες»

-«Στην αρχή, όπως σου είπα πριν, δεν καταλάβαινα τι μου έλεγαν στην Αστυνομία... Ήταν πολύ άσχημο συναίσθημα»

-«Με πίστεψαν νομίζω. Απλά υπήρχαν κάποια πράγματα από αυτά που μου έλεγαν που δεν καταλάβαινα... Αυτά τα έλεγα με τον άνδρα αστυνομικό, αλλά δεν καταλάβαινα κάποιες φορές τι εννοούσε και μετά μια γυναίκα αστυνομικός μου είπε: «Είμαι γυναίκα. Ξέρω γιατί ήρθες εδώ. Σε ενδιέφεραν τα λεφτά μόνο. Ήρθες για να πληρώνεσαι για σεξ από τον παππού». Έτσι είπε! Εγώ της είπα: «Όχι» και έκλαιγα. Μετά εκείνη είπε: «Μην κλαις»

-«Φοβόμουν πάρα πολύ. Δεν ένιωθα καλά, σκεφτόμουν πολύ. Είχα πρόβλημα τότε. Έκλαιγα, έκλαιγα και σκεφτόμουν για εκείνον (τον «παππού»)... Δεν μπορούσα να πω τα πάντα όμως, γιατί έτσι μου είχε πει η πράκτορας της Κύπρου, η D... Κάθε φορά που πήγαινα εκεί βρισκόταν απέξω η πράκτορας και με περίμενε»

-«Ήθελα να με βοηθήσουν. Αυτό μόνο. Να με βοηθήσουν να πάρω πίσω τα χρήματά μου.. τα χρήματά μου και τα χαρτιά μου, επίσης. Και μετά η Αστυνομία με βοήθησε μόνο να πάρω το διαβατήριό μου. Έπρεπε να με βοηθήσουν περισσότερο. Επίσης με τη δουλειά που μου υποσχέθηκαν, θα έπρεπε να με είχαν βοηθήσει»

L. -«Κάπου εδώ στη Λευκωσία βρήκα μια κυρία από την Αγγλία. Δούλευε για τα κορίτσια, φρόντιζε για τα κορίτσια... Είπε πως εντάξει, θα μιλούσε στην Αστυνομία και είπα: «Όχι!» (με έμφαση). Είπε πως εάν δε θέλεις, έχω ένα φίλο μου που είναι αστυνομικός και θα πω τι συνέβη... Με κάλεσε ένας αστυνομικός... Εκείνος μιλούσε αγγλικά και η κοπέλα μετέφραζε στα αγγλικά από το τηλέφωνο. Ήταν Κύπριος ο αστυνομικός και η άλλη ήταν η

κοπέλα που είχε πάει για εμένα»

-«Ήταν σαν για τέσσερεις μήνες να με είχε αφήσει στο σκοτάδι (ο ιδιοκτήτης του καμπαρέ)- ήταν μαύροι μήνες»

-«Με ρώτησαν για τους ανθρώπους που δούλευα στο.. πόσα χρήματα, τι ποτά και για πόσο πουλούσαν αυτά τα ποτά- γιατί οι άνδρες που καθόντουσαν τους άρεσε να δίνουν ποτά στις γυναίκες και έπρεπε να τα πληρώσουν- άρα πόσο και για ό,τι γινόταν στο εσωτερικό του καμπαρέ. Και για το σπίτι. Μετά μου είπαν πως δεν είχα πρόβλημα, θα πρέπει να πάω στο καταφύγιο και να περιμένω μέχρι να έχω τη βίζα μου και ότι έπειτα να νοικιάσω σπίτι»

-«Μου το είπαν οι δύο αστυνομικοί- γυναίκα και άνδρας- που ήδη είπα»

-«Για δύο μέρες και όταν πήγα απόγευμα έφυγα βράδυ 9.00 περίπου. Όταν πήγα ξανά το πρωί την επόμενη μέρα έφυγα στις 4 μ.μ.»

-«Ναι ένιωσα πως ήταν προσβλητικές. Κάποιες φορές οι ερωτήσεις με έκαναν τρελή. Αλλά πρέπει να τις ρωτήσουν. Με ρώτησαν και αν ήμουν στη χώρα μου πόρνη.. όλα αυτά. Αν ήμουν σε καμπαρέ. Κάποιες φορές νιώθεις ντροπή να απαντήσεις»

-«Με πίστεψαν, επειδή είπα τα πράγματα από την αρχή. Και η Αστυνομία ήξερε τι συνέβαινε, οπότε γι' αυτό με πίστεψαν»

-«Είναι καλό, γιατί είναι ωραίο το να πηγαίνεις εκεί, να σε εμπιστεύεται και να του λες (του-της αστυνομικού) τα πάντα. Νιώθεις περισσότερο ανάλαφρη»

-«Εάν ήθελα κάτι να αλλάξει, ή τέλος πάντων κάτι άλλο, είναι η βίζα μου... Αυτό είναι το πρόβλημα που είχα... Δεν ξέρω γιατί και όταν ρώτησα μου είπαν πως πρέπει να κλείσει πρώτα ο φάκελος της υπόθεσης... Γιατί θα πρέπει να περιμένω το δικαστήριο και είμαι και παντρεμένη; Εάν κλείσει ο φάκελός μου σημαίνει ότι θα πάω πίσω στη χώρα μου; Όχι, εγώ είμαι εδώ. Αυτό είναι το πρόβλημα που έχω εγώ τώρα, και ο σύζυγος μου επίσης. Είμαι 7 χρόνια εδώ και δεν έχω κάρτα υγείας»

A -«Υπάρχει Εγχειρίδιο Αναγνώρισης... Υπάρχουν οι ενδείξεις μέσα, πλην όμως για μας

Σ είναι πιο απλά τα πράγματα. Η διαδικασία είναι ότι το πιθανό θύμα, από τη στιγμή που η
Τ κοπέλα κάνει πορνεία για μας είναι πιθανό θύμα. Δε θέλουμε να δούμε κάτι άλλο... Αρχικά
Υ θα τη δούμε για να συστηθούμε, ποιοι είμαστε, τι κάνουμε, για να γνωρίζει. Δε θα
Ν αρχίσουμε από την πρώτη μέρα προσπάθεια να μιλήσει κ.λπ... Ένα θύμα μιλά με ένα
Ο αστυνομικό από εδώ. Αν είναι κοπέλα, (θα μιλήσει) με κοπέλα, εκτός εάν η εμπειρία της η
Μ κακή είναι από γυναίκα και δε θέλει να μιλήσει με γυναίκα... Δημιουργείται μια σχέση
Ι στην πορεία. Έχουμε πολλαπλές συνεντεύξεις, τις φέρνουμε εδώ, τους μιλάμε,
Α προσπαθούμε αν δεν έχουν καταλάβει ότι είναι θύματα, προσπαθούμε να τους
εμπεδώσουμε ότι είναι θύματα, γιατί είναι θύματα, κ.λπ., και στην πορεία να μπορούν με
πλήρη γνώση του τι τους συνέβη βασικά, να αποφασίσουν αν θα συνεργαστούν σε
ενδεχόμενη ποινική διαδικασία...Υπάρχουν πάρα πολλές ενδείξεις που βλέπουμε. Δε
θέλουμε να συνυπάρχουν όλες, φτάνει να αντιληφθούμε ότι σ' αυτό το άτομο
καταπατήθηκαν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτό για εμάς είναι υπέρ αρκετό... Δεν
παίρνουμε το εγχειρίδιο κατά γράμμα... Υπάρχουν δυνατοί δείκτες, μέτριοι δείκτες και
αδύνατοι δείκτες. Αν έχουμε ένα συνδυασμό σίγουρα το πρόσωπο είναι θύμα»

-«Ανταποκρίνεται όταν νιώσει ότι είναι προστατευμένη, βασικά. Όταν πεισθεί ότι αυτά που
της λέμε είναι αλήθεια, ότι αυτά που της λέμε θα τα κάνουμε στην πράξη, ότι μπορεί να
βασισθεί πάνω μας... Να νιώσουν ότι μπορούμε να την προστατεύσουμε από εκείνο τον
άνθρωπο, ή από το περιβάλλον και έχει κάπου να πιασθεί τέλος πάντων»

-«Ποτέ δεν έρχονται από μόνες τους. Ακόμα και τα θύματα εργασίας δεν έρχονται από
μόνα τους. Της σεξουαλικής εκμετάλλευσης δεν έρχονται ποτέ. Είναι αποτέλεσμα κάποιας
επιχείρησης, κάποιας πληροφορίας που θα διερευνηθεί ή θα μας τη στείλουν οι Μη
Κυβερνητικοί Οργανισμοί»

-«Τρωτά σημεία της αναγνώρισης είναι η άγνοια, η όχι πολύ καλή γνώση των θεμάτων της
αναγνώρισης ή ακόμα και των γενικών θεμάτων της εμπορίας από άλλους αστυνομικούς...

Δεν μπορούν όλοι οι αστυνομικοί, σε όλα τα πόστα, να είναι εξειδικευμένοι και να έχουν επιμόρφωση πάνω σ' αυτό το θέμα. Η έλλειψη εξειδίκευσης στην Αστυνομία και σε άλλες υπηρεσίες της Δημοκρατίας... Στην Κύπρο υπάρχει και μια τάση που λέμε: «Κρύψε να περάσουμε»...Υπάρχει αυτή η νοοτροπία»

-«Μπορεί να αποτύχουμε να αναγνωρίσουμε θύματα. Ναι μας έτυχε... Περιπτώσεις που μπορεί να μας φύγουν είναι περιπτώσεις στις οποίες δε συνεργάζονται καθόλου. Αν δεν έχουμε πληροφορίες εκ των προτέρων ότι κάποιος υπάρχει 'πίσω', προσπαθούμε. Υπάρχουν και περιπτώσεις που μας απειλούν. Υπάρχουν και περιπτώσεις που θέλουν δικηγόρο. Υπάρχουν περιπτώσεις που είναι: «Εγώ θέλω να πάω σπίτι μου, δε με ενδιαφέρει». Κάποιες από αυτές μπορεί να είναι πολύ δύσκολες περιπτώσεις που δεν πετυχαίνουμε να τις αναγνωρίσουμε. Ή δεν έχουν καθόλου εμπιστοσύνη στην Αστυνομία. Δεν αποκλείω σίγουρα το ενδεχόμενο κάποια θύματα να φεύγουν χωρίς αναγνώριση. Θα ήταν πολύ ουτοπικό να πω το αντίθετο»

-«Πρέπει να βελτιωθούν οι δομές συνολικά, σε όλες τις υπηρεσίες. Διότι το trafficking αφορά, όχι μόνο τις ποινικές υποθέσεις, αλλά αφορά και την προστασία και πρόληψη... Πάσχει το κομμάτι του συντονισμού, πάσχει το κομμάτι της στήριξης των θυμάτων, παρόλο που κάναμε βήματα, όπως σου είπα στην αρχή, κ.λπ. Αλλά ακόμα θέλουμε πολλή δουλειά. Πρέπει να υπάρχει συνολική αντιμετώπιση. Οι δίκες... να δίνεται προτεραιότητα στις δίκες και θα έλεγα ακόμα και να αλλάξουν οι νοοτροπίες και διαδικασίες... Άλλη εισήγηση που θα μπορούσε πολύ να βελτιώσει τα πράγματα είναι ο θεσμός του Εθνικού Εισηγητή. Δεν μπορεί ένα Υπουργείο Εσωτερικών που είναι αρμόδιο Υπουργείο για τη μετανάστευση να ασχολείται με θέματα trafficking. Για μένα το trafficking είναι θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έπρεπε να ενταχθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Και θα έπρεπε να είχαμε Εθνικό Εισηγητή, ο οποίος θα συντονίζει όλες τις υπηρεσίες, να κάνει τις Εκθέσεις του»

Μ
Κ
Ο

-«Αυτό που συμβαίνει είναι ότι έχεις ένα άτομο που έχει δραπετεύσει από ένα καμπαρέ και ίσως έχει σωματικά προβλήματα, έχει χτυπηθεί, έχει βιασθεί και χρειάζεται εξέταση από γυναικολόγο και η Αστυνομία λαμβάνει από εσένα συνέντευξη μια ημέρα και μετά από τρεις μέρες σου παίρνει ξανά συνέντευξη και εντωμεταξύ αυτό είναι εναντίον σου. Ξέρεις, δεν έχουν το κατάλληλο μέρος, δε νιώθουν ασφαλείς και σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα προσδοκούν ότι θα πεθάνουν: «Πήρα τη σωστή απόφαση; Μήπως έπρεπε να πάω πίσω; Τι συμβαίνει με την οικογένειά μου;» Γιατί δε δουλεύουν εδώ... Η Αστυνομία τους φέρεται λες και είναι στο «δρόμο», ξέρεις, «Εάν δε μιλήσεις, θα σε βάλουμε στη φυλακή για πορνεία». Και κρατούν και τα έγγραφά τους... Δε θα έπρεπε να τοποθετούν τα κορίτσια στο «είσαι θύμα» ή «είσαι παραβάτιδα». Μπορείς να είσαι παραβάτιδα και θύμα έτσι και αλλιώς. Εάν είσαι παραβάτιδα, είσαι παραβάτιδα, αλλά μπορεί και θύμα. Είναι η Αστυνομία που αποφασίζει εάν είσαι θύμα trafficking ή πόρνη... Δε θα έπρεπε να τους λένε πως εάν μείνουν και μιλήσουν θα είναι εντάξει και όλα θα πάνε καλά, ενώ εάν όχι να της απειλούν ότι είτε θα τις στείλουν πίσω στη χώρα τους, είτε θα τις βάλουν φυλακή για πορνεία. Έτσι, δεν έχω καμία ιδέα πώς ένα θύμα αναγνωρίζεται σύμφωνα με τα κριτήρια, γιατί κάθε φορά που τους ζητάμε να μας δώσουν το φυλλάδιο- οδηγός για το πώς αναγνωρίζετε τα θύματα, εμείς ποτέ δεν το βλέπουμε»

-«Αυτό το οποίο κάνουν είναι πως δεν πηγαίνουν σχεδόν ποτέ στην Αστυνομία από μόνες τους να το καταγγείλουν, είναι πολύ φοβισμένες. Συνήθως είτε συλλαμβάνονται από την Αστυνομία επειδή δεν έχουμε βίζα και μιλούν επειδή δεν έχουν άλλη επιλογή, ή πηγαίνουν σε κάποια ΜΚΟ... Συχνά οι άνθρωποι που έχουν προβλήματα απευθύνονται στο Προξενείο ή στην Εκκλησία. Και η Εκκλησία θα επικοινωνήσει μαζί μου, ενώ το Προξενείο θα επικοινωνήσει με το Γραφείο Εμπορίας της Αστυνομίας»

-«Η κοπέλα, όταν πάει στην Αστυνομία, εξαρτάται από τον επαγγελματία που θα συναντήσει εκεί, από το εάν θα εστιάσουν σε σένα. Γι' αυτό και εμείς αναγνωρίζουμε τα

περισσότερα κορίτσια. Με εμπιστεύονται και εγώ προσπαθώ για εκείνες... Αλλά, όταν η Αστυνομία τις πάρει εκεί, η κοπέλα δεν εμπιστεύεται την Αστυνομία για το τι εκείνοι κάνουν, λόγω του φόβου και των απειλών που έχουν δεχτεί από τον σωματέμπορα, ώστε να μη μιλήσουν στην Αστυνομία. Και έτσι είναι δύσκολο και για την Αστυνομία να δουλέψουν μαζί τους. Γι' αυτό και εγώ τις υποστηρίζω»»

-«Κάποια θύματα, τα οποία έχουν καθαρά τα στοιχεία του trafficking, δεν τα αναγνωρίζουν. Και με άλλα θύματα, που εγώ δε βλέπω κανένα στοιχείο του trafficking, τα αναγνωρίζουν. Οπότε πραγματικά είμαι μπερδεμένη. Δεν μπορώ να αντιληφθώ το πώς το ένα είναι θύμα και το άλλο όχι. Και το άλλο που συμβαίνει με το Γραφείο Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων της Αστυνομίας είναι πως- είναι βέβαια καλή ομάδα- βλέπουν τα θύματα trafficking, όπως εγώ, οι ΜΚΟ, και ομάδες διάσωσης και μετά παίρνουν την κατάθεση και μετά όταν το κάνουμε αυτό η κατάθεση πηγαίνει στη CID Αστυνομία²⁹³ για να προχωρήσει η υπόθεση. Και η CID που λαμβάνει την υπόθεση έχει το θύμα ως μάρτυρα. Και εκείνοι πραγματικά δε νοιάζονται. Το Γραφείο Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων έχουν λάβει μόρφωσης. Αναγνωρίζουν τη σοβαρότητα του εγκλήματος. Αλλά οι CID δεν καταλαβαίνουν...Είναι πραγματικά πολύ πιθανό ή Αστυνομία να μην αναγνωρίσει ένα θύμα... Είναι κρίμα, κρίμα! Και θα σου δώσω και ένα παράδειγμα που αφορά και εμάς, την οργάνωσή μας. Η Υ. κρίθηκε από την οργάνωσή μας ότι ήταν πόρνη και ότι δεν ήταν υπόθεση σωματεμπορίας. Όταν πήγα στο δικαστήριο ένιωσα τόσο ένοχη. Αυτό επειδή την έκρινα από τη γυναίκα που φαινόταν να είναι. Το ίδιο γίνεται και με την Αστυνομία. Κάποιες φορές η αναγνώριση πηγαίνει στραβά.. εξαιτίας της

²⁹³ Σημ.: Πρόκειται για το Criminal Investigation Department (CID OPS) της Κύπρου.

εμφάνισής τους, ίσως εξαιτίας της εθνικότητας τους»

-«Πιστεύω πως εάν είχαν μια δεδομένη διαδικασία, όπως, για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο χρησιμοποιούμε το Εθνικό Μηχανισμό Παραπομπής²⁹⁴ και είναι κάτι σαν οδηγός αναγνώρισης των θυμάτων και περνάς μέσα από μερικές ερωτήσεις ώστε να αναγνωρισθείς ή όχι. Δεν υπάρχει γκρίζα ή ενδιάμεση ζώνη... Συμβαίνει και το εξής, δηλαδή να αναγνωρίζεται μια κοπέλα ως θύμα trafficking, αλλά πιο συγκεκριμένα εργασιακής εκμετάλλευσης θύμα, ενώ έχει γίνει ταυτόχρονα θύμα και σεξουαλικής εκμετάλλευσης και αυτό να μην της αναγνωρισθεί και διερευνηθεί ποτέ. Και θα έπρεπε να της αναγνωρισθεί αυτό, γιατί δε άλλη περίπτωση δε σε ενδιαφέρει το έγκλημα που διαπράττεται... Αυτό συμβαίνει γιατί για την Αστυνομία είναι σα να υπάρχει μόνο ένα κουτάκι που θα βάλουν το tick, μεταξύ δηλαδή του trafficking σεξουαλικής και εργασιακής εκμετάλλευσης»

Πίνακας 4: Απαντώμενες στη θεματική Γ'

Απ.	Θεματική Γ': Κυβερνητικό καταφύγιο
A.	«Έμεινα για 2 μήνες εκεί. Ήθελα να φύγω γιατί έμεινα συνέχεια μέσα. Δεν είχα ούτε φίλες και έτσι δε μου άρεσε. Τώρα μένω κάπου αλλού, κοντά στην Οδό Λήδρας. Το Cyprus Stop Trafficking πληρώνει για αυτά τα διαμερίσματα»
P.	«Ναι, ναι, έμεινα στο καταφύγιο εδώ στη Λευκωσία. Όταν πήγα στην Αστυνομία και έκανα την κατάθεσή μου, μετά πήγα στο καταφύγιο. Ήμουν για 6 μήνες εκεί. Πραγματικά όταν στην αρχή έφτασα εκεί ήμουν φοβισμένη λόγω του προβλήματός μου, ήμουν ανήσυχη.. και οι άνθρωποι που δούλευαν εκεί ήταν πολύ ευγενικοί, ήξεραν πώς να το κάνουν και δούλευαν όλοι μαζί...Ασχολούμασταν με το πώς να μην είμαστε καταθλιπτικές, παίζαμε,

²⁹⁴ National Referral Mechanism (NRM)

Βλ.http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/27.united_kingdom_trafficking_en_version_feb2014_final.pdf (Retrieved on 28 September 2015)

	φτιάχναμε παιχνίδια με κάρτες, παίζαμε βόλεϊ, χορός.. απλά για να ξεχαστούμε, να πιστέψουμε και στον Θεό και για να είμαστε και πάλι καλά»
S.	«Τώρα μένω με το αγόρι μου στο σπίτι μας εδώ στην Κύπρο... Αλλά έμεινα στο καταφύγιο πριν και συνολικά για 5 μήνες ήμουν στη Λάρνακα. Μετά έμεινα σε καταφύγιο του Ηνωμένου Βασιλείου και τώρα είμαι εδώ, στη Λευκωσία... Εδώ δεν υπάρχει τίποτα.. τίποτα που μπορείς κάνεις. Το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να μένεις στο δωμάτιο και δεν μπορείς να βγεις έξω»
T.	«Τώρα μένω μόνη μου. Έμεινα στο καταφύγιο για ενάμιση μήνα. Κάποιες μένουν τρεις μήνες ή περισσότερο... Αλλά τρελαινόμαστε εκεί μέσα γιατί έχουμε οικογένεια στη χώρα μας να βοηθήσουμε, γιατί μας υποσχέθηκαν επίσης ότι τώρα που κάνατε την κατάθεσή σας μπορούμε να σας βρούμε δουλειά και μπορούμε να σας βοηθήσουμε στο μεταξύ... Αλλά εάν δεν έχουμε σύντομα δικαστήριο και θέλουμε να κάνουμε διακοπές- γιατί υποτίθεται, ξέρεις, ότι μπορούμε να κάνουμε 2-3 εβδομάδες διακοπές και το Γραφείο Εμπορίας να τις πληρώσει για να δούμε την οικογένειά μας- όχι, δε μας επιτρέπουν να πάμε... Κρατούν τα διαβατήριά μας ώστε να μην το «σκάσουμε» από την υπόθεση»
K.	«Δεν πήγα στο καταφύγιο για πολύ εγώ... Στο καταφύγιο έμεινα μια εβδομάδα, γιατί ήμουν άρρωστη και ήμουν για 3 μήνες μέσα στο νοσοκομείο και μόνο μέσα. Έπειτα πήγα στην Εκκλησία. Τώρα έχω σύζυγο εδώ και μένουμε μαζί»
L.	«Με πήγαν στο καταφύγιο... Είχα τρεις με τέσσερις ώρες για να βγαίνω έξω. Έπρεπε να έχω κάποιον μαζί... Είναι καλά. Έχεις έτοιμο φαγητό, το σπίτι είναι καλό, όλα είναι καλά. Αλλά νιώθεις σα να είσαι φυλακισμένη, είναι δύσκολα... Σα να είσαι κλειδωμένη. Οι ώρες της βόλτας δεν είναι αρκετές, γιατί εσένα σου αρέσει να βγεις έξω, μερικές φορές μπορεί να θέλεις καπνίσεις, ή οτιδήποτε»
ΑΣ ΤΥ	«Στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας υπάρχει μόνο αυτό το καταφύγιο, ρίχνουμε τα χρήματα εκεί και στο τέλος της ημέρας τα θύματα το αντιλαμβάνονται σα φυλακή. Διότι

NO	μπαίνουν εκεί, ενώ υπάρχουν ανεπαρκή μέτρα από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας.
ΜΙ Α	Θα μπορούσαν να τις βάλουν σε κάποιο διαμέρισμα, να υπήρχε ένας άλλος χώρος, ο κοινωνικός λειτουργός να επισκέπτεται το θύμα, να βλέπει τις ανάγκες του, και αυτό είναι και προστασία για μένα. Άρα εκεί χωλαίνουμε, στο πρόγραμμα προστασίας μαρτύρων, γιατί εμείς δεν είμαστε ικανοί σ' αυτό και οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας που δεν είναι εκεί ικανοί, εκτός από το καταφύγιο, να προσφέρουν κάτι άλλο»
Μ Κ Ο	«Πηγαίνουν στο καταφύγιο και υποτίθεται πως είναι μόνο για 20 μέρες, η περίοδος επανόρθωσης. Και όταν πηγαίνουν, δε γίνεται ή κάνουν τίποτα. Υπάρχει ένας ψυχολόγος που το μόνο που κάνει είναι να γράφει σε ένα χαρτί εάν αυτό το κορίτσι είναι αξιόπιστο για το δικαστήριο ή όχι. Τα κορίτσια μένουν συνεχώς μέσα και δεν μπορούν να διασχίσουν μόνες ούτε και τον δρόμο. Επίσης, είχαμε ένα κορίτσι το οποίο απήχθη από το κυβερνητικό καταφύγιο και είχαμε και δύο άλλα κορίτσια που τα κράτησαν για ένα χρόνο κλεισμένα στο καταφύγιο, γιατί αναγνώρισαν πως δεν έχουν το «μυαλό» να πάνε στο δικαστήριο και μετά τις έστειλαν πίσω στη χώρα τους και μετά οι ίδιοι είπαν πως απήχθησαν εκεί. Κανονικά πρέπει να τις κρατούν 20 μέρες, αλλά άλλοτε τις κρατούν για 3 εβδομάδες, άλλοτε για 2 ή 3 μήνες, ή ακόμα και 6 και υπάρχουν σπάνια και αυτές οι περιπτώσεις του ενός χρόνου. Μα είναι κρίμα, γιατί όσο είναι μέσα στο καταφύγιο δε μαθαίνουν ελληνικά, δε μαθαίνουν αγγλικά και πραγματικά μοιάζει με χάσιμο χρόνου»

Πίνακας 5: Απαντώμενες στη Θεματική Δ'

Απ.	Θεματική Δ': Δικαιώματα θυμάτων
Α.	-«Ναι είχα μια διερμηνέα από το Βιετνάμ. Μετέφραζε από τα βιετναμέζικα στα αγγλικά και όχι από τα βιετναμέζικα στα ελληνικά» -«Με αναγνώρισαν, αλλά δεν καταλαβαίνω πότε θα λάβω τα χρήματα... Τώρα μου έδωσαν τη βίζα μου... Στην αρχή, όταν έμενα στο καταφύγιο, κάθε βδομάδα λάμβανα 17 ευρώ.

	<p>Πάρα πολλά χρήματα! Το κυβερνητικό επίδομα δεν το παίρνω.. ποτέ δεν το πήρα. Ξέρω ότι πρέπει να το λάβω, αλλά δεν ξέρω πότε»</p> <p>-«Ναι ενημερώθηκα. Αρχικά ότι θα έχω τη βίζα μου για να μείνω στην Κύπρο. Δεύτερον, ότι θα παίρνω χρήματα, ότι θα μπορώ να σπουδάσω, ότι θα μπορώ να κάνω ό,τι θέλω, ότι θα μπορώ να πάω όπου θέλω... Μου τα ανέφεραν όλα αυτά στην Αστυνομία του Trafficking... Έχω τη βίζα μου. Το μόνο δικαίωμα που έχω τώρα. Και ακόμη και εάν θέλω να σπουδάσω, θα πρέπει να πληρώσω για τη φοιτητική βίζα. Είναι πάρα πολλά χρήματα»</p>
P.	<p>-«Ναι υπήρχε. Ήταν ένα κορίτσι από τη Ρουμανία... Με βοήθησε. Ήταν πιο φυσικό να μιλώ σ' εκείνη»</p> <p>-«Τα έπαιρνα ναι, κάθε μήνα. Τώρα δεν τα δίνουν»</p> <p>-«Μου είπαν ότι θα παίρνω κάποια χρήματα κάθε μήνα.. αλλά όχι η Αστυνομία. Νομίζω ήταν η G²⁹⁵; Ναι νομίζω ήταν η G. Είναι πολύς καιρός, γι' αυτό και δε θυμάμαι καλά. Αλλά η Αστυνομία όχι, δε μου είπαν τίποτε γι' αυτό. Μου είπαν ότι θα μου έβρισκαν δουλειά. Δε μου είπαν τίποτα περισσότερο»</p>
S.	<p>-«Τότε που με εντόπισαν, από εκείνη τη στιγμή τους μίλησα στα αγγλικά και δε χρειάστηκε να καλέσουν κάποιον για τη μετάφραση»</p> <p>-«Όχι! Ποτέ! Για 4 μήνες που ήμουν εδώ δεν είχα καθόλου χρήματα, τίποτα»</p> <p>-«Δε μου είπαν από την Αστυνομία. Οι κοπέλες από τις οργανώσεις μου εξήγησαν. Όχι δε μου είπαν, για κανένα από αυτά... Συγκεκριμένα, ενημερώθηκα από τις δύο οργανώσεις, Cyprus Stop Trafficking και Caritas, για τα χρήματα»</p>
T.	<p>-«Ναι ναι, κάλεσαν. Γυναίκα»</p> <p>-«Όχι, το σταμάτησαν εξαιτίας της κρίσης. Και όμως! Υποτίθεται πως θα έπρεπε να τα λαμβάνω ακόμη, επειδή έχω παιδιά με κυπριακή υπηκοότητα, αλλά όχι, δεν τα έχω λάβει ποτέ από πέρυσι. Ρώτησα αλλά μου είπαν πως δεν μπορώ γιατί η υπόθεσή μου έχει</p>

²⁹⁵ Επικεφαλής της ΜΚΟ Caritas που ασχολείται με τη στήριξη προσφύγων και μεταναστών.

	<p>κλείσει»</p> <p>-«Νομίζω.. η Αστυνομία. Και το Γραφείο Ευημερίας επίσης... Υποσχέθηκαν κάθε μήνα να μας δίνουν τα έξοδά μας, για το φαγητό, για το σπίτι, κάπως έτσι. Πριν έδιναν 226 ευρώ για το σπίτι που είναι το μέγιστο ποσό, χωρίς παιδιά. Αλλά όταν απέκτησα τα παιδιά έδιναν λίγα περισσότερα, για το φαγητό τους. Είπαν επίσης ότι θα σου δώσουμε δουλειά»</p>
K.	<p>-«Είχα πρόβλημα με τη γλώσσα μου, δεν μπορούσα να τους εξηγήσω και ένας άνδρας με βοήθησε να με μεταφράσει στα αγγλικά»</p> <p>-«Χρήματα.. όταν θα είχα τη βίζα, όταν θα τελείωνε η βίζα, θα είχα χρήματα»</p> <p>-«Η Αστυνομία δεν είπε τίποτα. Μόνο ότι θα έχω δουλειά για ένα χρόνο και πως θα έχω βίζα αργότερα. Τίποτα άλλο, όχι. Τότε κανείς δε με ενημέρωσε για κάτι άλλο... Αλλά δεν είχα δουλειά. Καμία δουλειά»</p>
L.	<p>-«Η αστυνομικός έφερε ένα αγόρι Άραβα για να μεταφράσει»</p> <p>-«Παίρνω χρήματα από την κυβέρνηση. Λαμβάνω αυτά τα χρήματα από τότε που παντρεύτηκα, τέσσερις με πέντε μήνες μετά... Μου είπαν δηλαδή ποια δικαιώματα έχω, αλλά μου έδωσαν μόνο χρήματα»</p> <p>-«Ναι, μου είπαν ότι θα πρέπει να σου βρούμε δουλειά. Αλλά για σχολείο ποτέ.. το είπαν, αλλά ποτέ δεν πήγα σχολείο. Με τη δουλειά δεν είναι εύκολο. Η Αστυνομία σε πηγαίνει στο καταφύγιο και η γυναίκα από το Γραφείο Εργασίας πρέπει να σου βρει δουλειά. Είναι δύσκολο να σου βρουν δουλειά, επειδή είσαι επισκέπτης... Πρέπει εσύ να πας και να αλλάξεις τη βίζα. Πώς;... Το πρόβλημά μου ήταν η γλώσσα, η αγγλική γλώσσα, το σχολείο. Ήθελα να πάω σχολείο, είτε αγγλικό, είτε ελληνικό, αλλά...»</p>
A	-«Θα της πούμε ποιοι είμαστε, θα της βάλουμε στο μυαλό της ότι έχει κάποια δικαιώματα,
Σ	θα τα πούμε, θα τα καταλάβει και θα πάει στο καταφύγιο»
T	-«Η προστασία ναι πάσχει. Προστασία μαρτύρων πολύ αδύνατη. Προσπαθήσαμε δύο
Υ	φορές να εντάξουμε δύο φορές θύματα στο πρόγραμμα προστασίας μαρτύρων, πλην όμως

<p>N O M I A</p>	<p>δεν υπάρχουν υποστατικά, δεν υπάρχει τρόπος, δεν είναι ευέλικτο το πρόγραμμα προστασίας μαρτύρων, δεν υπάρχουν χρήματα... Η κοπέλα μπορεί να επαναπατριστεί, αλλά έχει δικαίωμα να κάνει διαδικασία για αποζημίωση, αφού καταδίκασαν τον κατηγορούμενο... Άρα στην αξιολόγηση κινδύνου που θα κάνουμε, θα γράψουμε ότι εργάζεται, καταδίκασε τον κατηγορούμενο, σκοπεύει να κάνει διαδικασία αποζημίωσης, κ.λπ. και άρα εισηγούμαστε να παραμείνει στην Κύπρο»</p>
<p>M K O</p>	<p>-«Στην αρχή ήμουν πραγματικά γεμάτη ενθουσιασμό και έδινα στις γυναίκες ένα φύλλο χαρτί όταν έφταναν για την κατάθεσή τους, και τους έλεγα: Αυτά είναι τα δικαιώματά σας για το πώς η Αστυνομία, πώς το Γραφείο Ευημερίας δουλεύουν. Και αργότερα εκείνοι είπαν: «Όχι, δε χρειάζεται». Παλιότερα εγώ πάντα εκπαίδευα τα κορίτσια για τα δικαιώματά τους. Αλλά τώρα, κανένα νόημα, επειδή θα απογοητευτούν»</p> <p>-«Αυτή τη στιγμή έχουμε 58 θύματα και εκείνα που λαμβάνουν χρήματα από την κυβέρνηση είναι νομίζω 12. Τα υπόλοιπα περιμένουν, δηλαδή τα 46. Και πώς πιστεύουν ότι θα επιβιώσουν.. με το φαγητό, τη διαμονή, κ.λπ.; Ξέρεις, εάν δε τους τα παρείχαμε εμείς, θα υπέφεραν... Όπως είπα απογοητεύονται τα κορίτσια αυτά, και από τη διαδικασία αναγνώρισης και παίρνει αρκετό χρόνο. Αυτό που θα έπρεπε να συμβαίνει είναι ότι θα έπρεπε να έχεις ένα πιθανό θύμα trafficking και θα έπρεπε απευθείας να το βάλεις στο καταφύγιο.. στο κυβερνητικό καταφύγιο και μετά η Αστυνομία να διερευνά εάν είναι θύμα ή όχι. Και αυτή η διαδικασία θα έπρεπε να γίνεται γρήγορα»</p>

Πίνακας 6: Απαντώμενες στη θεματική Ε'

A.	<p>-«Περιμένω το δικαστήριο τώρα. Και το σιχαίνομαι αυτό... Δεν ξέρω πότε. Δε μου έχουν πει τίποτα. Χρειάζονται περισσότερους.. γιατί είμαι μόνο εγώ που γνωρίζω αυτό που γίνεται.. άρα χρειάζονται και άλλους (να καταθέσουν) για την υπόθεσή μου»</p> <p>-«Δε νιώθω καλά. Δε θέλω να πάω στο δικαστήριο. Αλλά ξέρω ότι πρέπει να πάω. Και όταν πάω στο δικαστήριο και δω τον δικηγόρο θα μου λέει ηλίθια πράγματα, θα πει κάποια πράγματα πολύ άσχημα για μένα. Και όταν πάω εκεί θα συναντήσω το αφεντικό μου, που μου δημιούργησε το πρόβλημα... Δε θα μου αρέσει όταν τη δω και ο τρόπος που θα με κοιτάει.. είναι πραγματικά πολύ πολύ πολύ πολύ άσχημο αυτό!»</p> <p>-«Λιγάκι.. λιγάκι. Όχι αρκετά. Αλλά κατά κάποιο τρόπο νιώθω δικαιωμένη»</p> <p>-«Αυτό που σκέφτομαι μόνο τώρα για τα αποτελέσματα είναι μήπως κάνω κάτι λάθος με το δικαστήριο και είναι άσχημο αυτό για μένα. Αγχώνομαι για εμένα»</p>
P.	<p>-«Περίμενα 4 χρόνια για την εκδίκαση. Την Τετάρτη είναι η πρώτη φορά, το πρώτο δικαστήριο»</p> <p>-«Ένιωθα και νιώθω νευρική και θέλω την αλήθεια. Δε θέλω να αφήσουν κάποιον να λέει ψέματα. Αυτό είναι που φοβάμαι»</p> <p>-«Νομίζω όχι ακόμη. Νομίζω κάποιες φορές ότι είναι δικαιοσύνη αυτό που συμβαίνει στη ζωή μου, αλλά όχι ακόμη, περιμένω το αποτέλεσμα του δικαστηρίου»</p> <p>-«Σήμερα δε νιώθω φοβισμένη. Δε με νοιάζει. Μπορούν να πουν ό,τι θέλουν, δε με νοιάζει. Αλλά δε φοβάμαι. Πραγματικά. Γιατί ξέρω, τι κάνουν και γιατί (αναφέρεται στον δικηγόρο και τους κατηγορουμένους εν ώρα ακροάσεως)... Δε θέλω να χάσω την πίστη μου»</p>
S.	<p>-«Δεν υπήρξε ποτέ δικαστήριο μέχρι τώρα, γιατί ποτέ δε βρήκαν εκείνο τον άνδρα. Αλλά υπάρχει ένα άλλο δικαστήριο που αφορά τον γάμο.. το διαζύγιο από αυτόν τον ψεύτικο γάμο. Που αφορά όμως την υπόθεσή μου. Γιατί θα έπρεπε να είχε κλείσει ο γάμος αυτό, αφού είμαι θύμα sex trafficking»</p> <p>-«Είμαι αρκετά νευρική... Θα πρέπει να είμαι εντάξει. Θέλω να τελειώνω μ' αυτό. Τους</p>

	<p>αρέσει ή όχι, θα τελειώνω μ' αυτό»</p> <p>-«Η Αστυνομία δε βρήκε εκείνους τους ανθρώπους και έτσι.. δε δικαιώθηκα. Δεν ικανοποιήθηκα από το πώς πήγε η υπόθεσή μου»</p> <p>-«Έχω ιδιωτικό δικηγόρο και δεν ανησυχώ τόσο πολύ... Είναι πολύ καλό το ότι ο δικηγόρος μου μου εξηγεί για την υπόθεσή μου, πώς πάει, τι πρέπει να γίνει, κ.λπ. Οπότε πλέον δεν είμαι τόσο ανήσυχη για την υπόθεση»</p>
T.	<p>-«Το πρώτο δικαστήριο ήταν το 2011 και 'έτρεχε' για 3 χρόνια»</p> <p>-«Ημουν ενοχλημένη και εκνευρισμένη. Δεν έχεις ηρεμία μυαλού και όλη την ώρα σκέφτεσαι για την υπόθεσή σου»</p> <p>-«Ναι, αλλά όχι και τόσο δικαιωμένη. Όχι τόσο πολύ»</p> <p>-«Από την πρώτη στιγμή που έκανα την αναφορά, ένιωθα ήδη ανήσυχη. Γιατί δεν ήξερα εάν το αφεντικό μου είναι δολοφόνος. Ανησυχούσα για την ασφάλειά μου... Μέχρι να τελειώσω, γιατί φυσικά είχα τα παιδιά μου και ανησυχούσα για την ασφάλειά τους, προσευχόμουν»</p>
K.	<p>-«Ο πράκτορας δεν ήταν εδώ και έτσι δεν μπορούσε να πάει η υπόθεση στο δικαστήριο. Γι' αυτό και την έκλεισαν»</p> <p>-«Ναι ανησυχούσα πολύ, γιατί είχα κάποιο λόγο (για την κατάθεση) και αυτός ο άνδρας θα μπορούσε να με σκοτώσει»</p> <p>-«Νιώθω καλά που πήγα στην Αστυνομία και μίλησα. Αλλά η Αστυνομία ήθελε να με βοηθήσει και μπορούσα να δω πως δεν μπορούσε. Δε δικαιώθηκα»</p>
L.	<p>-«Πέντε χρόνια περίμενα μέχρι το δικαστήριο»</p> <p>-«Προσπαθούσα να ξεχάσω το δικαστήριο και μετά έλεγα: «Ω, έχεις δικαστήριο σε ένα μήνα» και τρελαινόμουν... Εκείνη την περίοδο λοιπόν δεν ένιωθα καλά, γιατί η κόρη μου ήταν πολύ μικρή, εκείνη την εποχή, και ο γιός μου ήταν επίσης μικρός... Ποτέ μου ξανά δεν είχα πάει σε δικαστήριο, δεν είχα κάποιο τέτοιο πρόβλημα... Όταν κοιτάς αυτούς τους ανθρώπους στα μάτια, όταν είσαι μ' αυτούς τους ανθρώπους να κοιτούν έτσι, και στο τέλος</p>

να μην υπάρχει τιμωρία. Αυτό ήταν το πρόβλημα που είχα»

-«Όχι δεν είμαι δικαιωμένη. Γιατί είμαι πολύ απογοητευμένη και λυπημένη τώρα με την Αστυνομία. Με βοήθησαν αρκετά, το ξέρω. Αλλά δεν το καταλαβαίνω γιατί... Μα πότε θα κλείσει ο φάκελός μου; Πραγματικά εάν ήξερα κάποιον, εάν είχα χρήματα, θα πήγαινα στο δικαστήριο, θα πήγαινα στη Δικαιοσύνη, για την Αστυνομία»

-«Όχι δεν ανησυχούσα για το αποτέλεσμα. Φοβόμουν αυτούς τους ανθρώπους. Αλλά τώρα είναι πιο δύσκολο για μένα. Τώρα δεν μπορεί να γίνει τίποτα για μένα πλέον»

A
Σ
T
-«Μέσω αυτών των διαδικασιών μετά, βλέποντας ότι υπάρχει και κάτι άλλο στη ζωή, βλέποντας ότι έχουν κάποια προστασία, όπως σου είπα πριν, οι περισσότερες στο τέλος αναθεωρούν και αποφασίζουν να προχωρήσουν με υπόθεση»

Y
N
O
M
I
A
-«Θυματοποίηση! Χωρίς κανέναν ενδοιασμό. Δικαίωση, για να φτάσει το θύμα να νιώσει δικαίωση, ότι κάποιος το εκμεταλλεύτηκε και ότι τώρα αυτή η δίκη είναι η δικαίωση της πρέπει να λάβει τόσο μεγάλη βοήθεια ψυχολογική που να οδεύει ως εκεί... Τώρα, σε δεύτερο βαθμό θυματοποίηση σίγουρα είναι. Γιατί εκεί που θα πάει, στο δικαστήριο, είναι ένα περιβάλλον άγνωστο, ένα περιβάλλον αυστηρό, ένα περιβάλλον που παρόλο που είναι μάρτυρας νιώθει ότι είναι στο σκαμνί και όλοι είναι εναντίον της, δε γνωρίζει κανένα, βλέπει τον κατηγορούμενο απέναντι... Πρώτα- πρώτα θα ξαναπεί εκείνη την ιστορία που έζησε και σκέψου και αυτό που σου είπα για τον μεγάλο χρόνο εκδίκασης. Σκέψου τώρα να... ξαναθυμηθεί ότι ήταν πόρνη, τι πέρασε, να τα πει δημοσίως, να τα πει στο δικαστήριο και να δεχτεί ερωτήσεις. Και ο δικηγόρος εκεί θα της πει: «Εγώ σου υποβάλλω ότι είσαι π.....!»

M
K
O
-«Με το δικαστήριο.. δεν έχουν άλλη επιλογή για το δικαστήριο, παρά να πάνε. Γιατί το Γραφείο Εμπορίας χρησιμοποιεί τον χρόνο που βρίσκονται στο καταφύγιο για να τις πείσουν να πάνε σε δίκη. Γιατί σε άλλη περίπτωση, αν δεν πάνε σε δίκη, έχουν κάνει όλη αυτή τη δουλειά άδικα»

- «Το πρόβλημα είναι πως μέχρι την ώρα της εκδίκασης, έχουμε αποσύρουμε ήδη τόσο

πολλές κατηγορίες. Έτσι αυτό που πιστεύω ότι είναι σα να «μυρίζουμε», αλλά δεν έχουμε καταδίκες, όσον αφορά τη σωματεμπορία... Κανένας δεν έχει καταδικαστεί για εμπορία προσώπων... Τα κορίτσια είχαν μεγάλο συναισθηματικό βάρος, δεν μπορούσαν να δώσουν την κατάθεσή τους... Δεν είναι μόνο η Αστυνομία. Οι δικαστικοί δεν έχουν ανοιχτό μυαλό. Φυσικά χάνουν κατά κύριο λόγο οι γυναίκες αυτές και το αποτέλεσμα είναι πως βάζεις το θύμα να περνά μέσω πραγμάτων, που εγώ ποτέ δε θα μπορούσα να καταφέρω να περάσω... Γιατί το άτομο που έχει γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης, μπορεί να γίνει και αντικείμενο εξευτελισμού και το σύστημα δε δουλεύει τόσο καλά, υπάρχει η αναμονή για το δικαστήριο... Ξέρω ότι κάποιες από αυτές αποζημιώθηκαν με 20 ευρώ!! Και έχασαν την καλύτερη εποχή τους γι' αυτό»

Πίνακας 7: Απαντώμενες στη θεματική ΣΤ'

Απ.	Θεματική ΣΤ': Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
A.	<p>-«Νομίζω ότι είναι αρκετή για μένα η στήριξή τους. Δεν ξέρω για τους άλλους ανθρώπους. Και νομίζω ότι το πρόγραμμα της P²⁹⁶. είναι πολύ καλό, πολύ καλό! Οι οργανώσεις που ξέρω εδώ είναι πολύ καλές»</p> <p>-«Νομίζω ότι είναι πολύ καλές. Δε χρειάζομαι να έχω κάτι άλλο. Έχω αρκετά. Είναι εντάξει για εμένα»</p>
P.	<p>-«Όταν πήγα στο καταφύγιο, ερχόντουσαν για να βγαίνω έξω και πηγαίναμε βόλτες. Τότε μπορούσαμε να βγαίνουμε και να μιλάμε και γίναμε περισσότερο φίλες. Και μετά... Έκαναν πολλά η G. με τη J. και ήθελαν να με βοηθήσουν. Και το έκαναν. Η J. μου είπε: «Θα ήθελες να πας στο Ηνωμένο Βασίλειο;» και πήγα και με άλλαξε τόσο πολύ»</p> <p>-«Για εμένα ήταν πραγματικά πολύ ενθουσιασμένοι να βοηθήσουν, να πεις ό,τι εσύ θέλεις και να είναι πολύ φυσικοί σ' αυτό, πολύ φιλικοί. Οπότε δε θα ήθελα κάτι άλλο»</p>

²⁹⁶ Φιλανδική ΜΚΟ στην Κύπρο που ασχολείται με την κακοποίηση γυναικών και η οποία λειτουργεί πρόγραμμα απασχόλησης των θυμάτων και των παιδιών τους. Η P. είναι η επικεφαλής της ΜΚΟ.

S.	<p>-«Βασικά, χωρίς τη βοήθεια του Cyprus Stop Trafficking δε θα είχα στέγαση, επειδή όταν με άφησαν από το καταφύγιο δεν είχα βίζα, ούτε και χρήματα. Οπότε εκείνοι μου έδωσαν χώρο να μείνω. Ήταν πραγματική βοήθεια»</p> <p>-«Δεν μπορώ να πω κάτι το οποίο δεν έκαναν. Έκαναν τα πάντα... Άρα τίποτα να αφαιρέσω, τίποτα να προσθέσω»</p>
T.	<p>-«Μου είπαν ότι ακόμη και όταν τελειώσω με την υπόθεσή μου θα είμαστε εδώ για να σε βοηθήσουμε, π.χ. για να φτιάξουμε τη βίζα σου, για τις ανάγκες των παιδιών σου, κ.λπ. Είναι πολλοί καλοί. Κυρίως επειδή δε μιλάω ελληνικά, χρειάζονται κάποιον να ρωτήσει και να καταλαβαίνει. Βοηθούν πάρα πολλούς ανθρώπους. Είναι οι μόνοι που ήθελαν να βοηθούν από την αρχή μέχρι τώρα. Δεν τα παράτησαν!»</p> <p>-«Όχι. Στην πραγματικότητα, εάν είχα σωστή δουλειά, δε θα χρειαζόμουν βοήθεια»</p>
K.	<p>-«Για να πάρω τη βίζα μου μόνο το Mercy Center²⁹⁷ με βοήθησε. Φτιάχνω κάποιες κούκλες- με δίδαξαν για 3 μήνες πώς να φτιάχνω τις κούκλες- και μετά άρχισα να τις φτιάχνω και στο σπίτι μου²⁹⁸. Επίσης, η Κα Αντρούλλα και μια άλλη κοπέλα από τη Cyprus Stop Trafficking με βοήθησαν πολύ, μαζί αυτές οι δύο»</p> <p>-«Θα ήθελα να με βοηθούσαν περισσότερο στο να βρω δουλειά... Όμως με έχουν βοηθήσει αρκετά μέχρι τώρα»</p>
L.	<p>-«Αυτοί ήταν οι άνθρωποι που με βοήθησαν όταν βρισκόμουν στο καταφύγιο. Υπήρχε η γυναίκα που ερχόταν και με έβγαζε έξω -όχι μόνο εμένα, όλες τις κοπέλες- για καφέ, για περπάτημα... Ήταν σα να έβγαζε τους ανθρώπους στο φως. Παρακολουθούσε τα καμπαρέ για να ξέρει τους ανθρώπους που δεν ήταν καλοί»</p> <p>-«Όχι. Τους ευχαριστώ αυτούς τους ανθρώπους. Εγώ θα έπρεπε να δώσω.. εγώ θα έπρεπε να</p>

²⁹⁷ Nicosia Mercy Centre. Πρόκειται για το Κέντρο Συμπαράστασης Λευκωσίας, το οποίο απευθύνεται σε ευάλωτες και μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες. Βλ. <http://nicosiamercycentre.com/about.html> (Retrieved on 28 September 2015)

²⁹⁸ Αναφέρεται σε project φιλανθρωπικού σκοπού του Nicosia Mercy Centre, στο οποίο τα θύματα sex trafficking κατασκευάζουν μόνα τους υφασμάτινες κούκλες, αποτυπώνοντας τα βιώματά τους σ'αυτές και τα έσοδα πηγαίνουν απευθείας στα θύματα.

	δώσω με την καρδιά μου»
ΑΣ	-«Οι κοπέλες που σου είπα πριν ήταν κλειδωμένες μέσα στο καταφύγιο... τις βγάζουν για
ΤΥ	περίπατο... Οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί έρχονται περισσότερο στο προσκήνιο, τους
ΝΟ	δίνονται περισσότερες ευθύνες, κ.λπ., δημιουργείται άλλου είδους συνεργασία»
ΜΙ	-«Οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί έχουν αναλάβει ένα ρόλο για τον επαναπατρισμό.
Α	Έρχονται σε επαφή με ΜΚΟ των κρατών των θυμάτων για θέματα βοήθειας. Κάποια θύματα τα έχουν στείλει στην Αγγλία. Είναι πολύ υπέρ τους. Αλλά οι υπηρεσίες του κράτους...δεν... Απλά πρέπει να δώσουν περισσότερες ευθύνες και κίνητρα στους ΜΚΟ για να κάνουν αυτά τα πράγματα»
Μ	-«Δεν ξέρω καμία οργάνωση που να είναι ενθουσιώδης σχετικά με την αλλαγή του
Κ	μέλλοντος. Μπορείς να είσαι ένα άτομο που νοιάζεσαι για το θύμα και να το καταφέρνεις, ή
Ο	μπορείς να είσαι ένα άτομο που νοιάζεται για την αλλαγή. Οπότε η Αστυνομία ενδιαφέρεται για την αλλαγή, προφανώς, καθώς η Αστυνομία ενδιαφέρεται για τη δουλειά της, οπότε η οργάνωση για την οποία δουλεύω σταματά την αλλαγή»
	-«Έχουμε μια συμφωνία η Αστυνομία να μη το συλλάβει, εάν δεν είναι θύμα trafficking... Όταν έρχεται σε εμένα δεν έχει αυτό το ρίσκο, γιατί εάν τις πηγαίναμε στην Αστυνομία εκείνοι είναι πιθανό να τις συλλάβουν απευθείας... Ναι, πράγματι, το κάνουμε και αναγνωρίζουμε θύματα. Πολλοί άνθρωποι έρχονται σε εμάς και χρειάζονται τέτοια βοήθεια, επειδή ποτέ δε θα πήγαιναν στην Αστυνομία. Και ζητούν συνδρομή»

Πίνακας 8: Απαντώμενες στη θεματική Ζ'

Απ.	Θεματική Ζ': Συνεργασία των θυμάτων με τις αρχές
Α.	-«Γιατί πώς να αποφασίσω να πάω πίσω στη χώρα μου; Επιπλέον, όταν μίλησα με τη θεία

μου, μου είπε πως αν πάω πίσω τώρα θα έχω μεγάλο πρόβλημα. Γιατί έχω ένα δάνειο στην τράπεζα- που πήρα για να έρθω εδώ- και δεν έχω καμία καλή επιλογή για να πάω πίσω στη χώρα μου. Η μαμά μου είναι πάρα πολύ άρρωστη. Έχει καρκίνο και δε θέλω να την κάνω να ανησυχήσει για εμένα, για το πρόβλημά μου εδώ. Έτσι, σκέφτηκα πολύ σχετικά μ' αυτό και μετά είπα ok, θα προσπαθήσω να το καταγγείλω. Αποφάσισα να μείνω στην Κύπρο, ακόμη και εάν δε θέλω πραγματικά να το κάνω αυτό...»

-«Ήταν φυσιολογική. Ούτε πραγματικά καλή, ούτε πραγματικά κακή. Φυσιολογική. Μου εξέδωσαν τη βίζα μου τώρα και έπειτα ίσως μπορέσω να βρω δουλειά. Εάν δεν μπορέσω να βρω, ίσως.. ίσως μου δώσουν κάποια χρήματα για φαγητό και για το σπίτι»

-«Ναι, ναι (μετάνιωσα). Πάρα πολλές φορές. Κάθε φορά που κατέθετα στην Αστυνομία. Από την αρχή έως τώρα είναι τρεις μήνες. Τρεις ακόμη μήνες. Και δεν έχω τίποτα... Μόνο τη βίζα από την Αστυνομία έχω και τίποτα άλλο...»

-«Με βοήθησε κυρίως στο ότι μου έδωσαν τη βίζα. Κυρίως... Γιατί εάν έμενα στην Κύπρο χωρίς βίζα θα είχα μεγάλο πρόβλημα. Το μόνο πράγμα που έκαναν ήταν που μου έδωσαν τη βίζα μου. Τίποτα περισσότερο»

P. -«Δεν ήθελα να πάω στην Αστυνομία. Δεν ήθελα να το σκέφτομαι αυτό. Με τρόμαξαν πολύ μέσα στο κεφάλι μου (ο trafficker και οι συνεργάτες του) και δεν ήξερα τίποτα για το Γραφείο Εμπορίας και απλά πήγα στην Πρεσβεία της Ρουμανίας για να με βοηθήσουν να πάω σπίτι... Συνεργάστηκα μαζί τους γιατί ήθελα να πάω πίσω στη χώρα μου. Απλά για να μου έδιναν τα χρήματα να γυρίσω. Γι' αυτό πήγα... Περισσότερο ήθελα να σταματήσει αυτό το πρόβλημα, γιατί δεν ήθελα να προκαλέσει το ίδιο πρόβλημα σε άλλη κοπέλα»

-«Απλά φυσιολογική ήταν.. φυσιολογική. Ούτε περισσότερο καλή, ούτε λιγότερο.. αυτό μόνο»

-«Όχι. Δε μετάνιωσα για τους λόγους που είπα πριν»

-«Το καταφύγιο.. με το να ηρεμήσω.. με βοηθούσαν να γίνω πάλι 'κανονική'»

- S. -«Ήταν πολύ δύσκολα τα τελευταία χρόνια που ήμουν στο σπίτι... Σε δύο εβδομάδες και μετά θα ήταν οι πιο καλές στιγμές και έτσι αποφάσισα να μείνω εδώ και όχι να πάω στη χώρα μου»
- «Αυτό που μπορώ να πω είναι πως είμαι χαρούμενη που με βοήθησαν και είδαν αυτό.. εννοώ ότι είμαι θύμα trafficking και προσπάθησαν να με βοηθήσουν και το αναγνώρισαν. Αλλά μου το έδειξαν. Δεν μπορούσα για τον εαυτό μου να το αναγνωρίσω, αλλά με βοήθησαν. Ήταν μια καλή συνεργασία»
- «Όχι. Απλά δε μετάνιωσα στο τέλος»
- «Δεν είμαι σίγουρη. Κυρίως δεν κέρδισα κάτι... Δεν ένιωσα να κερδίζω κάτι σημαντικό ως θύμα trafficking. Η Αστυνομία αυτό που έκανε ήταν να με αναγνωρίσει, να μου εξηγήσει και να μου φερθεί φιλικά... Με βοήθησε η διαδικασία επανόρθωσής μου στο καταφύγιο που ήμουν στο Ηνωμένο Βασίλειο»
- T. -«Είπα εντάξει, θα μείνω απλά εδώ και θα περιμένω την εκδίκαση της υπόθεσης... Συνεχώς ζητούσαμε να μας δώσουν το διαβατήριό μας και να πάμε σπίτι, γιατί πήγαινε πολύ αργά, δεν είχαμε δουλειά, για να δούμε την οικογένειά μας στη χώρα μας, και έλεγαν πως όχι, πρέπει να περιμένετε να πάτε στο δικαστήριο και να τελειώσετε με την υπόθεση. Μας πίεζαν και δεν το επιλέγαμε»
- «Όχι τόσο καλή... Γιατί όπως είπα αν δεν τους καλέσεις εσύ, να ζητήσεις πληροφορίες για την υπόθεσή σου.. γιατί καλούν όταν η υπόθεσή σου έχει τελειώσει»
- «Όχι, δε νομίζω. Επειδή ξέρω πως κάνοντας αυτό, σκέφτομαι και για τις άλλες κοπέλες, τα θύματα. Είναι καλύτερο να πας και ίσως αυτό σταματήσει. Σκέφτομαι για τις άλλες κοπέλες... Οπότε δε μετανιώνω»
- «Σου υπόσχονται ότι μπορείς να βρεις δουλειά, ότι θα πας στο Γραφείο Απασχόλησης και θα βρεις κάποια δουλειά, αλλά είναι δύσκολο... Υποτίθεται πως θα έπρεπε να μου βρουν μια»

Κ.	<p>-«Η Αστυνομία μου είπε πως θα έπρεπε να γράψω σε χαρτί την κατάθεσή μου πρώτα και μετά να περιμένω για τη διαδικασία. Ήταν πολύ δύσκολο για μένα, επειδή είχα δύο παιδιά και δεν είχα δουλειά. Τι θα έκανα με δύο παιδιά; Δεν μπορούσα να πάω πίσω στο Βιετνάμ. Φοβόμουν πάρα πάρα πολύ»</p> <p>-«Έτσι και έτσι. Με βοήθησαν και δε με βοήθησαν. Γιατί όμως δε με βοήθησαν με τη βίζα; Είχα βίζα στην αρχή, αλλά μόνο για έξι μήνες. Στις συζητήσεις μαζί τους μου έλεγαν μόνο ότι λυπούνται για την υπόθεσή μου»</p> <p>-«Δε μετάνιωσα γιατί ήθελα να σταματήσει αυτό και τους είπα πώς ήθελα να ανοίξει η υπόθεση για τον πράκτορα στο Βιετνάμ»</p> <p>-«Δεν είχα τίποτα... Γνώρισα αυτή την κοπέλα (από ΜΚΟ) και της είμαι πολύ ευγνώμων. Με ρώτησε τι μου συμβαίνει, ήρθε μαζί μου. Και μετά η Κυρία Α.²⁹⁹ με βοήθησε με το νοσοκομείο στην αρχή. Πήγα στο καταφύγιο και ένα μήνα μετά στο νοσοκομείο»</p>
Λ.	<p>-«Όταν ήμουν στο καταφύγιο μετά από 3-4 μήνες είπα πως θέλω να γυρίσω σπίτι. Η Αστυνομία είπε όχι, επειδή είχα τον φάκελο και αν έφευγα και πήγαινα σπίτι, θα άλλαζα. Δεν ήταν απόφασή μου. Έπρεπε να περιμένω μέχρι το δικαστήριο. Γι' αυτό τον λόγο και αποφάσισα να συνεργαστώ μαζί τους»</p> <p>-«Μερικές φορές τους νιώθεις σα φίλους, μερικές φορές νιώθεις ότι ενδιαφέρονται για το δικαστήριο και θέλουν να τελειώνουν. Γι' αυτό και δεν μπορώ να το περιγράψω. Γιατί υπάρχουν αστυνομικοί που νοιάζονται και αστυνομικοί που δε νοιάζονται»</p> <p>-«Στην αρχή δεν ήθελα να πάω στην Αστυνομία. Αλλά μετά δε μετάνιωσα... Εγώ δούλεψα με την Αστυνομία για τις άλλες κοπέλες»</p> <p>-«Με βοήθησε προσωπικά, στην ψυχολογία μου. Απελευθερώθηκα. Ίσως λίγο και με τα χρήματα βοηθήθηκα... Αλλά δεν υπήρχε κάτι άλλο»</p>
ΑΣ	<p>«Ανταποκρίνεται όταν... νιώσουν ότι μπορούμε να την προστατεύσουμε από εκείνο τον</p>

²⁹⁹ Πρόεδρος της ΜΚΟ Cyprus Stop Trafficking.

TY	άνθρωπο, ή από το περιβάλλον και έχει κάπου να πιασθεί τέλος πάντων... Άλλος λόγος που
NO	δεν μπορεί να συνεργαστεί είναι οι λάθος οι ενέργειες οι δικές μας. Υπήρξαν περιπτώσεις
MI	όπου με την έφοδο της Αστυνομίας σε ένα υποστατικό όλα τα άτομα συλλαμβάνονται. Αν οι
A	κοπέλες βρίσκονταν να έκαναν πορνεία τις έθεταν υπό σύλληψη... Ή δεν κερδίζουμε την εμπιστοσύνη τους, φοβούνται, απειλούνται από τους δράστες, μπορούν και τις εντοπίζουν. Συνήθως συνεργάζονται, οι περισσότερες συνεργάζονται»
M	«Εμείς πάντα λέμε πως είναι σα να έχουν θυματοποιηθεί από trafficking από την ίδια την
K	κυβέρνηση και από την Αστυνομία.. επειδή κρατούν τα διαβατήριά τους, μένουν κλεισμένες
O	σε ένα διαμέρισμα, τους λένε πού να πάνε, πότε να πάνε, δεν έχουν τρόπο να επικοινωνήσουν με τις οικογένειές τους. Είναι πολύ κρίμα. Πολύ συχνά μετανιώνουν που μίλησαν σε εμένα και την Αστυνομία. (Σκέφτονται): «Τουλάχιστον εκεί, έπινα, κάπνιζα και έτρωγα. Τώρα δεν έχω τίποτα από αυτά». Και ξέρεις δεν καταλαβαίνουν, νομίζουν στην Αστυνομία ότι το πρόβλημα είναι η τροφή»

Πίνακας 9: Απαντώμενες στη θεματική Η'

Απ.	Θεματική Η': Σχέση εκουσίως εκδιδομένης με το sex trafficking
A	-«Για μένα η πορνεία και το trafficking είναι αλληλένδετα. Πιστεύω ότι η πορνεία οδηγεί
Σ	στο trafficking, όπως το είπαμε, και το trafficking οδηγεί στην πορνεία. Δεν μπορείς να τα
T	διαχωρίσεις. Και μια κοπέλα αν δουλεύει από μόνη της, εγώ δεν μπορώ να φανταστώ ότι μια
Y	γυναίκα αρχίζει την πορνεία γιατί έτσι αποφάσισε μόνη της σε ένα διαμέρισμα και να μείνει
N	ανενόγητη σ' όλη της τη ζωή να κάνει αυτό το πράγμα, έστω και αν είναι επιλογή της η
O	πορνεία... τη στιγμή που υπάρχουν τόσα κυκλώματα. Και το είδαμε αυτό το πράγμα... Δεν
M	μπορείς να απεμπλακείς... Σήμερα, γιατί έχουν μάθει πλέον οι διακινητές ότι μπορούν να
I	ελέγξουν καλύτερα αυτή την ομάδα, τις πόρνες, διότι κάνουν μια συμφωνία μεταξύ τους:
A	«Θα δουλέψεις μαζί μου, θα σου προσφέρω στέγη, φαγητό και θα τα παίρνουμε μισά-μισά»

και την παίρνουν τώρα από το δρόμο. Αλλά μετά δεν τηρούν τις υποσχέσεις τους ή τις ελέγχουν διαφορετικά»

-«Μπορεί να αποτύχουμε να αναγνωρίσουμε θύματα. Ναι μας έτυχε. Δηλαδή γυναίκα που δούλευε παλιά στα καμπαρέ.. αν ερχόταν εδώ που ήρθε στην Κύπρο πέντε φορές για παράδειγμα και δούλεψε σε πέντε διαφορετικά καμπαρέ αμέσως εμείς ξεκινούσαμε με την αντίληψη ότι δεν είναι θύμα, γιατί μπορεί να ήταν θύμα την πρώτη φορά, έστω και τη δεύτερη, αλλά και μετά πάλι να είναι θύμα... Αλλά ξεκινάς με εκείνη την αμυντική την προκατάληψη, την προδιάθεση, που αυτό δε θα σε αφήσει να δεις τα πράγματα σωστά»

Μ
Κ
Ο

-«Έχουμε αυτό το πρόβλημα με τις γυναίκες που είναι αυθεντικά θύματα σωματεμπορίας και μετά μεταβαίνουν στην πορνεία, επειδή δεν έχουν καμία επιλογή. Και αυτό είναι πραγματικά θλιβερό. Και βλέπω την ομοιότητα, πορνεία και σωματεμπορία, οι γυναίκες είναι στην ίδια κατάσταση, επειδή περνούν μέσα από αυτό, επειδή δεν έχουν επιλογή. Ακόμη και με τις γυναίκες που εμπλέκονται στην πορνεία.. μπορεί σε κάποια χώρα να δουλεύεις στην πορνεία και να ζεις μια καλή ζωή, αλλά στην Κύπρο όλες είναι αντικείμενα εκμετάλλευσης. Οπότε και εάν εργάζεσαι στην πορνεία, είσαι παρ' όλα αυτά αντικείμενο εκμετάλλευσης. Και επειδή καταστούν θύματα σωματεμπορίας τόσα πολλά κορίτσια, δε χρειάζονται πόρνες»

-«Πιστεύω ότι πίσω από αυτές τις κοπέλες που δουλεύουν στην πορνεία... να νιώθουν ότι αυτό είναι που τους αξίζει. Ξέρεις, ότι το έκαναν πριν και τώρα αυτή είναι η τιμωρία μου... Πιστεύω ότι η προηγούμενη σχέση τους με την πορνεία τις κάνει ακόμη πιο ευάλωτες, επειδή γνωρίζουν ήδη τη σεξουαλική κακοποίηση, γιατί ήταν σ' αυτή τη θέση πριν, και το μυαλό μπορεί να διαχειρισθεί περισσότερο... Ξέρω κορίτσια, τα οποία είναι θύματα σωματεμπορίας και ήταν στην πορνεία πριν, και όπου για 3-4 χρόνια ήταν μέσα στο καμπαρέ. Γιατί το διαχειριζόντουσαν και έλεγαν: «Αυτή είναι η μοίρα μου, η ζωή μου, δεν έχω επιλογή»

Απ.	Ελεύθερη ερώτηση
Α.	«Όχι. Είμαι εντάξει»
Ρ.	«Εγώ είμαι εντάξει. Δεν έχω κάτι άλλο. Ευχαριστώ πολύ!»
Σ.	«Όχι, όλα εντάξει. Είμαι πλήρης με αυτά που είπαμε!»
Τ.	«Μόνο ότι τώρα είμαι πολύ εντάξει. Είμαι πολύ χαρούμενη, γιατί έχω ηρεμία στο μυαλό μου, έχω ελευθερία, έχω σπίτι να μείνω, έχω τα παιδιά μου.. είμαι πολύ χαρούμενη! Γιατί να ξέρεις ότι εάν πάντα σκέφτεσαι μόνο το παρελθόν σου, δεν μπορείς να είσαι ευτυχισμένος. Θέλω να είμαι χαρούμενη, θέλω να είμαι απελευθερωμένη, γιατί σκέφτομαι για τα παιδιά μου. Δεν είμαι μόνη πλέον! Σε ευχαριστώ πολύ»
Κ.	«Τώρα που τα θυμήθηκα εκνευρίστηκα. Όχι, είμαι εντάξει»
Λ.	«Όχι, όχι, είμαι εντάξει!»
ΑΣΤ.	«Νομίζω τα έχουμε πει όλα... αυτά που έχω στο μυαλό μου αυτή τη στιγμή»
ΜΚΟ	«Όχι, εξέφρασα όσα θα ήθελα. Ευχαριστώ»

Πίνακας 10: Απαντώμενες στην ελεύθερη ερώτηση

ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αφορούν ακριβώς όσες αναγράφονται

στη βιβλιογραφία και εκείνες των ερευνητικών δεδομένων αναγνωρίζονται ρητά εντός της διπλωματικής εργασίας